

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....i

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: Το προσφυγικό ζήτημα: οι διαστάσεις του φαινομένου

1.1. Εισαγωγή..... σελ.1

1.2. Ο Καθορισμός του Καθεστώτος του Πρόσφυγα και του Αιτούντα Άσυλο.

1.2.1 Διαχωρισμός του «πρόσφυγα» από τον «αλλοεθνή» και τον «μετανάστη»..... σελ.1

1.2.2. Διεθνή Κείμενα που καθορίζουν τον ορό «πρόσφυγας»

1.2.2.1. Η Σύμβαση του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων.....σελ3

1.2.2.2. Το Πρωτόκολλο του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων.....σελ.3

1.2.2.3. Καταστατικό του Γραφείου του Ύπατου Αρμοστή των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες.....σελ.4

1.2.2.4. Κείμενα περιφερειακής ισχύος σχετικά με τους πρόσφυγες σελ.4

1.3. Οι πρόσφυγες στην Ελλάδα.....σελ.4

1.4. Αίτια εισόδου προσφύγων στην χώρα υποδοχής

1.4.1. Αίτια που αφορούν τις χώρες προέλευσης και τους πρόσφυγες σελ.7

1.4.2. Αίτια εισόδου προσφύγων που συνδέονται με την Ελλάδα.....σελ.8

1.4.2.1. Η γεωπολιτική θέση της Ελλάδας σελ.8

1.4.2.2. Οι θρησκευτικές - κοινωνικοπολιτικές συνθήκες.....σελ8

1.4.2.3 Η υποδομή για τους πρόσφυγες.....σελ9

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: Επιπτώσεις από την είσοδο των προσφύγων στην Ελλάδα

2.1. Εισαγωγή.....σελ.10

2.2. Οικονομικές επιπτώσεις.....σελ.10

2.3. Επιπτώσεις στην αγορά εργασίας.....σελ.12

2.4. Κοινωνικές επιπτώσεις.....σελ.15

2.5. Πολιτικές επιπτώσεις.....σελ.17

2.6. Πολιτισμικές και εθνικές επιπτώσεις.....σελ.18

2.7. Δημογραφικές επιπτώσεις.....σελ.20

2.8. Επιπτώσεις στην Ελληνική οικογένεια.....σελ.20

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: Η ζωή των προσφύγων στην χώρα υποδοχής

3.1. Εισαγωγή.....σελ.23	σελ.23
3.2. Οικογενειακή κατάσταση.....σελ.23	σελ.23
3.3. Η κοινωνική προέλευση των προσφύγων.....σελ.24	σελ.24
3.4. Η υγεία των προσφύγων.....σελ.24	σελ.24
3.5. Συνθήκες στέγασης.....σελ.28	σελ.28
3.6. Απασχόληση - συνθήκες εργασίας.....σελ.29	σελ.29
3.7. Τα στάδια προσαρμογής του πρόσφυγα.....σελ.30	σελ.30
3.8. Οι ανάγκες ενός πρόσφυγα στην χώρα υποδοχής.....σελ.33	σελ.33
3.8.1. Εμπόδια στην κάλυψη των αναγκών και στην πραγματοποίηση των επιθυμιών των προσφύγων.....σελ.34	σελ.34
3.9. Προσφυγικές οργανώσεις - διεκδίκηση πολιτικών δικαιωμάτων.....σελ.37	σελ.37

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: Νομοθετικό - Πρακτικό πλαίσιο για τους Προσφυγές

4.1. Η ελληνική νομοθεσία για τους προσφυγές.....σελ.38	σελ.38
4.2. Κοινωνική Πολιτική για τους Πρόσφυγες.....σελ.40	σελ.40

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ: Η πρόσληψη και αντιμετώπιση του «ανοίκειου» στην σημερινή Ελλάδα

5.1. Ο φόβος απέναντι στο «ξένο» και το «διαφορετικό».....σελ.42	σελ.42
5.2. Απόψεις και στάσεις για τους ξένους.....σελ.43	σελ.43

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ: Ρατσισμός, Ξενοφοβία, Στάσεις (Προκαταλήψεις& Στερεότυπα), Κοινωνικός αποκλεισμός

6.1. Το σύνδρομο του ρατσισμού (στοιχεία ορισμού).....σελ.45	σελ.45
6.2. Είμαστε οι Έλληνες ρατσιστές;.....σελ.47	σελ.47
6.3. Πως είναι δυνατόν να διατηρείται ο Ρατσισμός;.....σελ.48	σελ.48
6.4. Το σύνδρομο της Ξενοφοβίας.....σελ.49	σελ.49
6.5.Στάσεις (Προκαταλήψεις και Στερεότυπα).....σελ.50	σελ.50
6.5.1 Εθνικές προκαταλήψεις.....σελ.52	σελ.52
6.5.2 Προκαταλήψεις ως Προϊόν Κοινωνικών Διακρίσεων.....σελ.53	σελ.53
6.6. Κοινωνικός αποκλεισμός και προσφυγές.....σελ.54	σελ.54

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ: Παγκόσμια επικοινωνία-πολιτιστικές ταυτότητες-πρόσφυγες και Μ.Μ.Ε.

7.1. Η διεθνοποίηση της επικοινωνίας. Η σύγχρονη πραγματικότητα.....σελ.57	σελ.57
--	--------

7.2. Πολιτιστικές ταυτότητες	
7.2.1. Η έννοια της ταυτότητας.....σελ.59	
7.2.2. Ταυτότητα και κουλτούρα.....σελ.60	
7.2.3. Ταυτότητα και ετερότητα.....σελ.61	
7.3. Τα όρια επίδρασης των Μ.Μ.Ε.....σελ.62	
7.3.1. Η στάση των Μ.Μ.Ε. απέναντι στις ομάδες προσφύγων.....σελ.64	
7.4. Η εγκληματικότητα των προσφύγων - ποιος και τι κινδυνεύει από τους πρόσφυγες; σελ.67	

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΩΟ:

8.1 Η πόλη του Λαυρίου: το χθες και το σήμερα.....σελ.71	
--	--

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΑΤΟ: Μεθοδολογία έρευνας

9.1. Εισαγωγή.....σελ.88	
9.2. Σκοπός της έρευνας και καθορισμός της φύσης των πληροφοριών που επιδιώκουμε να συλλέξουμε προς μελέτη.....σελ.88	
9.3. Διατύπωση ερευνητικών ερωτημάτων ή υποθέσεων.....σελ.88	
9.4. Απόφαση για τον τρόπο συλλογής των πληροφοριών-Τεχνικές.....σελ.89	
9.5. Τρόπος αντιμετώπισης αποτυχιών στην επιλογή του δείγματος (αρνήσεις-ελλείψεις στοιχείων).....σελ.90	
9.6. Διαδικασία συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων.....σελ.90	
9.7. Επεξεργασία δεδομένων.....σελ.91	
9.8. Θεματικοί άξονες.....σελ.91	

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΚΑΤΟ: Αποτελέσματα έρευνας

10. 1. Δημογραφικά στοιχεία	
10.1.1. Κατανομή ερωτώμενων ανά περιοχή και φύλο.....σελ.92	
10.1.2. Ηλικία.....σελ.92	
10.1.3. Επίπεδο εκπαίδευσης.....σελ. 93	
10.1.4. Επαγγελματική ιδιότητα.....σελ.93	
10. 1.5. Οικογενειακή κατάσταση.....σελ.93	
10.1.6. Προέλευση.....σελ.94	
10.2. Παράγοντες που επηρεάζουν τη γνώμη των Ελλήνων απέναντι στους πρόσφυγες και τους αιτούντες άσυλο	
10.2.1. Γνώση των όρων «πρόσφυγας» και «μετανάστης» και των διαφορών τους.....σελ.94	

10.2.2. Παράγοντες που επηρεάζουν τη διαμόρφωση γνώμης και στάσεων.....σελ.95	
10.2.3. Ο ρόλος των Μ.Μ.Ε στη διαμόρφωση στάσεων και αντιλήψεων.....σελ.96	
10.2.4. Η αίσθηση για τον αριθμό των ξένων στην Ελλάδα.....σελ.97	
10.3. Προσδοκίες Ελλήνων από την Πολιτεία	
10.3.1. Γνώση της πολιτικής της Ελλάδας για τους πρόσφυγες.....σελ.98	
10.3.2. Τομείς που πρέπει να επικεντρωθεί η πολιτική για τους πρόσφυγες.....σελ.98	
10.4. Αντιλήψεις για την εργασιακή απασχόληση των προσφύγων	
10.4.1. Αναγκαιότητα εργασίας των προσφύγων.....σελ.99	
10.4.2. Παράγοντες προτίμησης ξένου εργατικού δυναμικού.....σελ.102	
10.4.3. Προβλήματα στην αγορά εργασίας από τους ξένους.....σελ.103	
10.5. Αντιλήψεις για τα δικαιώματα των προσφύγων	
10.5.1. Πρόθεση υποστήριξης σχετικά με το θέμα της στέγασης των προσφύγων.....σελ.104	
10.5.2. Πρόθεση πρόσληψης προσφύγων ως προσωπικό.....σελ.105	
10.5.3. Παραχώρηση εκλογικών δικαιωμάτων σε πρόσφυγες.....σελ.105	
10.6. Σχέσεις ντόπιων με τους πρόσφυγες	
10.6.1. Φυσική εγγύτητα με τους πρόσφυγες.....σελ.107	
10.6.2. Εγγύτητα ανάμεσα στους ερωτώμενους και τους πρόσφυγες ή αιτούντες άσυλο.....σελ.107	
10.6.3. Εργασιακή απασχόληση προσφύγων από ντόπιους εργοδότες.....σελ.110	
10.6.4. Ανοχή στη διαφορετικότητα.....σελ.111	
10.6.5. Πρόσφυγες ως αίτιοι προβλημάτων.....σελ.112	
10.6.6. Πρόσφυγες και κοινή γνώμη.....σελ.114	
10.6.7. Γνώση της ύπαρξης του ΚΠΔΑΑ.....σελ.115	

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΔΕΚΑΤΟ:

Συμπεράσματα.....σελ.120	
--------------------------	--

ΕΙΔΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ σελ.127	
---	--

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....σελ.130	
-------------------------------------	--

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1.....σελ.135	
-------------------------	--

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2.....σελ.160	
-------------------------	--

Εισαγωγή

«Κάθε άνθρωπος από την στιγμή που γεννιέται έχει την ευχέρεια να μετακινείται από τον έναν τόπο στον άλλον, από τη μία χώρα στην άλλη αλλά οι πρόσφορες προϋποθέσεις της ζωής του βρίσκονται κατά κανόνα όχι πέραν της δικής του κοινωνίας και της αντίστοιχης εδαφικής περιοχής. Η έξοδος βέβαια από αυτή είναι πάντοτε κάτι το εξαιρετικό. Η αναγκαστική όμως έξοδος από αυτή είναι πάντοτε σχεδόν αιτία δυστυχίας καθώς συνεπάγεται δυσχέρεια, κρίσιμη συχνά όχι μόνο για το «ευ ζην» αλλά και για το απλώς «ζην» του αποκομμένου και του υπό διωγμό ανθρώπου από την ίδια την χώρα του. Και υπάρχει διωγμός όχι μόνο όταν εξορίζεται ο άνθρωπος αυτός από την χώρα του αλλά και όταν διαφεύγει από αυτήν με πρωτοβουλία του καθώς η παραμονή του σ' αυτή θέτει σε κίνδυνο είτε την ζωή του είτε την ελευθερία του» (Υπατη Αρμοστεία Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, 2000: xi).

Ο φυγός λοιπόν από την πατρίδα του με τον ένα ή με τον άλλον τρόπο γίνεται πρόσφυγας στην χώρα όπου καταφεύγει, στην χώρα δηλαδή που προσφεύγει για να βρει καταφύγιο και προστασία. Όμως η ξένη χώρα, για να αποτελέσει καταφύγιο, αντίκρου σε κοινωνικές δυνάμεις, διώκτριες του φυγάδος, πρέπει να διαθέτει τις κοινωνικές δυνάμεις της ενδεχομένως και τις ένοπλες, για να παράσχει ενεργό προστασία στον διωκόμενο. Και η παροχή αυτή ενεργού προστασίας ονομάζεται «άσυλο» (Υπατη Αρμοστεία Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, 2000: xi).

Στο σημείο αυτό κάνοντας μια ιστορική αναδρομή μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι ο θεσμός του ασύλου υπήρξε από την αρχαιότητα και συχνά με θρησκευτική περιβολή, σε διάφορες χώρες. Σε μορφή πολύ έντονη υπήρξε ιδιαίτερα στην αρχαία Ελλάδα ο φιλόανθρωπος αυτός θεσμός. Και χαρακτηριστικό είναι ότι και η διεθνώς εκφραστική του σήμερα λέξη «άσυλο» προέρχεται από την ελληνική γλώσσα. Στην σημερινή εποχή, πάντως, οι κατατρεγμένοι του κόσμου όλο και περισσότερο θεωρούνται ένας σημαντικός αποσταθεροποιητικός παράγοντας, μια απειλή για την εθνική ασφάλεια των κρατών και την παγκόσμια πολιτική σκηνή, γεγονός που καθιστά όλο και πιο δύσκολη την προσαρμογή αυτών των πληθυσμών στις χώρες υποδοχής (Υπατη Αρμοστεία Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, 2000: xi).

Κάτω από αυτό το πρίσμα γίνεται αντιληπτό ότι οι αναγκαστικές πληθυσμιακές μετακινήσεις αποτελούν ένα από τα πιεστικότερα προβλήματα που έχει κληθεί να αντιμετωπίσει η ανθρωπότητα. Ο αιώνας που μας πέρασε έχει εμφανή ακόμα τα σημάδια των αιματηρών εξεγέρσεων που σημειώθηκαν μέσα από μια σειρά πολέμων και κοινωνικο-πολιτικών κρίσεων σε όλα τα μήκη και πλάτη της γης. Ο ξεριζωμός εκατομμυρίων ανθρώπων υπήρξε μοιραία αναπόφευκτος. Διώξεις, αδικίες, φτώχεια, πολιτικές-θρησκευτικές αναταράξεις αλλά και όλες γενικά οι αιτίες που προκαλούν συγκρούσεις και ξεριζωμό οδήγησαν σε αναγκαστικές μετακινήσεις. Αυτό που απέμεινε είναι ο απόηχος των γεγονότων, ενδεικτικός της ανικανότητας της διεθνούς κοινότητας να ανταπεξέλθει σε θέματα που θίγουν ολόκληρους λαούς (Υπατη Αρμοστεία Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, 2000).

Ο προσφυγικός πληθυσμός που υπάγεται στην προστασία της Ύπατης Αρμοστείας αυξάνεται συνεχώς, ενώ ταυτόχρονα το πρόβλημα της αναγκαστικής πληθυσμιακής μετακίνησης παίρνει ολοένα μεγαλύτερες και πολυπλοκότερες διαστάσεις. Στις μέρες μας οι πολιτικοί σχεδιασμοί μάλλον απέχουν από τις ραγδαίες γεωπολιτικές αλλαγές που συντελούνται παγκοσμίως. Οι προσφυγικές ομάδες από την άλλη βρίσκονται στην δίνη της νέας τάξης πραγμάτων. Με μοναδική ασπίδα την φροντίδα των ανθρωπιστικών οργανώσεων οι ξεριζωμένοι αυτοί λαοί βρίσκουν σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης ανακούφιση και υποστήριξη. Το προσωπικό των ανθρωπιστικών οργανώσεων εργάζεται ασταμάτητα, αντικρουόμενο πλευρές οι οποίες κάθε άλλο παρά ενισχύουν τη δράση τους. Σε όλα αυτά έρχεται να προστεθεί και η παγκοσμιοποίηση που σε κάποιους προσφέρει απλόχερα κάθε είδους ευκαιρία, ενώ ταυτόχρονα σε άλλους αφαιρεί το δικαίωμα για μια ανθρώπινη ζωή. Το δουλεμπόριο της παράνομης μετακίνησης ανθρώπων, οι οποίοι εναποθέτουν τις ελπίδες και τα όνειρα τους για μια καλύτερη ζωή σε σωτήρες καιροσκόπους, αποτελεί μια σύγχρονη ανοιχτή πληγή. Ο ίδιος ο θεσμός του ασύλου πλέον αμφισβητείται. Και η Σύμβαση του ΟΗΕ του 1951 για το καθεστώς των Προσφύγων, ο θεμέλιος λίθος δηλαδή της οργάνωσης, βάλλεται συνεχώς και από παντού (UNHCR, 2004).

Τα κράτη αρκετές φορές μπροστά στο δράμα των προσφύγων και άλλων ξεριζωμένων ανθρώπων δεν παρέμειναν απλοί θεατές αλλά προσέφεραν την φιλοξενία και την συμπαράστασή τους σε αυτά τα άτομα. Παρόμοια και η ανθρωπιστική δράση της Ύπατης Αρμοστείας είναι σημαντικότερη και όλα τα μέλη-εθελοντές της παλεύουν με όσα μέσα διαθέτουν να βοηθήσουν αλλά και να προφυλάξουν αυτούς τους τόσο εύθραυστους λαούς, προκειμένου να ανοίξουν μια νέα σελίδα ζωής και να εξελιχθούν. Όμως όποια ανθρωπιστική βοήθεια και αν παρέχεται, στην πράξη ευδοκιμεί μονάχα όταν οι ενέργειές της συμβαδίζουν με ευρύτερες στρατιωτικές και πολιτικές τακτικές αντιμετώπισης των αιτιών πολέμου. Αν λάβουμε υπόψη μας και τι συμβαίνει στην πραγματικότητα, εύκολα διαπιστώνουμε ότι η ανθρωπιστική προσπάθεια από μόνη της δεν επιφέρει τις αναμενόμενες λύσεις στα πολιτικής φύσης προβλήματα. Υπήρξαν πολλές φορές που οι οργανώσεις έπρεπε να συνεχίσουν τον αγώνα εντελώς μόνες τους, χωρίς κανένα ίχνος οικονομικής και πολιτικής συμπαράστασης, και μάλιστα κάτω από συνθήκες ιδιαίτερα αντίξοες και παρακινδυνευμένες (Ύπατη Αρμοστεία Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, 2000).

«Δυστυχώς, η διεθνής πολιτική δέσμευση για την αντιμετώπιση των αναγκαστικών πληθυσμιακών μετακινήσεων δεν χαρακτηρίζεται ούτε από τον ίδιο βαθμό ούτε από το ίδιο εύρος σε όλες τις περιοχές του πλανήτη. Μολονότι η διεθνής κοινότητα ανταποκρίθηκε ταχύτατα σε σημαντικές προσφυγικές κρίσεις όπως στη Ρουάντα το 1994, σε άλλες περιπτώσεις η χρηματοδότηση του ανθρωπιστικού έργου της Ύπατης Αρμοστείας ήταν μηδαμινή. Το 1999 οι δωρητές δραστηριοποιήθηκαν με στόχο την ανεύρεση πόρων και χρηματοδότησης για την ανακούφιση των ξεριζωμένων του πολέμου στο Κόσοβο. Την ίδια στιγμή ήταν μάλλον ανύπαρκτη η κινητοποίησή τους για τους πρόσφυγες της Δυτικής Αφρικής, όπου εκατοντάδες χιλιάδες

ξεριζώνονταν εξαιτίας των κρίσεων στη Σιέρα Λεόνε και τη Γουινέα Μπισσάου» (Υπατη Αρμοστεία Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, 2000: xvi).

Εκτός αυτού, και η όλη στάση των ίδιων των κρατών συχνά έδειξε, ότι η εκδηλούμενη «θέρμη» τους για την επίλυση των προσφυγικών προβλημάτων της μεταπολεμικής περιόδου, διαρκούσε όσο και τα φώτα της διεθνούς δημοσιότητας κρατούσαν στο προσκήνιο το μείζον αυτό ζήτημα. Οι πρόσφυγες και οι διωγμένοι από τις πατρίδες τους αναγκάζονται συνήθως να γυρίσουν στα μέρη εκείνα όπου η ειρήνη χρειάζεται να ξαναγεννηθεί σ' ένα περιβάλλον αρμονικό, ήρεμο, ασφαλές και ανοικοδομημένο σε περιοχές πλέον βιώσιμες, πράγμα το οποίο όμως δεν είναι πάντοτε εφικτό. Γι' αυτό και η διεθνής κοινότητα κινείται προς την αναζήτηση διαρκών και βιώσιμων λύσεων, προκειμένου το πρόβλημα της αναγκαστικής πληθυσμιακής μετακίνησης να αρχίσει να αντιμετωπίζεται σε σωστές βάσεις. Το φαινόμενο των πληθυσμιακών μετακινήσεων και από σκοπιά εξάλλου ιστορική έχει αποδείξει ότι δεν αποτελεί μόνο αποτέλεσμα πολέμων αλλά και γενεσιουργό αιτία αυτών. Η διεθνής ειρήνη και σταθερότητα κλονίζεται από τη στιγμή που οι άνθρωποι φεύγουν διωγμένοι από τις πατρίδες τους γιατί ακριβώς νιώθουν ότι αυτές πλέον δεν μπορούν να τους παρέχουν ασφάλεια, προστασία και ευημερία (Υπατη Αρμοστεία Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, 2000).

Με αφορμή, λοιπόν, το προσφυγικό ζήτημα αποφασίσαμε να ασχοληθούμε με το θέμα των στάσεων και των αντιλήψεων του ντόπιου πληθυσμού απέναντι στην ευαίσθητη ομάδα των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο που διαμένουν εντός και εκτός του Κέντρου Προσωρινής Διαμονής Αλλοδαπών Λαυρίου. Εξάλλου οι έρευνες για τους πρόσφυγες και ιδιαίτερα για τους αιτούντες πολιτικό άσυλο στην Ελλάδα είναι λιγοστές και σχεδόν ανύπαρκτες. Επομένως θεωρήσαμε απαραίτητη την ενασχόλησή μας με μια τέτοια είδους μελέτη.

Το περιεχόμενο της μελέτης μας είναι χωρισμένο σε έντεκα αυτοτελή κεφάλαια, που το καθένα από αυτά πραγματεύεται ενδιαφέρουσες πλευρές του θέματος με το οποίο έχουμε καταπιαστεί και το οποίο αποτελεί μείζον ζήτημα για την σύγχρονη ελληνική κοινωνία.

Πιο συγκεκριμένα στο πρώτο κεφάλαιο της εργασίας μας αρχικά δίνεται ο ορισμός του πρόσφυγα και αιτούντος άσυλο, η έννοια του οποίου διαχωρίζεται από εκείνη του αλλοεθνή και του μετανάστη καθώς επίσης γίνεται και εκτενής αναφορά στα διεθνή κείμενα που καθορίζουν τον όρο «πρόσφυγας». Εν συνεχεία μέσα από μια σύντομη ιστορική αναδρομή περιγράφεται η κατάσταση που επικρατεί μέχρι σήμερα στην Ελλάδα από την παρουσία των προσφυγικών λαών και ποιες ομάδες τις συγκροτούν. Το κεφάλαιο κλείνει με τα αίτια της εισόδου των προσφύγων στην χώρα υποδοχής. Αίτια που αφορούν τόσο τις χώρες προέλευσης και τους πρόσφυγες όσο και την ίδια την Ελλάδα.

Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύονται διεξοδικά οι επιπτώσεις που επιφέρουν οι πρόσφυγες με την είσοδό τους στην Ελλάδα. Επιπτώσεις οι οποίες είναι εμφανείς σε ποικίλους τομείς της ελληνικής πραγματικότητας (τομείς οικονομικούς, εργασιακούς, κοινωνικούς, πολιτιστικούς, πολιτικούς, εθνικούς, δημογραφικούς) και αφορούν όχι μονάχα τον γηγενή πληθυσμό αλλά και τους

ιδιους τους πρόσφυγες. Το εν λόγω κεφάλαιο έχει ιδιαίτερη βαρύτητα διότι οι συνθήκες που έχουν δημιουργηθεί ή και ενταθεί από την έλευση των ξένων πληθυσμών και στην προκειμένη περίπτωση των προσφύγων αδιαμφισβήτητα έχουν συντελέσει στην διαμόρφωση ολόκληρου του κοινωνικού πλέγματος μέσα στο οποίο οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ ντόπιων και ξένων είναι έντονες και ορατές.

Στο τρίτο κατά σειρά κεφάλαιο περιγράφεται η ζωή των προσφύγων κατά τη διάρκεια της παραμονής τους στην Ελλάδα, η οποία αποτελεί για αυτά τα άτομα μια πολύπλοκη διαδικασία με διάφορα στάδια προσαρμογής και συγχρόνως με πολλά εμπόδια μέχρι την τελική ένταξη τους. Τα στοιχεία, λοιπόν, που αναφέρουμε σχετίζονται με την οικογενειακή κατάσταση των προσφύγων, την κοινωνική τους προέλευση, τις συνθήκες διαβίωσης τους, την υγεία τους, την εργασιακή τους απασχόληση, τις ανάγκες τους αλλά και με όλα εκείνα τα στάδια που καλούνται να περάσουν για να ανταπεξέλθουν στην χώρα υποδοχής.

Στο τέταρτο κεφάλαιο αναφέρεται το θεσμικό και νομικό πλαίσιο που υπάρχει αυτή τη στιγμή στην χώρα μας καθώς και η ελληνική κοινωνική πολιτική που ακολουθείται απέναντι στους πρόσφυγες και τους αιτούντες πολιτικό άσυλο, όπως κοινωνική μέριμνα, οικονομικές παροχές κ.τ.λ.

Στο πέμπτο κεφάλαιο αναφέρονται οι αυθόρμητες αντιδράσεις του ντόπιου πληθυσμού απέναντι στο ξένο, το διαφορετικό και το “ανοίκιο” και γενικότερα οι απόψεις και οι στάσεις απέναντι στους ξένους, οι οποίες επηρεάζουν την συμπεριφορά αυτών των ανθρώπων και καταλήγουν στο να προβαίνουν σε ρατσιστικές και βίαιες πράξεις. Γίνεται επιπλέον εκτενής αναφορά στην έννοια του “εμείς” και οι “άλλοι”.

Στο έκτο κεφάλαιο διασαφηνίζονται οι όροι της ξеноφοβίας, του ρατσισμού και των στάσεων (προκαταλήψεων και στερεοτύπων). Επιπλέον γίνεται εκτενής και σημαντική αναφορά στα δυο πιο σημαντικά ερωτήματα που απασχολούν την ελληνική κοινωνία, για το αν οι Έλληνες τελικά είναι ρατσιστές και πως είναι δυνατόν να διατηρείται ο ρατσισμός.

Το έβδομο κεφάλαιο αφορά την διεθνή επικοινωνία, τον ρόλο που διαδραματίζουν τα ΜΜΕ, τις επιδράσεις που ασκούν στις σύγχρονες κοινωνίες ως διαμορφωτές τις περισσότερες φορές συγκεκριμένων στάσεων, αξιών και αντιλήψεων και πώς οι επιδράσεις αυτές επεκτείνονται και στις ομάδες των προσφύγων. Ταυτόχρονα διασαφηνίζονται και οι έννοιες της ταυτότητας, της κουλτούρας και της ετερότητας καθώς οι παραπάνω όροι επεξηγούν το πώς λειτουργεί ένα κοινωνικό-πολιτιστικό σύστημα στην προσπάθειά του να επιβιώσει και να αναπτυχθεί σε σχέση με την ποικιλομορφία που υπάρχει ανάμεσα στα υπόλοιπα συστήματα από τα οποία χαρακτηρίζονται όλα τα έθνη. Στο τέλος του κεφαλαίου δίνεται έμφαση στο θέμα της εγκληματικότητας των προσφύγων και στο ποιοι τελικά κινδυνεύουν από αυτούς. Μια παράμετρος ιδιαίτερα σημαντική, μέσα από την ανάλυση της οποίας διαφαίνονται οι πραγματικές διαστάσεις του προβλήματος.

Στο όγδοο κεφάλαιο γίνεται μια αναφορά στην περιοχή, όπου πραγματοποιήθηκε η μελέτη μας, δηλαδή ο Δήμος Λαυρεωτικής. Σε αυτό το κεφάλαιο αναφέρονται γενικότερα στοιχεία του παρελθόντος και του παρόντος. Πραγματοποιείται μια αναφορά στην ιστορία του Λαυρίου, στα προβλήματα που αντιμετωπίζει σήμερα, καθώς και στις κοινωνικές υπηρεσίες που διαθέτει. Στο

κλείσιμο του κεφαλαίου αυτού εκθειάζεται ο τρόπος λειτουργίας, οι στόχοι και τα προγράμματα που ακολουθούνται στο Κέντρο Προσωρινής Διαμονής Αιτούντων Άσυλο και Αλλοδαπών Λαυρίου για τους πρόσφυγες που φιλοξενούνται στο Κέντρο για ένα μικρό χρονικό διάστημα.

Στο ένατο κεφάλαιο αναφέρεται ο σκοπός της έρευνάς μας και ο καθορισμός της φύσης των πληροφοριών που επιδιώκουμε να συλλέξουμε καθώς και οι υποθέσεις εργασίας μας. Επίσης περιλαμβάνει τον τρόπο συλλογής των πληροφοριών, τη διαδικασία που χρησιμοποιήθηκε για την συμπλήρωση των ερωτηματολογίων και τις τεχνικές που χρησιμοποιήθηκαν για αυτή τη συλλογή. Επιπλέον αναφέρονται οι πιθανές δυσκολίες που θα μπορούσαμε να αντιμετωπίσουμε καθώς και ο τρόπος επίλυσης αυτών των δυσκολιών ή αποτυχιών. Στο τέλος του ένατου κεφαλαίου βλέπουμε τον τρόπο επεξεργασίας των δεδομένων καθώς και τον διαχωρισμό των ερωταπαντήσεων σε θεματικούς άξονες.

Στο δέκατο κεφάλαιο φαίνεται καθαρά η ανάλυση των αποτελεσμάτων σε ποσοστά και πίνακες, σύμφωνα πάντα με τους θεματικούς άξονες που αναφέρθηκαν στο ένατο κεφάλαιο.

Το τελευταίο κεφάλαιο, το ενδέκατο, περιλαμβάνει τα συμπεράσματα της έρευνάς μας για τις στάσεις και τις αντιλήψεις που έχουν διαμορφώσει οι επαγγελματίες του Λαυρίου για τους πρόσφυγες της περιοχής, τα οποία συνδέονται τόσο με το θεωρητικό μέρος όσο και με τις υποθέσεις της εργασίας μας. Η μελέτη μας ολοκληρώνεται με τις προτάσεις-θέσεις μας για το ζήτημα της αντιμετώπισης των ξένων λαών τόσο από την πολιτεία όσο και από την ίδια την κοινωνία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Το προσφυγικό ζήτημα: οι διαστάσεις του φαινομένου

1.1. Εισαγωγή

«Με αφετηρία τη μαζική μετακίνηση πληθυσμών στην Ευρώπη μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο έχουμε ως σημεία αναφοράς τον ξεριζωμό των Ούγγρων προσφύγων το 1956, τις κρίσεις που ξέσπασαν στην Αφρική μετά το τέλος της αποικιοκρατίας, την προσφυγική κρίση του Μπαγκλαντές το 1971, τη συνεχιζόμενη έξοδο των προσφύγων από την Ινδοκίνα που άρχισε τη δεκαετία του 1970, καθώς και τις μαζικές εξόδους προσφύγων λόγω των παρατεταμένων πολέμων της δεκαετίας του 1980 στο Αφγανιστάν, το Κέρας της Αφρικής και την Κεντρική Αμερική» (Υπατη Αρμοστεία Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, 2000: xiii).

Κατά την τελευταία δεκαετία του προηγούμενου αιώνα οι μεταβολές στο πολιτικό τοπίο της Ευρώπης ήταν έντονες και σημαντικές, συνοδευόμενες από μία πληθώρα πληθυσμιακών μετακινήσεων από χώρες των Βαλκανίων, της Ασίας, της Αφρικής, της Σοβιετικής Ένωσης προς τις χώρες της Δυτικής Ευρώπης αλλά και της Δυτικής Αμερικής με σκοπό την χορήγηση ασύλου. Λαμβάνοντας επιπλέον υπόψη ότι ένα εκατομμύριο άνθρωποι την τελευταία χρονιά του 20ου αιώνα ξεριζώθηκαν από το Κόσσοβο, το Ανατολικό Τιμόρ και την Τσετσενία καθίσταται σαφές ότι το προσφυγικό πρόβλημα θα συνεχίζει να απασχολεί την διεθνή κοινότητα και τον 21ο αιώνα (Στελακάτος-Λοβέρδος, 1998).

1.2. Ο Καθορισμός του Καθεστώτος του Πρόσφυγα και του Αιτούντα Άσυλο

1.2.1 Διαχωρισμός του «πρόσφυγα» από τον «αλλοεθνή» και τον «μετανάστη»

Με τη σύμβαση του 1951, ο όρος «πρόσφυγας» προσέλαβε μια νέα νομική διάσταση, αφού για πρώτη φορά έχουμε μια πλήρη εννοιολογική οριοθέτηση. Πριν όμως προχωρήσουμε στην έννοια του πρόσφυγα σύμφωνα με το άρθρο 1 της Σύμβασης του 1951, θεωρούμε απαραίτητο, να προβούμε στον διαχωρισμό του πρόσφυγα από το μετανάστη.

Ο πρόσφυγας δε θα πρέπει να εξομοιώνεται με το μετανάστη, δηλαδή το άτομο που εγκαταλείπει τη χώρα του και εγκαθίσταται σε μια άλλη με σκοπό να βρει εργασία και να καλυτερεύσει το επίπεδο της ζωής του. Ο μετανάστης έχει τη δυνατότητα να επιστρέψει στην πατρίδα του όποτε θελήσει. Ο πρόσφυγας δεν μπορεί να επιστρέψει όποτε το επιθυμεί, μια και η επιστροφή του εξαρτάται από συνθήκες τις οποίες δεν μπορεί ο ίδιος να ελέγξει. Μετανάστης είναι το πρόσωπο που για διάφορους λόγους εγκαταλείπει οικειοθελώς τη χώρα του με σκοπό να εγκατασταθεί κάπου αλλού (αυτό βέβαια μπορεί να συμβαίνει και στον πρόσφυγα). Μπορεί επίσης να ωθείται από την επιθυμία για αλλαγή ή για περιπέτεια ή από οικογενειακούς ή άλλους προσωπικούς λόγους. Συνήθως όμως οι λόγοι που μεταναστεύουν είναι κυρίως οικονομικής φύσης. Εάν ωθείται αποκλειστικά από οικονομικά κίνητρα, είναι οικονομικός μετανάστης και όχι

πρόσφυγας. Άλλωστε ο ορός «πρόσφυγας» έχει πολιτικό κυρίως περιεχόμενο και εξαρτάται από τις συνθήκες της χώρας καταγωγής του και από την πολιτική και τους νόμους στην χώρα υποδοχής.

«Η διάκριση ωστόσο ανάμεσα στον οικονομικό μετανάστη και τον πρόσφυγα γίνεται μερικές φορές ασαφής, όπως και η διάκριση ανάμεσα στα οικονομικά και τα πολιτικά μέτρα που ισχύουν στη χώρα προέλευσης του αιτούντος δεν είναι πάντοτε σαφής. Πίσω από οικονομικά μέτρα που επηρεάζουν την απόκτηση των μέσων διαβίωσης μπορεί να υπάρχουν φυλετικοί, θρησκευτικοί ή πολιτικοί στόχοι ή διαθέσεις εναντίον μιας ορισμένης ομάδας. Σε περιπτώσεις όπου τα οικονομικά μέτρα αφανίζουν την οικονομική υπόσταση ενός συγκεκριμένου τμήματος του πληθυσμού (όπως, π.χ., η κατάργηση των δικαιωμάτων άσκησης εμπορίου ή η επιβολή άνιση ή υπερβολικής φορολογίας σε συγκεκριμένη εθνική ή θρησκευτική ομάδα), τα πρόσωπα που πλήττονται μπορεί ανάλογα με τις περιστάσεις να γίνουν πρόσφυγες όταν εγκαταλείπουν τη χώρα» (Νάσκου-Περράκη, 1992: 90-91).

«Εάν το ίδιο θα μπορούσε να ισχύσει και για τα πρόσωπα που πλήττονται από γενικά οικονομικά μέτρα (δηλ. μέτρα που αφορούν το σύνολο του πληθυσμού χωρίς διάκριση) εξαρτάται από τα δεδομένα της κάθε περίπτωσης. Αντιρρήσεις σε γενικά οικονομικά μέτρα καθαυτές δεν συνιστούν βάσιμους λόγους προς θεμελίωση της αίτησης προκειμένου να αναγνωριστεί το καθεστώς του πρόσφυγα. Εξάλλου, καθετί που εκ πρώτης όψεως εκλαμβάνεται κατά κύριο λόγο ως οικονομικό κίνητρο για την αποδημία, μπορεί στην πραγματικότητα να εμπεριέχει και το πολιτικό στοιχείο, ενδέχεται δε να είναι οι πολιτικές πεποιθήσεις του ατόμου που τον εκθέτουν σε σοβαρές συνέπειες, και όχι οι αντιρρήσεις που προβάλλει στα οικονομικά μέτρα καθαυτά» (Νάσκου-Περράκη, 1992:89-90).

Όταν κάποια άτομα έχουν μεταναστεύσει σε μια άλλη χώρα και δεν επιθυμούν να επιστρέψουν στη χώρα τους λόγω κάποιων γεγονότων που συνέβησαν στο μεταξύ, αναφέρονται στο διεθνές δίκαιο ως πρόσφυγες «επί τόπου» που δεν είναι μεν πρόσφυγες, με τη στενή του όρου έννοια, αλλά δεν είναι ακριβώς μετανάστες διότι η έλλειψη επιθυμίας να επιστρέψουν στη χώρα της ιθαγένειάς τους σχετίζεται με θεμελιώδεις ελευθερίες. Οι πρόσφυγες αυτοί φοβούνται να επιστρέψουν στη χώρα τους διότι οι πολιτικές τους πεποιθήσεις και η δραστηριότητα που ανέπτυξαν στο εξωτερικό θεμελιώνουν φόβο δίωξης από τις αρχές της χώρας καταγωγής τους.

«Η Σύμβαση του 1951 προσπαθεί να καλύψει κάθε άτομο που θεωρήθηκε πρόσφυγας στις Συμφωνίες τις σχετικές με τους πρόσφυγες της εποχής, των ετών 1926-1934, αλλά κυρίως, κάθε άτομο το οποίο εγκαταλείπει την πατρίδα του λόγω του φόβου να υποστεί δίωξη επειδή ανήκει σε διαφορετική φυλή, κοινωνική ομάδα, έχει άλλη ιθαγένεια, ασπάζεται μια ορισμένη θρησκεία και συμμερίζεται διαφορετικές πολιτικές απόψεις» (Νάσκου-Περράκη, 1992:89-90).

1.2.2. Διεθνή Κείμενα που καθορίζουν τον ορό «πρόσφυγας»

1.2.2.1. Η Σύμβαση του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων

Μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, καθώς το πρόβλημα των προσφύγων δεν είχε λυθεί, έγινε αισθητή η ανάγκη για ένα νέο διεθνές νομικό κείμενο που να καθορίζει το νομικό καθεστώς των προσφύγων. Προβλήθηκε η απαίτηση για ένα κείμενο που να περιέχει ένα γενικό ορισμό για το ποιος θα έπρεπε να θεωρείται πρόσφυγας. «Η Σύμβαση σχετικά με το καθεστώς των προσφύγων υιοθετήθηκε από τη Συνδιάσκεψη των Πληρεξουσίων των Ηνωμένων Εθνών την 28η Ιουλίου 1951 και τέθηκε σε ισχύ την 21η Απριλίου 1954» (UNHCR, 2004:5). Στις 28 Ιουλίου 1951, τα παρευρισκόμενα εκεί κράτη υιοθέτησαν τη Σύμβαση για το καθεστώς των προσφύγων.

«Η Σύμβαση του 1951 αντικατέστησε όλες τις προγενέστερες Διεθνείς Συμφωνίες που αφορούσαν στους πρόσφυγες, και έδωσε για πρώτη φορά τον ορισμό του πρόσφυγα (άρθρο 1), θέτοντας δύο περιορισμούς, ένα χρονικό και ένα γεωγραφικό. Ο πρώτος περιορισμός αφορούσε τα γεγονότα που οδηγούσαν κάποιον να αναγνωρισθεί ως πρόσφυγας. Ο δεύτερος περιορισμός αναφερόταν στο Χώρο που διαδραματίστηκαν τα γεγονότα και ο οποίος θα έπρεπε να είναι η «Ευρώπη» ή «αλλού». Οι περιορισμοί αυτοί δημιούργησαν σωρεία προβλημάτων πράγμα που οδήγησε στην υιοθέτηση από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών, του Πρωτοκόλλου του 1967 για το καθεστώς των προσφύγων. Η Σύμβαση του 1951 τέθηκε σε ισχύ στις 22 Απριλίου 1954 και το Πρωτόκολλό της στις 4 Οκτωβρίου 1967» (Νάσκου-Περράκη, 1992:88-89).

Η Σύμβαση περιλαμβάνει έναν ορισμό της έννοιας «πρόσφυγας»: «Κάθε πρόσωπο που, λόγω εξωτερικής επιδρομής, κατοχής, ξένης κυριαρχίας, γεγονότων που διαταράσσουν σοβαρά τη δημόσια τάξη είτε σε τμήμα είτε ολόκληρη τη χώρα καταγωγής ή ιθαγένειας του, εξαναγκάζεται να εγκαταλείψει τον τόπο της συνήθους διαμονής του, με σκοπό να αναζητήσει καταφύγιο αλλού έξω από τη χώρα της, καταγωγής ή και της ιθαγένειας του» (UNHCR,2004:6).

1.2.2.2. Το Πρωτόκολλο του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων

Με το πέρασμα του χρόνου και την εμφάνιση νέων προσφυγικών καταστάσεων, άρχισε να γίνεται ολοένα και περισσότερο αισθητή η ανάγκη να εφαρμοστούν οι διατάξεις της Σύμβασης του 1951 και σε άλλους νέους πρόσφυγες. Για το σκοπό αυτό καταρτίστηκε το 1967 ένα Πρωτόκολλο σχετικά με το καθεστώς των προσφύγων.

«Με την προσχώρηση στο Πρωτόκολλο του 1967, τα Κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να εφαρμόζουν τις ουσιώδεις διατάξεις της Σύμβασης του 1951 στους πρόσφυγες. Το Πρωτόκολλο είναι ανεξάρτητο, η δε προσχώρηση σε αυτό δεν περιορίζεται μόνο στα Κράτη-μέρη της Σύμβασης. Το Πρωτόκολλο του 1967 σχετικά με το καθεστώς των προσφύγων αναφέρεται ως «Πρωτόκολλο του 1967». Όταν τα κράτη προσχωρούν στο Πρωτόκολλο μπορούν να διατυπώσουν επιφυλάξεις στα άρθρα τα οποία δεν δύναται να εφαρμόσουν. Υπάρχουν όμως μερικά άρθρα στα οποία δεν

επιτρέπεται η διατύπωση επιφυλάξεων και τα οποία προσχωρούν κράτη οφείλουν να αποδέχονται . Ένα από αυτά τα άρθρα είναι το άρθρο 1 (καθορισμός του όρου «πρόσφυγας»)» (UNHCR, 2004:6).

1.2.2.3. Καταστατικό του Γραφείου του Ύπατου Αρμοστή των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες

Σύμφωνα με το Καταστατικό ο Ύπατος Αρμοστής καλείται μεταξύ άλλων, να παρέχει υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών διεθνή προστασία σε πρόσφυγες που εμπίπτουν στην αρμοδιότητα του Γραφείου του. «Έτσι, εάν κάποιος πρόσωπο που ανταποκρίνεται στα κριτήρια του καταστατικού του UNHCR, δικαιούται της προστασίας των Ηνωμένων Εθνών που παρέχεται από τον Ύπατο Αρμοστή, ανεξάρτητα από το εάν βρίσκεται ή όχι, σε μια χώρα που είναι μέρος της Σύμβασης του 1951 ή του Πρωτοκόλλου του 1967 ή από το εάν έχει αναγνωρισθεί ή όχι ως πρόσφυγας από τη φιλοξενούσα χώρα σύμφωνα με ένα από τα δύο κείμενα. Πρόσφυγες που συγκεντρώνουν αυτές τις προδιαγραφές εμπίπτουν στην εντολή του Ύπατου Αρμοστή, και αναφέρονται συνήθως ως «πρόσφυγες εντολής» («mandate refugees»)» (UNHCR, 2004:7-8).

1.2.2.4. Κείμενα περιφερειακής ισχύος σχετικά με τους πρόσφυγες

Εκτός από τη Σύμβαση του 1951, το Πρωτόκολλο του 1967 και το Καταστατικό του Γραφείου του Ύπατου Αρμοστή των Ηνωμένων Εθνών για τους πρόσφυγες υπάρχουν και περιφερειακής ισχύος συμφωνίες, συμβάσεις - ή άλλα κείμενα σχετικά με τους πρόσφυγες. Τα εν λόγω νομικά κείμενα αναφέρονται σε ζητήματα όπως η χορήγηση ασύλου, ταξιδιωτικά έγγραφα και ταξιδιωτικές διευκολύνσεις κ.τ.λ.

«Το ζήτημα του διπλωματικού και του εδαφικού ασύλου αναφέρεται σε μια σειρά περιφερειακής ισχύος κείμενα, στα οποία ανήκουν η Συνθήκη του Διεθνούς Ποινικού Δικαίου (Μοντεβίδεο, 1889), η Συμφωνία για την Έκδοση (Καράκας, 1911), η Σύμβαση για το Άσυλο (Αβάνα, 1928), η Σύμβαση για το Πολιτικό Άσυλο (Μοντεβίδεο, 1933), η Σύμβαση για το Διπλωματικό Άσυλο (Καράκας, 1954) και η Σύμβαση για το Εδαφικό Άσυλο (Καράκας, 1954). Νεότερο τοπικής ισχύος κείμενο είναι η σύμβαση που αφορά τα Ειδικά των Προβλημάτων των Προσφύγων στην Αφρική, η οποία υιοθετήθηκε από τη Συνέλευση των Αρχηγών Κρατών Κυβερνήσεων του Οργανισμού Αφρικανικής Ενότητας την 10η Σεπτεμβρίου 1969» (UNHCR, 2004:9).

1.3. Οι πρόσφυγες στην Ελλάδα

«Η Ελλάδα από ιστορική άποψη είναι χώρα στενά συνδεδεμένη με την αποδημητική μετανάστευση. Στην διάρκεια της μεταπολεμικής περιόδου υπήρξε χώρα αποστολής μεταναστών. Κατά καιρούς δεχόταν ομογενείς από τις Ελληνικές Κοινότητες της Ρουμανίας, της Τουρκίας, της Αιγύπτου, της Μέσης Ανατολής, της Κύπρου και της Σοβιετικής Ένωσης. Από τις αρχές όμως της δεκαετίας του 1970 από περιφερειακή χώρα αποστολής εργατικού δυναμικού στις βιομηχανικές

δυτικοευρωπαϊκές χώρες καθώς και χώρα αποστολής μεταναστών γενικότερα, μετατράπηκε σε χώρα υποδοχής ξένων μετακινούμενων πληθυσμών» (Εμκε - Πουλοπούλου, 1990: 7).

Η μεγάλη βέβαια προσέλευση ξένων μετακινούμενων πληθυσμών, μέσα στους οποίους συγκαταλέγονται και οι πρόσφυγες, επήλθε γύρω στα τέλη της δεκαετίας του 1980 και κυρίως από το έτος 1990. Η μεταβολή αυτή υπήρξε αιφνίδια και κατέλαβε τη διοίκηση της χώρας απροετοίμαστη ίσως σε όλα τα επίπεδα: κανονιστικό, οργανωτικό και ψυχολογικό (Καρύδης, 1996).

Όμως δεν είναι η χώρα μας το μόνο κράτος της Μεσογείου που από χώρα εξόδου μετατράπηκε και σε χώρα εισόδου μεταναστευτικών και προσφυγικών πληθυσμών. Σύμφωνα με πορίσματα επιστημονικών μελετών η Ισπανία, η Πορτογαλία και η πρώην Γιουγκοσλαβία κατά την ίδια περίπου χρονική περίοδο με την Ελλάδα εξελίχθηκαν σε χώρες υποδοχής ξένων πληθυσμιακών ομάδων. Εξάλλου ανάμεσα στις συγκεκριμένες χώρες αυτό που παρατηρείται ως κοινό στοιχείο είναι το φαινόμενο της παράνομης εισροής αλλοδαπών. Κατά πλειοψηφία η προέλευση αυτών των ανθρώπων είναι από χώρες λιγότερο ανεπτυγμένες και η απασχόλησή τους συμπίπτει με αυτή των άλλοτε μεταναστών (Εμκε - Πουλοπούλου, 1990).

«Από την άλλη η Ελλάδα είναι χώρα που γνωρίζει τι σημαίνει «προσφυγιά»: γνώρισε τη μαζική 1,4 εκατ. προσφύγων το 1922 από τη Μικρά Ασία και δέχτηκε ένα σημαντικό αριθμό, για τον οποίο δεν υπάρχουν στατιστικά στοιχεία, προσφύγων ελληνικής καταγωγής από την Βόρειο Ήπειρο και την Κύπρο. Δύο ακόμα μεγάλοι επαναπατρισμοί σημειώθηκαν από την Κωνσταντινούπολη (περίπου 350.000) και τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, όπου κατά τη διάρκεια του εμφυλίου είχαν καταφύγει πολιτικοί πρόσφυγες και δημιούργησαν οικογένειες. Εξάλλου κατά τη διάρκεια της στρατιωτικής δικτατορίας αρκετοί Έλληνες πολιτικοί πρόσφυγες βρήκαν φιλόξενο έδαφος σε ξένα κράτη» (Εμκε-Πουλοπούλου, 1990: 7,8).

«Από το 1976 που ήρθαν στην Ελλάδα 3.000 Ιρακινοί Χριστιανοί μέσω Λιβάνου, άρχισαν να φτάνουν στην χώρα και πρόσφυγες από την Ασία (Ιράκ, Ιράν, Αφγανιστάν, Τουρκία), Αφρική (Σουδάν, Σομαλία, Νιγηρία, Κονγκό, Σιέρα Λεόνε, Αιθιοπία, Ερυθραία) και Ανατολική Ευρώπη. Πρόκειται είτε περί de facto προσφύγων είτε περί ατόμων με τον χαρακτηρισμό του πρόσφυγα του Ο.Η.Ε που από το 1988 μέχρι το 1995 ανέρχονταν στους 27651» (Βγενόπουλος, 1995: 362).

Οι μεγαλύτερες προσφυγικές ομάδες συγκροτούνται από Τούρκους, Ιρανούς, Αιθίοπες, Πολωνούς, Ρουμάνους και Ιρακινούς (Κοτζαμάνης κ.α., 2005). Κατά πλειοψηφία οι αιτούντες άσυλο προέρχονται από χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, κυρίως από τη Γεωργία, τη Ρωσική Ομοσπονδία και την Ουκρανία, ενώ έχει παρατηρηθεί μείωση στις αιτήσεις από Ιρακινούς και Αφγανούς, ιδίως από τον Μάιο του 2005 (Υπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε, 2006). Επίσης προέρχονται και από την Τουρκία και μιλάμε για άτομα Κουρδικής αλλά και Τουρκικής καταγωγής. Από την πρώτη κατηγορία συγκεντρώνεται ένα ποσοστό της τάξεως του 70% περίπου του συνόλου και τα άτομα αυτά συνήθως διώκονται και για τα εθνικά τους φρονήματα, πέραν των πολιτικών τους πεποιθήσεων. Σε σχέση πάντως με τα υπάρχοντα στοιχεία οι Κούρδοι συγκροτούν το 25% του Τουρκικού πληθυσμού (Βγενόπουλος, 1995).

Στην Ελλάδα πάντως τα τελευταία χρόνια και ειδικά από το 2000 ο αριθμός των αιτούντων άσυλο έχει σημειώσει αισθητή άνοδο (με εξαίρεση μόνο το 2004, όπου ο αριθμός των ατόμων που ζήτησαν άσυλο παρουσίασε σημαντική πτώση στην Ελλάδα και στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες) και συνεχίζει να αυξάνεται. Με γνώμονα τα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία το 2003 αιτήσεις ασύλου υπέβαλαν 8178 άτομα, το 2004 οι αιτήσεις έφθασαν τις 4469 ενώ το 2005 μέχρι και τον Μάιο του ίδιου έτους τα αιτήματα ανήλθαν στα 4125, αύξηση σημαντικότητας. Ας μην παραβλέψουμε ταυτόχρονα και το γεγονός της αυξανόμενης προσέλευσης σε διάφορες ιατρο-κοινωνικές υπηρεσίες ιδιαίτερα ευάλωτων ομάδων το έτος 2005 (άτομα με διάφορα είδη αναπηρίας, με σοβαρά προβλήματα υγείας, μονογονεϊκές ή πολυμελείς οικογένειες, γυναίκες άνευ υποστηρικτικού περιβάλλοντος ή σε κατάσταση εγκυμοσύνης (Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, 2005).

Παράλληλα αισθητή είναι και η παρουσία των Ποντίων προσφύγων στην Ελλάδα. Στο σημείο αυτό πρέπει να γίνει η εξής διευκρίνιση σχετικά με το θέμα των Ποντίων από την πρώην Σοβιετική Ένωση. Ο χαρακτηρισμός «πρόσφυγες» τους έχει αποδοθεί από το γεγονός ότι αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν την χώρα όπου κατοικούσαν. Και πράγματι ο αναγκαστικός εκπατρισμός των Ποντίων από την πρώην Οθωμανική Αυτοκρατορία κατέστησε τους Πόντιους έναν λαό - πρόσφυγα. Λαός, ο οποίος δημιούργησε πολυάριθμες κοινότητες στις χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, όπου και βρήκαν καταφύγιο (Καψάλης, 2004). Η άφιξη των Ποντίων από την πρώην Σοβιετική Ένωση στον ελλαδικό χώρο δεν αποτελεί μια καινούργια κατάσταση αλλά είναι το 7ο κατά σειρά ρεύμα που παρουσιάστηκε στην διάρκεια του προηγούμενου αιώνα. Οι πρώτοι πληθυσμοί ξεκίνησαν να φθάνουν το 1918 και ακολούθησαν και άλλες μετακινήσεις μετέπειτα. Η μεγάλη όμως κάθοδος πραγματοποιήθηκε το έτος 1988 (Εμκε-Πουλοπούλου, 1990).

Όμως την συγκεκριμένη πληθυσμιακή ομάδα η ελληνική νομοθεσία την χαρακτηρίζει ως ομάδα παλιννοστούτων και όχι προσφύγων από το γεγονός ότι επέστρεψαν στην χώρα καταγωγής τους. Γι' αυτό και σε διάφορα νομοθετικά κείμενα έχουν χρησιμοποιηθεί ποικίλοι όροι υπό αυτή την έννοια, όπως: «Έλληνες που έρχονται για μόνιμη εγκατάσταση από κράτη της Ανατολικής Ευρώπης», «Έλληνες Πόντιοι Παλιννοστούτες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης», «Ομογενείς από το εξωτερικό» και «επαναπατριζόμενοι Έλληνες». Επομένως για την Ελλάδα οι Πόντιοι από την πρώην Σοβιετική Ένωση δεν φέρουν την ιδιότητα του πρόσφυγα αλλά θεωρούνται επαναπατρισθέντες Έλληνες και ως τέτοιοι αναφέρονται (Καψάλης, 2004).

Σύμφωνα με τα σημερινά δεδομένα υπολογίζεται ότι στην Ελλάδα έχουν επιστρέψει πάρα πολλοί Πόντιοι, αλλά δεν είναι δυνατό να δοθεί ο ακριβής αριθμός τους, καθώς τα επίσημα στοιχεία συχνά δεν συμβαδίζουν με τα αποτελέσματα στατιστικών μελετών. Παρόλα αυτά μπορούμε να κάνουμε λόγο για 200.000 περίπου Πόντιους επαναπατρισθέντες από την πρώην Σοβιετική Ένωση (Καψάλης, 2004).

Και για τους Έλληνες της Μικράς Ασίας, της Βόρειας Ηπείρου αλλά και της Κύπρου τους αντιστοιχεί κατά μία γενική θεώρηση ο όρος «πρόσφυγες», αφού αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν

τον τόπο τους λόγω των έκρυθμων συνθηκών που επικρατούσαν εκεί, όμως η επιστροφή τους στον Ελλαδικό χώρο ως μια λύση διαφυγής και αναζήτησης ασφάλειας, τους προσδίδει την ιδιότητα των «Ελλήνων παλινοστούτων», γι' αυτό και δεν τους αναγνωρίζεται το καθεστώς πρόσφυγα.

1.4. Αίτια εισόδου προσφύγων στην χώρα υποδοχής

1.4.1. Αίτια που αφορούν τις χώρες προέλευσης και τους πρόσφυγες

Οι πρόσφυγες, όπως αναφέρθηκε, σύμφωνα με τον ορισμό τους είναι άτομα που βρίσκονται έξω από την χώρα της ιθαγένειάς τους, έχουν βάσιμο φόβο δίωξης για λόγους φυλετικής προέλευσης, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξης ή πολιτικών πεποιθήσεων και τα οποία δεν προστατεύονται από την κυβέρνησή τους. Επομένως οι λόγοι για τους οποίους τα άτομα αυτά ζητούν άσυλο και αναγνωρίζονται ως νόμιμοι πρόσφυγες από την Ύπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε για τους Πρόσφυγες και τις Ελληνικές Αρχές σχετίζονται εξ' ολοκλήρου με τις συνθήκες που επικρατούν στην χώρα της υπηκοότητάς τους (Πετρινώτη, 1993).

Βέβαια οι περισσότεροι είναι εκούσιοι πρόσφυγες λόγω του ότι οι δυσμενείς πολιτικές συνθήκες που επικρατούν στον τόπο τους (τυραννικά καθεστώτα) κάθε άλλο παρά διασφαλίζουν τη ζωή τους, αφού κινδυνεύουν με βασανιστήρια ή απώλεια της ζωής τους. Στην σκιά των αλληπάλληλων εχθροπραξιών, των πολέμων ανεξαρτησίας (π.χ Αιθιοπίας και Ερυθραίας) και άλλων πολεμικών γεγονότων αγωνίζονται να σωθούν, εγκαταλείποντας τις πατρίδες, και καταφεύγουν σε χώρες που υποτίθεται θα βρουν ασφάλεια και προστασία. Ειδικά μέχρι πριν κάποια χρόνια που η Ελλάδα αναγνωριζόταν ως χώρα πρώτου ασύλου, την θεωρούσαν ως προσωρινό σταθμό στην αναζήτηση χώρας εγκατάστασης και απασχόλησης, κυρίως στις Η.Π.Α, τον Καναδά, την Αυστραλία. Φυσικά η ελπίδα που τρέφουν όλοι είναι ότι κάποια στιγμή θα επιστρέψουν στις πατρίδες τους, εφόσον εξομαλυνθούν οι όποιες εκεί συγκυρίες (Πετρινώτη, 1993).

«Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα απόγνωσης αλλά και απαράδεκτης αντιμετώπισης απέναντι σε πρόσφυγες είναι αυτό των Κούρδων, οι οποίοι, αφού υπέστησαν γενοκτονία το 1989 στο Ιράκ με χημικά όπλα, έφθασαν στην Τουρκία όπου τους έκλεισαν σε στρατόπεδα προσφύγων κάτω από συνθήκες εξαθλίωσης και προσπάθησαν να τους δηλητηριάσουν. Απέδρασαν και μετά από πολλές περιπέτειες έφθασαν στην Ελλάδα, πληρώνοντας 1000-1500 δολάρια το άτομο για να περάσουν στον Έβρο. Αυτό που ζητούσαν ήταν εργασία, ώστε να καταφέρουν να επιβιώσουν» (Εμκε-Πουλοπούλου, 1990:32). Και σε άλλες χώρες υποδοχής, όπως το Χονγκ Κονγκ κατά την δεκαετία του 1970, είχαν χρησιμοποιηθεί στρατόπεδα ως προσωρινή λύση φιλοξενίας αιτούντων άσυλο από περιοχές της νοτιο-ανατολικής Ασίας (κυρίως από το Βιετνάμ) με τη διαφορά όμως ότι δεν αναφέρθηκαν τέτοιου είδους περιστατικά ή τουλάχιστον σε τέτοιο βαθμό βάνουσης συμπεριφοράς.

Σε άλλες πάλι αλλά πιο σπάνιες περιπτώσεις οι πρόσφυγες με διαφορετική εθνικότητα έχουν να αντιμετωπίσουν στην πατρίδα όπου γεννήθηκαν και μεγάλωσαν το έντονο εθνικό αίσθημα των ντόπιων, που οδηγεί πολλές φορές σε ακραίες συμπεριφορές όπως την άμεση και βιαστική επιβολή

της τοπικής γλώσσας, γεγονός που τους προκαλεί πολλές δυσχέρειες σε όλα σχεδόν τα επίπεδα της ζωής τους και τους αναγκάζει να απομακρυνθούν από την χώρα προέλευσής τους. Αυτό βίωσαν και οι Πόντιοι πρόσφυγες στην Ρωσία όπου το ελληνικό στοιχείο, το οποίο είχε αποκτήσει μόρφωση στη ρωσική γλώσσα και την κατείχε όπως και την ποντιακή, απειλήθηκε συχνά με απόλυση από εργασίες, όταν δε μιλούσε την τοπική γλώσσα Ένα άλλο επίσης εξίσου σημαντικό πρόβλημα είναι και ο εξαναγκασμός σε αλλαγή του ονόματος και της εθνικότητας τους. Το συναίσθημα δηλαδή ότι είναι πολίτες δεύτερης κατηγορίας ή ότι είναι ξένοι (Εμκε-Πουλοπούλου, 1990).

1.4.2. Αίτια εισόδου προσφύγων που συνδέονται με την Ελλάδα

1.4.2.1. Η γεωπολιτική θέση της Ελλάδας

Σημαντικό πόλο έλξης για τους ξένους διαδραματίζει η γεωγραφική θέση της Ελλάδας ή όπως αποκαλείται αλλιώς το «σταυροδρόμι των τριών ηπείρων», που βρίσκεται κοντά στην Μέση Ανατολή, την Τουρκία και τις χώρες της Βόρειας Αφρικής και ο σχετικά εύκολος τρόπος προσπέλασης. Η παραμεθόρια περιοχή της χώρας είναι τεράστια και εύκολα προσπελάσιμη, κυρίως από τη θάλασσα και όχι τόσο από τον ποταμό Έβρο, όπως υποστηρίζεται κατά καιρούς. Η Ελλάδα στην πραγματικότητα είναι η πρώτη Δυτική χώρα που συναντούν οι πρόσφυγες, όπως και οι άλλες κατηγορίες αλλοδαπών, κατά την πορεία της διαφυγής τους από τις χώρες τους, ιδίως όταν αυτή πραγματοποιείται από ξηράς, και η οποία ως επί το πλείστον αποτελεί και την βασική πόρτα εισόδου για την Δυτική Ευρώπη. Εκτός αυτού η όλη τουριστική ανάπτυξη της χώρας ευνοεί, καθώς αρκετά άτομα εισέρχονται με διαβατήριο ως τουρίστες, στην πορεία όμως της διαμονής τους ζητούν άσυλο. Γενικώς καθίσταται δύσκολο να εντοπισθούν όσοι βρίσκονται χωρίς άδεια παραμονής και χωρίς άδεια εργασίας στην χώρα (Κοτζαμάνης κ.α., 2005). Παρόλα αυτά ας μην παραβλέπουμε και το γεγονός ότι πολλοί έχουν διακινδυνεύσει σοβαρά στην προσπάθειά τους να βρουν διαφορετικές αλλά επικίνδυνες διόδους εισόδου, προκειμένου να μην εντοπιστούν από τις διωκτικές αρχές, ενώ άλλοι έχουν χάσει τη ζωή τους μέσα από τέτοιου είδους διεξόδους (Μιγγείρου, 2005).

1.4.2.2. Οι θρησκευτικές - κοινωνικοπολιτικές συνθήκες

Ένα πρόσθετο στοιχείο, πέραν της γεωγραφικής θέσης της χώρας, είναι και οι συνθήκες πολιτικής σταθερότητας και ελευθερίας που επικράτησαν κατά το μεγαλύτερο μέρος της μεταπολεμικής περιόδου. Η ομαλότητα, λοιπόν, αυτή στην ελληνική πολιτική ζωή, άγνωστη πιθανότατα για τους κατοίκους των γειτονικών χωρών, αποτέλεσε σοβαρό λόγο για την προσέλευση και παραμονή τους σε αυτήν. Παράλληλα και η θρησκευτική ταυτότητα της χώρας δεν άφησε αδιάφορους κάποιους πληθυσμούς, δηλαδή κάποιους ορθόδοξους λαούς από την Βαλκανική αλλά και τους Χριστιανούς της Αιγύπτου και της Αιθιοπίας, που είναι Κόπτες (Βγενόπουλος, 1995). Βέβαια ας μην ξεχνάμε ότι ένα μεγάλο μέρος από τους αιτούντες άσυλο, που επιλέγει την Ελλάδα ως χώρα παροχής ασύλου, φέρει μουσουλμανική θρησκευτική ιδιότητα. Συμπεριλαμβανομένων όλων των παραπάνω παραγόντων αυτό που θα πρέπει να επισημάνουμε είναι ότι πολλοί πρόσφυγες

και αιτούντες άσυλο βρίσκουν στην Ελλάδα διέξοδο καταφυγής γιατί ακριβώς θεωρούν ότι μπορεί να τους προσφέρει στοιχειώδεις συνθήκες αξιοπρεπούς διαβίωσης αλλά και ότι μέσα στους κόλπους της σταδιακά θα καταφέρουν να ενταχθούν και να συνυπάρξουν αρμονικά με το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο.

1.4.2.3 Η υποδομή για τους πρόσφυγες

Η Ελλάδα μέσα στα πλαίσια της υπογραφής της Σύμβασης του 1951 και του Πρωτοκόλλου του 1967 σχετικά με το καθεστώς των προσφύγων και σε συνδυασμό με την διεθνούς εμβέλειας υποδομή της συνέτεινε στην είσοδο και παραμονή σε αυτήν πολλών προσφύγων. Γραφεία της Ύπατης Αρμοστείας των Προσφύγων του ΟΗΕ λειτουργούν στην Αθήνα, όπου, εκτός από την προσφυγικά ιδιότητα, παρέχουν και κάποια μικρά ενισχυτικά επιδόματα σε αυτά τα άτομα. Υπάρχουν επίσης και τα λεγόμενα Κέντρα Προσωρινής Διαμονής Αιτούντων Άσυλο, Ν.Π.Δ.Δ, που φιλοξενούν πρόσφυγες έως ότου οι τελευταίοι τακτοποιηθούν και εγκατασταθούν μόνιμα στην Ελλάδα. Βέβαια το διάστημα παραμονής σε αυτά είναι μέχρι συγκεκριμένου ορίου, όμως δεν παύει να είναι μια προσωρινή λύση σε ζητήματα πρώτης ανάγκης μέσω της παροχής δωρεάν υπηρεσιών: ιατροφαρμακευτικών, σίτισης, στέγασης, εκπαίδευσης (Εμκε-Πουλοπούλου, 1990). Παράλληλα σημαντική βοήθεια προσφέρουν και άλλες μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα οργανώσεις όπως το Ελληνικό Συμβούλιο για Πρόσφυγες με τα ανάλογα κέντρα που διαθέτει όπως το Διαπολιτισμικό Κέντρο «Πυξίδα» και το Κέντρο Στήριξης Προσφύγων «Ιόλαος», τα οποία στοχεύουν στην συμπαράσταση και κοινωνική ενσωμάτωση των προσφύγων, το Εθνικό Κέντρο Άμεσης Κοινωνικής Αλληλεγγύης ή ΕΚΚΑ, η Κοινωνική Υπηρεσία του Ιδρύματος Κοινωνικής Εργασίας που ασχολείται με αυτές τις ομάδες, κ.α. (Λάτση, 2000).

Μέσα από αυτή τη συνοπτική αλλά συνάμα ουσιαστική περιγραφή του προσφυγικού ζητήματος αντιλαμβανόμαστε πως αυτό αποτελεί μέχρι και τις μέρες μας μείζον κοινωνικό-πολιτικό θέμα, το οποίο έχει λάβει ποικίλες προεκτάσεις. Οι διαστάσεις του φαινομένου σίγουρα δεν έχουν αφήσει ανεπηρέαστη και την δική μας χώρα, η οποία τις τελευταίες τρεις δεκαετίες έχει μετατραπεί και σε χώρα υποδοχής διαφόρων μεταναστευτικών πληθυσμών. Γι' αυτό ακριβώς και οι επιπτώσεις από την παρουσία αυτών των λαών είναι πολλαπλές και πολυδιάστατες. Επιπτώσεις οι οποίες δρουν αμφίδρομα και επηρεάζουν τόσο τους ίδιους τους πρόσφυγες όσο και τα ίδια τα κράτη που υποδέχονται αυτές τις ομάδες.

Στο επόμενο κεφάλαιο ακολουθεί μια εκτενής αναφορά των επιπτώσεων που έχουν δημιουργηθεί στην Ελλάδα από την παρουσία αυτών των λαών καθώς επίσης και πώς μέσα από αυτές τις επιπτώσεις έχουν διαμορφωθεί και γιατί όχι επαναπροσδιοριστεί συγκεκριμένα συστήματα αξιών, κανόνων και συμπεριφορών σε όλα τα επίπεδα της ζωής της ελληνικής κοινωνίας

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Επιπτώσεις από την είσοδο των προσφύγων στην Ελλάδα

2.1. Εισαγωγή

Με την είσοδό τους οι πρόσφυγες, όπως και οι άλλες μεταναστευτικές ομάδες, επιφέρουν καθοριστικής σημασίας επιπτώσεις σε όλα σχεδόν τα επίπεδα της ζωής μιας χώρας υποδοχής. Συγκεκριμένα στην Ελλάδα οι συνέπειες είναι ορατές σε πολλούς τομείς που όμως δεν αφορούν μόνο τον γηγενή πληθυσμό αλλά και τους ίδιους τους πρόσφυγες. Εξάλλου μέσα από αυτές τις επιπτώσεις διαμορφώνεται κατά ένα σημαντικό βαθμό και ολόκληρο το πλέγμα των σχέσεων μεταξύ ντόπιων και ξένων. Παρακάτω γίνεται μια εκτενής αναφορά στους τομείς εκείνους όπου διαφαίνονται εντονότερα τα αποτελέσματα από την επίδραση της παρουσίας των προσφύγων στα ελληνικά δεδομένα και σχετίζονται με παραμέτρους οικονομικές, εργασιακές, κοινωνικές, πολιτικές, πολιτισμικές-εθνικές αλλά και δημογραφικές.

2.2. Οικονομικές επιπτώσεις

Η συμβολή των προσφύγων εργαζομένων και μη, όπως και γενικά όλων των αλλοδαπών, στην οικονομία είναι σημαντική. Βέβαια οι ομάδες μεταναστών αποτελούν έναν μεγαλύτερο σε μέγεθος οικονομικά ενεργό πληθυσμό έναντι των προσφύγων όμως, δεν σημαίνει ότι και οι τελευταίοι δεν συμβάλλουν στην όλη παραγωγή, στην αύξηση ικανότητας ανταγωνισμού και γενικότερα στην οικονομική ζωή της χώρας.

Οι πρόσφυγες, όπως και οι υπόλοιποι αλλοδαποί, καλύπτουν και αυτοί με τη σειρά τους την έλλειψη εργατικού δυναμικού σε θέσεις ανειδίκευτης εργασίας (οικιακές βοηθοί, γεωργία, κατασκευές, οικοδομές, μικρής κλίμακας βιομηχανία, υφαντουργία, μεταποιήσεις, τουρισμό, εστιατόρια), ενώ η πληρωμή τους είναι πενιχρή. Συνήθως πολλοί από τους πρόσφυγες έχουν αρκετά προσόντα, όμως, προκειμένου να επιβιώσουν και να ανακάμψουν οικονομικά, αναγκάζονται να συμβιβαστούν με οποιαδήποτε εργασία. Κάποιες φορές θα λέγαμε ότι η μορφή της απασχόλησής τους αντικατοπτρίζει και την κοινωνική οργάνωση της χώρας τους από την οποία πηγάζουν και πολιτισμικά γνωρίσματα, όπως η γλώσσα, η θρησκεία, οι τεχνικές δεξιότητες. Ενδεικτικό παράδειγμα αποτελούν οι πρόσφυγες από την Αφρική και την Ασία που τείνουν να καταπιάνονται με χειρωνακτικές εργασίες σε τομείς με χαμηλές αποδοχές. Όμως τις περισσότερες φορές, ειδικά για τα πιο μορφωμένα άτομα, δεν είναι εφικτό να ασχοληθούν με επαγγέλματα που άλλοτε έκαναν στη δική τους χώρα, καθώς οι ανάγκες της επιβίωσης είναι πιεστικές. Η εναρμόνιση των δεξιοτήτων και της όλης μορφωτικής τους εμπειρίας με τα εκπαιδευτικά, πολιτισμικά, θρησκευτικά δεδομένα της χώρας υποδοχής είναι σχεδόν αδύνατη και αποτελεί μια διαδικασία ιδιαίτερα χρονοβόρα για αυτά τα άτομα λόγω του νέου τρόπου ζωής και των ποικίλων προβλημάτων που καλούνται να αντιμετωπίσουν στην χώρα υποδοχής (γλώσσα, νομικό-εκπαιδευτικό σύστημα, οικονομικές-

κοινωνικές δυσχέρειες, κ.α). Με τον τρόπο αυτό η χώρα υποδοχής καλύπτει τις ανάγκες της χωρίς να δαπανά χρήματα για την ανατροφή, την εκπαίδευση και ενδεχόμενη ειδικεύσή τους στα επαγγέλματα με τα οποία θα ασχοληθούν (Κοτζαμάνης, 2005).

«Η μεγάλη προσφορά ξένου εργατικού δυναμικού έχει ως αποτέλεσμα έναν βαθμό οικονομικής ανάπτυξης που δεν θα ήταν δυνατό να επιτευχθεί χωρίς αυτό. Οι ξένοι εργάτες συμβάλλουν στην αύξηση της παραγωγικότητας απομακρύνοντας τις δυσχέρειες παραγωγής και ενισχύοντας τις επενδύσεις κεφαλαίου γιατί δέχονται να εργαστούν ακόμα και τις νυχτερινές ώρες. Επίσης η είσοδός τους έχει επιδράσει ευνοϊκά στην ευημερία των γηγενών εργατών, διευκολύνοντας έτσι την ταχύτερη βελτίωση της οικονομικής και κοινωνικής τους θέσης. Και οι πρόσφυγες λοιπόν, που ανήκουν σε αυτό το δυναμικό, είναι αναμενόμενο να ασκούν παρόμοιου είδους επιδράσεις» (Εμκε-Πουλοπούλου, 1990: 43).

Επιπρόσθετα οι χαμηλοί μισθοί σταθεροποιούν τις τιμές και αυτό έχει ως συνέπεια να περιορίζεται ο πληθωρισμός. Εκτός αυτού οι πρόσφυγες δεν αποτελούν μεγάλο βάρος για τις κοινωνικές δαπάνες αφού η πρόσβασή τους στις περισσότερες κοινωνικές υπηρεσίες είναι μικρή, λόγω ελλιπούς ενημέρωσης και όχι επειδή το κράτος δεν τους αναγνωρίζει κοινωνικά δικαιώματα στον τομέα της υγείας και της πρόνοιας αλλά και επειδή είναι εργάτες που βρίσκονται στις παραγωγικές ηλικίες. Επιπλέον και το κόστος αναπαραγωγής της εργατικής δύναμης, όπως επιδόματα οικογενειακά, σχολική εκπαίδευση, συντάξεις, επιδοτούμενα προγράμματα κατάρτισης, δεν επιβαρύνει σε μεγάλο βαθμό το ελληνικό κράτος εξαιτίας του ότι και πάλι οι αρμόδιοι φορείς δεν ενημερώνουν επαρκώς αυτές τις ομάδες για τις συγκεκριμένες παροχές τις οποίες δικαιούνται (Πετρινιώτη, 1993).

Στο σημείο αυτό να επισημανθεί ότι οι πρόσφυγες, όπως και το μεγαλύτερο ποσοστό των αλλοδαπών, μέσω της ζήτησης που εκδηλώνουν για αγαθά και υπηρεσίες συμβάλλουν στην άνοδο της κατανάλωσης βασικών προϊόντων και συγκεκριμένων υπηρεσιών που σχετίζονται με καθημερινές ανάγκες, όπως ένδυση, διατροφή, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, δημόσιες μετακινήσεις, στέγαση, κ.α. Οι κρατικές επιχορηγήσεις σε ορισμένα από αυτά τα αγαθά π.χ στη δημόσια μεταφορά ή σε κάποια προϊόντα διατροφής δεν επιβαρύνουν την οικονομική ζωή της χώρας, γεγονός που συμβαίνει με τα λεγόμενα «ακριβά και διαρκή» αγαθά ή με την κατά κεφαλήν κατανάλωση ενέργειας που οι ντόπιοι κατά κόρον χρησιμοποιούν. Άρα οι αλλοδαποί και ιδίως οι πρόσφυγες δεν συντείνουν στην επιδείνωση του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου της Ελλάδας. Μια διαρροή συναλλάγματος υπάρχει, κυρίως, από τους μετανάστες, καθώς ένα μέρος των οικονομικών που συγκεντρώνουν τις αποστέλλουν στους συγγενείς που βρίσκονται στην πατρίδα τους (Πετρινιώτη, 1993).

2.3. Επιπτώσεις στην αγορά εργασίας

Οι πρόσφυγες, όπως αναφέρθηκε, στο διάστημα της παραμονής τους στην Ελλάδα θέτουν ως άμεση προτεραιότητά τους την αναζήτηση εργασίας. Η συνεχιζόμενη προσέλευσή τους στην Ελλάδα εξαρτάται άρρηκτα από την ανάγκη αποφυγής προσωπικής καταδίωξης και την επιδίωξη τους να κερδίσουν χρήματα για καλύτερους όρους διαμονής, σπουδών και φυσικά εργασίας (Κοτζαμάνης κ.α., 2005).

Σύμφωνα με τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των αναγνωρισμένων προσφύγων, οι οποίοι είναι εγγεγραμμένοι, αποδεικνύεται ότι οι περισσότεροι είναι άνδρες παρά γυναίκες, ηλικίας 45 ετών κατά το 95% τουλάχιστον. Οι ίδιες ομάδες συνθέτουν σε ένα μεγάλο ποσοστό και το γηγενές εργατικό δυναμικό της χώρας. Το τελευταίο αποτελεί διαπίστωση του Ελληνικού Γραφείου της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών από δύο μελέτες που έχει κάνει και με βάση αυτές υποστηρίζεται ότι οι πρόσφυγες καταπιάνονται με επαγγέλματα παρόμοια με των μεταναστών μέχρι να ισορροπήσουν οικονομικά (Πετρινώτη, 1993).

Το Ελληνικό Κράτος τους χορηγεί πολιτικό άσυλο και πλέον τους αναγνωρίζει το δικαίωμα της εργασίας. Η εγκατάστασή τους στο Κέντρο Προσωρινής Διαμονής του Λαυρίου, όπως και σε άλλα Κέντρα Υποδοχής, το πολύ χαμηλό επίδομα συντήρησης που τους χορηγεί η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ αλλά και οι χρονοβόρες διαδικασίες αναμονής για την άδεια παραμονής τους, όμως, δεν καλύπτουν όλες τις ανάγκες τους. Έτσι δεν είναι λίγοι που καταφεύγουν στην παράνομη εργασία, προκειμένου να αποκτήσουν τα απαραίτητα εφόδια για τη διαβίωσή τους (Κατσορίδας, 1994).

Οι ελλείψεις εργασίας που καλύπτονται από τους πρόσφυγες έγκεινται, όπως περιγράφηκε και στο προηγούμενο υποκεφάλαιο, σε συγκεκριμένα «μη αποδοχής» από τους ντόπιους επαγγέλματα και σε κατά τόπους αγορές εργασίας. Επομένως ο ανταγωνισμός για τις συγκεκριμένες δουλειές στην αγορά εργασίας είναι υπαρκτός από τους πρόσφυγες και σε ακόμα μεγαλύτερο βαθμό από τους μετανάστες έναντι των ντόπιων εργατών, αφού ένα μικρό ποσοστό από τους τελευταίους διατίθεται να ασχοληθεί με αυτού του είδους τα επαγγέλματα (Κατσορίδας, 1999).

Στην πραγματικότητα οι αλλοδαποί έρχονται να καλύψουν ανάγκες που έχουν ήδη εκδηλωθεί στην αγορά εργασίας ή ανάγκες που αναδεικνύονται λόγω της προσφοράς φθηνής εργασίας. Πρακτικά δεν είναι και τόσο εύκολο να ξεχωρίσουμε τις δύο αυτές διαδικασίες. Η ελληνική αγορά εργασίας χαρακτηρίζεται από δύο τάσεις: η μια αφορά την προσφορά «ακριβής» εργασίας, ενώ η άλλη την ζήτηση «φθηνής» εργασίας σε περιόδους όπου ο κίνδυνος οικονομικής κρίσης εγκυμονεί. Να τονιστεί ότι οι μικρές κυρίως επιχειρήσεις προτιμούν να απασχολούν αλλοδαπούς, κατά συνέπεια και πρόσφυγες, που ανήκουν στην παράνομη εργασιακή ζώνη είτε σε συγκεκριμένες χρονικές περιόδους είτε σε μόνιμη βάση. Οι τελευταίοι μάλιστα αποτελούν συμφέρουσα λύση για τους τομείς της οικονομίας όπου η προσφορά φθηνής εργασίας αποτρέπει σημαντικά μια επικείμενη οικονομική κάμψη ή και κρίση του εκάστοτε τομέα της. Βέβαια η

επιδιωκόμενη επέκταση της φθηνής εργασίας βρίσκει εμπόδια που έχουν να κάνουν με το ότι η ζητούμενη εργασία απαιτεί κάποιο βαθμό ειδίκευσης άλλα και ότι η ίδια η αγορά εργασίας προσπαθεί να επιβάλλει ένα πλαίσιο προστασίας, ειδικά για τους μετανάστες που χρειάζονται συγκεκριμένο αριθμό ενσήμων ετησίως προκειμένου να ανανεώνουν την κάρτα παραμονής τους (Ρυλμόν, 1993).

Μέσα σε όλο αυτό το «ιδιόρρυθμο» οικονομικό τοπίο προσφοράς και ζήτησης, όπου η παράνομη απασχόληση ακμάζει ολοένα και περισσότερο, παρόλα τα μέτρα και τις ρυθμίσεις που έχουν τεθεί σε ισχύ, ανακύπτουν ζητήματα καθοριστικής σημασίας για την σύγχρονη ελληνική αγορά εργασίας, που επηρεάζουν τόσο τις ίδιες τις τοπικές κοινωνίες όσο και τις ομάδες των αλλοδαπών. Οι ισχυρισμοί που επικρατούν συνήθως είναι ότι «οι ξένοι μας παίρνουν τις δουλειές», δηλαδή ότι τόσο οι πρόσφυγες όσο και οι άλλες ομάδες αλλοδαπών είναι οι κύριοι υπαίτιοι για την ανεργία των «αθαγενών» εργαζομένων, καθώς επίσης και για τα χαμηλά ημερομίσθια και τη διατήρηση της παραοικονομίας επειδή βρίσκουν επαγγελματική διέξοδο κυρίως στη «δεύτερη αγορά εργασίας». Κοινή πεποίθηση είναι ότι μόνο αν οι αλλοδαποί απομακρυνθούν από τις συγκεκριμένες θέσεις θα μπορέσουν οι ντόπιοι εργαζόμενοι να τις καλύψουν, οι μισθοί θα διατηρηθούν σε υψηλά επίπεδα και η ανεργία θα αρχίσει να παρουσιάζει κάμψη. Είναι όμως γεγονός ότι αυτές οι τυποποιημένες λογικές, οι οποίες βρίσκουν εύφορο έδαφος σε περιόδους οικονομικής ύφεσης, δεν έχουν λάβει κάποια ουσιαστική απάντηση (Κατσορίδας, 1999).

Σχετικά με την πρώτη άποψη που θεωρεί ότι η ανεργία των Ελλήνων πηγάζει κατά κύριο λόγο από τους αλλοδαπούς εκτός του ότι δείχνει μεροληψία είναι και αβάσιμη. Και αυτό φαίνεται από το ότι ενώ σε κάποιου είδους επαγγέλματα, όπως τις οικοδομικές εργασίες, θεωρείται ότι οι αλλοδαποί εκτοπίζουν τους Έλληνες, δεν αποδεικνύεται εντούτοις έγκυρα από κάποια πηγή και με συγκεκριμένα ερευνητικά πορίσματα (Κατσορίδας, 1999).

Αυτό που πρέπει να ληφθεί υπόψη είναι ότι «η εκτεταμένη ανεργία προκύπτει ως προϊόν της καπιταλιστικής αναδιάρθρωσης, της απόρριψης από τους ντόπιους συγκεκριμένων θέσεων εργασίας με βάση κοινωνικο-οικονομικά κριτήρια, της εισαγωγής νέων τεχνολογιών στην παραγωγική διαδικασία και της εκκαθάρισης των μη επαρκώς αξιοποιούμενων κεφαλαίων, προκειμένου να επιτευχθεί η άνοδος της κερδοφορίας των πιο ανταγωνιστικών επιχειρήσεων. Από την άλλη η αγορά εργασίας εξαρτάται άμεσα την αναπτυξιακή διαδικασία της χώρας, γι' αυτό και δεν είναι ορθό να εξετάζεται μεμονωμένα. Επιπλέον την ίδια στιγμή τα εισοδήματα προσφύγων ενισχύουν τη συνολική ζήτηση και άρα την παραγωγή, ενώ η αύξηση της παραγωγής επιφέρει και την αύξηση της απασχόλησης» (Χλέτσος, 1994 στο Κατσορίδας, 1999: 27).

Βέβαια από την προσφορά άφθονης ανειδίκευτης και φθηνής εργασίας στην παραγωγική δομή συμβαίνουν δύο τινά που επηρεάζουν άμεσα τις λειτουργίες της και είναι τα εξής: 1) Η υποκατάσταση κεφαλαίου/εργασίας επιτελείται με γοργούς ρυθμούς ενώ παράλληλα με την απασχόληση και διατήρηση ενός παραγωγικού δυναμικού, που οι δυνατότητές του είναι εκ των πραγμάτων ξεπερασμένες εν όψει των σύγχρονων δεδομένων, εμποδίζεται η υιοθέτηση περαιτέρω

τεχνολογικών καινοτομιών, πράγμα το οποίο δυσχεραίνει εν μέρει την παραγωγική εξέλιξη, και ότι 2) Οι μικροεπιχειρήσεις με ανορθολογική οργάνωση καταφέρνουν να επιβιώσουν. Και ο ανταγωνισμός με τις υπόλοιπες υφίσταται, καθώς επιτυγχάνουν το μικρότερο δυνατό κόστος παραγωγής έχοντας μειώσει σημαντικά το κόστος εργασίας του δυναμικού που απασχολούν. Οπότε τα ελληνικά αγαθά ή οι υπηρεσίες κατορθώνουν να παραμείνουν ανταγωνίσιμα έναντι άλλων εγχώριων αλλά και εισαγόμενων. Η δεύτερη περίπτωση αναφέρεται κατεξοχήν στις περιπτώσεις του παράνομου εργατικού δυναμικού του οποίου η απασχόληση δεν επιφέρει υψηλό μισθολογικό κόστος, ειδικά σε ό,τι έχει να κάνει με ασφαλιστικές εισφορές, επιδόματα, κ.α. (Πετρινώτη, 1993). Σχετικά με το τελευταίο αξίζει να θυμηθούμε και την περίπτωση κατά την περίοδο των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 στην Αθήνα όπου είχε απασχοληθεί ξένο εργατικό δυναμικό (ιδίως παράνομο) για την αποπεράτωση των τότε προγραμματισμένων εργασιών-έργων χωρίς στοιχειώδη ασφάλιση και με πολύ χαμηλά μεροκάματα.

Συνεπώς η απασχόληση των ξένων δεν φαίνεται να είναι και τόσο αρνητική όσο αφήνεται να παρουσιαστεί. Παρ' όλες τις τεχνολογικές δυσχέρειες που εμφανίζονται στην παραγωγική εξέλιξη, διασφαλίζονται τουλάχιστον στοιχειώδεις λειτουργίες της ελληνικής οικονομίας και το ίδιο το οικονομικό σύστημα της χώρας σταθεροποιείται. Παράλληλα αυξάνεται η παραγωγή και η απασχόληση, ενώ ταυτόχρονα δίνεται η ευκαιρία να αυξηθεί και η σύνθεση του πληθυσμού ή και του εργατικού δυναμικού της χώρας. Εξάλλου οι αλλοδαποί με την εργασία που προσφέρουν συμβάλλουν στην κάλυψη βασικών αναγκών της όλης παραγωγικής διαδικασίας σε αρκετούς οικονομικούς κλάδους, αφού οι Έλληνες δεν δείχνουν πρόθυμοι να ασχοληθούν με ανθυγιεινά, επικίνδυνα ή κακοπληρωμένα επαγγέλματα (Κατσορίδας, 1999).

Συν τοις άλλοις και η επικρατούσα αντίληψη ότι η παραοικονομία αποτελεί προϊόν της απασχόλησης των προσφύγων, των μεταναστών και άλλων αλλοδαπών δεν ευσταθεί διότι δεν είναι οι μόνοι οι οποίοι εμπλέκονται στις παραοικονομικές δραστηριότητες. Κατά κύριο λόγο η παραοικονομία συνδέεται με την ανάπτυξη του καπιταλισμού, ιδιαίτερα όταν φαινόμενα οικονομικών κρίσεων αρχίζουν να κάνουν την εμφάνισή τους. Επιπλέον, όπως θίξαμε και προηγουμένως, ένα μεγάλο μέρος των μικρομεσαίων ελληνικών επιχειρήσεων στο κέντρο και στην περιφέρεια για να ελαχιστοποιήσουν το κόστος λειτουργίας τους άλλα και για να παραμείνουν βιώσιμες και ανταγωνίσιμες επιδιώκουν την πρόσληψη φθηνού και ευέλικτου εργατικού δυναμικού, το οποίο ανήκει στην μαύρη αγορά εργασίας. Είναι λοιπόν εύλογο μεταξύ παραοικονομίας και παράνομων αλλοδαπών να υπάρχει μια σχέση αλληλεξάρτησης (Κατσορίδας, 1999).

Τέλος, αναφορικά με τον ισχυρισμό ότι οι αμοιβές γενικά των προσφύγων και άλλων αλλοδαπών πιέζουν καθοδικά τους μισθούς των Ελλήνων έρευνες, που πραγματοποιήθηκαν, έδειξαν ότι οι αμοιβές των πρώτων, μέσα στα πλαίσια και πάλι της παράνομης απασχόλησής τους, είναι κατά 40% και πλέον χαμηλότερες από εκείνες των Ελλήνων. Η διαφοροποίηση, όμως, είναι σημαντική μεταξύ τομέων απασχόλησης και περιοχών. Οι αμοιβές που κυμαίνονται σε χαμηλά

επίπεδα είναι στους τομείς βιομηχανίας, βιοτεχνίας, ενώ σαφώς σε υψηλότερα στις οικοδομές-κατασκευές (Κατσορίδας, 1999).

Επομένως, ο πρόσφυγας, όπως και οι άλλοι αλλοδαποί, δεν είναι τα υποκατάστατα του γηγενούς εργαζόμενου ελληνικού πληθυσμού. Το πρόβλημα ξεκινά από τη στιγμή που γίνεται αντιληπτή η φυλετική ή η εθνική διαφορετικότητα. Αντιδράσεις δεν υπάρχουν στα χαμηλόμισθα άτομα ή σε όσα απασχολούνται παρανόμως, εφόσον αυτά είναι ομοεθνή. Η εκδίωξη για αυτά ούτε καν συζητείται για τον μοναδικό λόγο ότι ανήκουν σε αυτήν και αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της, εν αντιθέσει με τους πρόσφυγες και τους υπόλοιπους ξένους που ως αλλοεθνείς αποτελούν ξένο σώμα (Χλέτσος, 1994, στο Κατσορίδας, 1999).

Βέβαια, πέραν της παραπάνω διαπίστωσης, είναι αλήθεια ότι το θέμα της φθηνής και ανασφάλιστης εργασίας λαμβάνει ευρύτερες διαστάσεις στα ελληνικά δρώμενα και έχει ως απώτερο σκοπό την εκμετάλλευση τόσο των αλλοδαπών όσο και των Ελλήνων εργαζομένων. Συμπερασματικά, λοιπόν, η διασφάλιση των εργασιακών δικαιωμάτων αγγίζει και τις δύο πλευρές (Κατσορίδας, 1999).

2.4. Κοινωνικές επιπτώσεις

Η είσοδος και η παραμονή ξένων πληθυσμών σε μια χώρα λαμβάνει και κοινωνικές διαστάσεις με αντίκτυπο κυρίως στους ίδιους. Η κοινωνική θέση των προσφύγων στην χώρα υποδοχής καθορίζεται από την εθνικότητα, το κοινωνικό περιβάλλον από το οποίο προέρχονται, το επίπεδο εκπαίδευσης, το φύλο, τη γλώσσα, τη θρησκεία τους αλλά και από τους μηχανισμούς εκείνους που η ίδια η χώρα αναπτύσσει προκειμένου να αντιληφθεί και τελικά να απορρίψει ή να αποδεχτεί αυτούς τους πληθυσμούς (Τριανταφυλλίδου, 1998).

Απόρροια αυτών των παραγόντων είναι η εμφάνιση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας από τους ντόπιους, γιατί ακριβώς εκλαμβάνονται από την αρνητική τους σκοπιά. Οι πρόσφυγες, όπως άλλωστε και οι υπόλοιπες ομάδες αλλοδαπών, είναι οι χαρακτηριστικοί «άλλοι εντός», οι οποίοι απειλούν την κοινωνική τάξη και την ασφάλεια της χώρας. Αρνητικά συναισθήματα όπως η επιφυλακτικότητα, η καχυποψία και γιατί όχι και η εχθρότητα κατακλύζουν πολλές φορές τον γηγενή πληθυσμό και αυτό έχει ως αποτέλεσμα την κλιμάκωση ακραίων συμπεριφορών (περιφρόνηση, επιθετικότητα, μοχθηρία) των ντόπιων κατοίκων απέναντι στο ξένο και διαφορετικό στοιχείο (Τριανταφυλλίδου, 1998).

Πιο συγκεκριμένα οι πρόσφυγες από χώρες του Τρίτου Κόσμου, που εργάζονται σε δουλειές τις οποίες απορρίπτει το γηγενές εργατικό δυναμικό, ζουν στο περιθώριο της κοινωνίας. Η τοπική γλώσσα είναι για τους περισσότερους άγνωστη, ενώ έρχονται αντιμέτωποι και με μια κουλτούρα εκ διαμέτρου αντίθετη από την δική τους. Τα στοιχεία αυτά είναι αναμενόμενο να καθιστούν όλο και πιο δύσκολη την ενσωμάτωσή τους στη χώρα υποδοχής. Και εκτός αυτού οι παράνομα εργαζόμενοι καταλήγουν να γίνονται τα πιο εύκολα θύματα εκμετάλλευσης και απάτης, ενώ μέσα στην ανάγκη τους καταδέχονται να δουλεύουν έναντι αμοιβών που κάθε άλλο παρά

αξιοπρεπή ζωή τους εξασφαλίζουν. Θα μπορούσαμε ίσως να τους αποδώσουμε τον χαρακτηρισμό των «σύγχρονων σκλάβων» γιατί από τη μία η επιστροφή στα πάτρια εδάφη είναι ανέφικτη εξαιτίας των δυσμενών συνθηκών που επικρατούν εκεί, άρα και η παραμονή τους στην χώρα υποδοχής με τα όποια δεδομένα της καθίσταται αναγκαία και από την άλλη γιατί οι υπάρχουσες νομοθετικές ρυθμίσεις δεν επαρκούν για την διαφύλαξη των δικαιωμάτων τους, γεγονός που συντείνει στην αύξηση των κρουσμάτων εκμετάλλευσής τους (Τριανταφυλλίδου, 1998).

Σε όλη αυτή την κατάσταση ο ρόλος των Μ.Μ.Ε για τους πρόσφυγες κρίνεται καθοριστικός, καθώς συντελούν στην διαμόρφωση μιας εικόνας για αυτούς που τις περισσότερες φορές απέχει σημαντικά από την πραγματική, αφού κινούνται υπό το πρίσμα έντονων προκαταλήψεων και στερεοτύπων. Βέβαια δεν εκλείπει και ο παράγων ακροαματικότητα που για να επιτευχθεί είναι αναγκαία η διογκωμένα αρνητικά κριτική προς αυτούς, έστω και αν δεν ευσταθεί (Τριανταφυλλίδου, 1998).

Η παρουσία των προσφύγων δημιουργεί από την άλλη κάποια πρόσθετα και ίσως αναπόφευκτα προβλήματα στην χώρα υποδοχής. Καταρχήν τα άτομα αυτά τα οποία έχουν προέλθει από ένα κοινωνικά και πολιτικά «διαταραγμένο» περιβάλλον δεν είναι πάντοτε σε θέση να προσαρμοστούν με τα δεδομένα της χώρας υποδοχής και να διαχειριστούν τις όποιες καταστάσεις. Έτσι σε ορισμένα αστικοβιομηχανικά κέντρα αλλά και σε περιοχές της περιφέρειας είναι εμφανείς οι κοινωνικές εντάσεις όχι μόνο με τους ντόπιους αλλά και με τους ίδιους τους συμπατριώτες τους (ακριβώς λόγω των κοινωνικών-πολιτικών καταβολών τους ή των συμφερόντων επιβίωσής τους). Επιπρόσθετα η δημιουργία ενός υποστρώματος κάτω από το κατώτερο κοινωνικό στρώμα της χώρας υποδοχής διαφοροποιεί και την όλη δομή της ευρύτερης κοινωνίας (Δαμανάκης, 1989).

Τέλος την εμφάνισή τους κάνουν οι συγκρούσεις και οι ρήξεις μεταξύ ντόπιων και αλλοδαπών γονέων στα αστικοβιομηχανικά και πάλι κέντρα, αφού το ίδιο το εκπαιδευτικό σύστημα αδυνατεί να στηρίξει την ομαλή ένταξη των αλλοεθνών στις σύγχρονες εκπαιδευτικές δομές. Αυτό βέβαια οδηγεί και σε μια συνολικότερη επιβάρυνση των σχολείων (Δαμανάκης, 1989).

Είναι αναμενόμενο, λοιπόν, στην ελληνική κοινωνία η ένταξη των προσφύγων να αποτελεί πολύπλοκη διαδικασία, αφού οι ίδιοι οι Έλληνες δεν είναι από ό,τι φαίνεται ακόμα πλήρως έτοιμοι κάτω από αυτές τις συνθήκες να κατανοήσουν και να δεχτούν εύκολα αλλοδαπούς στον χώρο τους. Είναι απόμακροι, ανήσυχοι με την υπάρχουσα κατάσταση και οι συμπεριφορές τους δημιουργούν επιπλέον προβλήματα στις τοπικές κοινωνίες. Λίγοι είναι αυτοί που θα κρατήσουν μια ουδέτερη ή θετική στάση. Ίσως αν δινόταν περισσότερο βάρος στην εκπαίδευση των προσφύγων και γενικότερα των αλλοδαπών για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας, ώστε να μπορέσουν να γνωρίσουν καλύτερα τον ελληνικό λαό και να έχουν μια θετικότερη άποψη για την Ελλάδα, τότε αυτό θα λειτουργούσε περισσότερο εξισορροπιστικά και για τους ίδιους αλλά και για τον ντόπιο πληθυσμό (Κοτζαμάνης κ.α., 2005).

Οι προσπάθειες βέβαια για μια αρμονική συμβίωση δεν θα πρέπει να απαιτούνται μόνο από την πλευρά των προσφύγων και γενικά των αλλοδαπών αλλά και από τους ίδιους τους γηγενείς. Οι

τελευταίοι οφείλουν να λαμβάνουν υπόψη τις ανάγκες αυτών των ανθρώπων που έχουν έρθει κυριολεκτικά κυνηγημένοι σε έναν ξένο τόπο και αναζητούν μια στοιχειώδη ανοχή, κατανόηση και υποστήριξη μπροστά στο φάσμα των προβλημάτων που βιώνουν και που αγωνίζονται να ξεπεράσουν. Και όλα αυτά για να επιτευχθούν χρειάζεται να υπάρξει ορθή και έγκαιρη ευαισθητοποίηση της κοινή γνώμης απέναντι στην έννοια του ξένου, είτε αυτός είναι πρόσφυγας, είτε μετανάστης, είτε παλλιννοστούντας, κ.α, με την δραστηριοποίηση κοινωνικών μηχανισμών και φορέων, όπως οργανώσεις, σχολικές κοινότητες, Μ.Μ.Ε, που διαπραγματεύονται τα θέματα που θίγουν αυτές τις ομάδες (Κοτζαμάνης κ.α., 2005).

2.5. Πολιτικές επιπτώσεις

Η Ελλάδα ως χώρα υποδοχής οφείλει να διαθέτει συνεκτική μεταναστευτική πολιτική και ως επί το πλείστον πολιτική ενσωμάτωσης τόσο για τους πρόσφυγες όσο και για τους υπόλοιπους μετακινούμενους πληθυσμούς. Παρ' όλα όμως τα μέτρα που λαμβάνονται και τους νόμους που ψηφίζονται ανά καιρούς δεν έχουν καλυφθεί ουσιαστικές πτυχές του ζητήματος των μετακινούμενων πληθυσμών. Η διαμόρφωση της σύγχρονης πολιτικής μάλλον θα λέγαμε ότι διακρίνεται από μια αδυναμία να ανταπεξέλθει στα προβλήματα που αναδύονται από το προσφυγικό φαινόμενο, ενώ παράλληλα απουσιάζει μια αντικειμενική εικόνα της υπάρχουσας κατάστασης (Ζαβός, 2005).

Έτσι «οι θεσμικές ρυθμίσεις διαμορφώνονται και αναπαράγονται επιλεκτικά, κατευθύνοντας συνολικότερες στάσεις, νοοτροπίες ή στερεότυπα και εξυπηρετώντας τα συμφέροντα δεδομένων κοινωνικών ομάδων, χωρίς να λαμβάνουν υπόψη το πλήθος των ζητημάτων που συνεπάγεται η εισροή ξένων πληθυσμών. Πιο συγκεκριμένα, η έλλειψη συντονισμού ως προς τη διευθέτηση του ποιος χορηγεί και ποιος δικαιούται άσυλο έχει σαν επακόλουθο την εφαρμογή ανομοιογενών ή /και αλληλοαποκλειόμενων «πολιτικών» συνυφασμένων με την εργασία, τη στέγαση ή και την οικονομική αρωγή των προσφύγων. Τέτοιες πολιτικές προϋποθέτουν και συνεπάγονται την απουσία σαφών διακρίσεων ανάμεσα σε όσους λαμβάνουν άσυλο και τους (λαθρο)μετανάστες: γεγονός το οποίο όχι μόνο δεν ανταποκρίνεται στα προβλήματα της κατηγορίας των προσφύγων αλλά επιπλέον λειτουργεί σε βάρος των δικαιωμάτων της και εγείρει το ερώτημα τι ακριβώς σημαίνει να είσαι πρόσφυγας στην Ελλάδα σήμερα» (Κοτζαμάνης κ.α., 2005: 315).

Το πρόβλημα εισροής ξένων, μεταξύ των οποίων και προσφύγων, όπως την περίοδο 1990-93, έτσι και τα τελευταία πέντε χρόνια φορτίζεται από την αύξηση αυτών αλλά και από τον παράγοντα εθνικότητα. Το τελευταίο παραπέμπει στο γεγονός ότι οι υπήκοοι από γειτονικές χώρες, π.χ. Τουρκία, αποτελούν ένα αρκετά μεγάλο τμήμα αυτής της αύξησης. Ειδικά μάλιστα, όταν οι γειτονικές σχέσεις της Ελλάδας με συγκεκριμένες χώρες είναι τεταμένες, οι αντιδράσεις που προκαλούνται είναι εντονότερες και το αίσθημα της απειλής κυριαρχεί με αποτέλεσμα να διαταράσσονται οι εσωτερικές ισορροπίες της ελληνικής κοινωνίας (Πετρινώτη, 1993). Παράλληλα ένα άλλο ζήτημα που θα πρέπει εξίσου να ληφθεί υπόψη είναι ότι οι πρόσφυγες λόγω των δυσμενών

πολιτικών καθεστώτων που έχουν βιώσει τυγχάνει πολλές φορές να μεταφέρουν πολιτικές διαμάχες και συγκρούσεις από την χώρα προέλευσης στην χώρα υποδοχής (Δαμανάκης, 1989).

Η γενικότερη υιοθέτηση μιας στοιχειώδους πολιτικής ενσωμάτωσης κρίνεται αναγκαία για την πολιτική σταθερότητα και εθνική ασφάλεια της χώρας. Δυστυχώς μέχρι στιγμής δεν έχει γίνει καμία συστηματική προσπάθεια να αντιμετωπιστούν οι υπάρχοντες αλλοδαποί και ιδίως οι πρόσφυγες ή όσοι πρόκειται να έρθουν μελλοντικά. Επομένως οι αρμόδιοι φορείς οφείλουν να επέμβουν στο συγκεκριμένο ζήτημα πιο δραστικά μέσω ακόμα περισσότερο μεθοδευμένων μελετών σχετικά με τον όγκο των εισερχομένων, την προέλευση και τα κοινωνικο-οικονομικά χαρακτηριστικά τους, τα είδη των εργασιών που εκτελούν και τους μισθούς που λαμβάνουν αλλά και τις κοινωνικο-οικονομικές επιπτώσεις που επιφέρουν τα άτομα αυτά με την παρουσία τους (Πετρινιώτη, 1993).

Μέχρι στιγμής η Ελλάδα βρίσκεται σε μια γεωγραφική θέση όπου οι συνοριακές ανακατατάξεις είναι εμφανείς και έντονες. Γειτονικές χώρες οδηγούνται στην διάσπαση, κάποιες άλλες δημιουργούνται γύρω από τα σύνορά της, τα ίδια τα σύνορα επαναπροσδιορίζονται υπό ένα πρίσμα αμφισβήτησης, τα πολιτικά καθεστώτα που επικρατούν παύουν να ισχύουν και ζητήματα εθνικής φύσεως, που θίγουν τις μειονότητες, έρχονται στο προσκήνιο, αναζωπυρώνοντας νέες καταστάσεις. Οι εξωτερικές αυτές εξελίξεις, που δίνουν έντονα την αίσθηση μιας μετέωρης κατάστασης, δεν αφήνουν και πολλά περιθώρια στην Ελλάδα να ακολουθήσει μια ορθή μεταναστευτική πολιτική άμεσα συνδεδεμένη με το ζήτημα της κοινωνικής ενσωμάτωσης των ξένων ομάδων, αν όχι όλων, τουλάχιστον ενός μέρους αυτών (Πετρινιώτη, 1993).

2.6. Πολιτισμικές και εθνικές επιπτώσεις

Η είσοδος των προσφύγων στην Ελλάδα, οι οποίοι φέρουν τα δικά τους πολιτισμικά στοιχεία, συνεπάγεται και την πολιτισμική διαφοροποίηση και την ανάγκη η χώρα να δημιουργήσει μια νέα πολιτισμική ταυτότητα. Όπως διαπιστώθηκε και στις κοινωνικές επιπτώσεις, τα πολιτισμικά χαρακτηριστικά των ξένων είναι διαφορετικά με αποτέλεσμα να παρουσιάζεται συχνά στην χώρα υποδοχής το φαινόμενο της απόρριψης. Δυστυχώς, ούτε η πατροπαράδοτη ελληνική φιλοξενία ούτε η παλαιότερη εμπειρία των ίδιων των Ελλήνων ως προσφύγων σε ξένες χώρες στάθηκαν εμπόδια στην ανάπτυξη ξενοφοβικών συμπεριφορών απέναντι σε αυτές τις ομάδες.

«Η ελληνική ταυτότητα από τη γέννηση του ανεξάρτητου ελληνικού κράτους μέχρι σήμερα διακρίνεται για τον έντονα εθνοτικό της χαρακτήρα. Τα γενεαλογικά, γλωσσικά, θρησκευτικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά αποτέλεσαν και αποτελούν τα βασικά σημεία αναφοράς για τον προσδιορισμό του «εμείς» και του «οι άλλοι». Επιπλέον ακόμα και τα πολιτικά στοιχεία, όπως τα γεωγραφικά σύνορα της εθνικής επικράτειας, ερμηνεύονται κάτω από μια εθνοτική σκοπιά. Ο αποκλειστικός χαρακτήρας αυτής της οπτικής γωνίας υποδεικνύει ότι οι «ξένοι» δεν μπορούν να γίνουν αποδεκτοί ως μέλη της κοινωνίας μας» (Τριανταφυλλίδου, 1998: 492).

Τα στοιχεία της εθνικής ταυτότητας που υπερτονίζονται συστηματικά και κυρίως από τον Τύπο για αυτές τις ομάδες είναι τρία: Πρώτον η εθνοτική τους καταγωγή, δεύτερον οι παραδόσεις και η πολιτισμική τους κληρονομιά και τρίτον ο εθνικός χαρακτήρας τους, που συνήθως εμφανίζονται για να χαρακτηρίσουν ως προς την ιδιοσυγκρασία τους συγκεκριμένες εθνικές ομάδες, π.χ. Τούρκους, Κούρδους, Αφγανούς. Ιδιαίτερη βαρύτητα δεν δίδεται τόσο στα γεωπολιτικά στοιχεία αυτών των λαών. Στοιχεία, δηλαδή, που σχετίζονται με τον εθνογραφικό τους χώρο ή με το νομικο-πολιτικό τους σύστημα. Οι γλωσσικές και οι θρησκευτικές καταβολές των παραπάνω ομάδων λαμβάνουν μια θέση, θα λέγαμε, «περιθωριακή» ως προς την αντίληψη της διαφορετικότητας από τον γηγενή πληθυσμό. Υπάρχει με άλλα λόγια ένα είδος ανεκτικότητας σε αυτά τα στοιχεία. Αυτό οφείλεται στο ότι, άσχετα με το ποια είναι η γλώσσα αυτών των ομάδων, κάποια στιγμή θα πρέπει να μάθουν και την γλώσσα της χώρας υποδοχής, την τοπική, για να καταφέρουν να ενταχθούν, ενώ σε ό,τι έχει σχέση με την θρησκεία και εκεί δεν δίνεται ιδιαίτερη έμφαση, αφού τις περισσότερες φορές οι πρόσφυγες δεν έχουν την δυνατότητα να την εκδηλώσουν έντονα. Ένα άλλο στοιχείο, χαρακτηριστικό της πολιτισμικής ετερότητας, είναι η εκπαίδευση, η οποία κάθε άλλο παρά αδιάφορα αντιμετωπίζεται. Αυτό συνήθως που εννοείται είναι ότι αφ' ενός μεν η ελληνική εκπαίδευση υπερέχει εκείνης των προσφύγων και των λοιπών αφ' ετέρου δε γίνονται διακρίσεις σε βάρος τους, αφού αυτοί συνήθως είναι οι φορείς όλων των κακών και ευθύνονται για ό,τι συμβαίνει στην χώρα λόγω του χαμηλού τους επιπέδου (Τριανταφυλλίδου, 1998).

Τελικά οι αλλοδαποί και μέσα σε αυτούς και οι πρόσφυγες διαβρώνουν την εθνική καθαρότητα και τις πολιτισμικές αξίες της χώρας που τους υποδέχεται; Σύμφωνα με αναφορές Ελλήνων δημογράφων και κοινωνιολόγων, οι αναφομοίωτες εθνικές μειονότητες, όταν γίνουν πολυπληθείς συνήθως επιδιώκουν να αυτονομηθούν και συνεπώς να δημιουργήσουν lobby κάθε μορφής. Ταυτόχρονα έχει υποστηριχθεί ότι ιστορικά καταπιεσμένες κοινωνικές ομάδες, που ζουν στο περιθώριο της κοινωνίας, υπό ένα καθεστώς εκμετάλλευσης, θεωρούμενες ως οι πιο μειονεκτικές, είναι σε θέση να προβούν σε αμφισβήτηση των κυρίαρχων κανόνων συμπεριφοράς. Προτείνουν νέες αξίες που έρχονται σε αντιδιαστολή με την άρχουσα ιδεολογία και μάχονται να θέσουν δια της νομίμου οδού τις απόψεις τους, να προβάλλουν με τρόπο ίσως επιβλητικό το σκεπτικό τους αλλά και να διεκδικήσουν άμεσα και επιτακτικά τα δικαιώματά τους (Εμκε-Πουλοπούλου, 1990). Κάτι τέτοιο πιθανότατα μπορεί να συμβεί με κάποιες μειονότητες π.χ. τη μουσουλμανική στην Θράκη αλλά όχι με τις ομάδες προσφύγων ή των μεταναστών. Ειδικά οι πρόσφυγες δεν έχουν, προς το παρόν τουλάχιστον, αναπτύξει τέτοιες δυναμικές από άποψη οργάνωσης και μεταξύ τους συσπείρωσης που να επιδιώκουν την δημιουργία lobby ή την αμφισβήτηση σε κυρίαρχες νόρμες. Επομένως δεν τίθεται ανάλογο ζήτημα για αυτές τις ομάδες.

Από την άλλη, πορίσματα ερευνών έχουν καταλήξει στο ότι οι πολιτικές και πολιτιστικές διαστάσεις της εθνικής ταυτότητας χρησιμοποιούνται και για να τονιστούν οι διαφορές μεταξύ των «ημών» και των «άλλων». Ένα εμπόδιο το οποίο, όμως, δεν θεωρείται ανυπέρβλητο, καθώς ήδη γίνονται προσπάθειες, ώστε οι τελευταίοι να καταφέρουν να προσαρμοστούν και να συνυπάρξουν

πολιτισμικά με τον γηγενή πληθυσμό. Γίνεται, λοιπόν, αντιληπτό ότι χώρες, που στηρίζουν την πολιτισμική ιδιοσυγκρασία και υπόστασή τους στην εθνοτική τους καταγωγή, μπορούν να ακολουθήσουν τον δρόμο μιας ανοιχτής στάσης προς όλους τους ξένους πληθυσμούς, εάν απελευθερωθούν από κάθε τι γενεαλογικό, που συνήθως μπλοκάρει τις σχέσεις με τα άλλα, τα διαφορετικά έθνη (Τριανταφυλλίδου, 1998).

2.7. Δημογραφικές επιπτώσεις

Η Ελλάδα και άλλες χώρες της Νότιας Ευρώπης, ως γνωστόν, χαρακτηρίζονται από υπογεννητικότητα και γήρανση. Δυστυχώς επίσημα στατιστικά στοιχεία που να δηλώνουν τις άμεσες επιπτώσεις των προσφύγων στον γηγενή πληθυσμό δεν υπάρχουν. Οι αναφορές προσανατολίζονται κυρίως στους μετανάστες γι' αυτό η είσοδος των τελευταίων και σε μικρότερο βαθμό ίσως των προσφύγων φαίνεται να έχει διαδραματίσει αρκετά σημαντικό ρόλο στην αύξηση του πληθυσμού. Η παρουσία πάντως και των προσφύγων επιβραδύνει την εξέλιξη του ρυθμού γήρανσης, αφού οι περισσότεροι είναι νεαρά άτομα 25-45 ετών, παραγωγικές δηλαδή ηλικίες, στις οποίες υπερτερεί, όπως προαναφέραμε, το αντρικό παρά το γυναικείο φύλο. Τα άτομα αυτά είναι πιθανό να έχουν ή να αποκτήσουν παιδιά (και μέσα από μικτούς γάμους στην χώρα υποδοχής) και συνήθως προέρχονται από χώρες υψηλής γεννητικότητας Βέβαια όσοι από τους πρόσφυγες (άνδρες ή γυναίκες) είναι οικογενειάρχες, δεν έχουν πάντοτε τη δυνατότητα να φέρουν μαζί και τις οικογένειές τους λόγω των αντίξοων συνθηκών που ενδέχεται να αντιμετωπίσουν σε όλη τη φάση των μετακινήσεών τους αλλά και λόγω γραφειοκρατικών διαδικασιών (π.χ έκδοση διαβατηρίων για τα υπόλοιπα μέλη). Όσοι πάλι καταφέρνουν να έρθουν όλοι μαζί είναι πολυμελείς οικογένειες. Αρκετές είναι και οι μονογονεϊκές με αρχηγούς μητέρες ανήλικων κυρίως παιδιών. Όμως πολλά είναι τα παιδιά πρόσφυγες που έρχονται στην Ελλάδα ως ασυνόδευτα, που ο αριθμός τους θα μπορούσε να συμπεριληφθεί στους δείκτες αύξησης του πληθυσμού (Εμκε - Πουλοπούλου, 1990).

Σε αντιδιαστολή με τους παραπάνω πληθυσμούς, ο πληθυσμός της ίδιας της χώρας υποδοχής εμφανίζει χαμηλό ποσοστό γονιμότητας και αυξανόμενη αναλογία ηλικιωμένων. Οπότε, όπως και να έχει, υπάρχει άμεση επίπτωση στην αύξηση της γεννητικότητας, στην ανανέωση του πληθυσμού και στην όλη κοινωνική δομή, η οποία είναι αναμενόμενο να παρουσιάζει μεταβολές (Δαμανάκης, 1989).

2.8. Επιπτώσεις στην Ελληνική οικογένεια

Σε μια κοινωνία, όπου η υπογεννητικότητα και η γήρανση ταυτόχρονα αποτελούν σοβαρά δημογραφικά προβλήματα με πολλαπλές κοινωνικο-οικονομικές επιπτώσεις, οι υπηρεσίες που προσφέρουν οι αλλοδαποί, μέσα σε αυτούς και οι πρόσφυγες, δεν θα μπορούσαν να αγνοηθούν. Αυτού του είδους οι υπηρεσίες αφορούν κυρίως την φύλαξη παιδιών αλλά και την φροντίδα υπερηλίκων μέσα στις ελληνικές οικογένειες.

Στην πρώτη περίπτωση υπηρεσίες προσφέρονται από γυναίκες που εργάζονται χωρίς άδεια εργασίας, πρόσφυγες από χώρες της Ανατολικής Ευρώπης και της Αφρικής, ιδιαίτερα από την Πολωνία, την Αιθιοπία και την Ερυθραία. Η βοήθεια των ξένων γυναικών κρίνεται απαραίτητη, καθώς το πρόβλημα της φύλαξης των παιδιών στην Ελλάδα είναι έντονο. Σύμφωνα με έρευνα έχει προκύψει ότι αρκετές οικογένειες, όπου και οι δύο σύζυγοι εργάζονται και δεν έχουν συγγενείς που να διατίθενται, έχουν λύσει το πρόβλημα της φύλαξης των παιδιών τους με τη βοήθεια ξένων γυναικών. Αυτό δεν σημαίνει ότι δεν απασχολούνται και γυναίκες Ελληνίδες, όμως προτιμούνται οι ξένες, καθώς το κόστος αυτών είναι πολύ μικρότερο και έτσι ακόμα και τα χαμηλόμισθα ζευγάρια έχουν την ευχέρεια να τις προσλάβουν (Εμκε-Πουλοπούλου, 1990).

Στη δεύτερη περίπτωση αρκετά ηλικιωμένα ασθενή άτομα με προβλήματα κινητικότητας ή υγείας, ζουν είτε μόνα είτε με τις οικογένειές τους με την παράλληλη βοήθεια και εδώ ενός ξένου ή μιας ξένης. Οι σύγχρονοι ρυθμοί ζωής αναγκάζουν τις νεότερες γενιές να μην μπορούν να «βαστάξουν» και αυτό το φορτίο, της καθημερινής δηλαδή φροντίδας υπερήλικων ατόμων, με τα οποία συγκατοικούν. Πέραν αυτού όμως οι συγκεκριμένες ευπαθείς ομάδες (ηλικιωμένοι) συμβιώνουν και με άλλα υπερήλικα μέλη (συνήθως σύζυγος), γεγονός που καθιστά απαραίτητη την παρουσία μιας οικογενειακής βοηθού. Και εδώ πάλι οι προτιμήσεις στρέφονται προς την απασχόληση ξένων ατόμων, καθώς οι χαμηλές αμοιβές τους δεν επιβαρύνουν τον περιορισμένο οικονομικό προϋπολογισμό των μικροσυνταξιούχων. Αντίθετα οι απαιτήσεις των Ελλήνων βοηθών είναι αρκετά υψηλότερες και αυτό θα είχε σαν συνέπεια την αδυναμία καταβολής από τις συντάξεις τους ανάλογων μισθών για τέτοια εργασία (Εμκε-Πουλοπούλου, 1990).

Το πρόβλημα των ηλικιωμένων ατόμων στην Ελλάδα είναι τεράστιο, ειδικά για άτομα ανίκανα να αυτοεξυπηρετηθούν. Οι συνθήκες διαμονής σε νοσοκομεία, ιδρύματα, ιδιωτικά νοσοκομεία είναι ακατάλληλες, ενώ στα τελευταία αλλά και σε ιδιωτικούς οίκους ευγηρίας, με παροχές ανεκτικών και πάλι υπηρεσιών, είναι μεγάλο το κόστος παραμονής και απρόσιτο προφανώς για τους Έλληνες μικροσυνταξιούχους (Εμκε-Πουλοπούλου, 1990).

Συνεπώς η προσφορά των ξένων βοηθών είναι όντως πολύτιμη, με βάση τα δεδομένα που επικρατούν στην σύγχρονη ελληνική οικογένεια αλλά και στις υπάρχουσες κοινωνικές δομές.

Αδιαμφισβήτητα, λοιπόν, οι επιπτώσεις από την παρουσία ξένων λαών και στην συγκεκριμένη περίπτωση των προσφυγικών είναι καθοριστικής σημασίας και επιφέρουν σημαντικότερες μεταβολές τόσο στην χώρα υποδοχής όσο και στις ομάδες προσφύγων. Βέβαια η νέα κατάσταση πραγμάτων που διαμορφώνεται και σύμφωνα με την οποία προσπαθούν να συνυπάρξουν ντόπιοι και ξένοι δεν οφείλεται αποκλειστικά στην έλευση μόνο αυτών των πληθυσμών. Όπως θίξαμε και σε αυτό το κεφάλαιο, στο προσκήνιο αναδύονται άλλες, υπολανθάνουσες καταστάσεις, που ήδη ενυπάρχουν στην ελληνική κοινωνία π.χ η παραοικονομία και οι οποίες πυροδοτούνται εντονότερα όταν μεταναστευτικοί πληθυσμοί εισέλθουν σε αυτήν. Πάντως, όπως και να έχει, οι ομάδες των προσφύγων από τη στιγμή της εισόδου και παραμονής

τους στα ελληνικά εδάφη βρίσκονται αντιμέτωποι με μια πραγματικότητα που απέχει κατά πολύ από τον δικό τους τρόπο ζωής και με βάση αυτή καλούνται να προσαρμοστούν στα νέα δεδομένα.

Στο τρίτο κεφάλαιο, που ακολουθεί, περιγράφεται αναλυτικά η ζωή των προσφύγων στην χώρα υποδοχής αλλά και όλες εκείνες οι διαδικασίες μέσα από τις οποίες οι πρόσφυγες προσπαθούν να ενταχθούν στον κοινωνικό ιστό, αναζητώντας ένα νέο ξεκίνημα στην ζωή τους και μια αξιοπρεπή διαβίωση για αυτούς και τους οικείους τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Η ζωή των προσφύγων στην χώρα υποδοχής

3.1. Εισαγωγή

Οι πρόσφυγες με την άφιξη και παραμονή τους στην Ελλάδα, όπως και σε κάθε άλλη χώρα υποδοχής, καλούνται να αντιμετωπίσουν μια διαφορετική πραγματικότητα σε όλα τα επίπεδα της ζωής τους όπως στο οικογενειακό, οικονομικό, εργασιακό, κοινωνικό, πολιτισμικό. Έρχονται στην Ελλάδα με την προοπτική ότι θα μπορέσουν να ορθοποδήσουν και να ξεκινήσουν μια νέα πορεία ζωής μακριά από την εφιάλτη των καταστάσεων που έχουν βιώσει στην δική τους χώρα και οι οποίες τους έχουν αναγκάσει να διαφύγουν σε κάποια άλλη. Πάντα όμως τρέφουν μέσα τους την ελπίδα ότι κάποια μέρα θα αλλάξουν τα πράγματα στην δική τους χώρα και θα καταφέρουν να επιστρέψουν.

Η όλη παραμονή τους στον ελλαδικό χώρο είναι μια πολύπλοκη διαδικασία, κατά την οποία οι ίδιοι οι πρόσφυγες περνούν από διάφορα στάδια προσαρμογής. Στάδια δύσκολα με αρκετά εμπόδια, ειδικά κατά το αρχικό διάστημα της ένταξής τους. Ελάχιστες έρευνες που να σχετίζονται με την ζωή των προσφύγων έχουν πραγματοποιηθεί στην Ελλάδα. Οι πληροφορίες παρέχονται κυρίως από το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, την Ύπατη Αρμοστεία και από κάποια δημοσιεύματα του Τύπου με άρθρα κυρίως για τις συνθήκες διαβίωσής τους στα Κέντρα Προσωρινής Διαμονής, όπου φιλοξενούνται.

Παρακάτω θα αναφερθούμε αναλυτικότερα στα στοιχεία εκείνα που αφορούν την οικογενειακή κατάσταση των προσφύγων, την κοινωνική τους προέλευση, τις συνθήκες διαβίωσής τους, την υγεία τους, την εργασιακή τους απασχόληση, όλα τα στάδια προσαρμογής τους, τις πραγματικές ανάγκες τους αλλά και τα εμπόδια για την υλοποίηση αυτών.

3.2. Οικογενειακή κατάσταση

«Η οικογενειακή κατάσταση αλλά και η ηλικία των προσφύγων διαφέρει ανάλογα με την εθνικότητά τους. Οι πρόσφυγες από την Πολωνία ηλικίας 32 περίπου χρόνων έρχονται με γυναίκες και παιδιά, ενώ οι πρόσφυγες από την Ρουμανία, κατά μέσο όρο 38 χρόνων, έρχονται μόνοι τους ακόμα και αν είναι έγγαμοι, γιατί δεν μπορούν να βγάλουν διαβατήρια για άλλα μέλη της οικογένειάς τους. Όσον αφορά τους Ιρανούς, οι μισοί είναι έγγαμοι, ενώ οι περισσότεροι πρόσφυγες από την Αιθιοπία και την Ερυθραία είναι νέοι και άγαμοι ηλικίας 25 χρόνων. Λιγότεροι από το ένα τρίτο είναι έγγαμοι. Σε κάθε προσφυγική ομάδα υπάρχει και ένας μεγάλος αριθμός παιδιών που εξαρτάται από την οικογενειακή κατάσταση, την ηλικία των προσφύγων και την προσχεδιασμένη ή μη έξοδο από τη χώρα τους (Mestheneos, 1988: 8). Οι οικογένειες π.χ. των Κούρδων έχουν πολλά

παιδιά. Πάντως στο Λαύριο οι πρόσφυγες που διαμένουν είναι κυρίως Κούρδοι, Αφγανοί, Ιρανοί και Ιρακινοί» (Εμκε-Πουλοπούλου, 1990).

Σημαντική επίσης είναι και η παρουσία μονογονεϊκών οικογενειών. Η Κοινωνική Υπηρεσία Προσφύγων του Ιδρύματος Κοινωνικής Εργασίας (ΙΚΕ) έκανε τις ακόλουθες διαπιστώσεις για τις μονογονεϊκές οικογένειες, που στις περισσότερες αρχηγοί είναι μητέρες με ανήλικα παιδιά, άτομα καταγόμενα κυρίως από την Αιθιοπία και το Ιράν. Από το Ιράν το 90% των γυναικών είναι παντρεμένες, από την Αιθιοπία το 60%, ενώ οι χήρες είναι 5% και 20% αντίστοιχα. Ο αριθμός των παιδιών κυμαίνεται στα εξής επίπεδα: το 5% των οικογενειών έχουν 1 παιδί, το 70% 2-3 παιδιά και το 25% 4-5 παιδιά και άνω. Η απουσία του γονιού οφείλεται σε χηρεία, διαζύγιο, φυλάκιση ή εξαφάνιση ή δημιουργία παιδιών εκτός γάμου. Πολλές μητέρες με ανήλικα παιδιά είναι Κούρδοι πρόσφυγες (Εμκε - Πουλοπούλου, 1990).

Πάντως με ή χωρίς οικογένεια το πρώτο διάστημα της παραμονής των προσφύγων στην χώρα υποδοχής δεν είναι καθόλου εύκολο, καθώς προσπαθούν να προσαρμοστούν στα νέα δεδομένα της χώρας που τους υποδέχεται, επιδιώκοντας πρωτίστως «ασφάλεια» για τον εαυτό τους, τους συγγενείς και φίλους τους.

3.3. Η κοινωνική προέλευση των προσφύγων

Ξένες κυρίως μελέτες και έρευνες αναφέρουν ότι οι πρόσφυγες (όπως και οι μετανάστες) δεν προέρχονται μόνο από κατώτερες τάξεις αλλά είναι άτομα όλων των κοινωνικοοικονομικών στρωμάτων (Εμκε - Πουλοπούλου, 1990).

Οι Πακιστανοί φαίνεται ότι ανήκουν στα ασθενέστερα κοινωνικά στρώματα της πατρίδας τους. Οι πρόσφυγες από την Αιθιοπία και την Ερυθραία προέρχονται από τις μεσαίες ή και ανώτερες εισοδηματικές τάξεις της πατρίδας τους. Οι φτωχοί πηγαίνουν στο Σουδάν. Όσοι προέρχονται από τις ανώτερες κοινωνικοοικονομικές τάξεις με δυσκολία δέχονται την απώλεια της κοινωνικής τους θέσης και είναι απρόθυμοι να αποδεχθούν δουλειές που θεωρούν εξευτελιστικές, όπως οικιακοί βοηθοί ή καθαριστές (Εμκε - Πουλοπούλου, 1990).

Να σημειώσουμε εδώ ότι οι πρόσφυγες που προέρχονται από την Ασία και την Αφρική συνήθως καταπιάνονται με χειρωνακτικές εργασίες γι' αυτό και απασχολούνται σε τομείς όπου οι αποδοχές εκ των πραγμάτων είναι χαμηλές σε αντίθεση με άλλους, όπως οι Πολωνοί και οι Ρουμάνοι, που εξαιτίας των τεχνολογικών γνώσεών τους σε ό,τι αφορά τα δυτικά πρότυπα έχουν περισσότερες ευκαιρίες εύρεσης δουλειάς σε βιοτεχνίες, σε οικοδομικές εργασίες ή στην ενασχόληση με το μικρεμπόριο (Κοτζαμάνης, κ.α., 2005).

3.4. Η υγεία των προσφύγων

Από πληροφορίες διαφόρων φορέων προκύπτει ότι ένα μεγάλο ποσοστό ξένων εργαζόμενων που ασχολείται με ανθυγιεινά ή επικίνδυνα επαγγέλματα, που δεν έχει την κατάλληλη κοινωνική ασφάλιση, που οι συνθήκες διαβίωσής του κάθε άλλο παρά ανθρώπινες είναι,

αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα υγείας. Και το πρόβλημα εντείνεται όταν χρειάζονται άμεσα νοσοκομειακή περίθαλψη. Επίσης η ανάμνηση της οικογένειας και της πατρίδας επιφέρει αναπόφευκτα σε ορισμένους και ψυχολογικές διαταραχές (Εμκε-Πουλοπούλου, 1990).

Ειδικά, όμως, η υγεία των προσφύγων αποτελεί ένα πολύ ιδιαίτερο κομμάτι. Ανάμεσα στις ομάδες μεταναστών και προσφύγων πέρα από τις ομοιότητες που παρουσιάζονται ως προς το ψυχολογικό τους προφίλ αλλά και στην ικανότητα προσαρμογής στις συνθήκες της Ελλάδας (δεσμοί οικογένειας, θέση που καταλαμβάνουν σε αυτή, διαπολιτισμικές και διανθρώπινες σχέσεις, κοινοί τρόποι εμφάνισης διαφόρων συμπτωμάτων, όπως αϋπνία, άγχος, έμμονες ιδέες, απότομες συναισθηματικές μεταβολές), υπάρχουν και αρκετές διαφορές. Αυτές έχουν να κάνουν κυρίως με το νομικό τους καθεστώς (Μετανάστες – Πρόσφυγες) , με το πώς βιώνονται αυτές οι διαφορές αλλά και με το τι προσδοκίες γεννούν σχετικά με το φύλο και την χώρας καταγωγής (Καρρά και Γκίνη, χ.χ).

Έτσι, λοιπόν, σε σύγκριση με τους μετανάστες, οι πρόσφυγες εκφράζουν εντονότερα την δυσαρέσκεια τους για τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν στην Ελλάδα. Γι' αυτό ακριβώς ζητούν επιτακτικότερη λύση των προβλημάτων τους από εξωτερικούς κυρίως παράγοντες. Και αυτό δεν είναι τυχαίο, διότι οι περισσότεροι έχουν υποστεί την μακροχρόνια και τόσο ψυχοφθόρα αναμονή απόκτησης του πολιτικού ασύλου, που αρκετές φορές δεν επιτυγχάνεται ποτέ. Η ματαιώση, επομένως, στους πρόσφυγες επέρχεται ευκολότερα και βιώνουν το άγχος του αποχωρισμού με μεγαλύτερη οδύνη από ό,τι οι μετανάστες. Εμφανής διαφοροποίηση, όμως, υπάρχει και μεταξύ των ίδιων των προσφύγων αναφορικά με τις χώρες καταγωγής τους. Εκείνοι, δηλαδή, που προέρχονται από τις Βαλκανικές χώρες δείχνουν πιο ενταγμένοι στην ελληνική πραγματικότητα ακόμα και αν η άφιξή τους ήταν πρόσφατη. Όσοι κατάγονται από την Ασία και ιδίως όσοι έχουν βιώσει τις πολεμικές αναταραχές από μικρή ηλικία δεν κατορθώνουν εύκολα να δημιουργήσουν σταθερά σημεία αναφοράς στην Ελλάδα, ενώ οι προερχόμενοι από την Αφρική καταφέρνουν να βρουν ορισμένα κοινά σημεία επαφής με την χώρα (Καρρά και Γκίνη, χ.χ).

Ας μην ξεχνάμε βέβαια ότι οι άνθρωποι αυτοί που εγκαταλείπουν την χώρα τους, λόγω των συνθηκών που επικρατούν εκεί, μεταφέρουν νοσήματα που ενδημούν στις συγκεκριμένες περιοχές, όπως: φυματίωση, ηπατίτιδα κάθε μορφής, ψώρα, μηνιγγίτιδα, ελονοσία, γαστρεντερίτιδες κ.α., αρρώστιες οι οποίες παρουσιάζουν επιδημικές εξάρσεις. Οι κίνδυνοι που εγκυμονούν κατά τη διάρκεια της μετάβασής τους σε κάποια χώρα αλλά και κατά την άφιξή τους σε αυτή, αυξάνονται ακόμα περισσότερο, όταν συνωστίζονται σε πολύ μικρούς χώρους. Αλλά και από τη στιγμή που θα εγκατασταθούν στην χώρα υποδοχής, οι πενιχρές συνθήκες κατοικίας πολλών προσφυγικών οικογενειών έχουν δυσμενείς επιδράσεις στην υγεία, ιδιαίτερα των παιδιών, που είναι και τα πιο ευάλωτα μέλη. Επίσης εξαιτίας των κακουχιών και των βασανιστηρίων που υπέστησαν στις χώρες τους πάσχουν και από άλλες χρόνιες παθήσεις (Λάτση, 2000).

Πέρα από τις σωματικές και διόλου ασήμαντες παθήσεις, δεν μπορούμε να παραβλέψουμε και τις επιπτώσεις στην ψυχική τους υγεία. Ένα μεγάλο ποσοστό αυτών των ανθρώπων

αντιμετωπίζει σοβαρά ψυχολογικά προβλήματα (ψυχικές - συναισθηματικές διαταραχές), λόγω των βίαιων συνθηκών που έχουν βιώσει (βασανισμοί, κακουχίες, βιασμοί, διωγμοί, χαμός οικείων προσώπων) και τα οποία χρήζουν ειδικής βοήθειας. Μάλιστα ορισμένες φορές αυτού του είδους οι καταστάσεις δεν μπορούν να ξεπεραστούν ποτέ. Δεν είναι λίγοι εκείνοι που χρειάζεται να λαμβάνουν βαριάς μορφής φαρμακευτική αγωγή για να επιβιώσουν ψυχολογικά. Βέβαια μέσα σε όλα αυτά έρχεται και ένα πρόσθετο, επιβαρυντικό για την ψυχική τους υγεία, γεγονός: ότι, δηλαδή, εκτός από πάσχοντες, αισθάνονται και ξένοι μεταξύ ξένων, άγνωστοι σε μια χώρα διαφορετική, μακριά από την πατρίδα που γεννήθηκαν και μεγάλωσαν (Πανάγου, χ.χ). Σύμφωνα πάντως με τη ψυχοθεραπεύτρια Καρρά Χαρητίνη, οι γυναίκες πρόσφυγες χαρακτηρίζονται ως προς κάποιο βαθμό πιο ευέλικτες από ότι οι άντρες, παρ' όλα τα ενδεχόμενα καταθλιπτικά τους συμπτώματα, γι' αυτό και προστρέχουν αλλά και επιδέχονται ευκολότερα την βοήθεια. Αντίθετα οι άντρες φαίνεται να κινητοποιούνται δυσκολότερα από την παρερχομένη ψυχολογική υποστήριξη, εμμένουν στα πρακτικής φύσεως προβλήματα και εκδηλώνουν εντονότερα την οδύνη τους μπροστά στις ματαιώσεις και τα εμπόδια (Καρρά και Γκίνη, χ.χ).

Εδώ αξίζει να αναφερθεί ότι η ψυχικά κλονισμένη υγεία των προσφύγων δυσχεραίνει και την επαγγελματική αποκατάσταση και εξέλιξη τους. Ένα θέμα το οποίο δυστυχώς ακόμα παραμένει άλυτο. Διότι εκτός από ασθενείς είναι και αλλοδαποί και τα προγράμματα απασχόλησης για αυτά τα άτομα (ακόμα και για τα πιο λειτουργικά) βρίσκονται σε πολύ πρώιμο στάδιο (Πανάγου, χ.χ).

Στις νομοθετικές διατάξεις για τους αναγνωρισμένους από την Ελληνική Κυβέρνηση ή την Ύπατη Αρμοστεία πρόσφυγες, τους αιτούντες άσυλο και όσους παραμένουν στη χώρα για λόγους ανθρωπιστικούς προβλέπεται δωρεάν ιατροφαρμακευτική και νοσοκομειακή περίθαλψη. Έτσι οι αιτούντες άσυλο από τη στιγμή που θα εισέλθουν στην χώρα υποδοχής αλλά και κατά τη διαδικασία της επικείμενης αναγνώρισής τους ως πρόσφυγες έχουν το δικαίωμα της ιατρικής φροντίδας με την βασική προϋπόθεση ότι η κάθε ομάδα διαθέτει το ανάλογο δελτίο ταυτότητας. Επίσης, μέσα στα πλαίσια της ιατρικής περίθαλψης παρέχεται και στις τρεις ομάδες ειδική θεραπεία αποκατάστασης και μακράς διάρκειας ψυχολογική υποστήριξη λόγω των βασανιστηρίων που έχουν υποστεί αλλά και όσων άλλων τραυματικών εμπειριών έχουν περάσει (Καψάλης, 2004).

Το μεγαλύτερο μέρος της φροντίδας και της περίθαλψης των προσφύγων έχουν αναλάβει κατά κύριο λόγο οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, μέσω των Κέντρων Υποδοχής και Ημερήσιας Φροντίδας, με δυνατότητες εκ των πραγμάτων περιορισμένες. Γι' αυτό και στις υπηρεσίες υγείας τα φαινόμενα γκετοποίησης είναι συνήθη. Στην περίπτωση αυτή οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις αδυνατούν να παρέμβουν δραστικά για την αντιμετώπιση του φαινομένου, παρόλες τις κοπιώδεις προσπάθειές τους γιατί ακριβώς τα διαθέσιμα μέσα που υπάρχουν δεν επαρκούν (Καψάλης, 2004).

Ορισμένα από τα Κέντρα τα οποία φροντίζουν για την στήριξη και παράλληλα προετοιμασία των προσφύγων, προκειμένου να ενταχθούν ομαλά στην ελληνική κοινωνία είναι και το Κέντρο Στήριξης Προσφύγων ψυχασθενών «Ιόλαος», που εντάσσεται στα βασικά προγράμματα του Ελληνικού Συμβουλίου για τους Πρόσφυγες. Στην συγκεκριμένη υποστηρικτική δομή έχουν

πρόσβαση εκτός από τους αναγνωρισμένους πρόσφυγες και οι αιτούντες άσυλο αλλά και όσοι παραμένουν για λόγους ανθρωπιστικούς (Πανάγου, χ.χ). Και στο Στρατόπεδο του Λαυρίου υπάρχει ιατρική και κοινωνική υπηρεσία της οποίας, όμως, η αποτελεσματικότητα αμφισβητείται από ορισμένους πρόσφυγες (Εμκε-Πουλοπούλου, 1990).

Σε συνδυασμό με όλη την παραπάνω υπάρχουσα κατάσταση τίθεται και ένα άλλο ζήτημα που συνδέεται άμεσα με την υγεία των προσφυγικών ομάδων. Εκείνο της προσπάθειας εισόδου αυτών των ανθρώπων με παρακινδυνευμένους τρόπους, Ως γνωστόν ο αυστηρός συνοριακός έλεγχος από ξηρά και από θάλασσα θέτει σε ακόμα μεγαλύτερο κίνδυνο την υγεία αλλά και την ίδια τους τη ζωή. Ο φόβος για μια πιθανή σύλληψη από τις διωκτικές αρχές με συνεπακόλουθο την απέλαση τους οδηγεί στην επιλογή επικίνδυνων νυχτερινών διαδρομών και μέσα σε ακατάλληλες καιρικές περιόδους. Γι' αυτό και η κατάληξη αυτών των ανθρώπων κάθε χρόνο είναι τραγική καθότι σωστικά συνεργεία ανασύρουν πολλούς από αυτούς νεκρούς ή ακρωτηριασμένους να χαροπαλεύουν είτε λόγω της εισόδου τους σε ναρκοθετημένες περιοχές της Βορείου Ελλάδας αλλά και λόγω του ψύχους που επικρατεί σε αυτές τον χειμώνα είτε από ναυάγια στα παγωμένα νερά του Αιγαίου (Καψάλης, 2004).

Το πρόβλημα βασικά εντοπίζεται σε όσους αναμένουν την παραλαβή των αιτημάτων ασύλου. Λόγω των συχνών γραφειοκρατικών καθυστερήσεων τα αιτήματα ασύλου δεν τους χορηγούνται άμεσα και σε όλο αυτό το διάστημα της αναμονής τους δεν έχουν τη δυνατότητα πρόσβασης σε καμία ιατροκοινωνική υπηρεσία. Ακόμα, όμως, και όταν τα αιτήματα ασύλου δοθούν από τις αρμόδιες αρχές, αυτά εξετάζονται μετά από ένα χρόνο με αποτέλεσμα οι ενδιαφερόμενοι να μην μπορούν να προμηθευτούν τα ειδικά δελτία αιτούντων άσυλο και να αποκλείονται αυτόματα και πάλι από κάθε είδους παροχή (περίθαλψης, εργασίας, ασφάλισης). Τυγχάνει μάλιστα η παραπάνω διαδικασία να διαρκέσει και τρία χρόνια, οπότε αντιλαμβάνεται κανείς σε πόσο δυσμενή θέση έρχονται αυτά τα άτομα (Μιγγείρου, 2005).

Παρόμοια προβλήματα αντιμετωπίζουν και όσοι παραμένουν για ανθρωπιστικούς λόγους, Σε αυτά τα άτομα η ανανέωση των αδειών παραμονής, που τους είχαν χορηγηθεί, δεν τηρείται πάντα ακόμα και αν οι αρχικοί λόγοι χορήγησης εξακολουθούν να ισχύουν. Επομένως, η μη ανανέωση του ανθρωπιστικού καθεστώτος στερεί από αυτή την κατηγορία αλλοδαπών το δικαίωμα στην περίθαλψη και κατ' επέκταση στην εργασία, δικαιώματα άκρως αναγκαία. Και το πρόβλημα είναι ακόμα μεγαλύτερο στους πρόσφυγες οικογενειάρχες, των οποίων οι ανάγκες είναι αυξημένες και η κατάσταση αυτή επιδεινώνει ακόμα περισσότερο τις συνθήκες διαβίωσής τους, που ίσως φτάνει και στα όρια της απόγνωσης (Μιγγείρου, 2005). Φυσικά και οι παράνομα εργαζόμενοι δεν έχουν δικαίωμα στις υπηρεσίες υγείας και τις κοινωνικές υπηρεσίες, που διατίθενται για εκείνους με άδεια παραμονής και εργασίας. (Εμκε-Πουλοπούλου, 1990).

Καταλήγουμε, λοιπόν, στο ότι το ζήτημα της προστασίας της υγείας των προσφύγων χρήζει ειδικής μεταχείρισης και επισταμένης προσοχής, αφού αφορά έναν πληθυσμό του οποίου οι ισορροπίες είναι ιδιαίτερα λεπτές και θα ήταν εγκληματικό να μην λαμβάνονται σοβαρά υπόψη.

3.5. Συνθήκες στέγασης

Οι περισσότεροι πρόσφυγες με την έλευσή τους στην Ελλάδα αντιμετωπίζουν σοβαρό πρόβλημα εύρεσης κατοικίας, ειδικά το διάστημα εκείνο όπου προσπαθούν να εξασφαλίσουν και μια εργασία, ώστε να ανταπεξέλθουν στις ανάγκες της διαβίωσής τους. Συνήθως κατοικούν σε φθηνά ξενοδοχεία, τα οποία πληρώνουν οι ίδιοι ή μερικές φορές εθελοντικές οργανώσεις, ή βρίσκουν σπίτια ανταγωνιζόμενοι τους Έλληνες των κατώτερων εισοδηματικών τάξεων, τους οποίους προτιμούν οι Έλληνες ιδιοκτήτες. Τα χαμηλά εισοδήματα τους αναγκάζουν να κατοικούν στα φθηνότερα και χειρότερα καταλύματα, δηλαδή σε παλαιά σπίτια συχνά χωρίς θέρμανση και μπάνιο ή σε υπόγεια μικρά διαμερίσματα. Από την άλλη, όταν και η εύρεση δουλειάς είναι ανέφικτη, αναγκάζονται πολλές οικογένειες μαζί να μοιράζονται ένα διαμέρισμα ή να ζουν 4-5 άτομα στον ίδιο χώρο, καθώς τα ενοίκια είναι ακριβά και οι ιδιοκτήτες τα ενοικιάζουν ακόμα ακριβότερα στους ξένους. Μάλιστα ενώ οι εύποροι ξένοι είναι περιζήτητοι από τους ιδιοκτήτες, τους «έγχρωμους» πρόσφυγες τους αποφεύγουν, κυρίως λόγω της προέλευσης αλλά και της καχυποψίας που έχουν για αυτούς (Εμκε-Πουλοπούλου, 1990). Οι ανύπαντρες γυναίκες είναι αυτές που δεν αντιμετωπίζουν μεγάλο πρόβλημα στο θέμα της στέγασής τους. Η ίδια η φύση του επαγγέλματος που επιλέγουν, ως οικιακοί βοηθοί ή συνοδοί, τους επιτρέπει την εξασφάλιση δωρεάν διαμονής στον χώρο που εργάζονται (Κοτζαμάνης κ.α., 2005).

«Οι εθνότητες που απαρτίζουν τους προσφυγικούς πληθυσμούς δεν έχουν έως τώρα σχηματίσει γεωγραφικά εντοπισμένες κοινότητες ή «γκέτο». Το τελευταίο ίσως έχει αρχίσει να εμφανίζεται στο Κέντρο Διαμονής τους στο Λαύριο, σύμφωνα με τα λεγόμενα των εκεί τοπικών φορέων. Είναι, όμως, ξεκάθαρο ότι προσανατολίζονται σε κοινωνικά υποβαθμισμένες γειτονιές της Αττικής -στην Ομόνοια, την Αγορά και απόκεντρες περιοχές της πρωτεύουσας- διαμένοντας σε φθηνά και παλιά ξενοδοχεία ή διαμερίσματα που στερούνται στοιχειωδών ανέσεων. Η συντριπτική πλειοψηφία των προσφύγων ζει στην περιοχή της Αττικής. Οι λόγοι αυτής της προτίμησης συνδέονται με το ότι η ευρύτερη περιφέρεια της πρωτεύουσας συγκεντρώνει τις υπηρεσίες που χορηγούν άσυλο, άδειες παραμονής και εργασίας, τα σωματεία και τις μη κυβερνητικές οργανώσεις που παρέχουν φιλοξενία ή άλλες μορφές στήριξης» (Κοτζαμάνης κ.α., 2005: 319).

Μια άλλη εναλλακτική στέγασης αφορά το Κέντρα Προσωρινής Διαμονής Προσφύγων τόσο στο Λαύριο όσο και στην Μυτιλήνη. Όμως και για τα δύο οι απόψεις για της συνθήκες διαβίωσης διχάζονται. Συγκεκριμένα το Κέντρο του Λαυρίου, το οποίο μπορεί να φιλοξενήσει γύρω στα 300 άτομα, συνήθως είναι υπερπλήρες. Εκτός αυτού, οι συνθήκες διαμονής από ορισμένους θεωρούνται ικανοποιητικές, ενώ όμως από άλλους περιγράφονται με μελανά χρώματα (Εμκε-Πουλοπούλου, 1990).

Δυστυχώς στο τριώροφο αυτό κτίριο υπάρχει έλλειψη δωματίων, τα οποία ανέρχονται μόλις τα 50. Σε καθένα από αυτά στοιβάζονται και εκεί πρόσφυγες (ιδίως όταν δεν χωράνε) υπό ανθυγιεινές συνθήκες όπως υγρασία, ανεπαρκή φωτισμό, διαρροή από τα συστήματα αποχέτευσης. Μάλιστα πολλές φορές ο χώρος συγκέντρωσης καταλαμβάνεται από σειρές κρεβατιών για να

μπορέσουν να χωρέσουν όλοι, αφού συνήθως ο αριθμός των εισερχομένων υπερβαίνει του κανονικού. Και το φαγητό ακόμα για τους πρόσφυγες είναι μη ανεκτό. Αρκετοί είναι εκείνοι που ζητούν δική τους κουζίνα, παρ' όλο το συσσίτιο που υπάρχει, για να παρασκευάζουν φαγητά της αρεσκείας τους, κυρίως της πατρίδας τους. Επιπλέον αξίζει να αναφερθεί ότι πριν από μερικά χρόνια δεν υπήρχε καν τηλέφωνο, όπως επίσης και ότι απαγορευόταν αυστηρά στους πρόσφυγες η έξοδος από το Κέντρο (Καρανάτση, 2005).

Σύμφωνα πάντως με τα λεγόμενα του Δημάρχου η εκεί κατάσταση έχει μετατραπεί σε γκέτο. Ορισμένοι πρόσφυγες διαμένουν για 2-3 μήνες και άλλοι για 3-4 χρόνια. Ακούγοντας, όμως, και 9χρονα παιδιά να λένε απογοητευμένα ότι κάθε μέρα είναι τα ίδια, ότι τίποτα δεν αλλάζει, σαν να περιμένουν να πεθάνουν, γίνεται αντιληπτό ότι οι συνθήκες διαβίωσής τους απέχουν πολύ από το ιδανικό ή τουλάχιστον το αξιοπρεπές (Καρανάτση, 2005).

3.6. Απασχόληση - συνθήκες εργασίας

Σε προηγούμενο κεφάλαιο είχε αναφερθεί ότι στα επαγγέλματα με τα οποία ασχολούνται οι πρόσφυγες περιλαμβάνονται τα βαρέα και ανθυγιεινά αλλά και όσα δεν παρουσιάζουν ζήτηση (αγροτικές, κτηνοτροφικές, οικοδομικές, οικιακές, υφαντουργικές και άλλες εργασίες). Σε τέτοιου είδους εργασίες θα λέγαμε ότι απασχολείται και η πλειονότητα των μεταναστών, οι οποίοι όμως αποτελούν πολύ μεγαλύτερο εργατικό δυναμικό από ό,τι οι πρόσφυγες.

Η εξεύρεση εργασίας γενικά για τις γυναίκες πρόσφυγες είναι πιο εύκολη γιατί εισέρχονται κυρίως στον τομέα των υπηρεσιών, εκτελώντας λιγότερο κοπιαστικές εργασίες ως οικιακές βοηθοί, νοσοκόμες, καθαρίστριες, συνοδοί ηλικιωμένων ατόμων, ενώ οι άντρες αναλαμβάνουν βαριές δουλειές στην παραγωγή και τις κατασκευές - σε χοιροστάσια, πτηνοτροφία, αγροτικές καλλιέργειες, μεταφορές, εργοστάσια λιπασμάτων και γενικότερα εργασίες που δεν χρειάζονται κάποια ειδικευση. Όσοι βρίσκονται στο Στρατόπεδο του Λαυρίου μπορεί να βρουν δουλειά σε ξενοδοχεία στην περιοχή του Σουνίου ή σε οικοδομές. Όσοι πάλι διαμένουν στο κέντρο της Αθήνας εργάζονται σε σπίτια, ιδίως οι κοπέλες, σε οικοδομές και σε γκαράζ οι νέοι άνδρες. Στην πλειοψηφία τους σχεδόν ετεροαπασχολούνται. Με τις συγκεκριμένες δουλειές ασχολούνται και άτομα με πανεπιστημιακά πτυχία και ειδικότητες στην χώρα τους. Η πλειονότητα πάντως των προσφύγων, που προέρχονται από την Ανατολική Ευρώπη, έχουν ειδικευση και προϋπηρεσία, ενώ εκείνοι που προέρχονται από χώρες της Μέσης Ανατολής και Αφρικής σπάνια είναι ειδικευμένοι (Εμκε-Πουλοπούλου, 1990).

Βασικός στόχος των εργαζόμενων προσφύγων είναι, όπως και των άλλων αλλοδαπών, οι οποίοι δέχονται τις δουλειές στις οποίες αρνείται να απασχοληθεί το ντόπιο εργατικό δυναμικό, η αποταμίευση όσο το δυνατό περισσότερων χρημάτων για την επιβίωση των ίδιων αλλά και των οικογενειών τους. Γι' αυτό και οι εργοδότες εκμεταλλευόμενοι την ανάγκη τους για δουλειά τους απασχολούν περισσότερο από το νόμιμο χρόνο σε βαριές, ανειδίκευτες, βρώμικες και κακοπληρωμένες δουλειές. Έτσι δεν είναι λίγες οι φορές που παράνομοι εργάτες πέφτουν και

θύματα εμπόρων ναρκωτικών, κάνοντας τα «βαποράκια», καθώς και άλλες παρανομίες, επειδή ακριβώς αισθάνονται παράνομοι και ανασφάλιστοι. Κάνουν, λοιπόν, οτιδήποτε προκειμένου να εξασφαλίσουν τα προς το ζην, όπως επίσης ανέχονται και οτιδήποτε (Εμκε-Πουλοπούλου, 1990).

Από την άλλη, οι συνθήκες εργασίας τους, όσον αφορά την υγιεινή, δεν είναι τις περισσότερες φορές και οι πλέον κατάλληλες. Δουλεύουν χωρίς σταθερό ωράριο και το φαγητό τους είναι λίγο και κακής ποιότητας. Επίσης εκείνοι που απασχολούνται με βαριά επαγγέλματα διατρέχουν μεγαλύτερο κίνδυνο ατυχημάτων. Δυστυχώς οι ξένοι εργαζόμενοι και κατ' επέκταση οι πρόσφυγες, που εργάζονται άνευ άδειας εργασίας, δεν καλύπτονται νομικά σε θέματα αμοιβής και κοινωνικής ασφάλισης. Συνήθως η απασχόλησή τους είναι προσωρινή και λόγω γλώσσας και ελλιπούς πληροφόρησης μετά δυσκολίας μπορούν να απευθυνθούν σε κοινωνικές υπηρεσίες προκειμένου να βοηθηθούν. Τα πολύ χαμηλά επιδόματα συντήρησης, που τους χορηγεί η Ύπατη Αρμοστεία, οι μεμονωμένες περιπτώσεις υλικών βοηθειών από άλλες οργανώσεις και η μη δυνατότητα πάντοτε απόκτησης άδειας εργασίας, δεν ευνοούν ιδιαίτερα τις προσφυγικές ομάδες. Είναι, επομένως, αναπόφευκτη η οδός της παράνομης εργασίας (Κατσορίδας, 1994).

Οι πρόσφυγες αλλά και όλο το ξένο εργατικό δυναμικό, θα λέγαμε ότι, ζουν υπό ένα καθεστώς εκμετάλλευσης που τους έχει σπρώξει στο περιθώριο της κοινωνίας, γεγονός που κάθε άλλο παρά διευκολύνει την ένταξή τους στον κοινωνικό ιστό. Στην ουσία το μόνο που επιτυγχάνεται είναι η απομόνωσή τους από τα υγιή πρότυπα της ελληνικής κοινωνίας, γεγονός που ευνοεί την άνθιση της παραβατικότητας αυτών των ομάδων (Κατσορίδας, 1994). Βέβαια πρέπει να ληφθεί εξίσου υπόψη και το γεγονός ότι κάτω από αυτές τις συνθήκες το ενδεχόμενο δημιουργίας γκέτο από αυτές τις ομάδες δεν είναι διόλου απίθανο να συμβεί, παρόλο που μέχρι στιγμής φαινόμενα γκετοποίησης δεν έχουν εντοπιστεί από τους πρόσφυγες. Προς το παρόν τα πρώτα σημάδια αυτού του φαινομένου έχουν αρχίσει να εκδηλώνονται μόνο στο Λαύριο, όπως ειπώθηκε και παραπάνω.

3.7. Τα στάδια προσαρμογής του πρόσφυγα

«Οι πρόσφυγες διαφέρουν από άλλες κατηγορίες μεταναστών ως προς το ότι είναι, κατά κόρον, ακούσιοι μετανάστες. Αυτό θεωρείται στην διεθνή βιβλιογραφία ως το βασικό χαρακτηριστικό του πρόσφυγα. Ενώ οι άλλοι άνθρωποι που πάνε να ζήσουν σε μια άλλη χώρα, σε μια άλλη κουλτούρα αντιμετωπίζουν πολιτισμικό σοκ, οι πρόσφυγες επιπλέον κουβαλούν μαζί τους και τραυματικές εμπειρίες και απώλειες, ιδιαίτερα αν έχουν πέσει θύματα βασανιστηρίων. Η μετανάστευση πηγάζει από παράγοντες «ώθησης» ενώ η προσφυγική κατάσταση από παράγοντες που «τραβούν» τον άνθρωπο προς αυτή την κατεύθυνση» (Λάτση, 2000: 1).

Σύμφωνα με τον Ben Porreth, οι άνθρωποι που προσφεύγουν και ζητούν προστασία και άσυλο σε μια άλλη χώρα θεωρείται ότι χρειάζεται να περάσουν από διάφορα στάδια προσαρμογής. Τα στάδια αυτά εμπεριέχουν διαφορετικούς στόχους μέχρι την ολοκλήρωσή τους. Έτσι ο πρόσφυγας για να μπορέσει να μεταβεί στο επόμενο καλείται να φέρει εις πέρας το καθένα (Porreth, 1991 και Hulewat, 1996 στο Λάτση, 2000).

Τα στάδια προσαρμογής τα οποία περνάει ένας πρόσφυγας είναι τα εξής: Το Πρώτο στάδιο: Είναι το προμεταναστευτικό κατά το οποίο ο πρόσφυγας ή η οικογένεια αρχίζουν να αντιλαμβάνονται την ανάγκη της φυγής. Στο στάδιο αυτό πολύ συχνά χρησιμοποιείται ο διαχωρισμός σαν μηχανισμός άμυνας. «Το νήπιο που δεν έχει διαμορφώσει ακόμα την ικανότητα ενοποίησης καλών και κακών όψεων των εμπειριών του στην ίδια εμπειρία, χρησιμοποιεί αυτό το μηχανισμό για να χειριστεί την απογοήτευσή του. Έτσι τα συναισθήματα θυμού κρατούνται διαχωρισμένα από την καλή μητέρα, όταν για κάποιο λόγο είναι απογοητευμένο από αυτή. Σύμφωνα με το μηχανισμό αυτό, κάτι είναι ή απόλυτα κακό ή απόλυτα καλό. Δεν υπάρχει μέση οδός» (Porreth, 1991 και Hulewat, 1996 στο Λάτση, 2000:1). Κατ' ανάλογο τρόπο και οι ενήλικες χρησιμοποιούν μερικές φορές αυτό το μηχανισμό, ως ένα μέσο προσαρμογής σε καταστάσεις έντονα στρεσογόνες.

Έτσι, λοιπόν, και οι πρόσφυγες σε αυτό το στάδιο χρησιμοποιούν αντισταθμιστικά τον εν λόγω μηχανισμό, εξιδανικεύοντας το μέλλον και θεωρώντας το παρελθόν και το παρόν ως κομμάτια της ζωής τους απόλυτα κακά. Αυτός, όμως, ο μηχανισμός θα συντελέσει άμεσα στην μετέπειτα προσαρμοστικότητα τους στην χώρα ασύλου αλλά και στον τρόπο διαχείρισης των εμποδίων (υλικής αλλά και συναισθηματικής φύσης) που θα αντιμετωπίσουν στην πορεία. Πρέπει, επίσης, να γίνει κατανοητό ότι οι πρόσφυγες συνήθως κάτω από την επήρεια τραυματικών γεγονότων, που έχουν βιώσει (κακουχίες, βασανιστήρια, θάνατοι αγαπημένων κ.α.), ωθούνται στην απόφαση για φυγή. Γι' αυτό και για την κατανόηση του τρόπου προσαρμογής ενός πρόσφυγα στην χώρα υποδοχής κρίνεται παράλληλα απαραίτητη και η κατανόηση των συνθηκών κάτω από τις οποίες έλαβε αυτή την κρίσιμη απόφαση. Δεν είναι λίγες οι φορές, όπου ενοχικά αισθήματα κατακλύζουν την ψυχή του πρόσφυγα, καθώς νιώθει ότι εκείνος κατάφερε και ξέφυγε από τον εφιάλτη, ενώ πίσω του κάποιοι άλλοι χάθηκαν ή υποφέρουν ακόμα.

Το Δεύτερο στάδιο: Στο συγκεκριμένο στάδιο ο πρόσφυγας αντιλαμβάνεται τη φυγή ως πραγματικότητα, εμπειρία, όμως, δύσκολη και συνάμα επικίνδυνη. Οι άνθρωποι αυτοί κάποιες φορές αισθάνονται ανήμποροι και αβοήθητοι, με πλήρη απώλεια του ελέγχου σε ό,τι τους συμβαίνει. Το στάδιο αυτό με το προηγούμενο, το προ-μεταναστευτικό, επιδρούν έντονα στην όλη τους κατάσταση με το να συσσωρευτικά στη αύξηση της πίεσης και του στρες (Porreth, 1991 και Hulewat, 1996 στο Λάτση, 2000).

Το Τρίτο στάδιο: Αφορά το στάδιο της μετεγκατάστασης, δηλαδή της άφιξης και παραμονής στην χώρα υποδοχής. Οι άνθρωποι στο στάδιο έρχονται αντιμέτωποι με νέες προκλήσεις. Η γλώσσα είναι συνήθως άγνωστη για αυτούς και η επαγγελματική αποκατάσταση πολύ δύσκολη. Όταν κατορθώσουν να βρουν δουλειά αυτή δεν θα αντιστοιχεί με το κοινωνικοοικονομικό επίπεδο της δουλειάς που έκαναν στη δική τους χώρα, αφού οι περισσότερες με τις οποίες καταπιάνονται στη χώρα υποδοχής είναι κατώτερες. Κάτω από αυτές τις συνθήκες πολλά από τα όνειρα και τις προσδοκίες των προσφύγων γκρεμίζονται και στην πορεία εγκαταλείπονται (Porreth, 1991 και Hulewat, 1996 στο Λάτση, 2000).

«Στην παρούσα φάση μπαίνουν σε μια διαδικασία επεξεργασίας όσων έχουν προκύψει από αυτή την αλλαγή στη ζωή τους:

- Του αποχωρισμού και απωλειών (απώλεια περιουσίας, στάτους, διαπροσωπικών σχέσεων, οικογενειακού δικτύου, ταυτότητας σε έναν δεδομένο πολιτισμικό χώρο)
- Της κοινωνικής απομόνωσης (απώλεια του παραδοσιακού υποστηρικτικού δικτύου). Του αποχωρισμού και απωλειών (απώλεια περιουσίας, στάτους, διαπροσωπικών σχέσεων, οικογενειακού δικτύου, ταυτότητας σε έναν δεδομένο πολιτισμικό χώρο).
- Της αλλαγής της κοινωνικοοικονομικής κατάστασης (απώλεια του καθιερωμένου κοινωνικού ρόλου, που οδηγεί σε ανασφάλεια)». (Porreth, 1991 και Hulewat, 1996 στο Λάτση, 2000).
- Του Πολιτισμικού σοκ. «Το πολιτισμικό σοκ έχει οριστεί ως μια κατάσταση αμοιβαιότητας, σύγχυσης και αποπροσανατολισμού που βιώνει το άτομο όταν ζει σε ένα ανοίκειο πολιτισμικό περιβάλλον, έχοντας κοινωνικοποιηθεί σε διαφορετικές πολιτισμικές αξίες και μη γνωρίζοντας τις ενδείξεις κοινωνικής συνδιαλλαγής που επικρατούν στο νέο περιβάλλον. Οι πρόσφυγες έρχονται σε κοινωνίες που συχνά τους φαίνεται ότι έχουν παράξενα ή και προσβλητικά έθιμα, αξίες και τρόπους συνδιαλλαγής. Το πολιτισμικό σοκ κατά τον Pedersen (1995) είναι μια διαδικασία που περιλαμβάνει 5 στάδια: α) στάδιο μήνα μέλιτος. Κατά το στάδιο αυτό εκείνος που βρίσκεται στην τρίτη χώρα έχει ένα αίσθημα αισιοδοξίας και περιπέτειας. β) στάδιο αποδιοργάνωσης. Στην φάση αυτή η νέα κουλτούρα έχει πάψει να έχει την αίγλη του καινούργιου. Είναι ανάγκη να επιλυθούν πρακτικά προβλήματα και το άτομο έρχεται αντιμέτωπο με σημαντικές δυσκολίες, νιώθοντας συχνά σύγχυση και αποπροσανατολισμό. Οι διαφορές ανάμεσα στην κουλτούρα προέλευσης και στην φιλοξενούσα κουλτούρα γίνονται εμφανείς, και ιδιαίτερα σε επίπεδο αξιών. Η αίσθηση της διαφορετικότητας μπορεί να οδηγήσει το άτομο σε αυτοκατηγορία, κατάθλιψη και απόσυρση. γ) στάδιο αναδιοργάνωσης. Στην φάση αυτή το άτομο κατευθύνει τον θυμό προς τα έξω και νιώθει απόρριψη για την φιλοξενούσα κουλτούρα με τις διαφορετικές της αξίες. δ) στάδιο της αυτονομίας. Στη φάση αυτή το άτομο αποκτά μια νέα αντίληψη για την ταυτότητά τους γνωρίζοντας τις διαφορές ανάμεσα στην κουλτούρα προέλευσης και στην κουλτούρα υποδοχής. ε) στάδιο αλληλεξάρτησης. Στη φάση αυτή το άτομο έχει ενσωματώσει στην ταυτότητά του στοιχεία και από τις δύο κουλτούρες. Η διαδικασία αυτή παίρνει συχνά πολλά χρόνια μέχρι να ολοκληρωθεί, ενώ μερικές φορές άνθρωποι δεν επιτυγχάνουν να φτάσουν ποτέ στα δύο τελευταία στάδια» (Porreth, 1991 και Hulewat, 1996 στο Λάτση, 2000:2).

Το Τέταρτο στάδιο: Είναι το στάδιο όπου το άτομο ή και η οικογένεια συνειδητοποιούν το τι έχει συμβεί. Η εγκατάστασή τους στη χώρα υποδοχής και το βίωμα του πολιτισμικού σοκ συντείνουν στην πλήρη αντίληψη του τι έχουν υποφέρει (Porreth, 1991 και Hulewat, 1996 στο Λάτση, 2000).

Το Πέμπτο στάδιο: Είναι το τελευταίο στάδιο κατά το οποίο οι οικογένειες μεταφέρουν τη σύγκρουση του πολιτισμικού σοκ στην επόμενη γενιά. Τα παιδιά βρίσκονται σε μια πολύπλοκη

εσωτερική διεργασία από το γεγονός ότι νιώθουν ότι στο σχολείο η συμπεριφορά τους θα πρέπει να διέπεται από «άλλες», διαφορετικές πολιτισμικές αξίες από τις δικές τους. Μοιραία, λοιπόν, οδηγούνται στην αίσθηση ότι ο κόσμος τους βρίσκεται σε σύγκρουση (Porreth, 1991 και Hulewat, 1996 στο Λάτση, 2000).

3.8. Οι ανάγκες ενός πρόσφυγα στην χώρα υποδοχής

Είναι λογικό ότι για τους πρόσφυγες η επιστροφή στην πατρίδα τους είναι η ιδανική λύση, όταν οι εκεί συνθήκες το επιτρέπουν και εφόσον δεν κινδυνεύει η ασφάλεια και η αξιοπρέπειά τους. Εν τω μεταξύ για όσο χρονικό διάστημα βρίσκονται στην χώρα μας χρειάζονται να βοηθηθούν έτσι ώστε να είναι σε θέση να αντιμετωπίσουν τις βασικές βιοτικές τους ανάγκες και να κατορθώσουν να αυτονομηθούν και να αυτοσυντηρηθούν. Οι πρόσφυγες συνιστούν ένα ευάλωτο τμήμα του πληθυσμού με πολλές ιδιαιτερότητες και ανάγκες που σχετίζονται με όλους τους τομείς της προσωπικής, οικογενειακής, επαγγελματικής και κοινωνικής ζωής τους. Η διαδικασία της κοινωνικής ένταξης αυτής της ομάδας ατόμων γίνεται μέσα στα πλαίσια μιας ψυχολογικής διαδικασίας με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και φάσεις, τα οποία περιγράφηκαν αναλυτικά σε ανάλογο κεφάλαιο.

«Τα άτομα αυτά στοχεύουν να ενταχθούν μέσα σε μια κοινωνία διαφορετική πολιτισμικά η οποία, επίσης, βρίσκεται σε μεταβολή. Έτσι βρίσκονται σε μια διαρκή πορεία «επιπολιτισμού», δηλ. μιας πολιτιστικής μεταβολής που επηρεάζει το σύνολο της προσωπικότητας του ατόμου. Μιλάμε στην ουσία για το «Διαπολιτισμικό» σοκ, εννοώντας την έλλειψη κατάλληλων σημείων αναφοράς και κανόνων, ικανών να καθοδηγήσουν το νέο αφιχθέν άτομο στις πράξεις του.» Όταν κάποιος νιώθει πολιτιστικό σοκ, βιώνει διαφορές στο φαγητό, στο κλίμα, στις κοινωνικές δραστηριότητες, στον τρόπο ζωής, στις κοινωνικές αξίες, στους τρόπους συμπεριφοράς και αλληλεπίδραση, στη λεκτική και μη λεκτική επικοινωνία» (Λάτση, 2000: 2).

«Έτσι λοιπόν ένας ή μία πρόσφυγας:

- Θέλει ασφάλεια στη νέα χώρα, για τον εαυτό του, τους συγγενείς και τους φίλους του.
- Θέλει να νιώθει αποδεκτός σαν προσωπικότητα κι όχι να τον μεταχειρίζονται σαν ένα ακόμα πρόσωπο της ομάδας των προσφύγων.
- Θέλει να χρησιμοποιήσει τις γνώσεις και τις ικανότητές του.
- Θέλει και εύχεται να ζήσει ελεύθερα.
- Εύχεται να εγκατασταθεί στη νέα χώρα και να μορφώσει τα παιδιά του σε ειρηνικό περιβάλλον.
- Πιθανόν να επιθυμεί ή να μην επιθυμεί να διατηρήσει τους κανόνες που του επιβάλλει η κουλτούρα του.
- Πιθανόν να επιθυμεί ή να μην επιθυμεί να επιστρέψει στην πατρίδα του ακόμα κι αν αυτό είναι εφικτό.
- Έχει ανάγκη να σέβονται τις αποφάσεις και τις επιθυμίες του.

- Συχνά, περνά μια μακρά περίοδο πένθους για ό,τι έχει αφήσει πίσω του» (Λάτση, 2000: 2).

3.8.1. Εμπόδια στην κάλυψη των αναγκών και στην πραγματοποίηση των επιθυμιών των προσφύγων

Οι ιδιαιτερότητες, τα προβλήματα και οι δυσκολίες, που προκύπτουν στην προσπάθεια να επιτευχθούν (στο μέτρο του δυνατού) οι ανάγκες και οι επιθυμίες των προσφύγων, είναι πολλαπλές και ποικίλες. Εκτός από τις καθαρά πρακτικές και πρωταρχικές που είναι πλέον γνωστές, δηλαδή έλλειψη Κέντρων Υποδοχής, επαρκούς και οργανωμένης υλικής βοήθειας, κάλυψη βασικών αναγκών, όπως: στέγης, διατροφής, ρουχισμού κ.ο.κ., δημιουργούνται και άλλες δυσκολίες και ταυτόχρονα ανάγκες στη διαδικασία ένταξης των προσφύγων στην ελληνική κοινωνία, οι οποίες μπορούν να συνοψιστούν σε τρεις βασικούς άξονες:

ι) Δυσκολίες στην Εκμάθηση της Ελληνικής γλώσσας

Το βασικότερο μέσο για έναν πρόσφυγα στην καινούργια σελίδα ζωής που ανοίγει μπροστά του είναι η γλώσσα της χώρας υποδοχής. Χάρη σε αυτή θα μπορέσει να επικοινωνήσει, να εργαστεί αλλά και να εξασφαλίσει αξιοπρεπή διαβίωση και ομαλή κοινωνική ένταξη στην ελληνική κοινωνία.

Η Εκμάθηση της Ελληνικής γλώσσας αποτελεί ένα αδιαμφισβήτητο ένα πολύ χρήσιμο «εισιτήριο» για τον πρόσφυγα που θα εισέλθει στην Ελλάδα παράλληλα, όμως, παρουσιάζονται ορισμένες παράμετροι που εμποδίζουν την εξέλιξη αυτής της διαδικασίας και μπορούν να συμπεριληφθούν στις εξής:

α) Πρακτικό πρόβλημα λόγω της δυσκολίας εκμάθησης που παρουσιάζει η Ελληνική γλώσσα. Γι' αυτό και η επάρκεια κάλυψης μέσω των ταχύρρυθμων προγραμμάτων κρίνεται αδύνατη, καθώς λόγω του πολύ συμπιεσμένου χρόνου που απαιτείται για την ολοκλήρωσή τους, οι ενδιαφερόμενοι δεν έχουν καταφέρει να αφομοιώσουν όλο τον όγκο των γνώσεων και πληροφοριών.

β) Απώρροια όλων των παραπάνω είναι εν τέλει η μη επαρκής γνώση της Ελληνικής. Με τον τρόπο αυτό η επικοινωνία των προσφύγων δυσχεραίνεται σε τέτοιο βαθμό που και οι ίδιοι δεν μπορούν να εκφραστούν. Έτσι εκ των πραγμάτων επιτήδειοι, επωφελούμενοι από αυτή την αδυναμία τους, τους εκμεταλλεύονται οικονομικά, ακόμα και όταν τα θύματα φέρουν πολλά προσόντα.

γ) Επιπλέον, παρατηρείται και το φαινόμενο της ανοχής της διαφορετικότητας των προσφύγων από τους ειδικούς σε ορισμένους μόνο τομείς, είτε αυτοί αφορούν τη θρησκεία, είτε τα έθιμα, τις παραδόσεις κ.α. και της αντιμετώπισής της σαν μια αναγκαστική διαδικασία. Το λάθος στην προκειμένη περίπτωση από τους εκπαιδευτικούς, που δουλεύουν και έρχονται σε επαφή με αυτή την ομάδα, είναι ότι δεν δίνουν την πρέπουσα βαρύτητα σε όλα τα στοιχεία που συνθέτουν τον πολιτισμό των εκπαιδευόμενων, προϋπόθεση απαραίτητη για την αντίληψη της διαφορετικότητας με απώτερο στόχο την παροχή ίσων ευκαιριών και την ορθή μετάδοση του εκπαιδευτικού αντικειμένου.

δ) Ελλείψεις σε εκπαιδευτικά πλαίσια γεγονός που προκαλεί επιπρόσθετα προβλήματα, αφού οι ενδιαφερόμενοι είναι πολλοί (Λάτση, 2000).

ii) Δυσκολίες στην Επαγγελματική Αποκατάσταση / Ένταξη των προσφύγων.

Οι πρόσφυγες, όπως όλοι οι εργαζόμενοι, διαφοροποιούνται ανάλογα με τις ικανότητες, την προσωπικότητα, τα χαρακτηριστικά, τις δεξιότητες και τα ενδιαφέροντα.

Σύμφωνα, λοιπόν, με αυτή την ποικιλομορφία στο επαγγελματικό προφίλ υπάρχουν πρόσφυγες, οι οποίοι διαθέτουν εξέχουσες ικανότητες και υψηλή μόρφωση, κάποιοι άλλοι που διακρίνονται για την αρτιότητα του χαρακτήρα τους και την ευγενή προσωπικότητά τους και άλλοι που δείχνουν λάτρες της εργασίας με υψηλούς στόχους και με προοπτικές μεγάλης επαγγελματικής ανέλιξης (Λάτση, 2000).

Οι πρόσφυγες συνήθως με την εμπειρία και την κατάρτιση που φέρουν, μπορούν να αποτελέσουν ένα ισχυρό δυναμικό για μια επιχείρηση και ως επί το πλείστον κίνητρο για απασχόληση από έναν εργοδότη, καθώς ο τελευταίος μέσα από μια σωστή και αντικειμενική αξιολογητική διαδικασία τα ικανά άτομα θα τα τοποθετήσει σε ανάλογες θέσεις, όπου θα μπορούν να προσφέρουν εποικοδομητικό έργο, το κοινωνικό του προφίλ θα αποκτήσει μεγαλύτερο κύρος εντός της κοινότητας και ως επί το πλείστον θα έχει την ευχέρεια συμμετοχής σε επιδοτούμενα από τον ΟΑΕΔ προγράμματα, αφού με τις ενέργειές του θα συντελέσει στην αποδυνάμωση της γήρανσης του εργατικού δυναμικού(οδηγία της Ε.Ε) (Λάτση, 2000).

Εντούτοις ο πρόσφυγας στην προσπάθεια εύρεσης και διατήρησης μιας εργασίας καλείται να αντιμετωπίσει πολλές δυσκολίες, όπως αντίστοιχα και οι επαγγελματίες που θα ενδιαφερθούν για την προώθησή τους στην απασχόληση. Και αυτά τα εμπόδια, όπως αναφέρονται και από το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, είναι:

- Ρατσιστικές συμπεριφορές είτε λόγω προκαταλήψεων από προηγούμενες «άσχημες εμπειρίες» είτε λόγω ελλειπών και μη έγκυρης ενημέρωσης για τη συγκεκριμένη ομάδα στόχου.
- Έλλειψη πλαισίων επανδρωμένων με το κατάλληλα εκπαιδευμένο προσωπικό, το οποίο μέσα από καταγραφές των προσόντων του κάθε ατόμου θα είναι σε θέση να το προσανατολίζει επαγγελματικά, να του προσφέρει συμβουλευτική υποστήριξη και να συντελεί στην εκμάθηση δεξιοτήτων γνωστικής, κοινωνικής και συναισθηματικής φύσης για την καλύτερη οργάνωση της ζωής του και την εξεύρεση εργασίας. Αλλά και τα υπάρχοντα προγράμματα Επαγγελματικής Κατάρτισης για προώθηση στην αγορά εργασίας δεν επαρκούν. Η πολιτεία οφείλει να προβεί στον σχεδιασμό και εφαρμογή περαιτέρω προγραμμάτων.
- Παράλληλα αισθητή είναι η έλλειψη κατάλληλων, κινούμενα σε νόμιμα πλαίσια, Γραφείων Ευρέσεως Εργασίας για τους πρόσφυγες, καθώς η συμβολή τους στην ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των Ελλήνων εργοδοτών είναι σημαντική.
- Αδυναμία εξεύρεσης σταθερής εργασίας, καθώς η ανικανότητα επικοινωνίας των προσφύγων λόγω της γλώσσας, τους αναγκάζει να «πέφτουν» θύματα εκμετάλλευσης από εργοδότες που τους απασχολούν παράνομα, σε ακατάλληλες δουλειές, με φθηνά

μεροκάματα και χωρίς καμία ασφαλιστική κάλυψη, χωρίς καν να λαμβάνεται υπόψη η αξία τους με βάση τα προσόντα που διαθέτουν.

- Η πρόσβαση των προσφύγων στις δημόσιες υπηρεσίες, που συνήθως δεν είναι εφικτή λόγω της ελλιπούς ενημέρωσης τους σχετικά με τις ισχύουσες διατάξεις.
- Οι φυσικές μειονεξίες που φέρουν κυρίως από βασανιστήρια που έχουν υποστεί και οι οποίες ευνοούν τον κοινωνικό αποκλεισμό, ακόμα και των πιο ικανών ατόμων σε επίπεδο προσόντων, από τον εργασιακό τομέα μη μπορώντας έτσι να αποκτήσουν μια κανονική εργασία (Λάτση, 2000).

iii) Οικονομικές δυσκολίες

Όλα τα προβλήματα τα οποία περιγράφηκαν σε συνδυασμό με τις υπάρχουσες ελλείψεις και δυσκολίες, αντικατοπτρίζουν την κατάσταση στην οποία βρίσκονται οι πρόσφυγες, αυτή δηλαδή της οικονομικής ανέχειας. Για τους πρόσφυγες το αίσθημα της αυτοσυντήρησης και της επιβίωσης υπερτερεί έναντι της εκμάθησης της Ελληνικής γλώσσας ακόμα και της αναζήτησης ενός αξιοπρεπούς επαγγέλματος που να συνάδει με τα προσόντα του πρόσφυγα. Γι' αυτό και δεν πρέπει να ξενίζει το γεγονός ότι η ανέχεια εξαναγκάζει τις περισσότερες φορές αυτούς τους ανθρώπους να εργάζονται παράνομα σε κακοπληρωμένες και ακατάλληλες δουλειές μόνο και μόνο για να εξασφαλίσουν τα προς το ζην. Αναπόφευκτα, λοιπόν, ο πρόσφυγας δεν τολμάει να επενδύσει σε στόχους μακροπρόθεσμους που σχετίζονται με την κοινωνική και επαγγελματική του ένταξη (Λάτση, 2000).

Από τα παραπάνω συνάγεται ότι η ανάγκη επιβίωσης, η οικονομική ανέχεια και η ανοργάνωτη ζωή των προσφύγων, δημιουργούν όλες τις προϋποθέσεις για μια σχέση εξάρτησης με τις προνοιακές πολιτικές αλλά και διαμορφώνουν μοιραία το σύνολο των κανόνων συμπεριφοράς τους, κανόνες τους οποίους δύσκολα καταφέρνουν να διαφοροποιήσουν. Επιβάλλεται, επομένως, η υιοθέτηση νέων τακτικών και μεθόδων προκειμένου τα άτομα αυτά να αρχίσουν να καλλιεργούν νέα κίνητρα, όπως και να επαναπροσδιορίζουν τις ανάγκες και τους στόχους τους. Μια διαδικασία χρονοβόρα αλλά όχι ανέφικτη (Λάτση, 2000).

3.9. Προσφυγικές οργανώσεις - διεκδίκηση πολιτικών δικαιωμάτων

Οι διεθνείς συμβάσεις, όπως μπορούμε να διακρίνουμε από το περιεχόμενό τους, προασπίζουν τα ανθρώπινα ιδεώδη των προσφυγικών πληθυσμών, οι οποίοι αναζητούν καταφύγιο και προστασία στη χώρα που θα τους υποδεχτεί. Η μεταχείρισή τους, όμως, στις χώρες αυτές δεν διέπεται πάντοτε από αυτά τα ιδεώδη. Η χρήση των πολιτικών δικαιωμάτων τους δεν καθίσταται πάντοτε δυνατή, παρόμοια και η προσφυγή τους στα δικαστήρια, όταν διαβιούν υπό συνθήκες

εκμετάλλευσης και ευαλωτότητας. Τα όρια, άλλωστε, νομιμότητας ή παρανομίας δεν διαχωρίζονται πάντα ούτε και από τις ίδιες τις δικαστικές αρχές, με αποτέλεσμα να μπαίνουν νόμιμα αναγνωρισμένοι πρόσφυγες σε μια διαδικασία συλλήψεων άνευ εντάλματος, φυλάκισης άνευ δίκης ή και κράτησης πέραν των νομίμων ορίων. Επιπλέον, τα μέτρα για την προστασία όσων απασχολούνται παράνομα από εργοδότες είτε γιατί δεν τους έχει χορηγηθεί η άδεια εργασίας είτε γιατί αυτή έχει λήξει, δεν διακρίνονται από την πρέπουσα αυστηρότητα, που το κράτος θα όφειλε να τηρεί. Είναι αναμενόμενο, λοιπόν, οι εργοδότες να αντιμετωπίζουν τα άτομα αυτά ως φθηνό εργατικό χέρι, παραβλέποντας τα δικαιώματα που τους αναλογούν (Κοτζαμάνης, κ.α., 2005).

Οι πρόσφυγες λόγω των δυσκολιών που συναντούν για την απόκτηση αδειών παραμονής και εργασίας, έχουν τον μόνιμο φόβο για αντιδράσεις και κυρώσεις από τις ελληνικές αρχές, με αποτέλεσμα να αποφεύγουν την εμπλοκή τους στην διοργάνωση πολιτικών εκδηλώσεων και την ανάπτυξη συνδικαλιστικών κινημάτων. Τη συμπαράστασή τους απέναντι στις δύσκολες καταστάσεις που βιώνουν οι πρόσφυγες προσφέρει το οικείο αλλά και ευρύτερο περιβάλλον τους (κυρίως ομοεθνείς). Παράλληλα αισθητή είναι και η παρουσία των μη κυβερνητικών και εθελοντικών οργανώσεων, που προσφέρουν τη βοήθειά τους μέσω υλικής ή χρηματικής παροχής. Δυστυχώς προς το παρόν συγκεκριμένες μόνο εθνότητες υποστηρίζονται από δικά τους σωματεία, όπως οι Πολωνοί, οι οποίοι έχουν ως σημείο αναφοράς την Καθολική Εκκλησία και οι Ερυθραίοι που έχουν αναπτύξει ένα από τα πιο ενεργά και οργανωμένα σωματεία (Κοτζαμάνης κ.α., 2005).

Στο τέταρτο κεφάλαιο θα δούμε αναλυτικά όλες τις νομοθετικές ρυθμίσεις τις πολιτικές και τις πρακτικές που ακολουθούνται και προβλέπονται από το ελληνικό κράτος για την κοινωνική ένταξη και αποκατάσταση των προσφυγικών λαών. Προσπάθειες, οι οποίες τείνουν να συμβαδίσουν με τα ευρωπαϊκά δεδομένα και έχουν ως απώτερο στόχο τον ορθότερο συντονισμό δράσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Νομοθετικό - Πρακτικό πλαίσιο για τους Προσφυγές

4.1. Η ελληνική νομοθεσία για τους προσφυγές

Το φαινόμενο των προσφυγικών μετακινήσεων ιδίως από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 έχει προσλάβει έναν διαφορετικό, ιδιαίτερα περίπλοκο χαρακτήρα σε σχέση με τις δεκαετίες 1950-1990 (περίοδος των «κλαστικών προσφύγων»). Αυτό οφείλεται στις κοινωνικοπολιτικές μεταβολές στην Ευρώπη και στα νέα τεχνολογικά και οικονομικά δεδομένα που έχουν συμβάλει σε μια πολύ μεγαλύτερη ευχέρεια διασυνοριακών μετακινήσεων πληθυσμών και ατόμων. Κράτη, όπως και η Ελλάδα, που δεν έχουν μέχρι σήμερα αναπτύξει ένα ολοκληρωμένο νομικό και υλικοτεχνικό πλαίσιο προστασίας προσφύγων αναγκαστικά δυσλειτουργούν ερχόμενα αντιμέτωπα με τη νέα αυτή πραγματικότητα. Το ελληνικό Κράτος, στο πλαίσιο των υποχρεώσεών του που πηγάζουν από το διεθνές αλλά και από το υπό συνεχή εξέλιξη κοινοτικό δίκαιο, πρέπει να προβεί άμεσα σε μία εκ βάθρων αναθεώρηση και δημιουργία ενός σύγχρονου νομικού και πρακτικού πλαισίου προστασίας προσφύγων και αιτούντων άσυλο.

«Ο πρώτος τυπικός νόμος της Ελληνικής Δημοκρατίας που προέβλεψε με ειδικές διατάξεις τη νομική και κοινωνική προστασία αλλοδαπών προσφύγων ήταν ο Ν. 1975/1991 (ΦΕΚ Α' 184, άρθρα 24-25). Η νομοθεσία ορίζει τις γενικές αρχές για την προστασία και τη στήριξη των προσφύγων και προβλέπει την έκδοση τριών Προεδρικών Διαταγμάτων. Τα προαναφερθέντα άρθρα ρυθμίζουν τα ζητήματα της περίθαλψης και των διαδικασιών αναγνώρισης προσφύγων. Επίσης, μέσω της έκδοσης τριών Προεδρικών Διαταγμάτων, τα οποία έχουν εκδοθεί, προβλέπονται τα εξής:

Το πρώτο Προεδρικό Διάταγμα, 189 (ΦΕΚ Α 1 L10, 25/6/1998), καθορίζει τις προϋποθέσεις και τη διαδικασία παροχής άδειας εργασίας των αναγνωρισμένων προσφύγων, των αιτούντων άσυλο και των προσωρινά διαμενόντων για ανθρωπιστικούς λόγους. Το δεύτερο Προεδρικό Διάταγμα 61 (ΦΕΚ Α63, 6/L1/1999), καθορίζει τις λεπτομέρειες της διαδικασίας αναγνώρισης πρόσφυγα την ανάκληση της αναγνώρισης και την απέλασή του, την έγκριση εισόδου των μελών της οικογένειάς του και τον τρόπο συνεργασίας με τον εκπρόσωπο της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες. Το τρίτο Προεδρικό Διάταγμα, 266 (ΦΕΚ Α217, 20/10/1999), αφορά τη διοίκηση και λειτουργία του κέντρου υποδοχής προσφύγων στο Λαύριο Αττικής, καθώς και την υγειονομική και κοινωνική φροντίδα των αναγνωρισμένων προσφύγων, των αιτούντων άσυλο και των παραμενόντων για ανθρωπιστικούς λόγους.» (Καψάλης, 2004:36).

Το Προσφυγικό δίκαιο αναπτύχθηκε για να προστατεύονται τα ανθρώπινα όντα σε συγκεκριμένες καταστάσεις (π.χ. σε καταστάσεις ενδεχομένης δίωξης και ενόπλων συρράξεων). Το νομοθετικό και πρακτικό πλαίσιο προστασίας προσφύγων και αιτούντων άσυλο στην Ελλάδα παρά τις θετικές εξελίξεις των ετών 1998 και 1999, παρουσιάζει αδυναμίες που συνδέονται με την

έλλειψη μιας σύγχρονης, μακροπρόθεσμης μεταναστευτικής πολιτικής με την οποία συνδέεται η προστασία προσφύγων και αιτούντων άσυλο.

«Η προσφυγική προστασία στην Ελλάδα βρίσκεται αυτή τη στιγμή στα πρώτα στάδια της «ενηλικίωσής» της. Μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1990 η χώρα μας αποτελούσε ουσιαστικά κράτος διευκόλυνσης μετεγκατάστασης προσφύγων, κράτος δηλαδή από το οποίο διέρχονταν οι πρόσφυγες για να μεταβούν με τη βοήθεια διεθνών οργανισμών σε χώρες του «δυτικού κόσμου» με αναπτυγμένα προγράμματα μετεγκατάστασης προσφύγων. Επίσης μέχρι τον Ιανουάριο του 1990 η αναγνώριση της προσφυγικής ιδιότητας ήταν δυνατόν να γίνει από το ελληνικό Κράτος αλλά και από το Γραφείο Αθηνών της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες. Ο ΟΗΕ διαδραμάτιζε μέχρι το 1990 έναν επικουρικό αλλά ιδιαίτερα ουσιαστικό ρόλο στον τομέα της αναγνώρισης της προσφυγικής ιδιότητας, και ειδικά στην παροχή αποτελεσματικής, νομικής και κοινωνικής, προσφυγικής προστασίας» (Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, 2001).

Το 1959, η Ελλάδα υπογράφηκε την Σύμβαση της Γένεσης του 1951 και το 1968 το πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης του 1967 για το καθεστώς των προσφύγων. Η Αντιπροσωπεία της Υ. Α. στην Ελλάδα επιβλέπει την εφαρμογή της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 από την κυβέρνηση, για τον καθορισμό της προσφυγικής ιδιότητας, στοχεύοντας στην ευθυγράμμιση της ελληνικής πολιτικής και των πρακτικών για το άσυλο με τα διεθνή πρότυπα για την προστασία των προσφύγων. Η Ελλάδα όμως θα πρέπει να προβεί σε μεταρρυθμίσεις των νόμων για τη μετανάστευση και το άσυλο προκειμένου να εναρμονίσει τη νομοθεσία της με τις Ευρωπαϊκές χώρες που έχουν υιοθετήσει μέτρα και πολιτικές τα τελευταία χρόνια. Η Υ.Α είναι ένας μη κυβερνητικός φορέας που έχει προτείνει αλλαγές σε επίπεδο πολιτικής και νομοθεσίας και συνεργάζεται στενά με την Κυβέρνηση, καθώς και άλλους εξειδικευμένους φορείς στην Ελλάδα για να επιτύχει την εφαρμογή τους. Σε συνεργασία με το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης και το Ινστιτούτο Επιμόρφωσης του Εθνικού Κέντρου Δημόσιας Διοίκησης, οργανώνει εκπαιδευτικά σεμινάρια για τις αστυνομικές αρχές καθώς και για άλλους δημόσιους υπαλλήλους (δικαστές, μέλη τοπικής αυτοδιοίκησης, λιμενικές αρχές κ.τ.λ.) που εμπλέκονται στην υποδοχή των αιτούντων άσυλο και στην επεξεργασία των αιτημάτων ασύλου.

«Το σύγχρονο καθεστώς προσφυγικής προστασίας στην Ελλάδα, όσον αφορά κυρίως στη σχετική κρατική πρακτική, έχει επανειλημμένως δεχθεί ιδιαίτερα έντονη κριτική από διεθνείς και εθνικούς οργανισμούς προστασίας ανθρωπίνων δικαιωμάτων και προσφύγων (μεταξύ άλλων, από την Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, το Δανικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, τη Διεθνή Αμνηστία και το Ελληνικό Τμήμα της Διεθνούς Αμνηστίας). Η κριτική αυτή ήταν και παραμένει βάσιμη, αφορώντας σε θεμελιώδη στοιχεία της ελληνικής πρακτικής σχετικής με τη νομική και την κοινωνική προστασία των αιτούντων άσυλο και των προσφύγων» (Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, 2001).

4.2. Κοινωνική Πολιτική για τους Πρόσφυγες

Οι νομοθεσίες των δυτικών χωρών, και όχι μόνο εκείνων που είναι μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έχουν αρκετά κοινά σημεία στην αντιμετώπιση των πολιτικών προσφύγων. «Οι πολιτικές στο πρόβλημα αυτό δεν είναι ενιαίες, παρ' όλες τις διαφαινόμενες τάσεις για τη σύγκλιση των πολιτικών σε κοινοτικό επίπεδο. Επομένως, στη διατύπωση οποιονδήποτε προτάσεων, είμαστε υποχρεωμένοι να λάβουμε υπόψη τόσο τις κυρίαρχες τάσεις (σκλήρυνση της πολιτικής έναντι των πολιτικών προσφύγων και αναστροφή του πρότερου χαλαρού πλαισίου και της «ανεκτικότητας» της πρώτης μεταπολεμικής τεσσαρακονταετίας), όσο και τις εθνικές προτεραιότητες και ιδιαιτερότητες» (Κοτζαμάνης, κ.α ,2005).

Οι περισσότερες χώρες θεσμοθετούν τη δυνατότητα απέλασης του αιτούντος άσυλο. Στα περισσότερα κράτη οι επαναπροωθήσεις των αιτούντων άσυλο γίνονται στη ζώνη transit (Ισλανδία, Γαλλία). Το ίδιο ισχύει και για την Ελλάδα (άρθρο 8 του ν. 1975/91), όπου το δικαίωμα έφεσης κατά απορριπτικής απόφασης φαίνεται να μην έχει κατοχυρωθεί για τους αιτούντες άσυλο. Όλα λοιπόν δείχνουν πως οδηγούμαστε σε μία σκληρότερη αντιμετώπιση του προβλήματος των αιτούντων άσυλο.

Τον τελευταίο καιρό η χώρα μας κατακλύζεται από πληθυσμιακές ομάδες που έχουν σαν όνειρο την καλύτερη διαβίωση και ένα καλύτερο αύριο. Η είσοδος αυτών των πληθυσμών στη χώρα διαταράσσει την ισορροπία της υπάρχουσας κοινωνικής πολιτικής και συνοχής, δημιουργεί κοινωνικές ανάγκες και κοινωνικούς κινδύνους. Για να διατηρηθεί η ισορροπία πρέπει το κράτος και η Πολιτεία, να ικανοποιήσει τις κοινωνικές ανάγκες και να βοηθήσει στην επιτυχή αντιμετώπιση με το μηχανισμό της διανομής κοινωνικής φροντίδας, με συγκεκριμένη και σχεδιασμένη Κοινωνική Πολιτική.

Η πολιτική λοιπόν των Ελληνικών Κυβερνήσεων σχετικά με τους πρόσφυγες μπορεί να προσδιορισθεί, κατά σειρά προτίμησης, στους εξής στόχους:

«Α) Μέχρι την δεκαετία του 1970-80 ήταν η παροχή προσωρινής παραμονής στην Ελλάδα και διευκόλυνσή τους να μεταναστεύσουν σε άλλες χώρες για οριστική εγκατάσταση.

Β) Μετά το 1980 έχουν αλλάξει οι συνθήκες και η πολιτική αποσκοπεί στη μόνιμη εγκατάσταση στην Ελλάδα» (Σταθόπουλος, 1999:389).

Οι ρυθμίσεις αυτές συντέμνουν στη μερική τουλάχιστον επίλυση της αντίφασης που υπάρχει στο γεγονός ότι από τη μία μέρη το ελληνικό Κράτος αποδέχεται την είσοδο στη χώρα ατόμων που διώκονται, ενώ από την άλλη δεν είναι σε θέση να διαχειριστεί το σύνολο των προβλημάτων που συναντούν τα άτομα αυτά. Αυτό βέβαια που διαφαίνεται εδώ είναι διττής κατεύθυνσης. Δηλαδή δεν είναι μόνο ζήτημα απλώς δυνατότητας διαχείρισης ,αλλά και θέμα πολιτικής και συμφερόντων . Στο βαθμό, άλλωστε, που ο συνολικός αριθμός πολιτικών προσφύγων είναι μικρός και οι άδειες παραμονής και εργασίας χορηγούνται με περιορισμένη χρονική διάρκεια και κάτω από συγκεκριμένους όρους, δεν αναδεικνύεται να δημιουργηθεί υψηλό οικονομικό κόστος και

κοινωνικές εντάσεις από τη λήψη των συμπληρωματικών αυτών μέτρων. Δηλαδή ομογενοποίηση των διαδικασιών πολιτικού ασύλου και συντονισμένη αντιμετώπιση των αποκλίσεων που υπάρχουν μεταξύ των κριτηρίων αναγνώρισης της προσφυγικής ιδιότητας, με βάση τις υποδείξεις επιτροπών οι οποίες θα επιλαμβάνονται τα σχετικά με τη χορήγηση πολιτικού ασύλου ζητήματα μέσα από μια ευρύτερη οπτική γωνία.(Κοτζαμάνης ,κ.α.,2005)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

Η πρόσληψη και αντιμετώπιση του «ανοίκειου» στην σημερινή Ελλάδα

5.1. Ο φόβος απέναντι στο «ξένο» και το «διαφορετικό»

«Η πρώτη αυθόρμητη αντίδραση των ανθρώπων απέναντι στη δυστυχία των μετακινούμενων πληθυσμών και γενικότερα των ανθρώπων που χρειάζονται άμεσα βοήθεια σπάνια χαρακτηρίζεται από αδιαφορία ή αρνητική διάθεση»(Τσιάκαλος, 2000: 474).

Το συναίσθημα για ότι έχουν περάσει μέχρι να καταλήξουν στην χώρα μας μάς οδηγεί κατ' αρχήν σε μια στάση αλληλεγγύης. Οι άνθρωποι ενστερνιζόμαστε από μικρή ηλικία αυτονόητες συμπεριφορές, μέσα από τα συστήματα αξιών μας, με τις οποίες αντιδρούμε σε διάφορα θέματα. Αντιδρούμε δηλαδή σύμφωνα με αυτό που έχει καταγραφεί μέσα μας ως σωστό και ωφέλιμο για την κοινωνία και για το κοινωνικό σύνολο. Τότε λοιπόν τι είναι αυτό που κάνει τόσους πολλούς ανθρώπους να αλλάζουν συμπεριφορά και να αντιμετωπίζουν στη συνέχεια με δυσπιστία και εχθρότητα τους ξένους; Δεν υπάρχει αμφιβολία λοιπόν ότι είναι, κυρίως, ο φόβος που μετατρέπει τις πρώτες αυθόρμητες θετικές αντιδράσεις σε αρνητική και κυρίως επιθετική συμπεριφορά.

Ο φόβος, ως βάση της συμπεριφοράς απέναντι σε πρόσφυγες και μετανάστες, τα τελευταία δέκα χρόνια συναντάται τόσο συχνά ώστε ορισμένοι τείνουν να τον θεωρούν φυσική και αυτονόητη αντίδραση ου καταλήγει σε τρόπο συμπεριφοράς. Το «ξένο», το «διαφορετικό», το «ανοίκειο» κ.λπ. προκαλεί φόβο, δυσπιστία και αρνητική συμπεριφορά. Ο φόβος και η δυσπιστία απέναντι στους ξένους δημιουργούνται εξαιτίας κάποιων αρνητικών πληροφοριών, οι οποίες διαδίδονται κυρίως από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και από ανθρώπους που έχουν αναπτύξει ρατσιστική συμπεριφορά. Όλα αυτά μας οδηγούν στην εντύπωση ότι οι ξένοι μάς απειλούν ορισμένα από τα κεντημένα αγαθά μας που απολαμβάνουμε και θεωρούμε σημαντικά στη ζωή μας.

Όταν πιστεύουμε ότι κινδυνεύουν ορισμένα αγαθά τα οποία θεωρούμε αδιαπραγμάτευτα στη ζωή μας, είμαστε ικανοί για οποιαδήποτε συμπεριφορά και πράξη απέναντι σε οποιονδήποτε και σε οτιδήποτε νομίζουμε ότι μας απειλεί. Σε αυτό το γεγονός οφείλονται όλες οι πράξεις αυτοθυσίας των ανθρώπων με σκοπό την υπεράσπιση θεμελιωδών αξιών της κοινωνίας και του κοινωνικού συνόλου, αλλά και πολλά εγκλήματα και πράξεις βίας εις βάρος άλλων ανθρώπων, τα οποία στην πραγματικότητα δεν κινδυνεύουν από τους συγκεκριμένους ανθρώπους, δηλαδή τους ξένους.

«Εάν οι πληροφορίες μας ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα, τότε η συμπεριφορά μας είναι σωστή, ενώ, εάν οι πληροφορίες μας είναι λανθασμένες, τότε η συμπεριφορά που θεμελιώνεται σε αυτές είναι επίσης λανθασμένη. Ο άλλος τρόπος με τον οποίο συχνά καταλήγουμε σε παρόμοια λανθασμένες συμπεριφορές είναι εκείνος των ανεπίτρεπτων γενικεύσεων, στην ύπαρξη των οποίων συμβάλλουν και πάλι σημαντικά οι πηγές πληροφόρησης τις οποίες θεωρούμε έγκυρες, καθώς και οι ιδεολογικοί θεσμοί από τους οποίους επηρεαζόμαστε. Τα παραπάνω ισχύουν σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης ζωής, συνεπώς και στον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζουμε τους ξένους. Εφόσον

δεν έχουμε οποιαδήποτε πληροφορία που να χαρακτηρίζει τους ξένους ως επικίνδυνους, η συμπεριφορά μας είναι συνάρτηση της συσσωρευμένης γνώσης της ανθρωπότητας και είναι παρόμοια με εκείνη που έχουμε απέναντι στους «δικούς μας» συνανθρώπους» (Τσιάκαλος, 2000:52).

«Εάν, αντίθετα, κατακλυστούμε από πληροφορίες που δημιουργούν την εντύπωση ότι οι ξένοι αποτελούν κίνδυνο για κάποια από τα αδιαπραγμάτευτα αγαθά μας, και θεωρήσουμε τις πληροφορίες αυτές έγκυρες, τότε η ψυχή μας και η κοινωνική μας μνήμη καταλήγουν στο περιθώριο και η συμπεριφορά μας καθοδηγείται αποκλειστικά από το φόβο της απώλειας σημαντικών αγαθών. Έτσι, κάποιοι έχουν φτάσει ακόμη και σε δολοφονίες αθώων ξένων, επειδή το σύνολο των πληροφοριών που είχαν από τις δικές τους «έγκυρες και αξιόπιστες πηγές» τούς οδήγησαν στο συμπέρασμα ότι από την παρουσία του ξένου κινδύνευαν υπέρτατα αγαθά, όπως η ίδια τους η ζωή ή η επιβίωση του έθνους. Ουσιαστικά, οδηγήθηκαν στη δολοφονία ξένων επειδή θεώρησαν ότι ακόμη και η φονική βία αποτελεί κατάλληλο και κοινωνικά αποδεκτό μέσο όταν χρησιμοποιείται με στόχο την αποτροπή ενός σημαντικού κινδύνου που πηγάζει από την παρουσία των ξένων» (Τσιάκαλος, 2000: 52-53).

Σ' αυτή την άποψη συμβάλλει και η οικονομική και πολιτική κατάσταση του κράτους υποδοχής. Αν δηλαδή το κράτος βρίσκεται σε μια άσκημη οικονομική κατάσταση, τότε οι πράξεις βίας γίνονται με μεγαλύτερη ένταση και με αυξημένη συχνότητα. Αν όμως βρίσκεται σε καλή οικονομική κατάσταση τότε οι βιαιότητες κάποιων ανθρώπων που παρουσιάζουν ρατσιστική συμπεριφορά είναι λιγότερες στον αριθμό.

5.2. Απόψεις και στάσεις για τους ξένους

Ο τρόπος και η ποιότητα της συμπεριφοράς ενός ανθρώπου εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το πώς αντιλαμβάνεται τον εξωτερικό κόσμο με τον οποίο συναναστρέφεται και στον οποίο ζει, καθώς και τους «άλλους» ανθρώπους που τον περιβάλλουν. Με αυτόν τον τρόπο ξεκινούν οι ανθρώπινες σχέσεις, αλλά και η αντίληψη μας για το κοινωνικό μας περιβάλλον. Όμως, στην καθημερινή ζωή διαπιστώνουμε ότι πολλά άτομα βιώνουν και κρίνουν τελείως διαφορετικά το ίδιο άνθρωπο ή την ίδια κατάσταση.

Ακόμη έχει διαπιστωθεί ότι συνήθως κρίνουμε τα άτομα σύμφωνα με τον κοινωνικό τους ρόλο και σύμφωνα με την πρώτη εντύπωσή μας. Η συμπεριφορά μας επηρεάζεται από τον τρόπο που αντιλαμβανόμαστε το κοινωνικό μας περιβάλλον και η αντίληψή μας για τον «άλλο» εξαρτάται από τις προσωπικές εμπειρίες, επιθυμίες, ανάγκες, προσδοκίες, αλλά και από /την παράδοση, τους κοινωνικοπολιτισμικούς κανόνες και τις αξίες του περιβάλλοντός μας. Ακόμη και η στιγμιαία διάθεσή μας, η κατάστασή μας και η κοινωνική μας θέση και προέλευση παίζουν σημαντικό ρόλο στην αντίληψή μας για τον «άλλο» και στις σχέσεις μας με τους άλλους ανθρώπους. Η πρώτη εντύπωση και η συμπάθεια ή αντιπάθεια, καθορίζουν την κρίση μας για τους άλλους και τις σχέσεις μας μαζί τους.

«Η ένταξή μας σε μια κοινωνική ομάδα διαμορφώνει ταυτόχρονα, εξ αντιδιαστολής τουλάχιστον, μια άλλη ομάδα ανθρώπων: εκείνων που δε μοιράζονται μαζί μας το συγκεκριμένο γνώρισμα. Με την έννοια αυτή ο κόσμος μας είναι ένας κόσμος όπου κάθε στιγμή υπάρχουμε «εμείς» ως μέλη μιας ενότητας και «οι άλλοι» ως μέλη μιας άλλης κοινωνικής ομάδας ή ως μη μέλη της δικής μας κοινωνικής ομάδας. Η λέξη «άλλοι» δε σημαίνει ούτε «άγνωστοι» ούτε «ξένοι» ούτε «ανεπιθύμητοι» ούτε οτιδήποτε άλλο πέραν του ότι δε μοιράζονται ή θεωρείται ότι δε μοιράζονται με εμάς το γνώρισμα με το οποίο προσδιορίζεται η κοινωνική μας ομάδα. Οι «άλλοι» είναι πάρα πολλές φορές οι διπλανοί μας και, συνεπώς, γνωστοί και οικείοι. Μερικές φορές «οι άλλοι» είναι πάρα πολύ «δικοί μας», και μόνο με διοικητικά μέτρα μετατρέπονται σε «ξένους» λόγου χάρη, με την κατάταξή τους σε άλλη «φυλή» ή με αφαίρεση της ιθαγένειάς τους» (Τσιάκαλος, 2000:124).

«Αντιθέτως, σε σχέση με τη διαφοροποίηση του κόσμου σε «εμείς» και «οι άλλοι», δύο φαινόμενα χρήζουν ιδιαίτερης προσοχής: Η σχετικότητα που χαρακτηρίζει τις έννοιες «εμείς» και «οι άλλοι». Η σημασία που έχει ή αποκτά για ένα άτομο η διαβίωσή του στο πλαίσιο μίας «δικής του» ομάδας, σημασία που φαίνεται να επιβεβαιώνει την ανάγκη των ανθρώπων για διαχωρισμό του κόσμου σε «εμείς» και «οι άλλοι» (Τσιάκαλος, 2000:125).

Είναι διαφορετική η σημασία που δίνουμε σε ορισμένες κοινωνικές ομάδες, όπως στην περίπτωση των προσφύγων και διαφορετική σε περίπτωση διαβίωσης υπό συνθήκες έντονης φτώχειας, διακρίσεων και καταπίεσης που αντιμετωπίζουν οι πρόσφυγες. Στην περίπτωση αυτή το «εμείς» και το «οι άλλοι» κατασκευάζονται με βάση τη σημασία που έχουν για τον κάθε άνθρωπο τα γνωρίσματα φύλο, υπηκοότητα, επάγγελμα, θρήσκευμα και πολιτικά φρονήματα. Για παράδειγμα, «τα άτομα με ελληνική υπηκοότητα» μετατρέπονται σε «εμείς οι Έλληνες» σε αντιστοιχία με τους «άλλους».

Η ζωή μας αλλάζει ανάλογα με το ποιες κοινωνικές κατηγορίες αποκτούν ιδιαίτερη σημασία στην κοινωνία τη δεδομένη στιγμή και εμφανίζονται ως κοινωνικές ομάδες - δηλαδή ως ένα σύνολο ατόμων με κοινά γνωρίσματα και υποτιθέμενα ή πραγματικά κοινά συμφέροντα. «Από το γεγονός αυτό εξαρτάται η συγκρότηση του «εμείς» και του «οι άλλοι», και κατ' επέκταση (από το γεγονός αυτό εξαρτώνται) οι μορφές των κοινωνικών συμμαχιών και, αντίστοιχα, των κοινωνικών συγκρούσεων, καθώς και η πιθανότητα να εμφανιστεί ρατσισμός (ως πλέγμα αντιλήψεων, στάσεων, συμπεριφορών και/ή θεσμοθετημένων μέτρων που εξαναγκάζει ορισμένους ανθρώπους σε υποτελή διαβίωση, κι αυτό μόνο και μόνο επειδή ανήκουν σε μια διακριτή κατηγορία ανθρώπων). Για όλους τους παραπάνω λόγους επιζητούμε τη συναναστροφή με ανθρώπους που «είναι σαν κι εμάς» κι σπανιότερα συναναστρεφόμαστε ανθρώπους με τους οποίους διαφέρουμε ως προς τη συμπεριφορά σε σημαντικούς τομείς της καθημερινής ζωής. Με τον τρόπο αυτό αποφεύγουμε παρεξηγήσεις, ασυμβατότητες στον τρόπο και στο ρυθμό ζωής, και συνεπώς αποφεύγουμε μικρές ή μεγάλες συγκρούσεις» (Τσιάκαλος, 2000: 129-130).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

Ρατσισμός, Ξενοφοβία, Στάσεις (Προκαταλήψεις & Στερεότυπα) , Κοινωνικός αποκλεισμός

6.1. Το σύνδρομο του ρατσισμού (στοιχεία ορισμού)

Το φαινόμενο του ρατσισμού εξελίσσεται παράλληλα με τις κοινωνικές αλλαγές που παρουσιάζονται. Στην αρχική του έκφραση συνίσταται στον διαχωρισμό των ανθρώπων με βάση τη φυλή, την ράτσα. Στην σημερινή εποχή αυτή η έννοια έχει εκλείψει και ο ορισμός του έχει γίνει πιο ευρύς. Παρατηρείται συνήθως το φαινόμενο η πιο παλιά και ισχυρή ομάδα να κάνει διακρίσεις προς μια πιο αδύναμη όπως, π.χ., οι ντόπιοι στους προσφυγές.

Είναι το δόγμα κατά το οποίο υπάρχει σύνδεσμος μεταξύ φυλετικών και πολιτιστικών γνωρισμάτων. Δηλαδή ορισμένες φυλές είναι έμφυτα ανώτερες από άλλες που θέλουν να επιβάλουν τη θέλησή τους. Ο ρατσισμός αρχίζει για να δικαιολογήσει μια επίθεση, μια πράξη βίας και εγκληματικότητας. Η λέξη ρατσισμός χρησιμοποιείται ως το κάλυμμα προστασίας ορισμένων ανθρώπων που φαίνεται να εκμεταλλεύονται ανθρώπους και ασκούν πάνω τους πράξεις βίας. Επίθεση που στηρίζεται στην αποτυχία κατανόησης του αλλού, στην ανικανότητα αποδοχής της διαφοράς και της έναρξης διάλογου και επικοινωνίας. Υπό αυστηρή έννοια ο ορός δηλώνει την στάση κατά την οποία τα μέλη μιας φυλής ή εθνικής ομάδας θεωρούν ως μειονεκτικά τα μέλη άλλης φυλής, ή εθνικής ομάδας και ως συνεπεία αυτού αναπτύσσουν την ανωτερότητα και την υπεροχή τους.

Σύμφωνα με τον Πετρόπουλο (1991) ο ρατσισμός υπάρχει σε επίπεδο στερεοτύπων που συνδέονται με μια φυλή, κοινωνική ομάδα ή εθνότητα. Σε συναισθηματικό επίπεδο υπάρχει ο ρατσισμός των στάσεων των ατόμων απέναντι σε διαφορετικές εθνότητες. Ανεξάρτητα από το τι πιστεύει ή το πως αισθάνεται υπάρχει και ο ρατσισμός σε επίπεδο συμπεριφοράς. Για παράδειγμα αν ένας εργοδότης προσλάβει κάποιον πρόσφυγα στην εργασία του με φθινό ημερομίσθιο κανείς δεν θα διαμαρτυρηθεί παρόλο που θα είναι παράνομος και ο εργοδότης και ο εργαζόμενος, διότι ο εργαζόμενος εργάζεται χωρίς ασφάλεια σε περίπτωση εργατικού ατυχήματος και χωρίς άδεια εργασίας , αλλά και ο εργοδότης κάνει την δουλειά του με φθινό εργατικό δυναμικό και χωρίς να πληρώνει ασφάλεια στον εργαζόμενο πρόσφυγα . Αυτό συμβάλλει στην παραοικονομία της χώρας καθώς και στην καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Ο ρατσισμός πέρα από λειτουργικό στοιχείο ενός κοινωνικού συστήματος είναι και στοιχείο συνείδησης του υποκειμένου που σκέφτεται, αισθάνεται και δρα με ρατσιστικό τρόπο. Ο ρατσισμός ως στοιχείο προσωπικότητας του ανθρώπου είναι ένα επίκτητο στοιχείο και αποτέλεσμα της κοινωνικής μάθησης που ενθαρρύνει ή ανέχεται πρακτικές κοινωνικής ρατσιστικής συμπεριφοράς για τους εξής πέντε λόγους:

1) Συμμορφωτική τάση του ατόμου

Σε περιβάλλον όπου ο ρατσισμός είναι ευρύτατα διαδεδομένος και γενικευμένος το να δείχνει κάποιος προκατειλημμένος απέναντι στην «ξένη ομάδα» αποτελεί αυτονόητη στάση. Από τη στιγμή που ο ρατσισμός υφίσταται ως κοινωνικά καθιερωμένη συμπεριφορά κάθε μέλος της ομάδας βιώνει την προσδοκία των άλλων να συμπεριφερθεί όπως ορίζει η στάση αυτή, ως κοινωνικό έλεγχο, ως πίεση για συμμόρφωση στην καθιερωμένη κοινωνική προσδοκία. Η «απαίτηση» λοιπόν της κυρίαρχης κοινωνικής ηθικής συμμορφώνει τα άτομα στην κοινωνική διάκριση.

2) Ο φόβος του διαφορετικού

Η διάκριση που κάνει το άτομο σε οικεία και ξένη ομάδα λειτουργεί και ως διάκριση ανάμεσα σε δυο περιοχές για την εκδήλωση κοινωνικής συμπεριφοράς: η δική μας περιοχή ή η περιοχή των άλλων. Στην δική μας περιοχή η συμπεριφορά υπακούει σε αξίες, κανόνες και προσδοκίες γνώριμες και αποδεκτές από τα μέλη της ομάδας. Οι αξίες, οι κανόνες και οι προσδοκίες της ξένης ομάδας έχουν πεδίο εφαρμογής στην περιοχή που βρίσκεται απέναντι από την διαχωριστική γραμμή.

3) Τάση του ατόμου για ιεραρχία

Η καθημερινή αξιολόγηση των γνωρισμάτων και της συμπεριφοράς του ατόμου στο πλαίσιο κάποιας ιδιότητας του τα τοποθετούν σε μια ιεραρχία: μπορεί να έχει πάρα πολύ υψηλό γόητρο ή μπορεί να τοποθετείται κάπου ενδιάμεσα. Αυτός που τα πάει χειρότερα συνήθως είναι ο πρόσφυγας και γενικότερα ο «ξένος». Παρόλα αυτά ακόμα και όταν κάποιος καταφέρει να ορθοποδήσει και να εξελιχθεί δεν παύουν να τον βλέπουν ως κατώτερο και αυτό εξαιτίας του πολιτισμικού ρατσισμού, της τάσης δηλαδή να ιεραρχούνται οι πολιτισμοί με τον δικό μας να είναι ανώτερος και των υπολοίπων υποδεέστερος και υποανάπτυκτος.

4) Τάση του ατόμου για απλούστευση

Πολύ συχνά στο πλαίσιο της αλληλεπίδρασης ανάμεσα σε μέλη διαφορετικών ομάδων δημιουργούνται ασαφείς και πολύπλοκες περιστάσεις για την περιγραφή και την ερμηνεία των οποίων απαιτείται ένα πλήθος πληροφοριών και γνώσεων.

5) Ανάγκη για αναζήτηση του αιτίου ενός αρνητικού βιώματος

Όπως η ατομική ματαίωση έτσι και η συλλογική δημιουργεί ευνοϊκές συνθήκες για την εκδήλωση επιθετικής συμπεριφοράς σε συλλογικό επίπεδο. Σε τέτοιες περιπτώσεις έχει παρατηρηθεί ότι αυτοί που βιώνουν τη ματαίωση στρέφουν την επιθετική τους διάθεση εναντίον κάποιας άλλης οντότητας, συνήθως μιας ξένης ομάδας που θα παίξει έτσι το ρόλο του υποκατάστατου της πηγής της απογοήτευσης, το ρόλο του αποδιοπομπαίου τράγου. Η ισχύς της ομάδας που θα δεχτεί επίθεση είναι πολύ μικρή και σχεδόν μηδαμινή, διότι μπορεί να είναι μια ομάδα χωρίς συνδικάτο, ώστε να μπορεί να διεκδικεί δικαιώματα και να έχει υποχρεώσεις, με αποτέλεσμα να γίνεται στόχος ξενοφοβίας και πράξεων βίας.

Υπάρχουν δυο μορφές ρατσισμού-κοινωνικής διάκρισης, που είναι:

A) Θεσμικός Ρατσισμός

Ο θεσμικός ρατσισμός βασίζεται στους κανόνες, τις παραδόσεις, το δίκαιο και τις πολιτικές μίας κοινωνίας και παρεμποδίζει την προσπάθεια να αναπτυχθεί πολιτική ένταξης των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο. Ο θεσμικός ρατσισμός ενισχύει τον κοινωνικό ρατσισμό που αποτελεί το δεύτερο είδος.

B) Κοινωνικός Ρατσισμός

Ο κοινωνικός ρατσισμός αναφέρεται στις προκαταλήψεις, τα αρνητικά στερεότυπα και τις απαξιώτικες αντιλήψεις που κυριαρχούν σε μια κοινωνία σε βάρος των μειονοτικών ομάδων.

«Στις σύγχρονες δημοκρατικές κοινωνίες η κοινωνική διάκριση που είναι στιγματισμένη και δεν νοείται να ενθαρρύνεται από κανέναν και ιδιαίτερα από την πολιτική ηγεσία, οδηγείται σε μια ιδιάζουσα συνθήκη ανοχής στον ρατσισμό σε συνδυασμό με στρατηγικές αποφυγής πολιτικού κόστους ή απόκτησης πολιτικού οφέλους, όταν τα τελευταία συνδέονται άμεσα με την ενθάρρυνση και την ανοχή των κοινωνικών διακρίσεων. Ιδιαίτερα σε περιπτώσεις που η πολιτική εξουσία επιθυμεί από μια μειονότητα μια συγκεκριμένη συμπεριφορά η οποία επιτυγχάνεται είτε μέσω της συναινετικής στάσης της μειονότητας, είτε μέσω του εκφοβισμού της με διάφορες τρομοκρατικές ενέργειες εναντίον των μελών της, ενδέχεται αφού δεν αποδώσουν οι ειρηνικές προσπάθειες να δοκιμάσει τον άγριο τρόπο, χωρίς όμως να εμπλέξει στην εκστρατεία εκφοβισμού κρατικά όργανα. Σε τέτοιες περιπτώσεις αναλαμβάνουν άλλες ομάδες (παρακρατικές οργανώσεις, ρατσιστικά εκτρεφόμενες νεολαίες κ.α) να εκτελέσουν την αποστολή ,είτε με δική τους πρωτοβουλία, είτε με μυστική παρότρυνση και καθοδήγηση από επίσημα κέντρα εξουσίας. Επειδή συχνά οι πολιτικοί κρίνονται από το αποτέλεσμα και όχι από τις προθέσεις, και επειδή ένα επιθυμητό αποτέλεσμα που δεν προκύπτει με ορθόδοξα μέσα, ενδέχεται να προκύψει με την χρήση των ανορθόδοξων (π.χ. τρομοκράτηση ενός τμήματος του πληθυσμού)» (Γκότοβος,1996:82-83).

6.2. Είμαστε οι Έλληνες ρατσιστές;

Πολλοί άνθρωποι αναρωτιούνται τα τελευταία χρόνια εάν «οι Έλληνες είμαστε ρατσιστές» ή εάν «στην Ελλάδα υπάρχει ρατσισμός». Αυτά είναι δύο διαφορετικά μεταξύ τους ερωτήματα. Το πρώτο ερώτημα μπορεί να απαντηθεί αρνητικά. Σε κανένα μέρος του κόσμου ο ρατσισμός δεν αποτελεί στοιχείο του έθνους. Συνεπώς, κανείς δεν μπορεί να θέτει ένα τέτοιο γενικευμένο ερώτημα για έναν ολόκληρο λαό. Αυτό όμως που χρειάζεται διερεύνηση εμπεριέχεται στο δεύτερο ερώτημα, για το εάν κάποιοι άνθρωποι στη χώρα μας υφίστανται συμπεριφορές οι οποίες μπορούν να χαρακτηριστούν ρατσιστικές.

Η εικόνα της χώρας μας, που διαμορφώνεται από δεκάδες μικρά περιστατικά τραυματισμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και καταπάτησης των θεμελιωδών δικαιωμάτων και βασικών αρχών λειτουργίας μίας δημοκρατικής κοινωνίας, φαίνεται να είναι πρόβλημα αποκλειστικά όσων ζητούν καταφύγιο στην Ελλάδα ή όσων από τους ίδιους τους Έλληνες βιώνουν διακρίσεις εξαιτίας κάποιων

ιδιαίτερων χαρακτηριστικών τους. Η δημοκρατική κοινωνία στηρίζεται σε έναν κοινωνικό ιστό, και εάν αυτός τραυματιστεί και αρχίσει να ξηλώνεται σε κάποια βασικά σημεία του, αυτομάτως το σύνολο της δημοκρατικής κοινωνίας απειλείται με καταστροφή (Τσιάκαλος, 2000).

6.3. Πως είναι δυνατόν να διατηρείται ο Ρατσισμός;

«Στο δικαιολογημένο ερώτημα, που συχνά συνοδεύει την ενασχόληση με το φαινόμενο του ρατσισμού, «πώς είναι δυνατόν να διατηρείται ένα πλέγμα προφανώς λαθεμένων αντιλήψεων και προφανώς αντι-ανθρωπιστικών στάσεων, συμπεριφορών ή/και θεσμοθετημένων μέτρων» η απάντηση είναι σχετικά απλή:

Πρώτον, ως προς τις αντιλήψεις. Σε μια κοινωνία στην οποία θεωρητικά ο κάθε άνθρωπος βρίσκεται σε μια κοινωνική θέση λόγω των προσωπικών του ιδιοτήτων, ικανοτήτων και προσόντων λειτουργεί η υποτελής διαβίωση μιας κατηγορίας ανθρώπων ως επιβεβαίωση της υποτιθέμενης κατωτερότητάς τους. Επιπλέον, οι «κληρονομημένες» λανθασμένες αντιλήψεις γίνονται αντιληπτές από τους φορείς τους μόνο όταν αυτοί έλθουν συνειδητά αντιμέτωποι με αυτές. Η διόρθωση των αντιλήψεων αποκτά νόημα για τους φορείς τους μόνο όταν αυτοί συνειδητοποιούν ότι η ύπαρξη λανθασμένων αντιλήψεων αποτελεί πρόβλημα με αρνητικές επιπτώσεις για τους ίδιους και τη ζωή τους» (Τσιάκαλος, 2000:165).

«Δεύτερον, ως προς τις στάσεις. Σε μια κοινωνία στην οποία κατασκευάζεται και διαδίδεται με «έγκυρο» και, συνεπώς, πιστευτό τρόπο η πληροφορία ότι μια κατηγορία ανθρώπων αποτελεί κίνδυνο για κάποια υπέρτατα αγαθά, η στάση των υπόλοιπων ανθρώπων απέναντί της εύκολα χαρακτηρίζεται από δυσπιστία, φόβο ή/και εχθρότητα. Η αλλαγή των στάσεων αποκτά νόημα για τους φορείς τους μόνο όταν αυτοί συνειδητοποιήσουν είτε ότι αυτές έρχονται σε σύγκρουση με βασικά συστήματα των αξιών τους είτε ότι από την ύπαρξη τέτοιων στάσεων κινδυνεύουν πολύ σημαντικότερα αγαθά» (Τσιάκαλος, 2000:165).

«Τρίτον, ως προς τις συμπεριφορές. Ο ρατσισμός βραχυπρόθεσμα συμφέρει όσους δεν ανήκουν στα θύματά του. Αυτή είναι μια πικρή αλήθεια, η οποία ισχύει όσο οι εν δυνάμει ρατσιστές δεν κατανοούν ότι αυτά που φαίνεται να κερδίζουν βραχυπρόθεσμα από το ρατσισμό τα πληρώνουν πολλαπλάσια αργότερα, καθώς ο ρατσισμός υπονομεύει τα θεμέλια του πολιτισμού από τον οποίο αντλούν την ευημερία και την ευτυχία τους». (Τσιάκαλος, 2000: 166).

«Τέταρτον, ως προς τα θεσμοθετημένα μέτρα. Οι κυβερνήσεις υποκύπτουν εύκολα σε πιέσεις πολιτών για διακρίσεις εις βάρος πολιτικά ανίσχυρων ομάδων. Αυτό συμβαίνει όσο οι πιέσεις αυτές είναι εντονότερες από τις πιέσεις προς την αντίθετη κατεύθυνση. Επιπλέον, υποκύπτουν όσο δεν αντιλαμβάνονται ότι η ύπαρξη μέτρων διακρίσεων υπονομεύει το δημοκρατικό πολίτευμα, καθώς ενισχύει τις ρατσιστικές αντιλήψεις, στάσεις και συμπεριφορές, και μέσω αυτών ενδυναμώνει τα ακροδεξιά πολιτικά κινήματα» (Τσιάκαλος, 2000: 166).

Συνήθως, οι αντιλήψεις, οι στάσεις και οι συμπεριφορές είναι εναρμονισμένες μεταξύ τους. Στις περιπτώσεις αυτές η ρατσιστική συμπεριφορά στηρίζεται σε ένα πλέγμα ρατσιστικών

αντιλήψεων και στάσεων, οι οποίες συχνά τροφοδοτούνται από μια ολοκληρωμένη ρατσιστική εικόνα για την κοινωνία. Στις περιπτώσεις αυτές οι ρατσιστές ανταποκρίνονται στην εικόνα «του ρατσιστή» που έχουμε δημιουργήσει στο νου μας. Είναι, δηλαδή, άνθρωποι με προφανώς λανθασμένες γενικευμένες απόψεις για όλα τα άτομα που ανήκουν σε ένα λαό ή έχουν διαφορετικό χρώμα δέρματος. Επιπλέον, είναι άνθρωποι που, εκτός από την αρνητική αντίληψη, έχουν και αρνητική στάση, δηλαδή αρνητική προδιάθεση, απέναντι στα άτομα της διαφορετικής ομάδας. Είναι άνθρωποι που δε διστάζουν να αντιμετωπίσουν υποτιμητικά ή/και επιθετικά τα διαφορετικά άτομα, κατά παράβαση όσων ισχύουν στις κοινωνίες μας για την αυτονόητη συμπεριφορά που πρέπει να δείχνουμε απέναντι σε άλλους ανθρώπους (Τσιάκαλος, 2000).

«Η συμπεριφορά τους είναι αποτέλεσμα της πεποίθησης ότι με τις πράξεις τους υπερασπίζονται προσωπικά τους δικαιώματα, ακόμη και δικαιώματα ολόκληρης της πολιτισμένης κοινωνίας, τα οποία απορρέουν από τη, δήθεν, ανωτερότητα της δικής τους φυλετικής ομάδας. Δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις όπου τέτοιες αντιλήψεις, στάσεις και συμπεριφορές προπαγανδίζονται ως «επιβεβλημένες» ή δικαιολογούνται ως «φυσικές» και μεταφέρονται ως «αυτονόητες» από γενιά σε γενιά μέσω της κοινωνικοποίησης. Κατ' αυτό τον τρόπο, υπάρχουν πολλοί άνθρωποι που έχουν αρνητικές αντιλήψεις για άλλες ομάδες, χωρίς ποτέ να υποπτεύονται ότι αυτές δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα, αλλά αποτελούν απλώς «κληρονομημένες» κοινωνικές προκαταλήψεις. Το ίδιο ισχύει για τις «αυτονόητες» στάσεις και συμπεριφορές τους απέναντι στις συγκεκριμένες διαφορετικές ομάδες» (Τσιάκαλος, 2000:79).

6.4. Το σύνδρομο της Ξενοφοβίας

Τα αισθήματα ξενοφοβίας ενός σημαντικού μέρους του πληθυσμού λόγω της μεγάλης συρροής προσφύγων δεν συνδέονται απαραίτητα με κάποια χαλάρωση των φιλελεύθερων δημοκρατικών θεσμών. Όμως, η διατήρηση και η νομιμοποίηση των γενικευμένων ξενόφοβων στάσεων απειλούν να αποδυναμώσουν την προσήλωση των ευρωπαϊκών κοινωνιών στα δημοκρατικά ιδεώδη.

«Με τον όρο ξενοφοβία ορίζουμε κάθε εχθρική συμπεριφορά προς τους ξένους και ό,τι εκλαμβάνεται ως ξένο. Μία συμπεριφορά αποτελεί ξενοφοβία όταν το άτομο βλέπει τον άλλον, αυτό δηλαδή που δεν ανήκει στην ίδια ομάδα, ως απειλή για αυτή. Εφόσον λοιπόν ο ξένος θεωρείται εχθρός, αυτό έχει ως αποτέλεσμα να προκαλεί στο άτομο ή την ομάδα φόβο ή μίσος ή και τα δύο» (Taguief, 1997: 123,124).

Οι ξένοι θεωρούνται απειλή για την ασφάλεια ιδιαίτερα όταν προσλαμβάνονται ως μόνιμο προσωπικό και οργανώνονται. Όταν η παρουσία τους είναι αισθητή εμφανίζεται η ξενοφοβία, δηλαδή ένα μίγμα φόβου και περιφρόνησης. Στην Ελλάδα ο φόβος αυτός εκφράζεται απέναντι στους πρόσφυγες οι οποίοι εκτός από τις άσχημες συνθήκες διαβίωσης έρχονται αντιμέτωποι και με διακρίσεις που εκφράζονται έντονα σε επίπεδο εργασίας και στέγης, στις σχέσεις με τη διοίκηση, στις υπηρεσίες και τις καθημερινές σχέσεις. Μεγάλη ευθύνη για το κλίμα των διακρίσεων και της

ξενοφοβίας φέρουν τα Μ.Μ.Ε.. Το κλίμα ορισμένες φορές λαμβάνει διαστάσεις μισοξενίας και αρνητικότητας.

Το διαφορετικό, το οποίο κουβαλούν οι πρόσφυγες, μπορεί από κάποιους να θεωρείται απειλητικό και εχθρικό για την κοινωνία μας. Αυτό που θα έπρεπε να γίνει είναι να ξεπεραστεί η άγνοια και να επανεξεταστεί και να επαναπροσδιοριστεί η στάση της κοινωνίας απέναντι στο «ξένο» και το διαφορετικό.

6.5.Στάσεις (Προκαταλήψεις και Στερεότυπα)

Τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις αποτελούν αυτονόητα στοιχεία της ανθρώπινης σκέψης.. Στην πραγματικότητα, όμως, εμείς οι άνθρωποι προβαίνουμε σε γενικεύσεις μέσα από τις εμπειρίες και τις γνώσεις που αποκτούμε. Η συμπεριφορά μας αυτή είναι λογική αν αναλογιστούμε ότι κάθε στιγμή κατακλυζόμαστε από χιλιάδες ερεθίσματα και πληροφορίες, τις οποίες θα ήταν αδύνατον να επεξεργαστούμε. Όλα τα ερεθίσματα του περιβάλλοντός μας εντάσσονται από τις αισθήσεις μας σε προηγούμενες εμπειρίες χωρίς να αξιολογηθούν περαιτέρω και αντιμετωπίζονται με τη συμπεριφορά που έχει καταγραφεί στο νου μας ως ενδεδειγμένη για ανάλογες περιπτώσεις.

Έτσι, στην καθημερινή μας ζωή παραμελούμε ως γνωστά πολλά από τα ερεθίσματα του περιβάλλοντός μας και στρέφουμε την προσοχή μας μόνο στα εντελώς καινούρια, τα οποία απαιτούν καταγραφή και αξιολόγηση. Ουσιαστικά, η «στερεότυπη» εικόνα και η «προκατάληψη» που έχουμε κάνει τη ζωή μας ευκολότερη (Τσιάκαλος, 2000).

Με τη στάση μας δείχνουμε συμφωνία ή διαφωνία, συμπάθεια ή αντιπάθεια, υποστήριξη, αδιαφορία ή επιθετικότητα. Υπάρχει λοιπόν στη στάση μια θετική ή αρνητική τοποθέτηση. Οι στάσεις μας βοηθούν στο να προσανατολιζόμαστε στο περιβάλλον μας, αλλά και μας περιορίζουν στις μέχρι τώρα γνώμες και εμπειρίες μας. Έχουμε πολλές προκαταλήψεις, θετικές και αρνητικές, στην καθημερινή μας συμπεριφορά. Τα στερεότυπα για τον εαυτό μας είναι συνήθως θετικά, ενώ για τους άλλους είναι συνήθως αρνητικά.

Οι περισσότερες προκαταλήψεις εξυπηρετούν κάποιες ανάγκες, αλλά ταυτόχρονα ενέχουν την πιθανότητα ενός λάθους με σοβαρές συνέπειες. Το τελευταίο συμβαίνει κυρίως στις σχέσεις μας με άλλους ανθρώπους. Σημαντικό είναι το γεγονός ότι οι προκαταλήψεις αυτοεπιβεβαιώνονται ως αποτέλεσμα της τάσης που έχουν τα προκατειλημμένα άτομα να αποφεύγουν σχετικές με τις προκαταλήψεις τους καταστάσεις και ανθρώπους. Επομένως οι άνθρωποι ζούμε με προκαταλήψεις χωρίς να τις αντιλαμβανόμαστε ως πρόβλημα.

«Οι προκαταλήψεις μπορεί να μας στερήσουν πολλές ευκαιρίες και δυνατότητες στη ζωή μας - για παράδειγμα, να μην συναναστραφούμε κάποιους από τους οποίους θα είχαμε να κερδίσουμε πολλά. Μπορεί να περιορίσουν τις περιοχές όπου συχνάζουμε, επειδή είναι περιοχές όπου κατοικούν πρόσφυγες τους οποίους θεωρούμε επικίνδυνους. Σε όλες αυτές τις περιπτώσεις οι προκαταλήψεις έχουν αρνητικές συνέπειες μόνο ή κυρίως στο φορέα τους - είναι το ίδιο το άτομο που πληρώνει το τίμημα των λανθασμένων γενικεύσεών του. Ουσιαστικά, οι προκαταλήψεις είναι

πρόβλημα για το άτομο που τις έχει, επειδή εξαιτίας τους αδυνατεί να χρησιμοποιήσει προς όφελός του το σύνολο των δυνατοτήτων και των ευκαιριών που του παρέχει η ανθρώπινη κοινωνία, ιδιαίτερα στον τομέα των κοινωνικών σχέσεων. Συνεπώς, το τίμημα που πληρώνει ένας άνθρωπος για τις προκαταλήψεις του είναι κυρίως ένας αυτοπεριορισμός σε πολλούς τομείς της ζωής. Με την παραπάνω έννοια οι προκαταλήψεις αποτελούν προσωπικό πρόβλημα του φορέα τους» (Τσιάκαλος, 2000:142-143).

«Οι προκαταλήψεις για τους πρόσφυγες παραμένουν προσωπικό πρόβλημα εφόσον οι άνθρωποι που τις έχουν απλώς αποφεύγουν τις περιοχές όπου κατοικούν πρόσφυγες και οι οποίες είναι υποβαθμισμένες. Γίνεται όμως πρόβλημα των προσφύγων όταν οι άνθρωποι με αυτές τις προκαταλήψεις εκφράζουν την επιθυμία και, κυρίως, έχουν τη δύναμη να επιτύχουν περιοριστικά μέτρα εις βάρος των προσφύγων ή ακόμη και την απέλασή τους, «ώστε να καταπολεμηθεί αποτελεσματικά ο κίνδυνος που προέρχεται από αυτούς» (Τσιάκαλος, 2000: 143).

Βλέπουμε, επομένως, ότι οι προκαταλήψεις μετατρέπονται σε πρόβλημα αυτών που είναι στόχος τους από τη στιγμή που οι φορείς των προκαταλήψεων εκφράζουν την επιθυμία και έχουν τη δυνατότητα να ασκήσουν εξουσία εις βάρος αυτών που είναι στόχος τους. Έτσι, οι προκαταλήψεις μετατρέπονται σε ρατσισμό.

«Μεταξύ των προκαταλήψεων και του ρατσισμού παρεμβάλλονται δύο στοιχεία που είναι απαραίτητα για να γεννηθεί από τις προκαταλήψεις ρατσισμός ή να τροφοδοτηθεί ο ρατσισμός από αυτές. Το ένα είναι, όπως ήδη αναφέρθηκε, η δύναμη και η δυνατότητα χρήσης της εις βάρος του στόχου των προκαταλήψεων. Το δεύτερο είναι η διάθεση των ατόμων που έχουν προκαταλήψεις και δύναμη να φερθούν ρατσιστικά. Η διάθεση είναι αποτέλεσμα γενικότερων στάσεων των ανθρώπων απέναντι σε προβλήματα τέτοιου είδους. Οι στάσεις όμως των ανθρώπων είναι αποτέλεσμα κοινωνικοποίησης και, ιδιαίτερα, της κοινωνικοποίησης σε βασικές αξίες που ορίζουν τις σχέσεις των ανθρώπων μεταξύ τους και, κυρίως, απέναντι σε αδύναμους ανθρώπους» (Τσιάκαλος, 2000:144).

«Για να προλάβουμε το ρατσισμό, χρειάζεται προηγουμένως να κατανοήσουμε τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι:

- στο γνωστικό επίπεδο κατασκευάζουν λανθασμένες αντιλήψεις για κοινωνικές κατηγορίες
- στο επίπεδο των στάσεων ενστερνίζονται θετικές ή αρνητικές διαθέσεις απέναντι σε κοινωνικές κατηγορίες στο επίπεδο της συμπεριφοράς αποκτούν δύναμη και τη δυνατότητα να κάνουν χρήση της εις βάρος κοινωνικών κατηγοριών» (Τσιάκαλος, 2000: 144-145).

Οι προκαταλήψεις οφείλονται σε σχετικές εμπειρίες της ζωής μας. Είναι περισσότερο βέβαιο ότι οι αρνητικές εμπειρίες είναι αποτέλεσμα της ύπαρξης προκαταλήψεων, επειδή μεμονωμένες αρνητικές εμπειρίες καταγράφονται στο νου μας.

6.5.1 Εθνικές προκαταλήψεις

«Η εκμάθηση των «ενδεδειγμένων στάσεων και συμπεριφορών» δεν είναι αποτέλεσμα σχετικών βιωμάτων, αλλά συνοδεύει την εκμάθηση των σημαντικών κοινωνικών κατηγοριών. Συνεπώς, η εκμάθηση «ενδεδειγμένων στάσεων και συμπεριφορών» απέναντι σε ορισμένες κατηγορίες ανθρώπων προηγείται όχι μόνο της συνάντησης με άτομα αυτών των κατηγοριών, αλλά ακόμη και της ικανότητας αναγνώρισης ατόμων από αυτές τις κοινωνικές κατηγορίες. Γι' αυτό το λόγο οι επιστήμονες που ασχολούνται με θέματα προκαταλήψεων και ρατσιστικών συμπεριφορών θεωρούν λανθασμένη την άποψη ότι οι προκαταλήψεις θεμελιώνονται πάνω σε πραγματικές εμπειρίες. Τόσο στο ερώτημα «ποιες είναι οι σημαντικές κοινωνικές κατηγορίες στη συγκεκριμένη κοινωνία» όσο και στο ερώτημα «ποιες είναι οι ενδεδειγμένες στάσεις και συμπεριφορές» τα παιδιά και οι νέοι παίρνουν την απάντηση από τους ενηλίκους - κυρίως γονείς, εκπαιδευτικούς -, από τους θεσμούς ιδεολογικού χαρακτήρα και από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης» (Τσιάκαλος, 2000:153).

Έτσι, τα παιδιά των πρώτων τάξεων του σχολείου, τα οποία έχουν διαμορφωμένες εθνικές αντιλήψεις και προκαταλήψεις, επικεντρώνουν την προσοχή τους σε φυσικές ιδιότητες, στην ενδυμασία, στη γλώσσα, σε έθιμα και σε χαρακτηριστικές κοινωνικές συνήθειες. Από το δέκατο περίπου έτος της ηλικίας παρουσιάζουν μια σημαντική μετατόπιση προς κριτήρια που δεν είναι εύκολα ορατά, όπως σε χαρακτηριστικά της προσωπικότητας (έξυπνος, κουτός, ύπουλος, μοχθηρός, τεμπέλης, αγνώμων κ.λπ.) και σε διαφορές ιδεολογικού/αξιακού χαρακτήρα (θρησκεία, κοινωνική θέση, συμβολή στην ανάπτυξη της οικονομίας ή των επιστημών και των τεχνών, συμμετοχή στη δημιουργία ή στην επίλυση κοινών προβλημάτων κ.λπ.).

Οι παραπάνω διαφοροποιήσεις δεν είναι τυχαίες αλλά, αντίθετα, επηρεάζονται από το περιβάλλον στο οποίο τα παιδιά μεγαλώνουν. Έτσι, σε γειτονιές όπου κατοικούν πολλές διαφορετικές ομάδες τα παιδιά έχουν ιδιαίτερα αναπτυγμένη την ικανότητα να καταγράφουν και να κατηγοριοποιούν τους ανθρώπους με βάση εθνικά και φυλετικά γνωρίσματα (οι στάσεις τους απέναντι σε αυτά είναι συνάρτηση άλλων παραγόντων).

Οι αρνητικές στάσεις και συμπεριφορές παιδιών από μεσοαστικά και ανώτερα αστικά στρώματα είναι λιγότερες και λιγότερο έντονες απέναντι σε άτομα από κοινωνικές κατηγορίες με «φυλετικά» γνωρίσματα, ενώ είναι περισσότερες και περισσότερο έντονες απέναντι σε άτομα από κοινωνικές κατηγορίες με ταξικά γνωρίσματα (εργατική τάξη, φτωχοί κ.λπ.).

Τα παραπάνω στοιχεία έχουν προφανή σημασία, όταν προσπαθούμε να κατανοήσουμε τις διαφορές που διαπιστώνονται στις αντιλήψεις και προκαταλήψεις, στις στάσεις και συμπεριφορές παιδιών από σχολεία διαφορετικών γεωγραφικών περιοχών και παιδιών από διαφορετικά κοινωνικά στρώματα απέναντι σε παιδιά διαφορετικών κοινωνικών κατηγοριών. Η σχέση δεν είναι απλή, αφού υπάρχουν πολλοί διαφορετικοί συνδυασμοί, και οι σχέσεις διαμορφώνονται διαφορετικά από τη μία περίπτωση στην άλλη (Τσιάκαλος, 2000).

Στη συμπεριφορά των ενηλίκων οφείλεται η πρώτη αρνητική καταγραφή των διαφορών στο νου των παιδιών. Τις περισσότερες φορές αυτό δε συμβαίνει από πρόθεση των ενηλίκων - αλλά ούτε και τυχαία. Υπάρχουν, προφανώς, ενήλικοι που μεταφέρουν ηθελημένα στα παιδιά τους τις προκαταλήψεις τους, επειδή θεωρούν ότι αυτές αποτελούν αντικειμενική γνώση και μάλιστα χρήσιμη. Σημαντικό όμως είναι το γεγονός ότι και οι ενήλικοι συμβάλλουν, ακούσια, με τη συμπεριφορά τους στη δημιουργία προκαταλήψεων. Αυτό οφείλεται στον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζουν τις διαφορές άλλων ανθρώπων όταν τα παιδιά είναι παρόντα. Έτσι, όταν τα παιδιά διαπιστώνουν διαφορές και τις επισημαίνουν στους ενηλίκους, οι τελευταίοι αντιδρούν με έναν από τους παρακάτω δύο τρόπους: είτε προσποιούνται ότι δεν προσέχουν ή ότι δε δίνουν σημασία στις διαφορές και ελπίζουν ότι το ίδιο θα κάνουν και τα παιδιά είτε συνδέουν την επισήμανση των διαφορών με την παρατήρηση ότι οι διαφορές αυτές δεν επιτρέπεται να αξιολογηθούν και, κυρίως, σε καμιά περίπτωση δεν επιτρέπεται να χρησιμοποιηθούν για να θεμελιώσουν διακρίσεις.

Και στις δύο περιπτώσεις όμως τα παιδιά προχωρούν, συνήθως ασυνείδητα, σε αξιολόγηση των διαφορών. Αυτό το κάνουν με το μοναδικό τρόπο που έχουν στη διάθεσή τους: τη μεταφορά εμπειριών από άλλες ανάλογες περιπτώσεις. Στην πρώτη περίπτωση ερμηνεύουν τη συμπεριφορά των ενηλίκων βάσει της εμπειρίας ότι μόνο ιδιαιτερότητες που αξιολογούνται αρνητικά δεν επιτρέπεται να αναφέρονται και να συζητούνται δημοσίως. Κάτι το οποίο μαθαίνουν επιτακτικά στο πλαίσιο της αγωγής τους για απόκτηση ευγενικής και διακριτικής συμπεριφοράς απέναντι στους συνανθρώπους.

«Συνεπώς, όταν οι ενήλικοι προσποιούνται ότι δε βλέπουν μια «χτυπητή» διαφορά, δεν την ερμηνεύουν και δεν την αξιολογούν, τότε τα παιδιά συμπεραίνουν ότι το συγκεκριμένο διαφορετικό γνώρισμα εμπίπτει στην κατηγορία των αρνητικών ιδιαιτεροτήτων. Παρεμπιπτόντως, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι η αξιολόγηση γνωρισμάτων αποτελεί αυτονόητο μέρος της κοινωνικοποίησης των παιδιών, καθώς τα πάντα στην αγωγή ενός παιδιού αναδεικνύονται μέσα από τη λειτουργικότητα που, πράγματι ή δήθεν, έχουν. Ως εκ τούτου, η διαφορά που αντιμετωπίζεται με αυτό τον τρόπο από τους ενηλίκους καταγράφεται και αποθηκεύεται στο νου του παιδιού ως κάτι αρνητικό ή υποδεέστερο» (Τσιάκαλος, 2000: 157-158).

6.5.2 Προκαταλήψεις ως Προϊόν Κοινωνικών Διακρίσεων

«Συνηθίσαμε να θεωρούμε ότι οι κοινωνικές προκαταλήψεις οδηγούν στις κοινωνικές διακρίσεις και στο ρατσισμό. Αυτή η θεώρηση είναι σωστή. Πράγματι υπάρχει μια σχέση αίτιου και αποτελέσματος, όπου αίτιο είναι οι προκαταλήψεις και αποτέλεσμα οι κοινωνικές διακρίσεις. Διαφεύγει όμως της προσοχής μας ότι μάλλον συχνότερα συμβαίνει και το αντίθετο: οι κοινωνικές διακρίσεις γεννούν ή, τουλάχιστον, αναπαράγουν και επαναθεμελιώνουν τις κοινωνικές προκαταλήψεις. Ας δούμε αυτές τις δύο εκφάνσεις της σχέσης μεταξύ κοινωνικών προκαταλήψεων και κοινωνικών διακρίσεων. Η πρώτη μορφή σχέσης εκφράζεται με τον τύπο: Κοινωνικές

προκαταλήψεις οδηγούν σε κοινωνικές διακρίσεις Η δεύτερη μορφή σχέσης εκφράζεται με τον τύπο: Κοινωνικές διακρίσεις οδηγούν σε κοινωνικές προκαταλήψεις» (Τσιάκαλος, 2000:161).

Φυσικά οι κοινωνικές διακρίσεις, οι οποίες λειτουργούν ως αίτιο για τη δημιουργία κοινωνικών προκαταλήψεων, μπορεί να είναι αποτέλεσμα προκαταλήψεων προηγούμενων εποχών . Επίσης, μπορεί να είναι αποτέλεσμα: ιστορικών γεγονότων και πράξεων .Η δεύτερη μορφή δημιουργίας προκαταλήψεων, κοινωνικές διακρίσεις, οι οποίες γίνονται ορατές από τη χαμηλή θέση της συγκεκριμένης ομάδας στην κοινωνική ιεραρχία, οδηγούν σε κοινωνικές προκαταλήψεις.

Αυτή η μορφή δημιουργίας προκαταλήψεων συναντιέται πολύ συχνά σε άτομα που έχουν τόσες γνώσεις και τέτοια βιώματα, ώστε να μην αποδέχονται εύκολα τις ρητά διατυπωμένες προκαταλήψεις των άλλων σε βάρος κάποιων κατηγοριών ανθρώπων. Από την άλλη πλευρά, όμως, έχουν ενστερνιστεί την αντίληψη ότι οι άνθρωποι κατέχουν συγκεκριμένες επαγγελματικές και κοινωνικές θέσεις λόγω αντίστοιχων ικανοτήτων και ιδιοτήτων. Αυτό συμβαίνει διότι στηρίζεται σε μια υπόθεση που δεν ισχύει: στην υπόθεση ότι η κοινωνική θέση των ανθρώπων μιας συγκεκριμένης κατηγορίας είναι αποτέλεσμα των ικανοτήτων τους και όχι αποτέλεσμα διακρίσεων, τις οποίες υφίστανται επειδή ανήκουν στη συγκεκριμένη κοινωνική κατηγορία.

«Το λάθος αυτό οδηγεί στη δημιουργία προκαταλήψεων. Αυτές, κατόπιν, χρησιμοποιούνται για την αναπαραγωγή των διακρίσεων κ.ο.κ. Από αυτό το φαύλο κύκλο οι άνθρωποι μπορούν να ξεφύγουν μόνο όταν αντιληφθούν ότι στην κοινωνία υπάρχει ρατσισμός. Δηλαδή όταν αντιληφθούν ότι υπάρχει ένα πλέγμα αντιλήψεων, στάσεων, συμπεριφορών και/ή θεσμοθετημένων μέτρων που εξαναγκάζει ορισμένους ανθρώπους σε υποτελή διαβίωση , κι αυτό μόνο και μόνο επειδή ανήκουν σε μια διακριτή κατηγορία ανθρώπων» (Τσιάκαλος, 2000: 164).

6.6. Κοινωνικός αποκλεισμός και προσφυγές

Η ένταξη των προσφυγών σε ένα κοινωνικό πλαίσιο διαφορετικό από αυτό από όπου προέρχονται, δημιουργεί από τη μια πλευρά ζητήματα προσαρμογής σε νέα πολιτισμικά δεδομένα και από την άλλη πλευρά θέτει το ζήτημα της διατήρησης της δικής τους πολιτισμικής ταυτότητας και κληρονομιάς . Και στις δύο περιπτώσεις, ο σεβασμός του διαφορετικού και η ανοχή πρέπει να τίθενται στη βάση της αμοιβαιότητας. Δεσμοί αλληλεγγύης μεταξύ διαφορετικών τρόπων ζωής γίνονται στοιχεία αποδοχής, συνύπαρξης, υποστήριξης και αναγνώρισης. Όσο εύκολο είναι να καλλιεργηθούν αισθήματα εχθρότητας, ξενοφοβίας και φυλετισμού από την κοινωνία υποδοχής, τόσο πιο εμφανή γίνεται η ανάγκη να αναδειχτεί η αγωνία των ανθρώπων που ζητούν μια νέα ευκαιρία σε μια νέα πατρίδα και ζουν με το όνειρο μιας καλύτερης ζωής.

Αντιμετωπίζουν προβλήματα στην κοινωνία υποδοχής που, για να λυθούν, χρειάζεται καλή πίστη, κατανόηση, ευαισθησία και ταύτιση και όχι προκαταλήψεις, απόρριψη, πανικός και υστερία, απαιτεί επίπονες προσπάθειες, πρωτοβουλίες, δημιουργία, παρέμβαση, πληροφόρηση και γενικότερα γέφυρες επικοινωνίας και συνεργασίας με την «νέα πατρίδα» και τους ανθρώπους της. Αναζητώντας τη σημασία ενός αφηρημένου όρου αυτού του κοινωνικού αποκλεισμού, δεν πρέπει

να ξεχνούμε ότι αυτός αναφέρεται σε πραγματικούς ανθρώπους και ότι η περιγραφή της ζωής αυτών των ανθρώπων είναι αυτή που δίνει νόημα στις έννοιες.

Κοινωνικός αποκλεισμός είναι η παρεμπόδιση απορρόφησης κοινωνικών και δημόσιων αγαθών, όπως είναι π.χ. αυτά της εκπαίδευσης, του συστήματος υγειονομικής περίθαλψης, της συμμετοχής στο πολιτικό γίγνεσθαι κλπ., η έλλειψη των οποίων οδηγεί συνήθως και στην οικονομική ανέχεια και φτώχειας. Ο όρος «κοινωνικός αποκλεισμός» χαρακτηρίζει, δηλαδή, τόσο μία κατάσταση όσο και μία διαδικασία.

Η αποτελεσματικότητα της πολιτικής στον τομέα της καταπολέμησης του κοινωνικού αποκλεισμού δεν εξαρτάται αποκλειστικά από τα μέτρα και τις τεχνικές που θα επιλεγούν, ούτε μόνο από το ύψος των οικονομικών πόρων. (άλλωστε, δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις εκείνες στις οποίες σωστά μέτρα οδήγησαν σε αποτελέσματα αντίθετα από τις επιδιώξεις). Πιο σημαντική από την ανάπτυξη εξειδικευμένων μέτρων οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής είναι η συνειδητοποίηση του γεγονότος ότι η πολιτική αντιμετώπισης του κοινωνικού αποκλεισμού, για να είναι αποτελεσματική, πρέπει να κατανοηθεί ως μέρος ενός γενικότερου πολιτικού προσανατολισμού με βάση πάντα βασικές ανθρώπινες αξίες. Ο κοινωνικός αποκλεισμός ως φαινόμενο αποτελεί κίνδυνο για το σύνολο των πολιτισμένων κοινωνιών, επειδή ο εθισμός σ' αυτόν υποσκάπτει βασικές αξίες τους και ενέχει το σπέρμα ενός κατακερματισμού της κοινωνίας, που οδηγεί στη βαρβαρότητα. Η ενδυνάμωση των νεορατσιστικών και των ακροδεξιών ρευμάτων δείχνει ποια μπορεί να είναι η πορεία της ανθρωπότητας, εάν δεν υλοποιηθεί μια ολοκληρωμένη πολιτική στον τομέα αυτό.

Συνεπώς, εάν κάτι έλειπε και λείπει στην πολιτική για την αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού, αυτό δεν είναι η γνώση σχετικά με τα κατάλληλα μέτρα. Είναι η έλλειψη συνείδησης των σχέσεων που υπάρχουν ανάμεσα στη συνείδηση αυτού του γεγονότος, τότε η πολιτική για την αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού δεν θα ήταν μη πραγματικό φαινόμενο, αλλά θα αποτελούσε αυτονόητο συστατικό στοιχείο της πολιτικής σε κάθε τομέα.

Το μέσο που συμβάλλει περισσότερο στην δημιουργία προκαταλήψεων, στερεοτύπων και ως αποτέλεσμα στον κοινωνικό αποκλεισμό μιας συγκεκριμένης ομάδας είναι τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και επικοινωνίας, τα οποία επηρεάζουν τις ανθρώπινες μάζες σε πολύ μεγάλο βαθμό. Η εικόνα σήμερα παίζει μεγάλο ρόλο στην συνείδηση των ανθρώπων και ιδιαίτερα των ανθρώπων με χαμηλό μορφωτικό και επαγγελματικό επίπεδο. Με τον βομβαρδισμό πληροφοριών τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης οδηγούν μια συγκεκριμένη ομάδα ανθρώπων σε πράξεις βίας και εγκληματικότητας απέναντι σε ανθρώπους που είτε έχουν έρθει στην χώρα μας με στόχο την καλύτερευση της ζωής τους είτε γιατί κινδυνεύουν από τις συνθήκες στην χώρα καταγωγής τους. Εκτός όμως από αυτό τον ρόλο τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης θα μπορούσαν να συμβάλουν θετικά στην δημιουργία σχέσεων αλληλεγγύης μεταξύ ντόπιων και ξένων. Θα μπορούσαν να γίνουν οι αρωγοί μιας προσπάθειας συμφιλίωσης μεταξύ των δυο ομάδων ώστε να βοηθήσουν στην

καλύτερευση της ζωής των προσφύγων και των μεταναστών καθώς και στην έξοδό τους από το περιθώριο και την κοινωνική τους άνοδο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

Παγκόσμια επικοινωνία - πολιτιστικές ταυτότητες - πρόσφυγες και Μ.Μ.Ε.

7.1. Η διεθνοποίηση της επικοινωνίας. Η σύγχρονη πραγματικότητα

«Η επικοινωνία είναι έκφραση και ανταλλαγή. Δεν είναι μια γραμμική διαδικασία μετάδοσης πληροφοριών, αλλά μια δημιουργική διεργασία η οποία συντελείται με την ανταλλαγή μηνυμάτων και την αλληλεπίδραση ανάμεσα σε άτομα και ομάδες. Η διεργασία αυτή επιτρέπει τον αμοιβαίο εμπλουτισμό και βρίσκεται στην βάση της πολιτιστικής δυναμικής» (Βρύζας, 1997: 11).

Ο άνθρωπος από την φύση του είναι ον κοινωνικό και αισθάνεται διαρκώς την ανάγκη να συνυπάρχει με άλλα άτομα, να συνδιαλέγεται και να αλληλεπιδρά, χωρίς να σταματά να προσλαμβάνει πληροφορίες και ερεθίσματα από τα διάφορα περιβάλλοντά του. Ο ίδιος γίνεται πομπός και δέκτης μηνυμάτων, μέσα από τα οποία καθίσταται δυνατή η επικοινωνία του με το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο, το οποίο βρίσκεται σε μια αέναη διαδικασία ανάπτυξης και εξέλιξης. Εξάλλου η ανταλλαγή μηνυμάτων είναι αυτή που συμβάλλει στην ύπαρξη και την πρόοδο των κοινωνιών και των πολιτισμών. Από την άλλη οι συνθήκες ζωής του ανθρώπου μεταβάλλονται με αλματώδεις ρυθμούς και σ' αυτό συντείνει και η λεγόμενη «τεχνολογική επανάσταση». Επόμενο είναι, λοιπόν και η επικοινωνία να βρίσκεται στην δίνη αυτής της κατάστασης επηρεάζοντας κάθε είδους ανθρώπινη δραστηριότητα (κοινωνική, πολιτική, οικονομική, πολιτιστική) σε όλα τα επίπεδα (τοπικά, περιφερειακά, εθνικά, διεθνή) (Βρύζας, 1997).

Οι τελευταίες δεκαετίες του 20ου αιώνα, θα λέγαμε, ότι αποτέλεσαν ορόσημο στην εμφάνιση της λεγόμενης «έκρηξης των επικοινωνιών». Παραπάνω κάναμε λόγο για τους ταχύτατους ρυθμούς εξέλιξης των κοινωνιών, ειδικά από πλευράς τεχνολογίας. Στους ρυθμούς αυτούς κινήθηκε και η επικοινωνία, η οποία εξαπλώθηκε σε όλα τα μήκη και πλάτη της γης. Η πληροφορία πλέον χάρη στα επιτεύγματα της σύγχρονης τεχνολογίας μεταδίδεται παντού και ανά πάσα στιγμή, αποτελώντας κατ' αυτόν τον τρόπο τον συνδετικό κρίκο ανάμεσα στα κράτη. Κάθε χώρα και κάθε ομάδα έχει δημιουργήσει μια σχέση αλληλεξάρτησης, γεγονός που καθιστά αδύνατη την αποκοπή της μίας από την άλλη. Όλοι οι λαοί γίνονται κοινωνοί μιας παγκόσμιας πραγματικότητας. Η καθημερινότητα κάθε λαού αποτελεί πια σημείο αναφοράς για τους άλλους λαούς (Βρύζας, 1997).

Αναπόφευκτά η επικοινωνία και ταυτόχρονα η οικονομία μπαίνουν στην τροχιά της διεθνοποίησης. Στο σύστημα της αγοράς ο δημόσιος τομέας συρρικνώνεται σημαντικά, καθώς το ιδιωτικό στοιχείο εισχωρεί και επεκτείνει τις δραστηριότητες του στα επίπεδα της αγοραστικής δύναμης. Παράλληλα η επικοινωνία αναδιαμορφώνεται υπό το πρίσμα των διεθνών ανακατατάξεων και διαφοροποιήσεων μέσα από νέες τακτικές. Ακόμα και τι ίδιο το κράτος-έθνος δεν είναι σε θέση να χειριστεί το υπάρχον επικοινωνιακό σύστημα, αφού ο ρόλος του σε ζητήματα επικοινωνιακά δεν είναι πλέον καθοριστικός. Η εθνική επικοινωνιακή πολιτική εξαρτάται πια από διεθνείς οικονομικούς αλλά και τεχνολογικούς παράγοντες. Τα όρια παραγωγής και διανομής των προϊόντων

κάθε χώρας δεν περιορίζονται εντός αυτής αλλά αποκτούν διαστάσεις υπερεθνικές και κατ' αυτόν τον τρόπο μπορούν να υπολογίζονται. Σε ανάλογη βάση αξιολογούνται και τα αναδυόμενα προβλήματα των τοπικών κοινωνιών, που και αυτά με τη σειρά τους, ανάγονται στην κλίμακα ενός διεθνούς σχεδιασμού αντιμετώπισης (Βρύζας, 1997).

Η διεθνοποίηση βέβαια της επικοινωνίας εμφανίζεται ως η αιτία αλλά και το αποτέλεσμα της αυξανόμενης διεθνοποίησης και των ανταλλαγών. Μια επικοινωνία άμεσα εξαρτώμενη από τις νέες κυρίαρχες τάσεις, που επικρατούν και δεν είναι άλλες από την παγκοσμιοποίηση, την εμπορευματοποίηση και τη συγκεντροποίηση. Τάσεις που άλλωστε επηρεάζουν εμφανώς τα Μ.Μ.Ε, τα οποία προσάρμοσαν το περιεχόμενο της παροχής των πληροφοριών τους σε ένα κοινό παγκοσμίου εμβέλειας, καθώς και όλα τα είδη αγορών επικοινωνίας (δίκτυα, προγράμματα, τεχνολογικός εξοπλισμός), που έχουν λάβει μορφή ενιαία και αδιάσπαστη (Βρύζας, 1997).

Είναι, επομένως, αδιαμφισβήτητη η επικράτηση μιας οικουμενικής επικοινωνίας ανάμεσα σε άτομα, ομάδες, κοινότητες, πολιτισμούς. Δεν υπάρχει λαός που να μην βιώνει την καθημερινότητα και τα προβλήματα με τα οποία έρχεται αντιμέτωπος ένας άλλος λαός, μια άλλη χώρα κάθε στιγμή, σε οποιοδήποτε σημείο της γης. Αυτού του είδους η παγκόσμια και ταυτόχρονη ενημέρωση ωθεί τους πάντες να δουν με περισσότερη ευαισθησία θέματα που απασχολούν τα διάφορα σύνολα όχι μόνο σε στενά εθνοκεντρικά πλαίσια αλλά και σε ευρύτερα, σε διεθνή επίπεδα. Αναπτύσσονται δεσμοί πιο συνεκτικοί ανάμεσα στα έθνη και δημιουργούνται πιο πρόσφορες προϋποθέσεις για την εκδήλωση στάσεων αλληλοαποδοχής, κατανόησης, αμοιβαίας αναγνώρισης, συνεργασίας, σεβασμού, όπως και της συνείδησης ότι όλοι ανήκουν σε μια πανανθρώπινη κοινότητα. Οι διαφορετικοί πολιτισμοί έρχονται πιο κοντά σε μια προσπάθεια «πολιτισμικής όσμωσης» (Βρύζας, 1997).

Απόρροια, όμως, αυτής της διεθνοποίησης είναι τα φαινόμενα ανισορροπίας που παρουσιάζονται ανάμεσα στις χώρες αλλά και στο εσωτερικό κάθε κοινωνίας ξεχωριστά. Παραπάνω έγινε αναφορά για το πώς λειτουργεί και σε τι επίπεδα επιδρά η διεθνοποίηση της επικοινωνίας, όπου περιγράφηκε και αποδείχθηκε η θετική όψη των επιδράσεων της. Παρ' όλα αυτά οι λαοί κινούμενοι μέσα στα πλαίσια του ανταγωνισμού, των διενέξεων, των αντικρουόμενων συμφερόντων και ορισμένες φορές της μη διάθεσης για κατανόηση, στοιχεία που εμμέσως υποδεικνύει η παγκόσμια αγορά, οδηγούνται στην μη ανάδειξη υγιών μέσων συνύπαρξης. Το αίσθημα της απειλής για αφανισμό των πολιτιστικών ταυτοτήτων εντείνει σε μεγαλύτερο ακόμα βαθμό τον εθνικισμό, τον θρησκευτικό φανατισμό, την ξενοφοβία, τον ρατσισμό με αποτέλεσμα να διακυβεύεται και η σταθεροποίηση ακόμα της παγκόσμιας ειρήνης. Στην ουσία μονάχα η ενσυναίσθηση της ποικιλομορφίας των πολιτισμών θα μπορέσει να διευρύνει τους ορίζοντες κάθε κοινωνίας για μια ανεκτική αντιμετώπιση του διαφορετικού και ίσως του ιδιαίτερου, έτσι ώστε να διαφυλαχθούν οι αξίες του αμοιβαίου σεβασμού και της ισοτιμίας ανάμεσα στους λαούς. Η εμμονή σε μια «αφηρημένη και στεία οικουμενικότητα» δεν θα επιφέρει τίποτε άλλο παρά την αναπαραγωγή και επιδείνωση των υπάρχοντων προβλημάτων (Βρύζας, 1997).

7.2. Πολιτιστικές ταυτότητες

7.2.1. Η έννοια της ταυτότητας

Μέσα σε όλο το φάσμα της παγκοσμιοποίησης και των πολυπολιτισμικών γνωρισμάτων, που αποκτούν ολοένα και περισσότερες κοινωνίες, οι έννοιες «της ταυτότητας», της «αυθεντικότητας» και της «διαφορετικότητας» τείνουν να βρίσκονται στο προσκήνιο των συζητήσεων λόγω των πολιτισμικών και εθνικών θεμάτων που προκύπτουν. Μπορεί τα τεχνολογικά επιτεύγματα και η διεθνοποίηση των επικοινωνιών και των ανταλλαγών να ενισχύουν τα φαινόμενα της ομογενοποίησης ανάμεσα στα έθνη, όμως, η συνειδητοποίηση της μοναδικότητας και της ιδιαιτερότητας ενυπάρχει σε όλες τις εκφάνσεις της καθημερινής ζωής (Βρύζας, 1997).

«Η έννοια της ταυτότητας είναι δύσκολο να οριστεί. Η ταυτότητα είναι μια λέξη με δύο διαφορετικές σημασίες ταυτόχρονα. Από τη μια μεριά, σημαίνει την απόλυτη ομοιότητα ή ισότητα ανάμεσα σε άτομα, ομάδες, απόψεις, πράγματα ή σύμβολα, τα οποία ταυτίζονται το ένα με το άλλο αντίστοιχα. Από την άλλη μεριά, αντίθετα, υποδηλώνει το σύνολο των χαρακτηριστικών που διαφοροποιούν κάποιον ή κάτι από κάτι άλλο. Στην πραγματικότητα, όμως, οι ορισμοί των ταυτοτήτων ανήκουν σε αυτούς που οριοθετούν, διαμορφώνουν και εξουσιάζουν» (Βρύζας, 1997: 15).

Η ταυτότητα ως έννοια περιλαμβάνει πολλαπλές διαστάσεις και εκεί έγκειται και το βασικό πρόβλημα στην ανάλυσή της. Ως είδη ταυτοτήτων μπορούμε να αναγνωρίσουμε τρία, την προσωπική ταυτότητα, την κοινωνική και την εθνική όπου η τελευταία ουσιαστικά εμπερικλείεται στην κοινωνική ως προέκτασή της. Η έννοια της προσωπικής ή ατομικής ταυτότητας αποδεικνύει την μοναδικότητα του ατόμου ως ύπαρξης στο πέρασμα της ιστορικής του διαδρομής, ενώ η κοινωνική ή συλλογική ταυτότητα δεν εστιάζει μεμονωμένα στα άτομα αλλά αναφέρεται σε συλλογικότητες μέσα στις οποίες δραστηριοποιείται το άτομο, αποκτά κοινωνικούς ρόλους και ιδιότητες αλλά και εξελίσσεται με βάση συλλογικούς κανόνες, πολιτισμικά σύμβολα και αξίες. Στην τελευταία συγκαταλέγεται και η εθνική ή πολιτισμική, απλά σε αυτήν η έννοια της συλλογικότητας ανάγεται σε ένα ευρύτερο επίπεδο και είναι το εθνικό (Goffman, 1976 στο Γκότοβος, 2001). Σύμφωνα με τον Strauss αυτές οι μορφές ταυτοτήτων δεν λειτουργούν αποσπώμενες η μία από την άλλη, αλλά είναι αλληλένδετες και αλληλοσυμπληρούμενες (Strauss, 1969 στο Γκότοβος, 2001). Πρέπει, επίσης, να γίνει κατανοητό, ότι η ταυτότητα με όλες τις μορφές διαμορφώνεται μέσα από ένα πλαίσιο σχέσεων με τους άλλους, οι οποίοι όμως ανήκουν στην σφαίρα της διαφορετικότητας (Βρύζας, 1997).

«Η επιδίωξη όμως της ιδιαιτερότητας είναι μια κατάσταση διαφοροποίησης που ενέχει το στοιχείο της αντιπαράθεσης. Διαφορετικές κοινωνίες, όπως και διαφορετικές ομάδες, κατηγορίες ή τάξεις, θέτουν στόχους οι οποίοι για να επιτευχθούν απαιτούν, πέρα από την άσκηση πολιτικής, συμβολική υποστήριξη από τα μέλη. Τα μέλη πρέπει να αντιλαμβάνονται τους εαυτούς τους ως τέτοια και να βρίσκονται σε διαρκή ετοιμότητα να παράσχουν την υποστήριξή τους. Αυτήν ακριβώς τη διαρκή ετοιμότητα παράγουν τα συμβολικά στοιχεία που συνιστούν το σύνολο που ορίζουμε ως

συλλογική ταυτότητα και αποτελούν το κατ' εξοχήν μέσο γεφύρωσης του ατομικού με το συλλογικό» (Μικράκης, 1998: 729).

7.2.2. Ταυτότητα και κουλτούρα

Η συλλογική ή αλλιώς κοινωνική ταυτότητα και η κουλτούρα είναι έννοιες συνυφασμένες. Η κουλτούρα αποτελεί μια σημαντική πηγή μοντέλων συμπεριφοράς, σύμφωνα με τα οποία οικοδομούνται οι σχέσεις μεταξύ των ατόμων που ανήκουν στην ίδια ομάδα αλλά και οι σχέσεις των ατόμων ανάμεσα σε διαφορετικές ομάδες. Προτού, όμως, ασχοληθούμε εκτενέστερα με τη σχέση κουλτούρας και ταυτότητας, χρειάζεται να γίνει διευκρίνιση των όρων κουλτούρας και πολιτισμού, καθώς συχνά ταυτίζονται, ενώ στην πραγματικότητα αφορούν έννοιες με περιεχόμενο διαφορετικό. Σαν όρος η κουλτούρα αναπτύχθηκε κατά τον 12ο αιώνα και ιστορικά ως έννοια ισοδυναμεί με την καλλιέργεια του πνεύματος. Από την άλλη ο πολιτισμός αναφέρεται στην υλική υπόσταση των πραγμάτων και στην εξέλιξη που αυτά σημειώνουν, όπως επίσης και στην «οικουμενικότητα των δυτικών αξιών». Εκτός αυτού ο πολιτισμός αποτελεί σημείο αναφοράς, κύριο χαρακτηριστικό γνώρισμα των κοινωνικών-δομών συστημάτων και εναρμονίζεται σε όλα τα επίπεδα ανάπτυξης μιας κοινωνίας, τουλάχιστον από άποψη οργάνωσης και τεχνικών. Θα λέγαμε ότι ο πολιτισμός διακρίνεται από την κουλτούρα, καθώς λόγω του μεγέθους που αυτός αποκτά εμπεριέχει και στοιχεία που συνθέτουν την ίδια την κουλτούρα (Βρύζας, 1997).

Βέβαια η εννοιολογική σημασία της κουλτούρας, που συνήθως είναι συγκεχυμένη και εν μέρει ασαφής, πλέον αντιπροσωπεύει έναν συγκεκριμένο τρόπο ζωής και αντίληψης και δεν εμμένει μονάχα στην πρόοδο των επιστημών, των τεχνών και των γραμμμάτων ή σε κανονιστικές αξίες και θεσμούς, απόδοση που μέχρι τώρα ίσως αποτελούσε έναν μονόπλευρο προσανατολισμό (Βρύζας, 1997). «Η κουλτούρα συνιστά μια συνολική κοινωνική διαδικασία που παράγει τρόπους ζωής» (Βρύζας, 1997: 174).

Προηγουμένως κάναμε λόγο για τα πολιτιστικά μοντέλα που εκπηγάζουν από την κουλτούρα και τα οποία συντελούν στη διαμόρφωση ενός πλέγματος κανόνων, αξιών και συμβόλων που κατ' επέκταση επιδρούν στη διαμόρφωση της κοινωνικής συμπεριφοράς των ατόμων. Κάθε πολιτιστικό μοντέλο εκφράζει συγκεκριμένους τρόπους σκέψεων και δράσεων που μια κοινωνία κληροδοτεί στα άτομά της. Το κάθε άτομο, όμως, στην πορεία της ζωής του ανάλογα με τα ερεθίσματα που έχει λάβει και τις εμπειρίες που έχει αποκομίσει, είναι σε θέση να επαναπροσδιορίσει τα πράγματα και να αλλάξει το μοντέλο που ακολουθεί με σκοπό να ανταπεξέλθει στις νέες καταστάσεις και στα νέα προβλήματα. Αυτό είναι εύλογο να συμβαίνει, αφού τα πολιτιστικά μοντέλα δεν περιορίζονται αλλά ανάλογα με τις ανάγκες μιας κοινωνίας αναδιαμορφώνονται (Βρύζας, 1997).

Η κουλτούρα ή η ταυτότητα είναι κυρίως μια σχέση και μάλιστα δυναμική και όχι ουσία. Οποιαδήποτε κουλτούρα διαθέτει τα δικά της ιδιαίτερα και ιδιόμορφα χαρακτηριστικά, πάνω στα οποία βασίζεται ένα συμπαγές πολιτιστικό σχήμα, που τα ίδια τα άτομα αναλαμβάνουν να το

προσαρμόσουν στα δεδομένα της κοινωνίας τους. Καμία ωστόσο κουλτούρα δεν λειτουργεί μονάχα μέσα στα δικά της στενά πλαίσια, αποκομμένη και ανεπηρέαστη από τις άλλες, αλλά όλες μαζί βρίσκονται σε μια διαρκή σχέση αμοιβαίας επίδρασης. Έτσι τα πολιτισμικά γνωρίσματα μιας κουλτούρας στοιχειοθετούν το εσωτερικό της πεδίο και ταυτόχρονα διοχετεύονται και στο ευρύτερο, το διαπολιτισμικό. Επιπλέον η κουλτούρα, που φέρει την ιδιότητα της συλλογικής ταυτότητας, βρίσκεται συνεχώς στο επίκεντρο της πολιτικής εξουσίας για την κατάκτηση της αναγνωρισιμότητάς της και ποτέ δεν παύει να επανεξετάζεται. Ούτως ή άλλως κάθε ταυτότητα στην ουσία δομείται από την όλη δυναμική των σχέσεων που αναπτύσσει με τις άλλες ταυτότητες (Βρύζας, 1997).

Οι τοπικές κουλτούρες αντικειμενικά προκύπτουν από την όσμωση ποικίλων και διαφορετικών πολιτισμικών στοιχείων, γεγονός που συνεπάγεται την εμφάνιση της λεγόμενης πολιτισμικής ποικιλομορφίας. Στηριζόμενοι μόνο σε αυτή την ποικιλομορφία οι λαοί μπορούν να εξελιχθούν και να αντιληφθούν το πραγματικό νόημα της ύπαρξής τους σε αντίθεση με την ομοιομορφία που κάθε άλλο παρά πρόοδο επιφέρει. Αν μια κουλτούρα εξάλλου είναι αληθινή μάχεται για την υπεράσπιση και διατήρηση των χαρακτηριστικών της δικής της πολιτιστικής ταυτότητας, όμως αντικρούει οποιαδήποτε τάση εθνοκεντρισμού και προσδοκά την ανάδειξη και αποδοχή των πολιτισμικών ιδιαιτεροτήτων όλων των ανθρώπινων κοινωνιών (Βρύζας, 1997).

7.2.3. Ταυτότητα και ετερότητα

«Κάθε κοινωνία για να επιβιώσει και να αναπτυχθεί, επεξεργάζεται την κουλτούρα της. Οικοδομεί ένα πολιτιστικό, ένα συμβολικό και ένα φαντασιακό σύστημα, που και τα τρία μαζί συνιστούν αυτό που ονομάζουμε κουλτούρα της κοινωνίας. Ένα πολιτιστικό σύστημα, δηλαδή, μια δομή από αξίες και νόρμες, έναν τρόπο σκέψης και συνάμα ζωής, μια κοσμοαντίληψη που προσανατολίζουν τη συμπεριφορά των ατόμων και των ομάδων τόσο μεταξύ τους όσο και με τους άλλους» (Βρύζας, 1997: 180).

Η ετερότητα μπορεί να αναλυθεί βασικά σε τρία επίπεδα: το ατομικό, το ομαδικό και το δι-ομαδικό. Και αν στον παραπάνω άξονα αντί για την ομάδα προσαρμόσουμε την έννοια του έθνους τότε αυτόματα έχουμε τη μετατροπή των επιπέδων σε ατομικό, εθνικό και οικουμενικό (Γκότοβος, 2001). Όσον αφορά τώρα την κουλτούρα που κουβαλά ο κάθε άνθρωπος, η κάθε ομάδα θα λέγαμε ότι αυτή λειτουργεί ως ένα επικοινωνιακό μέσο για την μεταξύ τους επαφή και συνεργασία. Παρόλα αυτά η ποικιλομορφία που παρουσιάζεται στις κουλτούρες επιφέρει προβλήματα στην έκβαση των ανθρωπίνων σχέσεων. Διότι ο καθένας από την πλευρά του είναι υπέρμαχος των όσων πρεσβεύει η δική του κυρίως κουλτούρα, καθώς την αντιλαμβάνεται ως την ορθότερη και την πιο αυτονόητη, ενώ για τις υπόλοιπες κουλτούρες εκδηλώνει αμφιβολία γιατί ακριβώς τις βλέπει και τις αντιμετωπίζει διαφορετικά (Βρύζας, 1997).

Οι σύγχρονες κοινωνίες ρυθμίζουν τις σχέσεις τους σύμφωνα με ένα άλλο πλαίσιο, εσωτερικό. Εκείνο, δηλαδή, που βρίσκεται εντός της κάθε μιας και το οποίο αναπτύσσεται ανάμεσα

στον άνθρωπο και στα συστήματα ελέγχου της, όπου πάνω τους η ίδια η κουλτούρα επιδρά σημαντικά. Η εμμονή, όμως του ατόμου μόνο στα πολιτιστικά σχήματα που χαρακτηρίζουν το κοινωνικό περιβάλλον στο οποίο ζει και εξελίσσεται κάθε άλλο παρά ευεργετική είναι. Ουσιαστικά μια τέτοια τακτική το αποκόπτει από τα ευρύτερα πολιτισμικά περιβάλλοντα και το αφήνει έρμαιο στον δρόμο της αυτοαπομόνωσης, της στείρας κοσμοθεωρίας και ίσως της διαρκούς ματαίωσης (Βρύζας, 1997).

Ο σεβασμός προς τις άλλες κουλτούρες και η εκδήλωση αποδοχής προς αυτές δεν είναι δείγματα εσωτερικής αλλοτρίωσης, κρίσης ταυτότητας ή βεβιασμένης αντιμετώπισης της ετερότητας. Οι κοινωνίες ακολουθώντας τους παραπάνω τρόπους προσέγγισης επιτυγχάνουν την αποδέσμευση από οποιεσδήποτε φοβίες, αμφισβητήσεις και προκαταλήψεις. Θα ήταν άκρως εγωιστική η τάση για πίστη στην υπεροχή μιας μόνο κουλτούρας, ενός μόνο πολιτισμού. Πρέπει να παραδεχτούμε ότι η ύπαρξή μας συνδέεται άρρηκτα με την ύπαρξη του Άλλου (Γκότοβος, 2001).

Αυτό το οποίο πρέπει και είναι χρήσιμο να τονίσουμε αφορά τα συστήματα εκείνα που διαχειρίζονται τον τρόπο με τον οποίο η ετερότητα απορροφάται σε μια κοινωνία. Σημαντικότερο, λοιπόν, ρόλο στην απορρόφηση της ετερότητας διαδραματίζουν τα εκπαιδευτικά συστήματα που διαθέτει μια κοινωνία, εφόσον αυτά δεν είναι δέσμια μιας εθνοκεντρικής και αφομοιωτικής αντίληψης. Οι ίδιοι οι παιδαγωγοί οφείλουν να κάνουν αντιληπτό προς τις νεότερες γενιές ότι η οικουμένη αποτελεί ένα μωσαϊκό από διάφορα έθνη που φέρουν τις δικές τους πολιτιστικές ταυτότητες και των οποίων η αλληλεπίδραση και αλληλοαποδοχή είναι απαραίτητη, προκειμένου να προαχθούν οι σχέσεις τους στη βάση ενός πνεύματος ενότητας, αλληλεγγύης αλλά και ανάδειξης της πολιτισμικής ιδιαιτερότητας (Γκότοβος, 2001).

7.3. Τα όρια επίδρασης των Μ.Μ.Ε.

Η επίδραση των Μ.Μ.Ε στον σύγχρονο κόσμο είναι αδιαμφισβήτητη και καθόλου δεν θα πρέπει να υποτιμάται ο τρόπος με τον οποίο αυτά προσεγγίζουν το ευρύ κοινό, προκειμένου να διαμορφώσουν σε ένα μεγάλο ποσοστό τις όποιες στάσεις, αντιλήψεις αλλά και την κοινωνική συνείδηση και ειδικά στις μέρες μας, όπου ο κόσμος έχει αποκτήσει τις διαστάσεις ενός «παγκόσμιου χωριού» (Καρύδης, 1996). Για το ζήτημα βέβαια της επίδρασης των Μέσων Ενημέρωσης δεν μπορούμε να εστιάσουμε σε μία μόνο παράμετρο αλλά σε περισσότερες γιατί από τη φύση της είναι πολυπαραγοντική και επεκτείνεται σε πολλαπλά επίπεδα, όπως επίσης δύσκολη είναι και η εξακριβωμένη καταγραφή της, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν υπάρχουν ενδεικτικά στοιχεία (Βρύζας, 1997).

Τα τεκταινόμενα, έτσι όπως τουλάχιστον διαδραματίζονται τις τελευταίες δεκαετίες, διακρίνονται από έναν έκδηλο και ακατάπαυστο ανταγωνισμό μεταξύ των Μ.Μ.Ε και της εκάστοτε πολιτικής εξουσίας, που βρίσκεται στο προσκήνιο, με δυσδιάκριτες τις μελλοντικές προεκτάσεις του. Από την άλλη η επικοινωνιακή και οικονομική εξουσία φαίνεται να λαμβάνουν ρόλο πρωταγωνιστικό με την πολιτική εξουσία να έρχεται σε δεύτερη θέση. Το γεγονός, όμως, αυτό δεν

αποτρέπει την τελευταία να εμπλέκεται με τα δικά της μέσα πίεσης, τα οποία λειτουργούν ως μέσα υλοποίησης των συμφερόντων της. Κατά κύριο λόγο θα λέγαμε ότι έχουμε να κάνουμε με μια κατάσταση, όπου τα συμφέροντα είναι διαπλεκόμενα και καμιά μορφή εξουσίας δεν είναι άμοιρη ευθυνών. Γι' αυτό και τα Μ.Μ.Ε, εφόσον δραστηριοποιούνται μέσα σε αυτές τις συνθήκες, είναι σαφώς αδύνατο να απέχουν από το συγκεκριμένο κοινωνικοπολιτικό τοπίο (Βρύζας, 1997).

Αραγε ποια θέση λαμβάνει η Κοινή Γνώμη απέναντι στις επιρροές των Μ.Μ.Ε; Η σχέση τους θα μπορούσε να χαρακτηριστεί αμφίδρομη διότι αναμφίβολα τα Μέσα αποστέλλουν μηνύματα, τα οποία έχουν ως αποδέκτες το ευρύ Κοινό, όμως αντίστοιχα και το Κοινό εκπέμπει τα σήματά του, που σίγουρα η πρώτη πλευρά δεν θα τα αγνοήσει, αφού πάντα κινείται με γνώμονα αυτά. Αυτόματα, λοιπόν, καταργείται κάθε είδους επιτηδευμένη προσπάθεια επιβολής απόψεων ή επιλογών, καθώς κάτι τέτοιο θα εξήγειρε κύματα αντιδράσεων (Βρύζας, 1997).

Τα Μ.Μ.Ε αλλά και ο Τύπος είθισται να πλάθουν μια εικονική πραγματικότητα, η οποία δεν αντικατοπτρίζει την ισχύουσα, και καταβάλλουν έναν έμμεσο και αθέμιτο αγώνα αποπροσανατολισμού και παραπλάνησης της κρίσης, ώστε να προωθηθεί το γόητρο των κυρίαρχων τάξεων και να μην εισακούονται οι πιο απλοϊκές και αντικειμενικές φωνές. Επιπλέον η προβολή προκατασκευασμένων προτύπων δημιουργεί πρόσφορο έδαφος για την εμφάνιση προκαταλήψεων, στερεοτύπων και φαινομένων όπως εκείνων του ρατσισμού, της μισαλλοδοξίας, του εθνικισμού (Καρύδης, 1996).

Το Κοινό, όμως, δεν παραμένει βουβός και άκριτος παρατηρητής απέναντι σε όσα εκτυλίσσονται γύρω και πέρα από αυτό. Αντιθέτως επιδιώκει να επεξεργάζεται και να φιλτράρει τα όσα ακούει, βλέπει, διαβάζει και αν χρειαστεί αντικρούει πρόσωπα και καταστάσεις. «Η άποψη που υποστηρίζει την παντοδυναμία των Μ.Μ.Ε υποτιμά την νοημοσύνη, τη διορατικότητα, το κριτικό πνεύμα, τη διαίσθηση, τη φαντασία, την ευαισθησία, με λίγα λόγια, τις επικοινωνιακές ικανότητες του Κοινού» (Βρύζας, 1997:165). Το Κοινό εξάλλου δεν είναι ένα και απaráλλαχτο αλλά περιλαμβάνει πολλές και ποικίλες κατηγορίες αποδεκτών. Τα Μ.Μ.Ε όσο και αν φαίνεται ότι υπερισχύουν έναντι των οποιωνδήποτε Κοινών, δεν στοχεύουν στην αποκάλυψη με αυτά ρήξη, αφού μέσα από αυτά επιβιώνουν και εξελίσσονται. Όπως άλλωστε τονίστηκε, έχουμε να κάνουμε με μια σχέση που η κάθε πλευρά αφήνει το δικό της στίγμα στην άλλη (Βρύζας, 1997).

Οι επιδράσεις που επιφέρουν τα Μ.Μ.Ε σίγουρα αγγίζουν άμεσα το Κοινό, όμως είναι εκτενέστερες και βαθύτερες προς τον πολιτισμό μιας κοινωνίας. Πολλές φορές οι απόψεις μας για τον κόσμο τοποθετούνται σε άλλη βάση και αναδιαμορφώνονται (θετικά ή αρνητικά) από το πιο ισχυρό μέσο, την τηλεόραση (Βρύζας, 1997).

7.3.1. Η στάση των Μ.Μ.Ε. απέναντι στις ομάδες προσφύγων

Η παρουσία των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης στην σύγχρονη πραγματικότητα είναι πλέον έντονα αισθητή σε σημείο που κανείς δεν θα μπορούσε να την αγνοήσει. Τα Μ.Μ.Ε έχουν διεισδύσει σε όλους σχεδόν τους τομείς της ζωής των ανθρώπων και γενικότερα των κοινωνιών, γι' αυτό και αποτελούν έναν από τους σημαντικότερους παράγοντες διαμόρφωσης στάσεων, αντιλήψεων αλλά και ολόκληρων ιδεολογιών. Και παρόλο που η επιβολή απόψεων ή επιλογών φαίνεται ανέφικτη από την πλευρά τους, εντούτοις κατορθώνουν να διαχειρίζονται τις όποιες κοινωνικοπολιτικές καταστάσεις με τρόπους που τα ίδια γνωρίζουν και να διοχετεύουν μηνύματα που δημιουργούν το ανάλογο θετικό ή αρνητικό κλίμα για διάφορες ομάδες. Ομάδες δηλαδή που διαφοροποιούνται ή μειονεκτούν λόγω των εθνικών, θρησκευτικών, πολιτιστικών, κοινωνικών καταβολών τους έναντι των συνόλων που επικρατούν σε μια χώρα (Καρύδης, 1996).

Μια τέτοια ομάδα είναι και αυτή των αλλοδαπών όλων των κατηγοριών, μέσα στους οποίους συγκαταλέγονται και οι πρόσφυγες. Εξαιτίας των αλληπάλληλων πλανητικών ανακατατάξεων, των έκρυθμων καταστάσεων σε πολλές περιοχές της γης, των πολυάριθμων συγκρούσεων, των σφαγών, των γενοκτονιών, άλλων πολιτικών σκοπιμοτήτων και γενικότερα μιας ειρήνης που στηρίζεται σε σαθρά θεμέλια, είναι επόμενο να επικρατεί μια ευρύτερη σύγχυση σχετικά με τις έννοιες των συγκεκριμένων ομάδων. Και τα Μ.Μ.Ε δεν απέχουν από αυτή τη σύγχυση, τα οποία με τη σειρά τους τείνουν να ταυτίσουν και να ομοιογενοποιήσουν τα χαρακτηριστικά αυτών των ομάδων, δηλαδή προσφύγων, μεταναστών, λαθρομεταναστών, αιτούντων άσυλο. Ταύτιση που προέρχεται είτε από ανιδιοτελή αλλά είτε και από κερδοσκοπικά κίνητρα (Βουλέλης, 1997).

Η παγκόσμια προσφυγιά ή τα μαζικά μεταναστευτικά ρεύματα ή οι λιγότερο αναπτυγμένες χώρες υπό την έννοια της εξαθλίωσης, της φτώχειας, του κατατρεγμού, χαρακτηρισμούς που συνήθως έχουμε μάθει να επικαλούμαστε, όλη αυτή εν πάση περιπτώσει προσφυγιά με όσες εκφάνσεις και αν παρουσιάζεται και η οποία ανέρχεται στα 50 και άνω εκατομμύρια ανθρώπους, έχει αναπόφευκτα πλέον μπει στην τροχιά της λεγόμενης σύγχρονης παγκοσμιοποίησης. Σε όλο, όμως, αυτό το φάσμα η διάκριση, που υφίστανται οι προαναφερθείσες ομάδες, είναι η εξής και χρήζει ιδιαίτερης προσοχής: τα σύνορα εν όψει του «παγκόσμιου οικονομικού συστήματος», που έχει πια επικρατήσει, καταρρίπτονται και παράλληλα ορθώνεται το μοντέλο της ενιαίας αγοράς εν ονόματι της οποίας προάγονται οι διεθνείς σχέσεις, τα κεφάλαια, η τεχνολογία, οι έρευνες, η παραγωγή και κατανάλωση προϊόντων με προκατόχους στις ανάλογες θέσεις τους δυνατούς και εκλεκτούς. Η διαφοροποίηση, όμως, έγκειται απέναντι στις ομάδες προσφύγων και είναι έντονη και γιατί όχι προκλητική, αφού αυτοί είναι οι κοινωνικά παρείσακτοι, είναι αυτοί που επιβαρύνουν το κυρίαρχο σύστημα, που επιδρούν σε αυτό δυσμενώς και που πρέπει κατά συνέπεια να μην εμπλέκονται στο κοινωνικό γίγνεσθαι. Για αυτούς τα εμπόδια είναι ανυπέρβλητα, τα σύνορα αδιαπέραστα και οι έλεγχοι εξονυχιστικοί (Βουλέλης, 1997).

Μέσα τελικά από ποια οπτική πρέπει να ιδωθεί το φλέγον ζήτημα των προσφύγων, που τόσο συχνά και αδιάλειπτα θίγουν τα Μ.Μ.Ε και ειδικά ο Τύπος; Θα λέγαμε ότι κυρίως οι προσφυγικές ομάδες βρίσκονται υπό ένα καθεστώς εκμετάλλευσης και απειλής και όχι τόσο ότι αυτές αποτελούν άμεσο κίνδυνο για τις κοινωνίες. Και τα Μ.Μ.Ε έχουν την ευχέρεια με την δύναμη που διαθέτουν να ακολουθήσουν δύο οδούς; Ή να κάνουν διακριτό αυτόν τον τόσο σημαντικό διαχωρισμό ή απλά να εθελουφλούν μπροστά στην πραγματικότητα με αποτέλεσμα να δημιουργούν και να αναπαράγουν πρότυπα που αφορούν τους προσφυγικούς πληθυσμούς αντίστοιχα με εκείνα του μιάσματος, του εχθρού, του εισβολέα (Βουλέλης, 1997).

Δυστυχώς στο βωμό της θεαματικότητας η αντικειμενικότητα παραμερίζεται και από τα πιο εύκολα θύματα και θέματα στα Μ.Μ.Ε (ειδικά στα ιδιωτικά) είναι οι ξένοι, μέσα στους οποίους και οι πρόσφυγες. Γι' αυτό και η ευθύνη των Μέσων απέναντι στα φαινόμενα ρατσισμού και ξενοφοβίας είναι μεγάλη. Επομένως θα ήταν αβάσιμος ο χαρακτηρισμός της Ελλάδας ως χώρας ρατσιστικής, αν και φαινομενικά αυτό θα μπορούσε να υποστηρίξει κανείς, καθώς οι απόψεις, αντιλήψεις ή στάσεις διαμορφώνονται σε μεγάλο βαθμό από τα Μ.Μ.Ε, τα οποία συνήθως διογκώνουν ή και διαστρεβλώνουν τις καταστάσεις, παραπληροφορούν και μεροληπτούν. Κατ' αυτόν τον τρόπο συντελούν στην υπόθαλψη ακραίων ρατσιστικών, εθνικιστικών και ξενοφοβικών συμπεριφορών και αποδεικνύουν για άλλη μια φορά την απίστευτη δύναμή τους. (Χαραλάμπης, 2004).

Ο πρόσφυγας, όπως και όλοι σχεδόν οι αλλοδαποί, προσομοιάζεται συνήθως ως ο ξένος που θα εισβάλλει σε μια χώρα για να επιφέρει σε αυτήν όλα τα δεινά και άσχημα που υπάρχουν, πλήττοντας έτσι τον γηγενή πληθυσμό, του οποίου οι προθέσεις και διαθέσεις δεν υποκρύπτουν κανένα δόλο. Μάλιστα αυτός ο ξένος δεν δικαιούται να εκπέσει σε κανένα ατόπημα διότι τότε το μόνο που θα του αξίζει είναι ο εμπαιγμός και η παραδειγματική τιμωρία. Σε μια τέτοια περίπτωση τα Μ.Μ.Ε καιροφυλαχτούν να του αποδώσουν ό,τι ρατσιστικό χαρακτηρισμό επικρατεί. Μια τάση η οποία αναδύεται συνήθως από συγκεκριμένα πρόσωπα που διοικούν και διαχειρίζονται τα Μέσα μόνο και μόνο επειδή οι συνειδήσεις αυτών των ατόμων έχουν διαποτιστεί από έναν άκρατο εθνοκεντρισμό. Ως επί το πλείστον οι προεκτάσεις των συγκεκριμένων θέσεων και αντιλήψεων φθάνουν και στο Ευρύ Κοινό μέσω του Τύπου ή της τηλεόρασης με τη δημιουργία ενός αρνητικού κλίματος απέναντι στο διαφορετικό, καθώς και με την ανάπτυξη διαφόρων ειδών φοβιών που ξεκινούν από απώλειες θέσεων δουλειάς έως και τη μετάδοση θανατηφόρων ασθενειών. Επίσης, άξιο αναφοράς είναι και το γεγονός ότι τα Μ.Μ.Ε σε μια προσπάθεια αποπροσανατολισμού της κοινής γνώμης καταφεύγουν άκριτα σε μια «ακραία λαϊκιστική συνθηματολογία» για κάθε ξένο με την χρήση των δήθεν «αθώων» ή «έξυπνων και της μόδας» ανεκδότων, που στην ουσία υποκινούν ανεπαίσθητα οποιαδήποτε αρνητική συμπεριφορά (Βουλέλης, 1997).

Στον αντίποδα κινούνται και τα ηλεκτρονικά Μ.Μ.Ε που ταυτόχρονα με την μη ανεκτικότητα του κρατικού μηχανισμού και την αυξανόμενη ένταση του εθνικισμού σε βαθμό ίσως υστερίας, κατά την τελευταία δεκαετία, προωθούν κάποια υποτίθεται δραστηκότερα μέτρα

αντιμετώπισης του ξένου στοιχείου. Μέτρα που συνηγορούν υπέρ της μεγαλύτερης καταστολής, του αυστηρότερου ελέγχου και αποκλεισμού, της περιθωριοποίησης, του περιορισμού των δικαιωμάτων για τους ξένους, του κλεισίματος των συνόρων. Κάποια δείγματα ευαισθησίας και φαινομενικού ενδιαφέροντος προβάλλονται περιστασιακά στο όνομα, όμως, της ακροαματικότητας γι' αυτό και δεν εκλείπουν οι έμμεσες αναφορές με περιεχόμενο που εντείνει την προκατάληψη, την ξενοφοβία, τον ρατσισμό. Για άλλη μια φορά, λοιπόν, επαληθεύεται η άποψη ότι ο ρατσισμός προς τους πρόσφυγες, μετανάστες κ.α δεν ενυπάρχει στην ελληνική κοινωνία εκ φύσεως αλλά αποτελεί προϊόν των Μ.Μ.Ε. Έτσι δικαιολογείται και η τάση μετάθεσης όλων των ευθυνών προς τους άλλους, τους διαφορετικούς, που αντικειμενικά είναι και τα πιο εύκολα εξιλαστήρια θύματα (Βουλέλης, 1997).

«Ο εντυπωσιασμός», «η μονομέρεια» και «η εικονική πραγματικότητα» είναι τα δημοσιογραφικά εργαλεία που χρησιμοποιούν ανελλιπώς τα Μέσα, προκειμένου να ελκύσουν το Κοινό, πάντα με τον κίνδυνο της παραπλάνησης να εγκυμονεί. Από την άλλη στη χώρα μας οι εννοιολογικές προσεγγίσεις των ζητημάτων για τους αλλοεθνείς θα λέγαμε ότι δεν είναι και οι πλέον κατάλληλες, όπως και όλος ο τρόπος διαχείρισης του λόγου σχετικά με αυτούς. Γι' αυτό και η σύγχυση είναι εμφανής. Πιθανώς η τέρψη για την τηλεθέαση καταργεί κάθε δεοντολογικό κανόνα (Μεγγρέλης, 2004).

Όλη αυτή η τακτική που ακολουθείται από τα Μ.Μ.Ε εμπερικλείει ανά καιρούς και σχέδια της πολιτικής εξουσίας σύμφωνα με τα οποία επιδιώκεται η εξάπλωση ρατσιστικών, εθνικιστικών ή άλλων συμπεριφορών προς επίτευξη σκοπιμοτήτων που συνδέονται με ανώτερα και διεθνούς εμβέλειας κλιμάκια (Σιούμπουρας, 2005). Ενδεικτικό παράδειγμα αποτελούν οι εξελίξεις την τελευταία δεκαπενταετία στα Βαλκάνια, όπου η άμεσα παρεχόμενη βοήθεια, το διαρκές ενδιαφέρον και το έντονα συγκινησιακό κλίμα δρομολογήθηκαν κάτω από μια συγκεκριμένη στρατηγική, πολιτικού και θρησκευτικού περιεχομένου. Φυσικά τέτοιου είδους τακτικές αντιτίθενται στην εναρμόνιση των σχέσεων μεταξύ των λαών (Βουλέλης, 1997).

Προς κοινή διαπίστωση αλλά και απογοήτευση λιγοστές είναι οι ενδείξεις από πλευράς των Μέσων Ενημέρωσης για μια αμερόληπτη, προσεκτική, αντικειμενική, με την πρέπουσα σοβαρότητα και γνώση προσέγγιση στα τόσο ευαίσθητα θέματα των προσφύγων καθώς και των υπόλοιπων αλλοδαπών. Για χάριν της δημοσιότητας και του γεμίσιματος της επικαιρότητας οι «τρομολαγνικοί τίτλοι», όπως μάλιστα, εγκληματίες, πληγή, μαφίες που πλαισιώνουν την ύπαρξη αυτών των κατώτερων λαών διατηρούνται και τα δεδομένα-πληροφορίες που παρέχονται με απόλυτη ακρίβεια από ιδρύματα, σωματεία, οργανισμούς στην πορεία αποκτούν διαστάσεις που δεν αντιστοιχούν ολωσδιόλου με τις υπάρχουσες γιατί ακριβώς παρουσιάζονται με ασάφειες, υπονοούμενα και σε υπερβολικό βαθμό τραγικές. Η επιλεκτική χρήση συγκεκριμένων στοιχείων γίνεται εσκεμμένα προκειμένου να ενισχυθούν και άλλο οι επικρατούσες τάσεις. Επιπλέον έχουν παρατηρηθεί ελάχιστες προσπάθειες αποκατάστασης της αλήθειας για τις μεταναστευτικές ομάδες σχετικά με το πόσο τελικά ευθύνονται στην αύξηση της ανεργίας και της εγκληματικότητας. Ίσως τελικά θα περίμενε κανείς τα ελληνικά Μ.Μ.Ε να είναι περισσότερο ευαισθητοποιημένα απέναντι στο δράμα

των προσφύγων λόγω της δικής μας εμπειρίας από τη Μικρασία ή την Κύπρο, όπου το τελευταίο ειδικά παραμένει ακόμα ανοιχτό και γεμάτο θλιβερές αναμνήσεις ζήτημα (Βουλέλης, 1997).

Περιγράφοντας, λοιπόν, τον τρόπο με το οποίο τα Μ.Μ.Ε ενεργούν απέναντι στις ομάδες προσφύγων και κατ' επέκταση στους περισσότερους αλλοδαπούς, έγινε αντιληπτό ότι η επίδραση τους απέναντι στην Κοινή Γνώμη κάθε άλλο παρά μικρή είναι, ιδιαίτερα στην διαμόρφωση αρνητικών στάσεων και αντιλήψεων. Απ' ό,τι φαίνεται αποστασιοποιούνται πολύ από τον πρωταρχικό τους ρόλο που υποτίθεται ότι διέπεται από μια καθαρότητα πνεύματος, από μια σφαιρική, αντικειμενική και ολοκληρωμένη προσέγγιση των σύγχρονων αλλά ιδιόμορφων καταστάσεων που επικρατούν εντός και εκτός της χώρας μας, από μια ενημέρωση που στόχο έχει να οδηγήσει τα άτομα σε έναν βαθύ και ουσιαστικό προβληματισμό για ό,τι συμβαίνει γύρω τους χωρίς κινδυνολογίες και να προάγει αξίες που περισσότερο θα εξομαλύνουν τις ανθρώπινες σχέσεις, είτε αυτές αφορούν όμοιους είτε διαφορετικούς πληθυσμούς (Βουλέλης, 1997).

Έτσι, όμως, όπως προχωρούν οι εξελίξεις, είναι λογικό και αναμενόμενο η ελληνική κοινωνία να υιοθετεί στους κόλπους της τα γνωρίσματα αλλά και τα προβλήματα των σύγχρονων δυτικοευρωπαϊκών κοινωνιών με την μετατροπή της σε χώρα που υποδέχεται έναν ολοένα και μεγαλύτερο αριθμό μετακινούμενων πληθυσμών. Και είναι θα λέγαμε κοινωνική υποχρέωση των Μ.Μ.Ε να τονώσουν τους κοινωνικούς, πολιτικούς, πολιτισμικούς δεσμούς ανάμεσα στους γηγενείς και τους ξένους, ώστε η παρουσία των τελευταίων να μη «φαντάζει» απειλητική αλλά αντίθετα να γίνει αποδεκτή και σεβαστή, καθώς όλοι ανεξαρτήτου φύλου, θρησκείας, χρώματος έχουν δικαίωμα σε μια αξιοπρεπή και με ίσες ευκαιρίες ζωή. Τα Μ.Μ.Ε οφείλουν να διαδώσουν το μήνυμα ότι η Ευρώπη χρειάζεται τις άλλες εθνότητες μέσα στα πλαίσια οικοδόμησης της πολυπολιτισμικής της διάστασης και ότι δεν «κρατάει άμυνες» με χροιά αυστηρά εθνοκεντρική, φοβούμενη την αλλοίωση των πολιτισμικών χαρακτηριστικών της (Βουλέλης, 1997).

Για να επιτευχθεί βέβαια κάτι τέτοιο κρίνεται επιτακτική η δραστηριοποίηση ανθρώπων, οργανώσεων, διακρατικών φορέων, προκειμένου να κλονιστούν κατεστημένες αντιλήψεις και παγιωμένες καταστάσεις. Ταυτόχρονα άμεση είναι η ανάγκη και οι ίδιες οι δημοσιογραφικές ενώσεις της χώρας να προβούν στη λήψη συγκεκριμένων μέτρων για ορθή και αμερόληπτη πληροφόρηση, ξεκινώντας από την εκπαίδευση των δημοσιογράφων σχετικά με τον χειρισμό λεπτών και ευαίσθητων θεμάτων που αφορούν ξένους πρόσφυγες αλλά και μετανάστες, όπως και παρεμβάσεις για ευαισθητοποίηση στις τοπικές και ιδιαίτερα τις σχολικές κοινότητες (Μιχαλόπουλος, 2000).

7.4. Η εγκληματικότητα των προσφύγων - ποιος και τι κινδυνεύει από τους πρόσφυγες;

Το αρχειακό υλικό, κυρίως της αστυνομίας αλλά και πορίσματα άλλων ερευνητικών πηγών δεν αφήνουν και πολλά περιθώρια μιας επαρκούς και εμπειριστατωμένης γνώσης για την εγκληματικότητα των προσφύγων, γι' αυτό και το είδος και ο αριθμός των αδικημάτων που έχουν διαπραχθεί από αυτή την ομάδα είναι διφορούμενα. Σύμφωνα με το Υπουργείο Δικαιοσύνης το έτος

1985 συνολικά οδηγήθηκαν στις δικαστικές αρχές 707 αλλοδαποί στους οποίους αποδόθηκαν ποινικές διώξεις για κλοπές, παραπτώματα και εγκλήματα κατά της ξένης ιδιοκτησίας, χωρίς όμως να προσδιορίζεται η ακριβής προέλευσή τους (Κοτζαμάνης κ.α., 2005).

Απέναντι στην παρουσία των προσφύγων, όπως και όσων διαφοροποιούνται φυλετικά, θρησκευτικά, εθνικά, μορφωτικά τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης επιδεικνύουν ακόμα πιο έντονα την αίσθηση της απειλής που περιβάλλει τον γηγενή πληθυσμό γιατί ακριβώς οι ξένοι αποτελούν το πιο επικίνδυνο κομμάτι της κοινωνίας. Μια απειλή που κυρίως τα Μέσα προσπαθούν να ενισχύσουν μέσα από μεμονωμένα τις περισσότερες φορές στοιχεία και περιστατικά, τα οποία συνδέονται με εγκληματικές συμπεριφορές. Επομένως, όσο και αν είναι το διάστημα παραμονής αυτών των ομάδων για τους ντόπιους αυτοί οι άνθρωποι ισοδυναμούν με το «διαφορετικό» και το «ανοίκειο». Παράλληλα η αίσθηση του φόβου και της καχυποψίας φωλιάζει και αυξάνεται (Κοτζαμάνης κ.α., 2005).

Δυστυχώς, όμως ο καταγιγισμός από τα Μ.Μ.Ε ρατσιστικών χαρακτηρισμών, που οδηγεί στην διαμόρφωση λανθασμένων συμπεριφορών και νοοτροπιών για τους πρόσφυγες εξαπλώνεται και σε άλλα επίπεδα. Υπαισέρχεται δηλαδή και σε άλλους τομείς της ζωής, όπως στο εκπαιδευτικό σύστημα όπου τα προσφυγόπουλα έρχονται αντιμέτωπα με την έχθρα, την απόρριψη και την περιθωριοποίηση. Και η αίσθηση αυτή μεγαλώνει ακόμα περισσότερο, όταν αυτά αντιλαμβάνονται ότι και στα σχολικά εγχειρίδια υποθάλπονται με έμμεσο τρόπο τέτοιες αντιλήψεις. Επίσης, όχι σπάνια, αρκετοί πρόσφυγες λόγω της αναζωπύρωσης ακραίων εθνικιστικών φρονημάτων αλλά και των απόψεων ότι είναι κατώτεροι και υπαίτιοι για τις απώλειες των ντόπιων σε εργασία πέφτουν θύματα ξυλοδαρμού ή σεξουαλικής βίας. Απογοητευτική είναι και η κατάσταση και σε ορισμένους τομείς αρμόδιων υπηρεσιών, που ενώ ο σκοπός τους είναι η διαφύλαξη των δικαιωμάτων των πιο αδυνάτων άρα και των προσφύγων και η προσεχτική μεταχείριση των θεμάτων που τους απασχολούν, εντούτοις υποπίπτουν σε μια διαδικασία χρήσης μειωτικών αναφορών, που κάθε άλλο παρά διάθεση συμπαράστασης και υποστήριξης φανερώνουν. Με κατάκριση αντιμετωπίζονται και οι περιπτώσεις μεικτών γάμων (Κοτζαμάνης κ.α., 2005).

Ποιος και τι τελικά κινδυνεύει από τους πρόσφυγες; Η κοινωνία μας δεν έχει λόγους να φοβάται τίποτα από αυτούς, όπως και από οποιονδήποτε ξένο, εφόσον τους προσφέρει τη δυνατότητα μιας ανθρώπινης και αξιοπρεπούς διαβίωσης στην χώρα μας. Τα προβλήματα κάνουν την εμφάνισή τους από τη στιγμή που τα άτομα αυτά εξαναγκάζονται να ζουν και να εργάζονται παράνομα καταλήγοντας στο περιθώριο της κοινωνίας. Αυτό συνήθως συμβαίνει, όταν, ενώ είναι γνωστή η είσοδος και η παραμονή ενός αυξημένου αριθμού προσφύγων και ότι τα κατασταλτικά μέτρα που λαμβάνονται δεν είναι πάντα σε θέση να εμποδίσουν αυτή την εισροή, οι αρμόδιες υπηρεσίες κωλυσιεργούν σχετικά με την νομιμοποίηση και της παραμονής και της εργασίας τους. Είναι αναμενόμενη, λοιπόν, η εμφάνιση φαινομένων εγκληματικής συμπεριφοράς, αν και, όπως προαναφέραμε, οι ενδείξεις για την εγκληματικότητα των προσφύγων είναι συγκεχυμένες (Τσιάκαλος, 2000).

Βασικά η ρίζα του προβλήματος δεν εξαρτάται από τη συμπεριφορά τόσο των προσφύγων όσο από τη συμπεριφορά της χώρας υποδοχής, διότι στην προσπάθεια της να δράσει αποτελεσματικά εγκλωβίζεται σε γραφειοκρατικές διαδικασίες, που θέτουν πρόσφυγες και άλλες ομάδες υπό καθεστώς παρανομίας. Αναπόφευκτα, λοιπόν, η παρανομία γεννά και την εγκληματική συμπεριφορά με όλα τα επακόλουθά της και με επιπτώσεις όχι μόνο στον ντόπιο πληθυσμό αλλά και στον ξένο, ιδίως τον παράνομο. Η πρώτη μάλιστα πλευρά αρχίζει να αντιλαμβάνεται την εγκληματικότητα των ξένων γενικά ομάδων ως επικίνδυνη από τη στιγμή που θα αρχίσει αυτή να εξαπλώνεται και πέρα από την περιθωριοποιημένη κοινωνία των παράνομων και ίσως ξεχασμένων στη μοίρα τους προσφύγων, αιτούντων άσυλο, μεταναστών, κ.α. και πλησιάζει απειλητικά την κατεστημένη κοινωνία (Τσιάκαλος, 2000).

Η εικόνα των ατόμων που προσφεύγουν σε μια χώρα για να βρουν καταφύγιο και προστασία δεν μπορεί να συμβαδίζει με την εικόνα των εγκληματιών. Το ζημιογόνο στην προκειμένη περίπτωση είναι ότι δεν είναι ευρέως γνωστό στον κόσμο αυτό που θίξαμε παραπάνω, πως δηλαδή, ο εξαναγκασμός σε παράνομη διαβίωση λόγω κοινωνικοπολιτικών αιτιών οδηγεί τους πρόσφυγες και άλλους ξένους να εκπίπτουν σε εγκληματικές δραστηριότητες, στερώντας σε αυτά κάθε δικαίωμα να ζήσουν νόμιμα και ηθικά. Αντίθετα αυτό που κυριαρχεί στα περισσότερα μυαλά των ανθρώπων είναι η αντίληψη ότι η εγκληματικότητα αποτελεί φαινόμενο επικίνδυνο και συνδέεται άμεσα με το ξένο στοιχείο. Όλοι οι ξένοι τοποθετούνται σε μια κοινή κατηγορία, εκείνης του εγκληματία, ενώ δε δίδεται καμία βάση στην μοναδικότητα της προσωπικότητας, στοιχείο που καταδεικνύει ότι οι συμπεριφορές δεν μπορούν να ερμηνεύονται πανομοιότυπα (Τσιάκαλος, 2000).

Οι επιπτώσεις, όμως, τις πιο πολλές φορές είναι δυσμενείς για τους πρόσφυγες, των οποίων η παρουσία βιάζεται περισσότερο, καθώς για την αντιμετώπιση του φαινομένου ακολουθούνται πολιτικές τακτικές (απελάσεις, περιορισμοί εισόδου) που μάλλον ενισχύουν την περαιτέρω ανάπτυξη της παρανομίας, άρα και της εγκληματικότητας. Θα λέγαμε εν ολίγοις ότι δημιουργείται μια ανακυκλώσιμη κατάσταση μέσα στην οποία οι παραπάνω ομάδες υπόκεινται έναν άδικο κατατρεγμό αντί να λαμβάνουν υποστήριξη και ενθάρρυνση για μια ομαλή πορεία διαβίωσης. Χωρίς αμφιβολία οι συγκεκριμένες συνθήκες ευνοούν στην αύξηση του οργανωμένου εγκλήματος από το οποίο επωφελούνται πραγματικά κακοποιά στοιχεία και δρουν ανενόχλητα, εφόσον μπροστά από αυτά προβάλλονται συνήθως αθώοι πρόσφυγες ή άλλης κατηγορίας άτομα, που στην ουσία πληρώνουν το τίμημα της παρανομίας. Μιας παρανομίας που το ίδιο το Κράτος τους έχει επιβάλλει να ακολουθήσουν. Γι' αυτό και η γενικευμένη άποψη ότι η εγκληματικότητα είναι αποτέλεσμα της παρουσίας πολλών ξένων δύσκολα μπορεί να καταρριφθεί (Τσιάκαλος, 2000).

Ανατρέχοντας σε κάθε στιγμή της Ιστορίας μας διαπιστώνουμε ότι όλοι οι άνθρωποι μπροστά σε καταστάσεις που γεννούν τον φόβο προσπαθούμε να τον διαλύσουμε και να τον κατανικήσουμε με όπλα το συναίσθημα και τη γνώση. Ο φόβος, όμως, που ορθώνεται ως εχθρός της λογικής και του νου και νικιέται δύσκολα είναι ο φανταστικός, ο δήθεν υπαρκτός. Σε ανάλογη βάση μπορούμε να τοποθετήσουμε και τον φόβο που πυροδοτεί η πληθώρα προσφύγων, αιτούντων

άσυλο, μεταναστών κ.α. Εξαιτίας αυτού του φόβου καταλήγουμε και σε λάθος συμπεράσματα. Στην πραγματικότητα ο διαχωρισμός γενικά των ξένων σε «ύποπτους» και «άξιους» δεν υφίσταται, αφού αφορά τους ίδιους ανθρώπους, αλλά αναπτύσσεται μονάχα στο μυαλό του καθενός μας. Αυτοί που τροποποιούν τις θέσεις και τις αντιλήψεις τους είμαστε εμείς (Τσιάκαλος, 2000).

Τελικά, όμως, πέραν της αντίληψης ότι οι πρόσφυγες, όπως και οι υπόλοιποι αλλοδαποί, είναι αυτοί που ευθύνονται κατά κύριο λόγο για τα φαινόμενα εγκληματικότητας και την αύξηση των κρουσμάτων που αυτή εμφανίζει, δεν έχει τεθεί ακόμα σοβαρά καμία συζήτηση σχετικά με τα δικαιώματά τους και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν. Λαμβάνοντας υπόψη τα αυστηρά μέτρα καταστολής που εφαρμόζονται για αυτές τις ομάδες, καθώς και το ανάλογο περιεχομένου νομοσχέδιο, το οποίο ψηφίστηκε το 2000 αλλά καν δεν συζητήθηκε με φορείς που ασχολούνται κατεξοχήν με θέματα μετακινούμενων πληθυσμών (κοινότητες μεταναστευτικών ομάδων, μη κυβερνητικές οργανώσεις), διαφαίνεται εντονότερα η γενικότερη αίσθηση που έχει επικρατήσει, ότι δηλαδή η κοινωνική ένταξη των παραπάνω ομάδων έρχεται σε δεύτερη μοίρα και προφανώς αυτό που επιδιώκεται είναι ένα καθεστώς ελέγχου πάνω τους και επιπλέον μια διαρκής εκμετάλλευση της εργασιακής τους δύναμης (Μιχαλόπουλος, 2000).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΩΟ

8.1 Η πόλη του Λαυρίου: το χθες και το σήμερα

Η πόλη του Λαυρίου, όπου πραγματοποιήσαμε την έρευνά μας, είναι μια από τις αρχαιότερες και πιο ξεχωριστές σε ιστορία περιοχές της Ελλάδας. Επιλέξαμε αυτή την περιοχή λόγω του Κέντρου Προσωρινής Διαμονής Αιτούντων Άσυλο, αλλά και λόγω του μεγαλείου που εκπέμπει στον κάτοικο, τον επισκέπτη, τον ξένο. Μπαίνοντας στο Λαύριο κανείς καταλαβαίνει ότι αυτός ο χώρος χρειάζεται σεβασμό και κατανόηση. Μαθαίνοντας βέβαια και την ιστορία του ο σεβασμός αντικαθίσταται από θαυμασμό και διάθεση για μάθηση. Η πόλη του Λαυρίου είναι η εποποιΐα της ανθρώπινης εργασίας, του μόχθου και του πολιτισμού. Ο τόπος των μεταλλείων και των ορυκτών που με τις μεταλλευτικές του φλέβες έθρεψε τον Μινωϊκό, Κυκλαδικό και Μυκηναϊκό πολιτισμό.

«Το Λαύριο βρίσκεται στο νοτιοανατολικό άκρο της Αττικής, απέχει περίπου 52 χιλιόμετρα από την Αθήνα, η έκταση του Δήμου σήμερα περιλαμβάνει 42.000 στρέμματα, και το μεγαλύτερο μέρος του βρίσκεται στην πευκόφυτη περιοχή του Εθνικού Δρυμού Σουνίου, οι ακτές του βρέχονται απ' τη θάλασσα του Νότιου Ευβοϊκού και του Σαρωνικού Κόλπου, σχηματίζοντας δαντελωτές ακρογιαλιές. Ο πληθυσμός του ανέρχεται σήμερα σε 10.800 κατοίκους σύμφωνα με την τελευταία απογραφή. Την τελευταία πενταετία ο αριθμός των κατοίκων έχει αυξηθεί κατά πολύ μεγάλο αριθμό. Η ονομασία Λαύριο χρησιμοποιείται σήμερα και με την στενότερη έννοια της πόλης του Λαυρίου και με την ευρύτερη περιλαμβάνοντας τη μεταλλοφόρα περιοχή της νότιας Αττικής έκτασης 120 km², όπως ακριβώς και στην αρχαιότητα· με την ευρύτερη σημασία της είναι συνώνυμη με τον όρο Λαυρεωτική που είναι πληρέστερος. Η λέξη λαύρειον (ή Λαύριον) προέρχεται από το λαύρα που σημαίνει στενό πέρασμα, στοά και κατ' επέκτασιν μεταλλευτική στοά, άρα Λαύρειο, τόπος πολλών μεταλλευτικών στοών» (Δερματης,1994:21).

«Ο αργυρός τόπος του Λαυρίου αποτέλεσε το έρεισμα του κλασικού θαύματος της Αθηναϊκής Δημοκρατίας. Οι υπόγειες στοές του Λαυρίου έγιναν οι ανοικτοί δρόμοι της δύναμης και του μεγαλείου της Αθήνας. Από το ασήμι του Λαυρίου κατασκευαστήκαν οι 200 τριήρεις - σύμφωνα με την διακρατική πρόταση του Θεμιστοκλή - με τις οποίες οι Αθηναίοι με τους υπολοίπους Έλληνες συνέτριψαν τον Περσικό στόλο στη Σαλαμίνα το 480 π.Χ. Η Αγία Σοφία στην Κωνσταντινούπολη έχει γίνει από το ασήμι του Λαυρίου, όπως γράφει ο Σιλεντίαρος Παύλος (6^{ος} μ.Χ. αιώνας).» (Δερματης,1994:19).

Επίσης στο Λαύριο βρίσκεται και το αρχαιότερο θέατρο του κόσμου; το αρχαίο θέατρο του Θορικού. Στους παράποδες του όρους Βελατούρι διατηρείται παρά τις φθορές που έχει υποστεί το αρχαιότερο θέατρο της Ελλάδας αλλά και σε ολόκληρη την Ευρώπη. Τα παλιότερα χρόνια γίνονταν εκεί δραματικές αναπαραστάσεις και διονυσιακές τελετές. Πιο πέρα βλέπει κανείς το ναό της θεάς Δήμητρας και της Κόρης, οπού το αρχαιολογικό του υλικό μαζί με το αντίστοιχο του ναού της

Αθηνάς στο Σούνιο έχει μεταφερθεί κατά την Ρωμαϊκή περίοδο στην Αγορά της Αθήνας για να κοσμήσουν άλλους ναούς.

Ήδη απ' τη μυθολογία το ακρωτήριο του Σουνίου συνδέεται με τον τραγικό χαμό του Αιγέα, του βασιλιά της Αθήνας, ο οποίος μόλις αγνάντεψε τα μαύρα πανιά στο Αθηναϊκό πλοίο που έρχονταν απ' την Κρήτη νόμισε ότι ο γιος του Θησέας σκοτώθηκε απ' τον Μινώταυρο, έπεσε απ' το βράχο και πνίγηκε στη θάλασσα. Ο Θησέας όμως πάνω στη μέθη απ' την εξόντωση του Μινώταυρου και τη σωτηρία των επτά νέων και επτά νεανίδων που προορίζονταν ως βορά προς αυτόν, λησμόνησε να βάλει τα λευκά πανιά στο πλοίο, σημάδι της νίκης. Έκτοτε το πέλαγος που ανοίγεται απ' το Σούνιο ονομάστηκε Αιγαίον. «Οι Σουνιείς απ' τους αρχαϊκούς χρόνους λάτρευαν στην κορυφή της άκρας τον Ποσειδώνα, θεό της θάλασσας, και την Αθηνά, θεά της σοφίας προσπάθησαν έτσι να εναρμονίσουν δύο αντιμαχόμενες θεότητες, η μία εκ των οποίων - ο Ποσειδώνας - ως γνωστόν είχε ηττηθεί στον αγώνα για την προστασία της Αθήνας. Η Αθηνά, το σύμβολο της εξελικτικής πορείας για την πνευματική ωρίμανση του Έλληνα ανθρώπου και ο Ποσειδώνας η δομή της φύσης, η θάλασσα που πρέπει να εξευμενισθεί και να κατακτηθεί» (Δερματης,1994:54).

«Το Σούνιο στην αρχαιότητα δεν ήταν μόνο σπουδαίο λατρευτικό κέντρο, αλλά είχε μεγάλη σημασία στρατηγική, ναυτιλιακή, εμπορική και μεταλλευτική και φυσικά ήταν πολυπληθές οικιστικό κέντρο, το μεγαλύτερο της Λαυρεωτικής στα κλασικά χρόνια. Το ακρωτήρι του Σουνίου αποτελούσε στρατηγική θέση της πόλης-κράτους των Αθηνών Το λιμάνι δυτικά του ακρωτηρίου ήταν προκεχωρημένος ναύσταθμος των Αθηναίων στις δύσκολες καιρικές συνθήκες είτε προς τον Πειραιά είτε πολύ περισσότερο προς το Αιγαίο. Η δε εμπορική αξία του δυτικού λιμανιού και των άλλων όρμων λειτουργούσαν ως λιμάνια, ήταν μεγάλη για το δήμο Σουνιέων. Ήδη απ' το 455/454 π.χ. οι Σουνιείς είχαν επιβάλει εισφορά επτά οβολών σε επιβατηγά ή εμπορικά πλοία που ελλιμενίζονταν σ' αυτά. Η εισφορά ήταν προς τιμήν του θεού της θάλασσας Ποσειδώνα.» (Δερματης,1994:79).

Όλη η Λαυρεωτική είναι κατάμεστη απ' τα έργα της αρχαίας μεταλλευτικής - μεταλλουργικής τεχνικής τα περισσότερα των οποίων σώζονται στο εσωτερικό της, στο κέντρο του Εθνικού δρυμού στις θέσεις Συντερίνα, Δημολιάκι - όπου ο αρχαίος δήμος της Βήσας - στην Καμάριζα, Σούριζα, Αγ. Τριάδα, στην κοιλάδα του Μπότσαρη, Έλαφο, Μεγάλα Πεύκα, Αγριλέζα - ανθηρό μεταλλευτικό κέντρο του Δήμου Σουνιέων -, άλλα μέσα στα σκοτεινά σπλάχνα της γης και άλλα στην επιφάνειά της.

«Ορύγματα, στοές (γαλαρίες) που ξεκινούν απ' την επιφάνεια, φρέατα μεταλλευτικά βάθους πάνω από 100m κι από κει υπόγειες στοές πολλών χιλιομέτρων, κι ακόμη πάνω στο σώμα της Λαυρεωτικής γης χαραγμένα τα εργαστήρια επεξεργασίας των μεταλλευμάτων, τα πλυντήρια καθαρισμού τους, δεξαμενές νερού, εγκαταστάσεις καμίνων όπως και άλλα αρχαιολογικά ευρήματα που σχετίζονται με την οργάνωση και διαχείριση των μεταλλείων απ' το Αθηναϊκό κράτος,

αναπαριστούν την πλήρη εικόνα της λειτουργίας των αργυρείων του Λαυρείου» (Δερμάτης,1994:109).

«Αυτή η τεχνική που διείπε την εξόρυξη των μεταλλευμάτων, τον εμπλουτισμό τους, την τήξη, την κυπέλλωση και την ανάτηξη είναι βασικά η ίδια και στα νεότερα χρόνια στον 19ο και 20ο αι., όταν οι μεταλλευτικές εταιρείες που είχαν ιδρυθεί στο Λαύρειο έκαναν ακριβώς το ίδιο έργο, στην ίδια περιοχή με οδηγό τα μεταλλευτικά έργα των αρχαίων με τον απαραίτητο εκσυγχρονισμό στις μεταφορές με τους σιδηρόδρομους, στα συστήματα εμπλουτισμού, στις καμίνους τήξης και κυπέλλωσης ως αποτέλεσμα της βιομηχανικής επανάστασης» (Δερμάτης,1994:111).

«Στην εξόρυξη του αργυρομολυβδούχου μεταλλεύματος εργάζονταν οι δούλοι. Μέχρι τον 50 αι., πριν ανακαλύψουν δηλαδή την 2η και 3η επαφή, άνοιγαν ερευνητικές στοές για να συναντήσουν το μετάλλευμα. Οι στοές ήσαν στενές ύψους 60- 100 cm και πλάτους 60- 90 cm για λόγους "οικονομοτεχνικούς" δηλαδή και για την ταχύτητα εύρεσης του κοιτάσματος και για ασφάλεια επειδή δεν χρειάζονταν υποστυλώματα. Τα εργαλεία της εξόρυξης ήσαν το σφυρί (τύκος) και το βελόνι - καλέμι (ξοϊς), το οποίο στη μύτη ήταν "βαμμένο" με χάλυβα (ατσάλι) για να είναι πιο ανθεκτικό . Άλλα εργαλεία ήσαν ο "κασμάς" για την εξόρυξη του μεταλλεύματος και η "τσάπα" και το φτυάρι για την μετακίνηση των σωρών του μεταλλεύματος. Σαφώς επομένως αποδεικνύεται ότι οι αρχαίοι Έλληνες και μάλιστα οι Αθηναίοι στο Λαύρειο παρήγαγαν σίδηρο και χάλυβα για τις ανάγκες τους, πρωτ' απ' όλα για την κατασκευή εργαλείων και στις δομικές κατασκευές» (Δερμάτης,1994:111-112).

Μπορεί τα κοιτάσματα του αργυρούχου μολύβδου να έχουν εξαντληθεί, όμως τα μεταλλευτικά και μεταλλουργικά μνημεία του τόπου μας είναι τα νέα κοιτάσματα, πολιτιστικά κοιτάσματα που παραμένουν ανεξάντλητα. Απ' τα βιομηχανικά κτίρια της Ελληνικής εταιρείας σώζονται το μηχανουργείο σε μικρή απόσταση δυτικά του λιμανιού, το κτίριο με το ρολόι, το αμαξοστάσιο του τρένου, το χημείο, με τον ασημόφουρνο, νότια δε μεγάλο τμήμα του καπναγωγού που καταλήγει στη βάση της δίδυμης καμινάδας που υπήρχε στην κορυφή του παρακείμενου λόφου, μια κάμιнос στη νότια πλευρά του λιμανιού, το αντλιοστάσιο στην αρχή της κοιλάδας της Νόρια (το σημερινό Δημοτικό Αντλιοστάσιο) και προς το τέρμα της δίπλα απ' το σημερινό Λύκειο του Λαυρείου τα υπολείμματα του μεγάλου ατμήλατου μεταλλοπλυσίου.

«Ο παραγόμενος απ' την Ελληνική εταιρεία αργυρούχος μολύβδος εξάγονταν κυρίως στην Αγγλία όπου διαχωρίζονταν σε άργυρο και μολύβδο. Απ' το 1889 έγινε προσπάθεια και παρήχθη μαλακός μολύβδος για τις ανάγκες της αναπτυσσόμενης Ελληνικής βιομηχανίας και με κάμινο κυπέλλωσης συστήματος αγγλικού και άργυρος» (Δερμάτης,1994:184-185).

Το μηχανουργείο της Ελληνικής Εταιρείας κατασκεύαζε μηχανήματα και εξαρτήματα προς αντικατάσταση των φθαρμένων ή και καινούργια όπως τα βαγονέτα των σιδηροδρόμων ,τροχούς και ότι υπαγόρευαν οι μεταλλουργικές και μεταλλευτικές ανάγκες.

«Στη βόρεια πλευρά του λιμανιού σώζονται τα ιστορικά κτίρια του Αττικού σιδηροδρόμου που απέχουν λίγα μέτρα το ένα απ' το άλλο. Προς το λιμάνι ήταν ο ξενώνας των σιδηροδρομικών

υπαλλήλων το αμέσως επόμενο το καφενείο του σιδηροδρομικού σταθμού και το τρίτο ο σταθμός. Ο Αττικός σιδηρόδρομος κατασκευάστηκε απ' την Ελληνική εταιρεία η οποία δαπάνησε 6.000.000 δρχ. αφού ήλθε σε διακανονισμό με το Ελληνικό κράτος στο οποίο χρωστούσε πολύ περισσότερα λόγω της συμμετοχής του στα κέρδη της εταιρείας σύμφωνα με τη σύμβαση του 1873. Ο Αττικός σιδηρόδρομος κατασκευάστηκε απ' την Ελληνική εταιρεία η οποία δαπάνησε 6.000.000 δρχ. αφού ήλθε σε διακανονισμό με το Ελληνικό κράτος στο οποίο χρωστούσε πολύ περισσότερα λόγω της συμμετοχής του στα κέρδη της εταιρείας σύμφωνα με τη σύμβαση του 1873. Η γραμμή ξεκινούσε από την Αθήνα, απ' τη πλατεία Αττικής με διακλάδωση προς Κηφισιά και Ν. Ηράκλειο, περνούσε από Χαλάνδρι, τα χωριά των Μεσογείων και κατέληγε στο λιμάνι του Λαυρείου. Η σιδηροδρομική σύνδεση με την Αθήνα έδωσε ώθηση στην οικονομία και τον πολιτισμό του Λαυρείου καθιστώντας τη μεταφορά των εμπορευμάτων ως και τη μετάβαση των ανθρώπων, απλών και επιφανών, οικονομικών και πολιτικών παραγόντων, πιο εύκολη.» (Δερμάτης,1994:191).

«Το λιμάνι των Εργαστηρίων, το λιμάνι του Λαυρείου απ' τα τέλη του περασμένου αιώνα και στις αρχές του 20ου αι., ήταν το μοναδικό Ελληνικό λιμάνι που δεχόταν μεγάλα ατμόπλοια λόγω των μεταλλευτικών και μεταλλουργικών εργασιών· 120 ατμόπλοια αναφέρει ο Α. Κορδέλλας το 1888, φθάνουν κάθε χρόνο για να μεταφέρουν καύσιμη ύλη και να παραλάβουν τα μεταλλουργικά προϊόντα». (Δερμάτης,1994:193).

Στη βόρεια πλευρά του λιμανιού σώζονται σήμερα η σιδερένια Γαλλική Σκάλα και πίσω ακριβώς ερείπια των αποθηκών της Γαλλικής Εταιρείας και ανατολικά μερικοί σωροί απ' τις σκουριές της.

«Η σκάλα κατασκευάστηκε το 1888 για να εξυπηρετήσει και αυτή την ευκολότερη φόρτωση στα πλοία των μεταλλουργικών προϊόντων της Γαλλικής εταιρείας τα οποία εξάγονταν κατ' εξοχήν στη Γαλλία, και την εκφόρτωση άλλων υλικών.» (Δερμάτης,1994:195).

Η Σκάλα στέκει σήμερα εκεί, επιβλητική, σκουριασμένη απ' το χρόνο, μένει τώρα σιωπηλή και κοιτάζει το πέλαγος, οι σιδερένιες κολόνες της υποβαστάζουν μian ολόκληρη εποχή και τον ιστορικό καϋμό του Λαυρείου.

Σήμερα στο λιμάνι του Λαυρείου σταθμεύουν μεγάλα εμπορικά πλοία, τα ψαροκάϊκα και απ' αυτό ξεκινούν δύο πλοία επιβατηγά που συνδέουν το Λαύρειο με τα Κυκλαδίτικα νησιά, της Τζιάς και της Κύθνου, της Πάρου, της Μυκόνου της Σαμοθράκης κ.τ.λ.. Το καλοκαίρι ελλιμενίζονται τουριστικά σκάφη και ιστιοπλοΐκα. Τα έργα υποδομής που έχουν ξεκινήσει και ο προγραμματισμός που έχει γίνει είναι να πραγματοποιηθεί η σύνδεσή του με τα νησιά του Αιγαίου. Τούτο σε συνδυασμό δε με την επαναλειτουργία του τραίνου θα αναπτύξουν πολλαπλώς την πόλη του Λαυρείου.

Το βιομηχανικό συγκρότημα Της Γαλλικής εταιρείας.

Το 1873 ο I B Serpieri ιδρύει την εταιρεία Compagnie Francaise des Mines du Lauήum (Γαλλική Εταιρεία Μεταλλείων Λαυρείου). Το 1876 τα κυρίως βιομηχανικά της κτίρια και οι

εγκαταστάσεις εμπλουτισμού και μεταλλουργίας κατασκευάστηκαν στη βόρεια πλευρά του Κυπριανού, οικισμό μεταλλωρύχων και ανθρώπων που ήρθαν στο Λαύριο για εύρεση εργασίας. Η έδρα της ήταν στο Παρίσι.

«Σ' αυτές τις εγκαταστάσεις γινόταν η επεξεργασία των μικτών θειούχων μεταλλευμάτων, θειούχου ψευδαργύρου (σφαλερίτη), θειούχου σιδήρου (σιδηροπυρίτη), θειούχου μολύβδου (γαληνίτη) και των οξειδωμένων μεταλλευμάτων, ανθρακικού μολύβδου (κερουσίτη) και ανθρακικού ψευδαργύρου (σμιθσονίτη ή καλαμίνας). Η εξόρυξη των μεταλλευμάτων γινόταν σε όλο σχεδόν το υπέδαφος της Ανατολικής Λαυρεωτικής - πλήν φυσικά των μικρών μεταλλείων της Ελληνικής εταιρείας - τα κύρια όμως εξορυκτικά της κέντρα ήσαν στην Καμάριζα - Σούριζα και στην Πλάκα, βορειοδυτικά του Θορικού. Εκτός των κοιτασμάτων καλαμίνας που εξόρυσσε η Γαλλική εταιρεία στο Λαύρειο βρήκε έτοιμους σωρούς - χιλιάδες τόννους εξορυγμένης καλαμίνας στις υπόγειες μεταλλευτικές εργασίες των αρχαίων, οι οποίοι λόγω του ότι ενδιαφέρονταν μόνον για τον αργυρούχο μολύβδο, την απέρριπταν, είναι οι λεγόμενες εσωτερικές εκβολάδες (σκουριές που υπάρχουν ακόμα και σήμερα)».(Δερμάτης,1994:223).

«Η Γαλλική εταιρεία κατασκεύασε μεγάλα πλυντήρια για τον εμπλουτισμό των φτωχών μεταλλευμάτων αργυρούχου μολύβδου με την κλασική κατά τάξη ειδικού βάρους βαρυμετρική μέθοδο των αρχαίων με τη βοήθεια του νερού, βελτιωμένη μόνο κατά τα τεχνικά μέσα. Αρχικά την κινητήρια δύναμη στο εργοστάσιο της Γαλλικής εταιρείας έδιναν οι εγκαταστάσεις των ατμομηχανών και στη συνέχεια του ηλεκτρισμού. Οι ηλεκτροπαραγωγικές μονάδες χρησιμοποιούσαν ως καύσιμη ύλη το φωταέριο το οποίο επίσης παρήγαγε η εταιρεία.» (Δερμάτης,1994:234).

Το συγκρότημα της Γαλλικής εταιρείας στον Κυπριανό με τα βιομηχανικά του κτίρια και τον μηχανολογικό του εξοπλισμό στο μεγαλύτερό του μέρος, σώζεται και μπορεί να μας διδάξει την αρχιτεκτονική και την τεχνολογία του. «Μπορεί να τα θαυμάσει κανείς, παίρνοντας βιώματα, γνώση και αισθήματα μιας ολόκληρης εποχής· τα μάτια συγκρατούν τις εικόνες, τα χέρια ψαχνουν τα μηχανήματα και ο νους βρίσκεται σε μίαν αδιάκοπη συνομιλία μαζί του » (Δερμάτης,1994:236).

«Τελικά σήμερα οι κτιριακές και οι μηχανολογικές εγκαταστάσεις της Γαλλικής εταιρείας κηρύχθηκαν διατηρητέα μνημεία και αγοράστηκαν το 1992 απ' το Ελληνικό κράτος, ώστε το Υπουργείο Πολιτισμού να τον αναδείξει σε βιομηχανικό Μουσείο, το δε Ε.Μ. Πολυτεχνείο να λειτουργήσει εκεί το κέντρο τεχνολογικής έρευνας και βιομηχανικών καινοτομιών Εκτός αυτών όμως αποτελούν προ παντός και μνημεία εργασίας· μέσα σ' αυτούς τους χώρους είναι διάχυτος ο σκληρός μόχθος των ανθρώπων, είναι ζωγραφισμένοι οι καϋμοί και οι ελπίδες τους, είναι αποτυπωμένες οι ψυχές όσων έχασαν τη ζωή τους, νικημένοι απ' τη μολυβδίαση, τη πνευμονοκονίαση και το αρσενικό» (Δερμάτης,1994:239).

«Μετά το Β' Παγκόσμιο πόλεμο η βιομηχανική της οικονομία αναπτύχθηκε, πέραν απ' τα μεταλλεία και σε άλλους παραγωγικούς τομείς. Μεταπολεμικά οι βιομηχανικές μονάδες της πόλης ήταν η δύναμή της, όμως η μονοσήμαντη εξάρτηση της οικονομίας της απ' αυτές αποδείχθηκε ότι

ήταν και η αδυναμία της. Το τελευταίο χρονικό διάστημα κατέρρευσαν ολοσχερώς οι περισσότερες βιομηχανικές επιχειρήσεις δημιουργώντας μεγάλο οικονομικό πρόβλημα στην πόλη. Το Λαύρειο είχε περάσει ανάλογες οικονομικές κρίσεις το 1911, το 1930· τις ξεπέρασε· η τελευταία όμως ήταν η σοβαρότερη, αλλά παρά τις δυσκολίες η πόλη θα επιζήσει. Διαθέτει την ιστορική αντοχή γι' αυτό. Μπορεί η λάμψη του αργύρου να μην ξαναφανεί στο Λαύρειο, η λάμψη, όμως, στα μάτια της διατηρείται, υπάρχει. Οι ελπίδες που φέγγουν στα πρόσωπα των ανθρώπων της, το πείσμα τους σε συνδυασμό με την υπεύθυνη επιστημονική προετοιμασία και τη συστηματική ροή των οικονομικών πόρων είναι οι προϋποθέσεις για μια νέα συνολική ανάπτυξη που θα σέβεται το περιβάλλον, για μια καινούργια αναγέννηση» (Δερμάτης,1994:22).

Την τελευταία δεκαετία έχουν κλείσει τα περισσότερα εργοστάσια της περιοχής και η πόλη του Λαυρίου τα τελευταία χρόνια έχει γίνει μια αποβιομηχανοποιημένη περιοχή βαριάς βιομηχανίας .Μεγάλος αριθμός εργοστασίων σταμάτησε να συνεισφέρει οικονομικά στην Ελλάδα και μεγάλος αριθμός ντόπιων κατοίκων και ξένου μεταναστευτικού πληθυσμού που είχαν έρθει στο Λαύριο για να εργαστούν και να ζήσουν τις οικογένειες τους έμειναν άνεργοι .Άλλοι αναγκαστήκαν να φύγουν και να εγκατασταθούν στο τόπο καταγωγής τους και άλλοι αποφάσισαν να ψάξουν για δουλειά στα Μεσόγεια και σε κοντινές περιοχές .Τρία από τα πιο μεγάλα σε αριθμό εργαζομένων εργοστάσια ήταν ο Καρτέλας , ο Δέδες και η Ιζόλα. Τα δυο πρώτα ασχολούνταν με την κλωστοϋφαντουργία και το άλλο με κατασκευή ειδών υγιεινής . Υπάρχουν βέβαια ακόμα σε λειτουργία η ΕΒΟ-ΠΥΡΚΑΛ (βιομηχανία όπλων) , η DAW (παραγωγή φενιζόλ), η ΧΥΜΑ (αποθήκη χημικών προϊόντων),η ΔΕΗ (παροχή ηλεκτρικού ρεύματος σε όλη την Αττική),η OLYMPIC MARIN (ναυπηγική εταιρεία) κ.τ.λ. Τα τελευταία χρόνια από το 2000 και έπειτα στο Λαύριο δημιουργούνται αρκετές μικρές εταιρείες και βιοτεχνίες, οι οποίες απασχολούν ένα μεγάλο αριθμό ανέργων. Με αυτό τον τρόπο μειώνεται κατά πολύ η ανεργία στο Λαύριο ιδιαίτερα στους νέους .Διότι η ηλικία των κατοίκων που είναι από 40 και πάνω βρίσκεται σε μεγάλα επίπεδα ανεργίας. Ένας αρκετά μεγάλος αριθμός κατοίκων εργάζεται περιστασιακά σε εποχιακές εργασίες (κατασκηνώσεις, ξενοδοχεία) ή είναι ελεύθεροι επαγγελματίες με δικές τους επιχειρήσεις και μαγαζιά , τους οποίους χρησιμοποιήσαμε ως δείγμα στην έρευνα μας .

Η ανεργία είναι ένα από τα σοβαρότερα προβλήματα που αντιμετώπισε η πόλη του Λαυρίου, όμως τώρα έχει αρχίσει να παρουσιάζει ύφεση. Ένα άλλο από τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι κάτοικοι είναι η δυσκολία πρόσβασης σε νοσοκομείο σε περίπτωση άμεσης ανάγκης. Υπάρχει βέβαια ένα Κέντρο Υγείας που αντιμετωπίζει τα προβλήματα υγείας των κατοίκων αλλά δεν είναι αρκετό σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης και σε σοβαρά προβλήματα υγείας. Τα τελευταία χρόνια υπάρχει αύξηση στην χρήση ουσιών και αλκοόλ ιδιαίτερα στην ηλικία από 17εως 28 ετών στους άνδρες και αύξηση χρήσης ψυχοφαρμάκων σε γυναίκες μικρής και μεγάλης ηλικίας.

Όλα τα παραπάνω προβλήματα αντιμετωπίζονται κυρίως από τις διάφορες κοινωνικές υπηρεσίες που υπάρχουν στην περιοχή του Λαυρίου και οι οποίες είναι οι εξής:

1) Γραφείο Παροχής Κοινωνικών και Υποστηρικτικών Υπηρεσιών, το οποίο συστεγάζεται στο δήμο Λαυρεωτικής και έχει ως αρμοδιότητα του την συμβουλευτική, την στήριξη και ενδυνάμωση των πολιτών ,ώστε να προετοιμαστούν πλήρως για την ισότιμη πρόσβαση τους σε φορείς απασχόλησης και κοινωνικές υπηρεσίες, καθώς και την διασύνδεση με άλλες υπηρεσίες και φορείς. Το προσωπικό είναι λιγοστό μόλις ένας κοινωνικός ανθρωπολόγος. Πριν από λίγους μήνες υπήρχε και μια ψυχολόγος, όμως τώρα κάνει μεταπτυχιακό στο εξωτερικό.

2) Πρόγραμμα Βοήθεια το σπίτι: Υπάρχουν δυο προγράμματα βοήθεια στο σπίτι στην περιοχή του Λαυρίου με τρία άτομα προσωπικό το καθένα αντίστοιχα (κοινωνική λειτουργό , νοσηλεύτρια και οικιακή βοηθό). Οι υπηρεσίες που παρέχει είναι η ψυχολογική και συμβουλευτική στήριξη των εξυπηρετούμενων πολιτών και των οικογενειών τους, οικιακή φροντίδα, ατομική υγιεινή και καθαριότητα, διευκόλυνση της κοινωνικής συμμετοχής και δραστηριοποίησης .

3) ΕΚΑΚΒ-ΕΚΚΑ (Κέντρο κοινωνικής στήριξης ή Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης): Απευθύνεται σε όλους τους πολίτες του Λαυρίου, αλλά και όλων των Μεσογείων. Αντιμετωπίζει καταστάσεις κρίσης τις οποίες δεν μπορεί να αντιμετωπίσει μονός του κάποιος πολίτης. Οι καταστάσεις αυτές μπορεί να σχετίζονται με προβλήματα στην οικογένεια, την εργασία, το σχολείο αλλά και με ψυχικές δυσκολίες και συμπτώματα, όπως άγχος, φοβίες, κατάθλιψη. Επίσης απευθύνεται στους πολίτες που έχουν κάποιο προνομιακό αίτημα, όπως δικαιώματα, παροχές, προνομιακές υπηρεσίες. Το προσωπικό που στελεχώνει το κέντρο είναι μια κοινωνική λειτουργός, ένας ψυχολόγος και μια διοικητική υπάλληλος.

4) Κέντρο Ανοικτής Προστασίας Ηλικιωμένων (ΚΑΠΗ): Το προσωπικό που εξυπηρετεί το ηλικιωμένο σύνολο του πληθυσμού είναι μια κοινωνική λειτουργός και μια νοσηλεύτρια. Στόχος του συγκεκριμένου ΚΑΠΗ και κάθε γενικά ΚΑΠΗ είναι:

α. Η πρόληψη βιολογικών, ψυχολογικών και κοινωνικών προβλημάτων των ηλικιωμένων ώστε να παραμείνουν αυτόνομα, ισότιμα και ενεργά μέλη του κοινωνικού συνόλου.

β. Η διαφώτιση και συνεργασία του ευρύτερου κοινού και των ειδικών φορέων, σχετικά με τα προβλήματα και τις ανάγκες των ηλικιωμένων.

γ. Η έρευνα σχετικών με τους ηλικιωμένους θεμάτων.

5) Κέντρο Προσωρινής Διαμονής Αιτούντων Άσυλο Αλλοδαπών Λαυρίου, διοικούμενο από τον Ελληνικό Ερυθρό Σταυρό σε συνεργασία με την Διεθνή Κοινωνική Υπηρεσία τη διοίκηση και λειτουργία του οποίου έχει αναλάβει ο Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός.

«Η πολιτεία και ειδικότερα η πόλη του Λαυρίου, έχουν να παραθέσουν στο προσκήνιο την διαχρονική παρουσία του Κέντρου Υποδοχής Προσφύγων που ήδη πρόσφατα έχει κλείσει μισό αιώνα παρουσίας αφού έζησε και το τέλος του διπολικού κόσμου, που ήταν η αφορμή της ίδρυσής του. Χιλιάδες πρόσφυγες από χώρες γειτονικές της Ανατολικής Ευρώπης και από τις πλέον απομακρυσμένες εστίες του φυλετικά, ρατσιστικά και πολιτικά ταραγμένου πλανήτη έφθασαν στην Ελλάδα, ζήτησαν πολιτικό άσυλο και φιλοξενήθηκαν προσωρινά στις εγκαταστάσεις του Κέντρου προσφύγων, που και αυτές σε μια διαχρονική πορεία μεγάλωναν και εκσυγχρονίζονταν, ώστε

σήμερα η δυνατότητα φιλοξενίας να ανέρχεται σε 250 έως και 300 άτομα».(Διεθνής Κοινωνική Υπηρεσία, 1997:17)

«Στη διάρκεια των 50 χρόνων το Κέντρο Προσφύγων Λαυρίου έχει υπάρξει ένα ασφαλές μέρος για χιλιάδες ανθρώπους από όλο τον κόσμο. Στόχος του Κέντρου είναι να παρέχει προσωρινά τροφή και στέγη σε οικογένειες και σε μεμονωμένα άτομα που ζητούν άσυλο στην Ελλάδα καθώς υπάρχει φόβος διώξής τους στην χώρα προέλευσης. Επιπλέον, βοήθεια παρέχεται προκειμένου να βρεθεί μόνιμη λύση στο πρόβλημα αυτών των ανθρώπων είτε στην Ελλάδα είτε σε κάποια τρίτη χώρα.» (Διεθνής Κοινωνική Υπηρεσία, 1997:17)

«Χωροταξικά βρίσκεται ακριβώς παραπλεύρως του αστυνομικού τμήματος αλλοδαπών και της πυροσβεστικής υπηρεσίας, στο κέντρο της πόλης και έχει θεωρητικά τη δυνατότητα φιλοξενίας 300 ατόμων, αν και στην πραγματικότητα είναι περισσότεροι όσοι διαμένουν εκεί περιμένοντας να τους χορηγηθεί πολιτικό άσυλο. Η έκταση που καταλαμβάνει συνολικά με όλα τα οικήματα και τον υπαίθριο χώρο είναι περίπου δυο στρέμματα.

Τρία συνεχόμενα κτίρια με δύο αυλές με εξήντα επτά (67) δωμάτια σε σύνολο χιλίων εξακοσίων περίπου τ.μ. (1.600) διατίθενται σε οχτακόσιους (800) περίπου διερχόμενους ετησίως πρόσφυγες» (Διεθνής Κοινωνική Υπηρεσία, 1997: 19)

«Η καθημερινή φροντίδα καθαριότητας και η συνεχώς απαιτούμενη συντήρηση είναι έργο επίπονο καθώς στα συγκατοίκηση διαφόρων εθνικοτήτων οι αρχές υγιεινής και καθαριότητας συχνά διαφοροποιούνται. Στην άρτια και προσεγμένη διατροφή των προσφύγων λαμβάνονται πάντοτε υπ' όψη οι πολιτιστικές και θρησκευτικές τους ιδιαιτερότητες ενώ ταυτόχρονα ευπρόσδεκτες γίνονται κάποιες διατροφικές προτάσεις προσφύγων. Φυσικά μέσα στα όρια του εφικτού και των προσφερομένων δυνατοτήτων. Σε ιδιαίτερες περιπτώσεις προβλημάτων υγείας , ισχύουν εξατομικευμένα διαιτολόγια.» (Διεθνής Κοινωνική Υπηρεσία, 1997: 19)

«Τρεις κατηγορίες προσφυγικού πληθυσμού φιλοξενούνται στο Κέντρο Προσφύγων:

α) Αιτούντες άσυλο: Έχουν έρθει στο Κέντρο πρόσφατα ,έχουν κάνει αίτηση για άσυλο αλλά δεν έχουν πάρει ακόμη απάντηση στην αίτησή τους

β) Αναγνωρισμένοι Πρόσφυγες: Έχουν αναγνωριστεί σαν πρόσφυγες από τις Ελληνικές Αρχές αλλά εξακολουθούν να μένουν στο Κέντρο μέχρι να είναι έτοιμοι να ενσωματωθούν στην τοπική κοινότητα ή να μεταναστεύσουν σε τρίτη χώρα.

γ) Περιπτώσεις που το αίτημα ασύλου έχει απορριφθεί σε β' βαθμό επιτακτική είναι η ανάγκη απομάκρυνσης από το Κέντρο και ως εκ τούτου από την χώρα.» (Διεθνής Κοινωνική Υπηρεσία, 1997: 18)

«Το μεγαλύτερο αριθμό προσφυγικού πληθυσμού αποτελούν οι Κούρδοι Τουρκίας, ακολουθούν οι Κούρδοι Ιράκ και ένα μικρό μωσαϊκό εθνικοτήτων από Αφρική, Ασία, Αφγανιστάν , Ερυθραία, Σουδάν, Συρία , Σομαλία, Γιουγκοσλαβία κλπ» (Διεθνής Κοινωνική Υπηρεσία, 1997:18)

«Η συνολική χωρητικότητα του Κέντρου ανέρχεται στα 300 άτομα. Καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου ο συνολικός αριθμός των φιλοξενούμενων ανά μήνα ανέρχεται στα 270 - 300 άτομα.

Σύμφωνα με αυτά τα στοιχεία, η κινητικότητα του Κέντρου ετησίως υπολογίζεται στα 600 άτομα περίπου» (Κέντρο Προσωρινής Διαμονής Αιτούντων Άσυλο Αλλοδαπών Λαυρίου, χχ, χσ).

ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ - ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟΤΗΤΑ ΚΕΝΤΡΟΥ

«Το ανθρώπινο δυναμικό του κέντρου στο Λαύριο αποτελείται από δυο κοινωνικούς λειτουργούς ,δυο διερμηνείς ,που καλύπτουν την μετάφραση στην τουρκική γλώσσα και την διερμηνεία για τις χώρες του Ιράν και του Αφγανισταν. Μέχρι το 2005 υπήρχε μια νηπιαγωγός με πρόσληψη από το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων. Καθώς και μια εκπαιδευτικός , προσωπικό του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού για εκμάθηση της Ελληνικής Γλώσσας και ενισχυτική διδασκαλία στους πρόσφυγες και τους αιτούντες πολιτικό άσυλο» (Κέντρο Προσωρινής Διαμονής Αιτούντων Άσυλο Αλλοδαπών Λαυρίου,χχ,χσ).

ΝΟΜΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ

«Τη Νομική Συμβουλευτική και Υποστήριξη των φιλοξενούμενων στο Κέντρο για θέματα Προσφυγικού Καθεστώτος έχει αναλάβει το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες. Παρέχει τις υπηρεσίες του στο Κέντρο μία φορά την εβδομάδα. Η μέση τιμή προσέλευσης στη Νομική Υπηρεσία ανά ημέρα ανέρχεται στον αριθμό των 12 ατόμων» (Κέντρο Προσωρινής Διαμονής Αιτούντων Άσυλο Αλλοδαπών Λαυρίου, χχ ,χσ).

«Ο συνολικός αριθμός εξυπηρετούμενων από τη Νομική Υπηρεσία ανέρχεται στους 450. Το 75% αυτών προσέρχεται για ενημέρωση και συμβουλευτική σε θέματα διοικητικής κατάστασης και νομικής φύσης, για προσπέλαση κωλυμάτων που προκύπτουν στο Υπουργείο Δημόσιας Τάξης ή τα κατά τόπους Αστυνομικά Τμήματα Αλλοδαπών (από κακή εφαρμογή του Νόμου ή άγνοια θεσμικού πλαισίου από λάθη που προέρχονται από τους ίδιους τους πρόσφυγες) και το 25% για προσφυγές είτε σε Α' είτε σε Βαθμό και για προσφυγές που προκύπτουν πλέον κατά τη Συνθήκη του Δουβλίνου» (Κέντρο Προσωρινής Διαμονής Αιτούντων Άσυλο Αλλοδαπών Λαυρίου, χχ, χσ).

«Αναγνωρίζοντας ως βασική τους ανάγκη την εύρεση εργασίας αλλά και ουσιαστικό παράγοντα για την ανανέωση του πληθυσμού του Κέντρου την αποφυγή του φαινομένου της ιδρυματοποίησης και την κοινωνική τους ένταξη με τις καλύτερες προϋποθέσεις, δίνεται ιδιαίτερη βαρύτητα στην οργάνωση και λειτουργία γραφείου ευρέσεως εργασίας. Ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα που αντιμετωπίζει η ομάδα των προσφύγων και συνάμα αποτελεί το κύριο αίτημά τους προσερχόμενη στην κοινωνική υπηρεσία του Κέντρου είναι θέματα υγείας. Με τις διαστάσεις που πήρε τα τελευταία χρόνια το φαινόμενο της μαζικής εισροής προσφύγων αιτούντων άσυλο, δημιουργήθηκε πέραν των άλλων προβλημάτων η μαζική διαβίωση σε χώρους και καταλύματα ακατάλληλα, αλλά και υπερσυγκέντρωση στους υπάρχοντες ξενώνες. Γενικός στόχος είναι η ενημέρωση των προσφύγων αιτούντων άσυλο σε θέματα ατομικής και Δημόσιας υγιεινής για την προαγωγή της υγείας και την πρόληψη ασθενειών.» (Κέντρο Προσωρινής Διαμονής Αιτούντων Άσυλο Αλλοδαπών Λαυρίου, χχ, χσ).

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ

«Η Κοινωνική Υπηρεσία ιδρύθηκε στην δεκαετία του 1960 από τον Ελληνικό Κλάδο της Διεθνούς Κοινωνικής Υπηρεσίας και έχει ήδη διανύσει 37 χρόνια ενεργούς παρουσίας στο Κέντρο. Την Κοινωνική Υπηρεσία στο Κέντρο Προσφύγων λειτουργεί η Διεθνής Κοινωνική Υπηρεσία-Ελληνικός Κλάδος. Το Πρόγραμμα αυτό χρηματοδοτείται από την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες» (Κέντρο Προσωρινής Διαμονής Αιτούντων Άσυλο Αλλοδαπών Λαυρίου, χχ, χς).

«Η Κοινωνική Υπηρεσία του Κέντρου Υποδοχής Προσφύγων Λαυρίου που συμβαίνει να είναι και η μοναδική στην Επικράτεια σε παρόμοιο χώρο, διαμορφώνει το εργασιακό της περίγραμμα σε πολλαπλά επίπεδα με απώτερο στόχο και σκοπό την κάλυψη πάσης φύσεως ατομικών ή οικογενειακών αναγκών αλλά και ταυτόχρονα την ισορροπημένη κατά το δυνατόν συμβίωση στις κοινές ανθρώπινες ανάγκες. Το προσωπικό της Κοινωνικής Υπηρεσίας αποτελείται από δύο Κοινωνικούς Λειτουργούς, μία Ψυχολόγο Υπεύθυνη των Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων και μία Γραμματέα.» (Κέντρο Προσωρινής Διαμονής Αιτούντων Άσυλο Αλλοδαπών Λαυρίου, χχ, χς).

«Βασικός σκοπός του Αναπτυσσόμενου Σχεδίου Δράσης της Κοινωνικής Υπηρεσίας είναι:

Η ανάπτυξη πολυ-επίπεδων, αλληλοσυμπληρούμενων και αμφίδρομων ενεργειών, εμπλέκοντας σε αυτές και τη συγκεκριμένη πληθυσμιακή ομάδα (πολιτική της οριζόντιας προσέγγισης - mainstreaming) για την πολύπλευρη κοινωνική και εργασιακή τους προετοιμασία (καλλιέργεια και ανάπτυξη κοινωνικών και άλλων δεξιοτήτων) ώστε μετά το πέρας των ενεργειών αυτών να ενταχθούν ομαλά, άμεσα και δυναμικά στην ευρύτερη κοινωνία. Η Κοινωνική Υπηρεσία εξυπηρετεί εκτός από τους εγγεγραμμένους στο Κέντρο και τους μη εγγεγραμμένους αλλά και τους πρόσφυγες διαμένοντες εκτός Κέντρου» (Κέντρο Προσωρινής Διαμονής Αιτούντων Άσυλο Αλλοδαπών Λαυρίου, χχ, χς).

«Ως τεχνική με σκοπό την ενεργοποίηση της ομάδας - στόχου έχει αναπτυχθεί Δίκτυο Αμοιβαίας Βοήθειας. Απαρτίζεται από εθελοντές πρόσφυγες στους οποίους και διοχετεύονται πληροφορίες αναφορικά με θέματα που τους αφορούν και αυτοί με τη σειρά τους ενημερώνουν τους υπόλοιπους πρόσφυγες και τους κινητοποιούν (peer - education)» (Κέντρο Προσωρινής Διαμονής Αιτούντων Άσυλο Αλλοδαπών Λαυρίου, χχ, χς).

«Το περιεχόμενο των ενεργειών αποτυπώνεται ως εξής:

- Ατομική Υποστηρικτική Συμβουλευτική και Ομαδική Συμβουλευτική - Συμβουλευτική στην Οικογένεια (παροχή ψυχο-κοινωνικής στήριξης με ιδιαίτερη έμφαση στις ευπαθείς ομάδες του Κέντρου αλλά και σε αλλοδαπούς που διαμένουν εκτός Κέντρου, οι οποίοι βρίσκονται στη φάση της αποκατάστασης, ούτως ώστε να μην επιστρέφουν και πάλι στο Κέντρο
- Παρέμβαση σε τυχόν περιόδους κρίσης,

- Εμπλοκή και αξιοποίηση του εθελοντικού δυναμικού στις δραστηριότητες της Κοινωνικής Υπηρεσίας και του Κέντρου γενικότερα για την καλύτερη εξυπηρέτηση της ομάδας – στόχου.
- Εύρεση - κινητοποίηση δωρητών για την παροχή δωρεών μετά από αξιολόγηση των τρεχουσών αναγκών του Κέντρου.
- Συνεργασία με υπηρεσίες και φορείς της τοπικής κοινότητας για το σχεδιασμό και υλοποίηση προγραμμάτων (εκπαιδευτικών, κοινωνικών, διαπολιτισμικών και άλλων).
- Οργάνωση, υλοποίηση και εποπτεία εκπαιδευτικών προγραμμάτων για ενήλικες και παιδιά. εντός του Κέντρου (νηπιαγωγείο, μαθήματα Ελληνικών, ενισχυτική διδασκαλία, μαθήματα Κουρδικής γλώσσας) καθώς και συνεργασία με ανάλογους φορείς στην Κοινότητα (Α' και Β'βάθμια Εκπαίδευση, σχολεία, Κ.Ε.Κ, Ο.Α.Ε.Δ).
- Ευαισθητοποίηση ενημέρωση της ευρύτερης κοινότητας ώστε να ενισχυθεί η ενσωμάτωση και αποκατάσταση των αλλοδαπών στον κοινωνικό ιστό της κοινότητας και συνάμα να επιτευχθεί η αποσυμφόρηση του Κέντρου» (Κέντρο Προσωρινής Διαμονής Αιτούντων Άσυλο Αλλοδαπών Λαυρίου, χχ, χσ).

ΑΞΟΝΕΣ ΔΡΑΣΗΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ

«1) Προώθηση στην Αγορά Εργασίας

Αναγνωρίζοντας ως βασική τους ανάγκη την εύρεση εργασίας δόθηκε ιδιαίτερη βαρύτητα στην Οργάνωση - Λειτουργία Γραφείου Ευρέσεως Εργασίας.

• Στο πλαίσιο της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας Equal, Ενέργειες Επαγγελματικού Προσανατολισμού και Συμβουλευτικής σε θέματα απασχόλησης. ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ-ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ - ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ, έχει προσληφθεί ένας Σύμβουλος Απασχόλησης όπως και προβλέπεται από το Οριστικό Αναλυτικό Σχέδιο Δράσης της Αναπτυξιακής Σύμπραξης «ΑΝΑΔΡΑΣΙΣ - ΙΣΤΟΣ». Σκοπός του επαγγελματικού προσανατολισμού και της εργασιακής συμβουλευτικής είναι η στήριξή τους για προσαρμογή στο χώρο εργασίας και η άρση των εμποδίων στη διαδικασία ένταξής τους.

2) Προγράμματα Αγωγής Υγείας

Ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα που αντιμετωπίζει η ομάδα - στόχος που αποτελεί και το κύριο αίτημά τους προσερχόμενοι στην Κοινωνική Υπηρεσία είναι θέματα Υγείας» (Κέντρο Προσωρινής Διαμονής Αιτούντων Άσυλο Αλλοδαπών Λαυρίου ,χχ, χσ).

Α. ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ ΠΑΙΔΙΩΝ ΚΑΙ ΕΝΗΛΙΚΩΝ

«Έχει ήδη αναπτυχθεί συνεργασία με τη Μη Κυβερνητική Οργάνωση «Ινστιτούτο Ψυχικής υγείας Παιδιών και Ενηλίκων» για τη διάγνωση και παρακολούθηση και θεραπεία των ψυχικά ασθενών αλλά και για την πρόληψη, την άμβλυνση των δυνητικών παραγόντων εκδήλωσης ψυχικής ασθένειας.

Στο πλαίσιο της συνεργασίας αυτής, κατόπιν διεπιστημονικής συνεργασίας (αξιολόγηση της υπάρχουσας κατάστασης, ανάλυση των δεδομένων) αποφασίσθηκε η επίσκεψη της επιστημονικής ομάδας με επικεφαλή αυτής Ψυχίατρο που πραγματοποιείται 2 φορές το μήνα με κύριο σκοπό τη θεραπεία των ήδη διαγνωσμένων ασθενών και σε δευτερεύουσα φάση την εφαρμογή προγράμματος Προαγωγής Υγείας με βασικό σκοπό την πρόληψη.

Εντός του Κέντρου λειτουργεί Ιατρείο με τη μορφή Γενικού Ιατρείου - Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας (Κλινική εξέταση - Διάγνωση - Παροχή φαρμακευτικής περίθαλψης).» (Κέντρο Προσωρινής Διαμονής Αιτούντων Άσυλο Αλλοδαπών Λαυρίου, χχ, χσ).

Συμμετοχή σε Ευρωπαϊκά Προγράμματα

«Ο Ε.Ε.Σ συμμετέχει ήδη στην Κοινοτική Πρωτοβουλία EQUAL «Βελτίωση των συνθηκών για την κοινωνική και επαγγελματική τους ένταξη» μέσω της Αναπτυξιακής Σύμπραξης «Ανάδραση - Ιστός» (Κέντρο Προσωρινής Διαμονής Αιτούντων Άσυλο Αλλοδαπών Λαυρίου, χχ, χσ).

Εκπαίδευση

Α΄βάθμια και Β΄βάθμια Εκπαίδευση

«Για το Σχολικό Έτος 2005 - 2006 πρόκειται να λειτουργήσουν 3 τάξεις Υποδοχής για τους μαθητές του Κέντρου στο 1^ο , στο 2^ο και 4^ο Δημοτικό Σχολείο Λαυρίου τα οποία και συστεγάζονται. Σύμφωνα με το Π.Δ 266, Άρθρο 3, παρ.β4, το Τμήμα της Κοινωνικής Υπηρεσίας είναι υπεύθυνο για την εκπόνηση και υλοποίηση κοινωνικών και εκπαιδευτικών προγραμμάτων. (Κέντρο Προσωρινής Διαμονής Αιτούντων Άσυλο Αλλοδαπών Λαυρίου, χχ, χσ).

Συνεργασίες με άλλους φορείς

«Έχει αναπτυχθεί συνεργασία με τη UNICEF για τη χορήγηση εκπαιδευτικού διαπολιτισμικού υλικού που θα απευθύνεται σε εκπαιδευτικούς, μαθητές και γονείς με σκοπό την καταπολέμηση του φαινομένου ξеноφοβίας και ρατσισμού» (Κέντρο Προσωρινής Διαμονής Αιτούντων Άσυλο Αλλοδαπών Λαυρίου, χχ, χσ).

Εκπαιδευτικά Προγράμματα Εντός Κέντρου

Νηπιαγωγείο

«Στο χώρο του Κέντρου, όπως ήδη προαναφέρθηκε υπάρχει το Νηπιαγωγείο. Τη φετινή σχολική χρονιά θα παρακολουθήσουν 7 παιδιά προσχολικής ηλικίας. Η λειτουργία του ξεκίνησε τον Ιανουάριο 2005, αφού τότε στελεχώθηκε από το Υπουργείο Παιδείας.

Εκμάθηση Ελληνικής Γλώσσας - Ενισχυτική Διδασκαλία

Ένα από τα προγράμματα που λειτουργούν υπό την άμεση εποπτεία της Κοινωνικής Υπηρεσίας, σύμφωνα και με το Π.Δ 266 περί Διοικητικής Λειτουργίας του Κ. Π.Δ.ΑΑ.Α Λαυρίου είναι αυτό της Εκμάθησης της Ελληνικής Γλώσσας και Ενισχυτικής Διδασκαλίας παιδιών.

Κουρδική Τάξη

Επίσης μετά από αίτημα των Κούρδων φιλοξενούμενων στο Κέντρο λειτουργεί τάξη παιδιών Σχολικής ηλικίας για την εκμάθηση της Κουρδικής γλώσσας. Το αίτημά τους έγινε δεκτό για τη διατήρηση των παραδόσεως τους και τη συνεχή επαφή με την κουλτούρα τους.

Εκμάθηση Ελληνικής Γλώσσας - Ενισχυτική Διδασκαλία

Από τον Οκτώβριο 2003 η Κοινωνική Υπηρεσία υλοποιεί πρόγραμμα Ενισχυτικής Διδασκαλίας των παιδιών και Εκμάθησης Ελληνικής Γλώσσας. Την ευθύνη για την παράδοση μαθημάτων και λειτουργίας των Τάξεων έχει αναλάβει Εκπαιδευτικός υπό την εποπτεία της Κοινωνικής Υπηρεσίας. Σκοπός είναι η ενίσχυση της ικανότητας των παιδιών να ανταπεξέλθουν στα μαθήματα του σχολείου αλλά και να μπορέσουν να συμβαδίσουν σε γνώσεις με τα παιδιά γηγενής καταγωγής έτσι ώστε και να μη νιώθουν μειονεκτικά και να αποκτήσουν ισότητα στη σχολική κοινότητα» (Κέντρο Προσωρινής Διαμονής Αιτούντων Άσυλο Αλλοδαπών Λαυρίου, χχ, χσ).

Αθλητικές–Πολιτιστικές–Εκπαιδευτικές και άλλες Δραστηριότητες.

Αθλητικές Δραστηριότητες.

«Ο Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός σε συνεργασία με τον Αθλητικό Οργανισμό Δήμου Λαυρεωτικής συνεχίζει εκ νέου τα προγράμματα Αθλητικής δραστηριότητας με σκοπό τη συμμετοχή των παιδιών του Κέντρου και απότερο στόχο την επαφή τους με αλλοεθνείς της ημεδαπής για τη μείωση του συναισθήματος της αυτοπεριθωριοποίησης» (Κέντρο Προσωρινής Διαμονής Αιτούντων Άσυλο Αλλοδαπών Λαυρίου, χχ, χσ).

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ

«Οι δραστηριότητες της Κ.Υ ενισχύονται με την συμμετοχή Εθελοντών Κοινωνικής Πρόνοιας Ε.Ε.Σ κατάλληλα εκπαιδευμένων και με την ανάλογη εμπειρία σε θέματα προσφύγων. Οι Εθελοντές απασχολούνται ώρες λειτουργίας του γραφείου του Κ.Υ, κατευθύνονται και εποπτεύονται από τους Κοινωνικούς Λειτουργούς του Κέντρου και παρέχουν εθελοντική εργασία σύμφωνα με την ισχύουσα δεοντολογία και τις αρχές του Ερυθρού Σταυρού.

Οι δράσεις στις οποίες συμμετέχουν Εθελοντές είναι:

- συνοδεία προσφύγων σε νοσοκομεία και Υπηρεσίες
- διεκπεραίωση άλλων διοικητικών δραστηριοτήτων στα νοσοκομεία (παροχή φαρμάκων)
- συμμετοχή στην οργάνωση διαπολιτισμικών εκδηλώσεων
- (συμμετοχή) στη διανομή υλικού στους φιλοξενούμενους
- συμμετοχή στην ευαισθητοποίηση της κοινότητας για θέματα προσφύγων
- παροχή τεχνικών υπηρεσιών για την υποστήριξη λειτουργίας του Κέντρου.

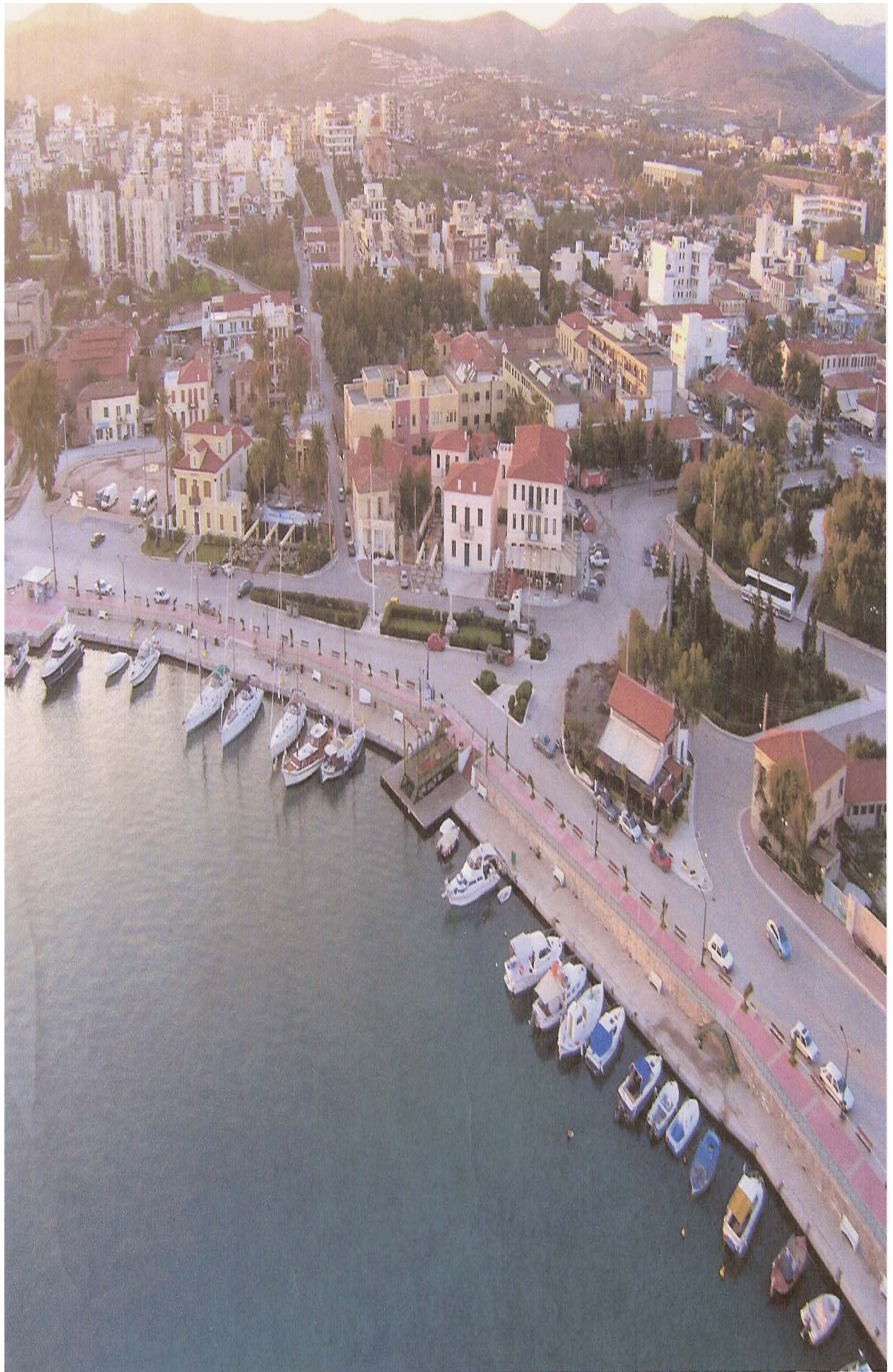
Γραφείο Ευρέσεως Εργασίας

Ειδικότερα, στην παρούσα φάση δραστηριοποιούνται 8 εθελοντές περιοδικά μία φορά την εβδομάδα. Πέραν της ματιοθήκης που έχει οργανωθεί και λειτουργεί υπό την ευθύνη των εθελοντών και λειτουργούν και άλλες δύο δράσεις:

1. Εκμάθηση Αγγλικής Γλώσσας (7 άτομα)
2. Εκμάθηση Ελληνικής Γλώσσας (Τμήμα Γυναικών -2 άτομα)» (Κέντρο Προσωρινής Διαμονής Αιτούντων Άσυλο Αλλοδαπών Λαυρίου, χχ, χσ).

Αυτή λοιπόν είναι η πόλη του Λαυρίου με το χθες και το σήμερα , με την ιστορία της , τα προβλήματα της , τις υπηρεσίες της , τα θετικά και μελανά σημεία της . Είναι αυτή η αρχαία πόλη με την μεγαλειώδη ιστορία και τους μεγάλους αγώνες για τα εργατικά δικαιώματα και τις απεργίες της , πάντα με αίτημα τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις καλύτερες συνθήκες εργασίας και διαβίωσης.. Είναι μια πόλη ,στην οποία γεννήθηκαν οι αγώνες για την υπεράσπιση των δικαιωμάτων αδύναμων και φτωχών ανθρώπων . Γι'αυτό το λόγω λοιπόν και εμείς πραγματοποιήσαμε την ερευνά μας σε αυτή την πόλη που όχι μονό έχει ένα Κέντρο Προσωρινής Διαμονής ανθρώπων βασανισμένων που έχουν περάσει κακουχίες , πολέμους και φτώχεια, αλλά και επειδή οι κάτοικοι της έχουν βιώσει από παλιά παρόμοια προβλήματα και βασανιστήρια. .

1

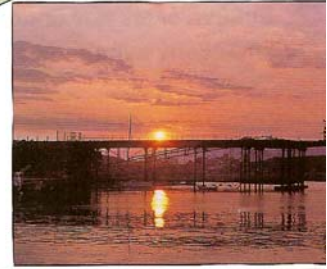

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΟΠΩΣ ΦΑΙΝΟΝΤΑΙ ΑΠΟ ΠΑΝΩ ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΚΑΙ ΔΕΞΙΟΣΤΡΟΦΑ: Το μεταλλευτικό μουσείο του Λαυρίου, το πολιτιστικό κέντρο του Λαυρίου, το παλιό δημαρχείο και οι εγκαταστάσεις της Γαλλικής Εταιρείας .
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΣΤΟ ΚΕΝΤΡΟ :Πανοραμική άποψη της πόλης

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΤΟΥ ΛΙΜΑΝΙΟΥ ΤΟΥ ΛΑΥΡΙΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΑΤΟ

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

9.1. Εισαγωγή

Στην ελληνική κοινωνία το ζήτημα των πολιτικών προσφύγων δυστυχώς παραμένει δυσεπίλυτο. Λαμβάνοντας υπόψη τις ξενοφοβικές τάσεις του ντόπιου πληθυσμού απέναντι στο «διαφορετικό», όπως επίσης και το γεγονός ότι οι έρευνες σχετικά με τις προσφυγικές ομάδες (σε αντιδιαστολή με τους μετανάστες) είναι λιγοστές, θεωρήσαμε σκόπιμη την ενασχόλησή μας με την συγκεκριμένη μελέτη. Σε μια προσπάθεια, λοιπόν, οργάνωσης του ερευνητικού μέρους της μελέτης και της μεθοδολογίας μας ακολουθήθηκαν ιεραρχικά τα εξής στάδια:

9.2. Σκοπός της έρευνας και καθορισμός της φύσης των πληροφοριών που επιδιώκουμε να συλλέξουμε προς μελέτη.

Σκοπός της έρευνάς μας ήταν να διερευνηθούν οι στάσεις και οι αντιλήψεις που έχουν διαμορφώσει οι ελεύθεροι επαγγελματίες του Λαυρίου απέναντι στους πρόσφυγες που διαμένουν στο Κέντρο Προσωρινής Διαμονής της περιοχής καθώς, επίσης, και κατά πόσο αυτές οι στάσεις και οι αντιλήψεις σχετίζονται τόσο με οικονομικά κίνητρα των επαγγελματιών όσο και με τη συχνότητα επαφών που έχουν αναπτύξει οι ίδιοι στην διάρκεια της καθημερινότητάς τους με τους πρόσφυγες. Σε συνδυασμό με αυτές τις παραμέτρους θα εξεταζόταν και ο ρόλος που διαδραματίζουν τα ίδια τα Μ.Μ.Ε ως προς την υιοθέτηση συγκεκριμένων στάσεων και συμπεριφορών ιδίως μέσα από την προβολή περιπτώσεων βίας και εγκληματικότητας.

Για την επίτευξη αυτού του σκοπού αναπτύχθηκε μια προβληματική ύστερα από λεπτομερή μελέτη της υπάρχουσας βιβλιογραφίας, διατυπώθηκαν οι ανάλογες υποθέσεις έρευνας και τέθηκαν οι θεματικοί άξονες αυτής, οι οποίοι εμπεριείχαν τα δεδομένα που θεωρήσαμε σκόπιμα να συλλεχθούν για την κατανόηση του εξεταζόμενου θέματος.

9.3. Διατύπωση ερευνητικών ερωτημάτων ή υποθέσεων.

1. Η διαμόρφωση θετικών ή αρνητικών στάσεων και αντιλήψεων των ελεύθερων επαγγελματιών απέναντι στους πρόσφυγες εξαρτάται από ευρύτερα οικονομικά και κοινωνικά κίνητρα.

2. Οι ελεύθεροι επαγγελματίες που διαμένουν σε μεγαλύτερη χιλιομετρική απόσταση από τον προσφυγικό πληθυσμό (ομάδα ελέγχου) είναι αρνητικοί απέναντι σε αυτόν σε σχέση με τους επαγγελματίες όπου διαμένουν κοντά στο Κέντρο Προσωρινής Διαμονής Αιτούντων Άσυλο της περιοχής (πειραματική ομάδα) και βρίσκονται σε συνεχή καθημερινή επαφή και συναλλαγή με τους πρόσφυγες. Άρα θεωρούμε ότι η συχνότητα επαφών αποτελεί προγνωστικό δείκτη.

3. Τα Μ.Μ.Ε (Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης) επηρεάζουν σημαντικά στην διαμόρφωση προκαταλήψεων των επαγγελματιών απέναντι στους πρόσφυγες.

9.4. Απόφαση για τον τρόπο συλλογής των πληροφοριών-Τεχνικές.

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε μέσω ερωτηματολογίων. Όπως είχε γίνει σαφές και στην πρόταση εκπόνησης της πτυχιακής, οι έρευνες για πρόσφυγες είναι λιγοστές, όπως και η ελληνική βιβλιογραφία, επομένως χρειάστηκε να ανατρέξουμε και ως επί το πλείστον να βασιστούμε σε ανάλογη έρευνα που, όμως, έχει διεξαχθεί για μετανάστες στην πόλη του Ηρακλείου από σπουδαστική ομάδα του ΤΕΙ Κρήτης του Ζ' Εξαμήνου (Εαρινού Εξαμήνου Ακαδημαϊκού έτους 2003-2004) στα πλαίσια του μαθήματος Σεμινάριο Τελειοφοίτων με Υπεύθυνο Καθηγητή τον κ. Προκοπάκη Μανώλη . Η έρευνα αυτή εμπεριείχε κοινά στοιχεία με το δικό μας ερευνώμενο θέμα και έτσι είχαμε τη δυνατότητα με αφορμή το συγκεκριμένο ερευνητικό πρότυπο να χρησιμοποιήσουμε ορισμένες υπάρχουσες παραμέτρους αλλά και να προσαρμόσουμε άλλες δικές μας από επιπρόσθετες βιβλιογραφικές πηγές. Γι' αυτό και το ερωτηματολόγιο συντάχτηκε με βάση την έρευνα που διεξήχθη για τους μετανάστες.

Η συμπλήρωση των ερωτηματολογίων έγινε με δύο τρόπους: α) απευθείας, όπου το κάθε άτομο είχε την ευχέρεια να συμπληρώσει μόνο του το ερωτηματολόγιο και β) εμμέσως, όπου οι δύο σπουδάστριες ως συνεντευκτές κατέγραψαν τις απαντήσεις του κάθε ατόμου. Και στις δύο περιπτώσεις η παρουσία των ερευνητών κρίθηκε απαραίτητη. Η παραπάνω τεχνική διαχωρισμού της διαδικασίας έγινε με βάση τον χρόνο που διέθεσαν οι ερωτώμενοι για την συμπλήρωση των ερωτηματολογίων. (Javeau, 1996). Επίσης, αποφασίστηκε πριν τη διεξαγωγή της έρευνας να μοιράζεται προς τους συνεντευξιζόμενους ένα ενημερωτικό έντυπο, στο οποίο θα αναφερόταν ο σκοπός της μελέτης και στο οποίο τονιζόταν η δυνατότητα της μη συμμετοχής και η τήρηση της ανωνυμίας τους.

Μέσα από την αποσαφήνιση του θέματος δόθηκαν άμεσα οι περιορισμοί ως προς την αναζήτηση του δείγματος. Έτσι, περιοριστήκαμε σε μια συγκεκριμένη τοπική ομάδα πληθυσμού, συγκεκριμένα στους ντόπιους ελεύθερους επαγγελματίες της πόλης του Λαυρίου, οι οποίοι λόγω των ποικίλων υπηρεσιών που προσφέρουν έρχονται σε άμεση και τακτική προφανώς επαφή με τους πρόσφυγες. Επιπροσθέτως, το μεγαλύτερο ποσοστό των ελεύθερων επαγγελματιών του Λαυρίου είναι και μόνιμοι κάτοικοι της περιοχής και αυτό συμβάλει στην καλύτερη γνώση αναφορικά με την κατηγορία των προσφύγων. Εκτός όμως από τους επαγγελματίες των επιχειρήσεων επιλέξαμε στο δείγμα μας και ένα μικρό ποσοστό υπαλλήλων. Μ' αυτό θελήσαμε να δούμε αν υπάρχουν διαφορές στις απαντήσεις των ερωτώμενων (επαγγελματιών και υπαλλήλων), χωρίς την πίεση των οικονομικών συμφερόντων. Δηλαδή προσπαθήσαμε να ερευνήσουμε αν οι θέσεις των ερωτώμενων διαφοροποιούνται λόγω της θέσης τους. Επικεντρωθήκαμε, λοιπόν, στη διερεύνηση των αντιλήψεων

και στάσεων μιας συγκεκριμένης κατηγορίας ανθρώπων απέναντι σε μια συγκεκριμένη ομάδα ξένων.

Πηγή του δείγματός μας υπήρξε ο πίνακας του Επαγγελματικού Επιμελητηρίου Πειραιά στον οποίο περιλαμβάνονται όλοι οι επαγγελματίες του Δήμου Λαυρεωτικής. Μέσα από αυτόν τον κατάλογο έγινε η επιλογή τους σε αναλογία 1 προς 3 σε σχέση με το σύνολό τους που είναι περίπου 600.

Σχετικά με το πεδίο μελέτης θεωρήθηκε σκόπιμο η έρευνα να λάβει χώρα σε καταστάματα - επιχειρήσεις - βιοτεχνίες που βρίσκονται σε κοντινή απόσταση από το Κέντρο Υποδοχής αλλά και σε απόσταση μεγαλύτερη των 500 μέτρων, ρωτώντας ελεύθερους εν ενεργεία επαγγελματίες ανεξαρτήτως φύλου. Κρίθηκε ότι κατ' αυτό τον τρόπο δεν θα παρουσιάζονταν προβλήματα ανεπαρκούς συμπλήρωσης ερωτηματολογίων, γεγονός που θα επηρέαζε, σημαντικά ίσως, στην αναξιπιστία και μη αντιπροσωπευτικότητα του ίδιου του δείγματος.

Για την διαμόρφωση του ερωτηματολογίου οι κλίμακες μετρήσεως στάσεων, που χρησιμοποιήθηκαν, ήταν οι κλίμακες Likert και Guttman. (Μιχαλοπούλου, 1992). Σημαντικό βήμα πάντως για την συλλογή και αναζήτηση περαιτέρω στατιστικών στοιχείων και βοηθητικού υλικού ήταν η σύναψη επαφών με άλλες τοπικές και εθνικές υπηρεσίες που εξυπηρετούν πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο.

9.5. Τρόπος αντιμετώπισης αποτυχιών στην επιλογή του δείγματος (αρνήσεις-ελλείψεις στοιχείων).

Υπολογίζοντας τις πιθανές δυσκολίες που θα μπορούσαν να παρουσιαστούν κατά την διάρκεια διεξαγωγής του ερευνητικού μέρους, το οποίο ολοκληρώθηκε με 165 ερωτηματολόγια, στην αναζήτηση του δείγματός μας λάβαμε υπόψη την πιθανότητα άρνησης συμμετοχής των επιλεγμένων από τον πίνακα επαγγελματιών. Προκειμένου να αντιμετωπιστούν τέτοιες περιπτώσεις, δημιουργήθηκε λίστα εναλλακτικών ατόμων από τον ίδιο πίνακα.

Αξίζει στο σημείο αυτό να τονιστεί ότι το δείγμα μας είναι αντιπροσωπευτικό για την πόλη κυρίως του Λαυρίου και όχι για όλη την Αττική, όπου διαμένουν και άλλοι πρόσφυγες και οι οποίοι έρχονται καθημερινά σε επαφή με άλλους εκεί επαγγελματίες καθώς ο αριθμός του δείγματος συγκριτικά είναι μικρός. Άρα και τα συμπεράσματα της έρευνας δεν μπορούν να αναχθούν στο σύνολο των ελευθέρων επαγγελματιών του Νομού Αττικής.

9.6. Διαδικασία συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων.

Η συλλογή των στοιχείων πραγματοποιήθηκε μέσω των ερωτηματολογίων. Η έρευνα, όπως αναφέρθηκε, έπρεπε να διεξαχθεί σε συγκεκριμένους επαγγελματίες, οι οποίοι βρίσκονταν και σε διαφορετικές συνοικίες του Λαυρίου, με γνώμονα πάντα το πόσο μακριά ή κοντά απέχουν από το ΚΠΔΑΑ. Οι περιοχές αυτές για την μία από τις σπουδάστριες δεν ήταν γνωστές λόγω της μη εντοπιότητάς της. Αποφασίστηκε, λοιπόν, αρκετές συνεντεύξεις να πραγματοποιηθούν με την

παρουσία και των δύο. Αξίζει να επισημάνουμε ότι οι ερωτήσεις είχαν διατυπωθεί με τέτοιο τρόπο ώστε να είναι όσο το δυνατόν πιο κατανοητές και μη κουραστικές προς τους ερωτώμενους. Σκοπός μας ήταν η εξασφάλιση έγκυρων, ειλικρινών και ακριβών απαντήσεων. Υπήρξαν περιπτώσεις που χρειάστηκε να δοθούν περαιτέρω διευκρινίσεις αναφορικά με το ερευνώμενο θέμα, καθώς αρχικά ήταν διακριτή μια μικρή επιφυλακτικότητα από τους επαγγελματίες. Επιπλέον, σε ορισμένα άτομα χαμηλού μορφωτικού επιπέδου, ήταν απαραίτητο να απλοποιηθεί ακόμα περισσότερο ο τρόπος υποβολής των ερωτήσεων. Ακόμα και σε περιπτώσεις άρνησης απάντησης σε ορισμένες ερωτήσεις έγιναν προσπάθειες ενθάρρυνσης της έκφρασης των επαγγελματιών για αυτές.

Κατά τη διάρκεια συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων επιδιώχθηκε η δημιουργία ενός άνετου και οικείου κλίματος και η ενίσχυση του αισθήματος εμπιστοσύνης διότι διαφαινόταν κάποια δυσπιστία και επιφύλαξη. Αλλά και το ίδιο το ενημερωτικό φυλλάδιο ήταν αρκετά κατατοπιστικό για το ποιοι είμαστε και τι καλούμαστε να διερευνήσουμε, στοιχείο που συνέβαλε στην συμμετοχή των περισσότερων. Εξάλλου ιδιαίτερα επισημάνθηκε η ανωνυμία των ερωτώμενων και η προαιρετική τους συμμετοχή. Πάντως στις αρνήσεις συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου, οι οποίες ήταν ελάχιστες, δεν υπήρξε πίεση προς τα άτομα αυτά και η διαδικασία προχωρούσε σε άτομα που εξέφραζαν εντονότερη προθυμία.

9.7. Επεξεργασία δεδομένων.

Η επεξεργασία και ανάλυση των δεδομένων πραγματοποιήθηκε με την βοήθεια μαθηματικών και στατιστικών μεθόδων. Για τα στοιχεία αυτά, λόγω του ότι αφορούν την ποσοτική έρευνα, ακολουθήθηκε η διαδικασία της ποσοτικής ανάλυσης (May, 1995).

Σκοπός της ανάλυσης ήταν η κατανομή των αποτελεσμάτων σε ποσοστιαίες μονάδες, συγκεντρωμένες σε γραφήματα (πίτες) ανά ερώτηση. Παράλληλα στόχος της ερμηνείας των αποτελεσμάτων ήταν η διερεύνηση της ευρύτερης σημασίας που έχουν οι απαντήσεις των ερωτώμενων συνδυαστικά με τις υποθέσεις έρευνας, το θεωρητικό μέρος της εργασίας αλλά και με άλλες υπάρχουσες γνώσεις

9.8. Θεματικοί άξονες

Το εργαλείο της έρευνας αυτής αρθρώνεται σε επτά θεματικές ενότητες. Η πρώτη αναφέρεται στα δημογραφικά στοιχεία του ερευνώμενου πληθυσμού (φύλο, ηλικία, μορφωτικό επίπεδο, επαγγελματική ιδιότητα, οικογενειακή κατάσταση, καταγωγή, τόπος διαμονής). Η δεύτερη διερευνά τον τρόπο με τον οποίο διαμορφώνεται η άποψη των ερωτώμενων για τους πρόσφυγες (ορισμός, προέλευση γνώσης, παράγοντες που διαμορφώνουν τις απόψεις). Συνεχίζοντας, η επόμενη ενότητα εστιάζει στις προσδοκίες των ανθρώπων που απάντησαν σχετικά με τα δικαιώματα και τις υπηρεσίες που το ελληνικό κράτος οφείλει να εκχωρεί στους πρόσφυγες. Η τέταρτη ενότητα αφορά την εργασία των προσφύγων (αναγκαιότητα, πιθανότητα πρόσληψής τους από τους ερωτώμενους, κ.λπ.). Η προτελευταία (πέμπτη) θεματική ενότητα επικεντρώνεται στην άποψη των επαγγελματιών

για παραχώρηση δικαιωμάτων εκλέγειν και εκλέγεσθαι στους πρόσφυγες. Τέλος, η έκτη ενότητα διερευνά τις στάσεις και τις αντιλήψεις απέναντι στους πρόσφυγες και τις σχέσεις των ελευθέρων επαγγελματιών απέναντι σε αυτούς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΚΑΤΟ

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

10. 1. Δημογραφικά στοιχεία

10.1.1. Κατανομή ερωτώμενων ανά περιοχή και φύλο

Το δείγμα μας είναι αντιπροσωπευτικό για ολόκληρο τον πληθυσμό της περιοχής του Λαυρίου. Προσπαθήσαμε να έχουμε στην ερευνά μας δείγμα από όλες τις περιοχές-συνοικίες του δήμου Λαυρεωτικής (Κεντρική Αγορά, Νεάπολη, Αγία Παρασκευή, Σαντορινείκα, Άγιος Ανδρέας, Νυκτοχώρι, Λιμάνι Λαυρίου, Πάνορμος, Γαϊδουρόμαντρα, Εμπορικό Κέντρο Σακιώτη 1&2, Ρουμάνικα). Για την πιο αξιόπιστη ανάλυση των δεδομένων μας χωρίσαμε το δείγμα μας σε κοντινές (100 άτομα) και μακρινές (65 άτομα) περιοχές από το Κέντρο Προσωρινής Διαμονής Αιτούντων Άσυλο (ΚΠΔΑΑ).

Οι ερωτηθέντες στις περιοχές του Λαυρίου δεν είναι κατανεμημένοι ισόποσα σε σχέση με τον αριθμό συμπλήρωσης ερωτηματολογίων διότι οι επιχειρήσεις και τα μαγαζιά που βρίσκονται γεωγραφικά σε κοντινή απόσταση από το ΚΠΔΑΑ είναι περισσότερα από το σύνολο όλων των υπολοίπων περιοχών που βρίσκονται γεωγραφικά σχετικά μακριά από το κέντρο της πόλης και συνεπώς και το ΚΠΔΑΑ. Το δείγμα των ερωτώμενων δεν είναι κατανεμημένο ισόποσα σε άντρες και γυναίκες (106 άντρες και 59 γυναίκες). Οι γυναίκες είναι λιγότερες σε αριθμό από τους άντρες διότι το φύλο που επικρατεί στην κατηγορία που έχουμε επιλέξει για να πραγματοποιηθεί η ερευνά μας είναι σε μεγάλη πλειοψηφία άνδρες. Αυτό προκύπτει από τον κατάλογο των εγγεγραμμένων ελεύθερων επαγγελματιών της περιοχής του Λαυρίου στο επιμελητήριο Πειραιά, πάνω στο οποίο στηριχθήκαμε για την διεξαγωγή της ερευνάς μας.

Ερώτηση Νο 1		
Φύλλο		
1.	Άνδρες	106
2.	Γυναίκες	59
	Σύνολο	165

10.1.2. Ηλικία

Οι ηλικίες των ερωτηθέντων κυμαίνονται από την ηλικία των 18 έως 40 και από 40 ετών και άνω. Το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος είναι η πρώτη ηλικιακή κατηγορία (18-40) με ποσοστό 52% και έπειτα ακολουθεί η δεύτερη ηλικία με ποσοστό 48%.

Ερώτηση Νο 2		
Ηλικία		
1.	18 – 40	86

2.	40 και πάνω	79
	Σύνολο	165

10.1.3. Επίπεδο εκπαίδευσης

Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων είναι απόφοιτοι Λυκείου (32%) και με μικρή διαφορά ακολουθούν οι απόφοιτοι Τεχνικής Σχολής (20%). Πολύ κοντά βρίσκονται οι απόφοιτοι Ανωτάτων Σχολών με 19% και έπονται οι απόφοιτοι Δημοτικού (15%) ενώ απόφοιτοι Γυμνασίου αποτελούν το 13% αυτών. Το μικρότερο ποσοστό που προκύπτει αφορά τους αγράμματους (1%). Ο ανδρικός πληθυσμός έχει κυρίως μόρφωση τεχνικού επιπέδου με ποσοστό 28% (30 άτομα) αλλά και απολυτήριο Λυκείου σε ποσοστό 31% (31 άτομα). Ο γυναικείος πληθυσμός έχει απολυτήριο Λυκείου σε ποσοστό 37% (22 άτομα) και ακολουθεί η κατηγορία των ερωτώμενων με απολυτήριο Ανώτατης Σχολής με 24% (14 άτομα) και οι απόφοιτοι Δημοτικού με 20% (12 άτομα). Το μικρότερο και σχεδόν μηδαμινό ποσοστό το έχουν οι αγράμματοι (1 άνδρας, 1 γυναίκα).

Ερώτηση No 3		
Είστε απόφοιτος / η :		
1.	Αγράμματος	2
2.	Δημοτικό	25
3.	Γυμνάσιο	21
4.	Λύκειο	53
5.	Τεχνική σχολή	33
6.	Ανώτατη σχολή	31
	Σύνολο	165

10.1.4. Επαγγελματική ιδιότητα

Σχετικά με την επαγγελματική ιδιότητα των ερωτηθέντων, το μεγαλύτερο - και συντριπτικό ποσοστό των ερωτηθέντων 87% (144 άτομα) ανήκει στους ιδιοκτήτες-ελεύθερους επαγγελματίες και ακολουθούν οι υπάλληλοι με πολύ μεγάλη διαφορά και ποσοστό 13% (21 άτομα). Ο ανδρικός πληθυσμός είναι κυρίως ιδιοκτήτες των επιχειρήσεων και όχι υπάλληλοι (100 προς 6) με ποσοστό 94%. Ο γυναικείος πληθυσμός είναι κυρίως ιδιοκτήτες με ποσοστό 75% (44 άτομα) και ακολουθεί το ποσοστό των υπαλλήλων γυναικών με ποσοστό 25% (15 άτομα).

Ερώτηση No 4		
Είστε ιδιοκτήτης ή υπάλληλος;		
1.	Ιδιοκτήτης	144
2.	Υπάλληλος	21
	Σύνολο	165

10. 1.5. Οικογενειακή κατάσταση

Αναφορικά τώρα με την οικογενειακή κατάσταση το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων είναι έγγαμοι με ποσοστό 68% (113 άτομα) και ακολουθεί το ποσοστό 26% (43

άτομα) που ανήκει στην κατηγορία των άγαμων. Μόλις το 5% του δείγματος είναι οι διαζευγμένοι (8 άτομα), ενώ το μικρότερο ποσοστό 1% το αποτελούν οι χήροι (1 άτομο).

Ερώτηση No 5		
Οικογενειακή κατάσταση		
1.	Άγαμος / η	43
2.	Έγγαμος / η	113
3.	Διαζευγμένος / η	8
4.	Χήρος / η	1
	Σύνολο	165

10.1.6. Προέλευση

Σε σχέση με την κατοικία των ελευθέρων επαγγελματιών του Λαυρίου, η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων (94%) είναι μόνιμοι κάτοικοι (155 άτομα) και σε πολύ μικρότερο ποσοστό 6% απλά εργάζονται δουλεύουν στην περιοχή του Λαυρίου (10 άτομα), χωρίς να αποτελούν μόνιμους κατοίκους της περιοχής και διαμένουν σε διάφορες άλλες κοινότητες (μακρινές και κοντινές) πλην Λαυρίου. Οι μόνιμοι κάτοικοι που γεννηθήκαν και παραμένουν στην περιοχή του Λαυρίου μέχρι σήμερα αποτελούν ποσοστό 58% (95 άτομα). Ακολουθούν τα άτομα που έχουν εγκατασταθεί ή μεταναστεύσει στην περιοχή από το 1900 και έπειτα με ποσοστό 31% (51 άτομα). Το μικρότερο ποσοστό των ερωτηθέντων είναι 5% (9 άτομα) και έχουν εγκατασταθεί στην περιοχή μετά το 2000.

Ερώτηση No 6		
Είστε μόνιμος κάτοικος περιοχής;		
1.	ΝΑΙ	155
2.	ΌΧΙ	10
	Σύνολο	165

10.2. Παράγοντες που επηρεάζουν τη γνώμη των Ελλήνων απέναντι στους πρόσφυγες και τους αιτούντες άσυλο

10.2.1. Γνώση των όρων «πρόσφυγας» και «μετανάστης» και των διαφορών τους

Ερώτηση No 9		
Θα θέλατε να μας πείτε τι σημαίνει για εσάς η λέξη πρόσφυγας;		
1.	Σωστή απάντηση	105
2.	Λάθος απάντηση	51
3.	Δεν αντιστοιχεί	9
	Σύνολο	165

Μια από τις κυριότερες ερωτήσεις του ερωτηματολογίου ήταν το αν γνωρίζουν οι ελεύθεροι επαγγελματίες τι εννοούμε με τον όρο «πρόσφυγας» και τι σημαίνει για τους ίδιους η λέξη αυτή. Από τις απαντήσεις που δοθήκαν φαίνεται ότι, σε μεγάλο βαθμό, οι περισσότεροι ερωτηθέντες πίστευαν ότι γνωρίζουν τον σωστό ορισμό του πρόσφυγα με ποσοστό 95% (156 άτομα). Στην πραγματικότητα ένα πολύ μεγάλο ποσοστό που δηλώσαν ότι γνωρίζουν τι εννοούμε με τον όρο πρόσφυγας δεν είναι πραγματικά γνωστές. Ο αριθμός αυτός φτάνει το μόλις το 31% (51 άτομα). Το άλλο 64% των ερωτηθέντων είναι πραγματικοί γνωστές του ορού. Δεν παρουσιάζονται μεγάλες διαφορές στα ποσοστά των μακρινών (σωστές απαντήσεις: 63% και λάθος απαντήσεις: 34%) και των κοντινών περιοχών (σωστές απαντήσεις: 65% και λάθος απαντήσεις: 29%). Παρόλα αυτά υπάρχει μια μικρή διαφορά μεταξύ σωστών και λανθασμένων απαντήσεων στις μακρινές περιοχές. Από αυτό μπορεί να εξηγηθεί από την συχνή επαφή και παρουσία των προσφυγών στην πόλη που ενδεχομένως να επηρεάζει θετικά (στο θέμα αυτό) τη γνώση των ντόπιων για το ποιοι κυκλοφορούν δίπλα τους, τι έχουν περάσει και από πού προέρχονται.

Πιο συγκεκριμένα παρατηρήθηκε μια σύγχυση μεταξύ του ορισμού των προσφυγών και των οικονομικών μεταναστών που έρχονται στην Ελλάδα για να εργαστούν και για να έχουν καλύτερες συνθήκες ζωής. Υπάρχει μια στοιχειώδης διαφορά μεταξύ των απαντήσεων «σωστό ή λάθος» που έδωσαν οι άντρες και οι γυναίκες ερωτώμενοι. Οι γυναίκες έχουν μεγαλύτερο ποσοστό λανθασμένων απαντήσεων από τους άντρες ερωτώμενους (36% {21 άτομα} σε αντιστοιχία με 28% {30 άτομα}). Η διαφορά μεταξύ σωστών και λάθος απαντήσεων στις γυναίκες είναι πολύ μικρή. Το ποσοστό των σωστών απαντήσεων είναι 61% (36 άτομα) και αντιστοίχως το ποσοστό των λάθος απαντήσεων είναι 36% (21 άτομα).

10.2.2. Παράγοντες που επηρεάζουν τη διαμόρφωση γνώμης και στάσεων

Στην ερώτηση «η γνώμη που έχετε διαμορφώσει για τους πρόσφυγες από πού προέρχεται;», η επικρατέστερη άποψη που έχει διαμορφωθεί στους ελεύθερους επαγγελματίες για τους πρόσφυγες προέρχεται από την παρουσία και την επαφή τους στην πόλη (91 άτομα, 56%). Αυτό συμβαίνει επειδή στην πόλη του Λαυρίου υπάρχει εδώ και μισό αιώνα το ΚΠΔΑΑ στο οποίο διαμένουν πολλοί πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο που κυκλοφορούν στην περιοχή, εργάζονται σε ντόπιες επιχειρήσεις και συναναστρέφονται με τους γηγενείς και ιδιαίτερα με τους ελευθέρους επαγγελματίες.

Ερώτηση Νο 10		
Η γνώμη που έχετε διαμορφώσει για τους πρόσφυγες προέρχεται από;		
1.	Γειτονιά	9
2.	Πόλη	91
3.	Εργασία	36
4.	MME	20
5.	Αλλού	9
	Σύνολο	165

Η δεύτερη σε ποσοστό άποψη είναι ότι η άποψη έχει έρθει περισσότερο ως αποτέλεσμα της εργασιακής απασχόλησής τους σε επιχειρήσεις των ερωτώμενων (36 άτομα, 22%). Αυτό μπορεί να σημαίνει ότι οι επαγγελματίες του Λαυρίου προσλαμβάνουν πρόσφυγες στην εργασία τους και εμπιστεύονται τις γνώσεις τους είτε σε χειρωνακτικές εργασίες (οικοδομικές εργασίες, χωματουργικές εργασίες κ.τ.λ.) είτε σε εργασίες άλλου τύπου (αυτό έχει αναφερθεί από τους ίδιους τους ερωτωμένους). Τέλος υπάρχει και μια μικρότερη ομάδα (20 απαντήσεις, 12%) που υποστήριξε ότι διαμόρφωσε την άποψη της από τα ΜΜΕ.

Γενικότερα δεν υπάρχουν διαφορές μεταξύ των απαντήσεων των ανδρών και των γυναικών (γυναίκες: πόλη: 42%, Μ.Μ.Ε: 24%, εργασία: 19%, γειτονιά: 8%, αλλού: 7%) και (άντρες: πόλη: 61%, εργασία: 24%, Μ.Μ.Ε: 6%, 19%, αλλού: 5% γειτονιά; 4%). Αντιθέτως όμως βλέπουμε μια διαφορά μεταξύ των απαντήσεων των ερωτωμένων μεταξύ των μακρινών και των κοντινών περιοχών του Λαυρίου (σε σχέση πάντα με το ΚΠΔΑΑ). Οι απαντήσεις των ελευθέρων επαγγελματιών των μακρινών περιοχών μας προκαλούν κάποια απορία. Αυτό συμβαίνει διότι το 26% (17 άτομα) δήλωσε ότι έχει διαμορφώσει άποψη για τους πρόσφυγες από την επαφή και παρουσία τους στην εργασία τους. Το παραπάνω ποσοστό ξεπερνάει και το ποσοστό των απαντήσεων των κοντινών περιοχών που κυμαίνεται σε 19%.

10.2.3. Ο ρόλος των Μ.Μ.Ε στη διαμόρφωση στάσεων και αντιλήψεων

Η ερώτηση που αναφέρεται στην άποψη των ελευθέρων επαγγελματιών για την στάση των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης απέναντι στην ομάδα των προσφύγων, το 30% (49 άτομα) των ερωτηθέντων απάντησε ότι η στάση των Μ.Μ.Ε προς τους πρόσφυγες είναι κυρίως αντικειμενική. Έπειτα με διαφορά μιας ποσοστιαίας μονάδας 29% (49 άτομα) απάντησε ότι η στάση των Μ.Μ.Ε είναι κυρίως ευνοϊκή. Επίσης με διαφορά μιας ποσοστιαίας μονάδας και ενός ατόμου ακολουθεί το ποσοστό 29% που αντιπροσωπεύει την απάντηση των ερωτώμενων «τίποτα από αυτά». Το τελευταίο ποσοστό είναι το 12% (32 άτομα) και αναφέρεται στην εχθρική στάση των Μ.Μ.Ε.

Ερώτηση Νο 32		
Ποια κατά την γνώμη σας η στάση των ΜΜΕ προς τους πρόσφυγες;		
1.	Εχθρική	19
2.	Ευνοϊκή	49
3.	Αντικειμενική	49
4.	Τίποτα από αυτά	48
	Σύνολο	165

Στις κοντινές περιοχές το μεγαλύτερο ποσοστό (33%, 33 άτομα) αναφέρει ότι η στάση των Μ.Μ.Ε είναι κυρίως αντικειμενική. Έπειτα ακολουθεί το ποσοστό 32% (32 άτομα) και αντιπροσωπεύει την άποψη «τίποτα από αυτά». Το αμέσως επόμενο ποσοστό είναι το 26% (26 άτομα) και αναφέρεται στην ευνοϊκή στάση των Μ.Μ.Ε. Το τελευταίο ποσοστό είναι το 9 % (9 άτομα) και αφορά την εχθρική στάση των Μ.Μ.Ε απέναντι στους πρόσφυγες. Στις μακρινές

περιοχές το μεγαλύτερο ποσοστό (35% , 23 άτομα) αναφέρει ότι η στάση των Μ.Μ.Ε είναι κυρίως ευνοϊκή, ακολουθούμενο από ποσοστό 25% (25 άτομα) το οποίο υποστηρίζει την άποψη «τίποτα από αυτά» και την αντικειμενική στάση των Μ.Μ.Ε. Τέλος, ένα ποσοστό 15 % (10 άτομα) αναφέρει ότι θεωρεί εχθρική την στάση των Μ.Μ.Ε απέναντι στους πρόσφυγες.

Διαφαίνεται μια μικρή διαφορά στις απαντήσεις των ανδρών και των γυναικών. Οι γυναίκες απάντησαν με ποσοστό 35% (21 άτομα) ότι η στάση των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης είναι κυρίως «τίποτα από αυτά» και έπειτα ακολουθούν η αντικειμενική με ποσοστό 29% (17 άτομα), η ευνοϊκή με ποσοστό 24% (14 άτομα) και το μικρότερο ποσοστό 12% (7 άτομα) απάντησε ότι η στάση των Μ.Μ.Ε είναι εχθρική απέναντι στους πρόσφυγες. Το μεγαλύτερο ποσοστό των απαντήσεων των αντρών ερωτωμένων είναι 34% (35 άτομα) και αντιπροσωπεύει την ευνοϊκή στάση και ακολουθούν τα ποσοστά 30% (32 άτομα) που αντιπροσωπεύει την αντικειμενική άποψη. Το αμέσως επόμενο ποσοστό είναι το 25% (27 άτομα) και αναφέρεται στην άποψη «τίποτα από αυτά» και τέλος είναι το ποσοστό 11% (12 άτομα) και αντιπροσωπεύει την εχθρική άποψη.

10.2.4. Η αίσθηση για τον αριθμό των ξένων στην Ελλάδα

Η αίσθηση που έχει δημιουργήσει η μαζική έλευση ξένων που έχουν ζητήσει πολιτικό άσυλο καταγράφεται στον πίνακα 21. Το 54% περίπου των ερωτώμενων (90 άτομα) συμφωνεί με την άποψη ότι «οι ξένοι που ζουν σήμερα στην Ελλάδα είναι παρά πολλοί». Κάποιοι άλλοι θεωρούν ότι είναι αρκετοί οι ξένοι στην Ελλάδα με ποσοστό 35% (57 άτομα) και ένα πολύ μικρό ποσοστό 9% (15 άτομα) δεν γνωρίζει ακριβώς πόσοι είναι. Ορισμένοι από τους ερωτωμένους είχαν στο μυαλό τους όλους τους ξένους (οικονομικούς μετανάστες κ.τ.λ.), και όχι μονό τους πρόσφυγες και τους αιτούντες πολιτικό άσυλο. Δεν παρουσιάζεται γενικότερα καμιά σημαντική διαφορά στα ποσοστά των απαντήσεων των ερωτωμένων ανάμεσα σε μακρινές και κοντινές περιοχές (μακρινές περιοχές: είναι πάρα πολλοί : 46% (30 άτομα), είναι αρκετοί: 37% (24 άτομα), δεν είναι πολλοί: 3% (2 άτομα) και τέλος δεν γνωρίζω: 14% (9 άτομα), κοντινές περιοχές: είναι πάρα πολλοί: 60% (60 άτομα), είναι αρκετοί: 33% (33 άτομα), δεν είναι πολλοί: 1% (1 άτομο) και τέλος δεν γνωρίζω: 6% (6 άτομα).

Ερώτηση Νο 21		
Τα τελευταία χρόνια έχουν ζητήσει πολιτικό άσυλο άτομα από χώρες που δεν είναι μέλη της Ε.Ε. Κατά την γνώμη σας οι ξένοι αυτοί που ζουν στην Ελλάδα		
1.	Είναι πάρα πολλοί	90
2.	Είναι αρκετοί	57
3.	Δεν είναι πολλοί	3
4.	Δεν γνωρίζω / Δεν απαντώ	15
	Σύνολο	165

Τα ποσοστά των απαντήσεων αντρών και γυναικών παρουσιάζονται ως εξής : (άντρες: είναι πάρα πολλοί: 54% (57 άτομα), είναι αρκετοί: 35% (37 άτομα), δεν είναι πολλοί: 3% (3 άτομα) και

τέλος δεν γνωρίζω: 8% (9 άτομα), γυναίκες: είναι πάρα πολλοί: 56% (33 άτομα), είναι αρκετοί: 34% (20 άτομα), δεν είναι πολλοί: 0%(0 άτομα) και τέλος δεν γνωρίζω: 10% (6 άτομα).

10.3. Προσδοκίες Ελλήνων από την Πολιτεία

10.3.1. Γνώση της πολιτικής της Ελλάδας για τους πρόσφυγες

Η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτώμενων (63%) (104 άτομα) φαίνεται να μην γνωρίζει την κοινωνική και εργασιακή πολιτική της Ελλάδας αναφορικά με τους πρόσφυγες. Τα υπόλοιπα 61 άτομα (37%) απάντησαν πως γνωρίζουν την κοινωνική και εργασιακή πολιτική της Ελλάδας απέναντι στους πρόσφυγες. Όμως, η πραγματικότητα είναι ότι υπάρχει μερική γνώση αλλά όχι πλήρης γνώση της συνολικής ανταπόκρισης της πολιτείας. Αυτό φαίνεται και από τις απαντήσεις τους αναφορικά με την αξιολόγηση της πολιτικής της Ελλάδας απέναντι στους πρόσφυγες. Οι περισσότεροι αποφάσισαν ότι έπρεπε να απαντήσουν και στην επόμενη ερώτηση και να κρίνουν την πολιτική από όσα γνωρίζουν από τα ΜΜΕ ή από τις διαπροσωπικές επαφές με τους ίδιους τους πολιτικούς πρόσφυγες. Τα αποτελέσματα αυτής της απόφασης είναι τα εξής: το 61% (101 άτομα) είπε ότι η κοινωνική και εργασιακή πολιτική δεν είναι ούτε επαρκής, ούτε ανεπαρκής, έπειτα ακολουθεί η απάντηση ότι η πολιτική είναι ανεπαρκής με ποσοστό 24% (40 άτομα) και τέλος είναι η απάντηση που έδωσε ένα μέρος του δείγματος με ποσοστό 15% (24 άτομα).

Ερώτηση No 27		
Γνωρίζετε την κοινωνική και εργασιακή πολιτική της Ελλάδας απέναντι στους Πρόσφυγες;		
1.	ΝΑΙ	61
2.	ΌΧΙ	104
	Σύνολο	165

Οι απαντήσεις όμως που προκαλούν μεγαλύτερη εντύπωση είναι οι απαντήσεις των ερωτηθέντων των κοντινών περιοχών καθώς οι απαντήσεις των γυναικών. Ένας μεγάλος αριθμός ερωτώμενων (69 άτομα, 69%) απάντησαν ότι δεν γνωρίζουν την πολιτική του κράτους απέναντι στους πρόσφυγες, ενώ τα υπόλοιπα 31 άτομα (31%) γνωρίζουν. Οι απαντήσεις των γυναικών ήταν περισσότερο αρνητικές με ποσοστό 73% (43 άτομα) παρά θετικές με ποσοστό 27% (16 άτομα).

10.3.2. Τομείς που πρέπει να επικεντρωθεί η πολιτική για τους πρόσφυγες

Πριν γίνει η ανάλυση των αποτελεσμάτων των απαντήσεων των ερωτώμενων για την πολιτική της πολιτείας απέναντι στους πρόσφυγες πρέπει να γίνει γνωστό ότι στην συγκεκριμένη ερώτηση δόθηκαν μέχρι και δυο απαντήσεις. Σχετικά με την ερώτηση που αναφέρεται στις ενέργειες-δράσεις που πρέπει να δοθεί μεγαλύτερη βαρύτητα από το Ελληνικό κράτος ,το μεγαλύτερο ποσοστό 23% (51 άτομα) πιστεύει ότι η στέγαση και η διαβίωση είναι από τις ενέργειες με την μεγαλύτερη σημαντικότητα. Πιστεύουμε πως αυτό μπορεί να συμβαίνει διότι οι Έλληνες

είναι ένας φιλόξενος λαός που βοηθάει τους ανθρώπους που έχουν ανάγκη και οι πρόσφυγες είναι μια κατηγορία ανθρώπων που αντιμετωπίζουν πολλά προβλήματα. Έπειτα ακολουθεί η ενεργεία που έχει να κάνει με την εκπαίδευση και την εκμάθηση της Ελληνικής γλώσσας με ποσοστό 22% (51 άτομα). Οι πρόσφυγες, εφόσον ζουν σε έναν χώρο όπως η Ελλάδα, πρέπει να μάθουν να μιλούν την ελληνική γλώσσα για να μπορέσουν να συνεννοούνται με τους ντόπιους και να εκπαιδευτούν σε ελληνικά σχολεία. Άλλωστε η εκπαίδευση θεωρείται ως δικαίωμα όλων των ανθρώπων είτε είναι υπήκοοι μιας χώρας είτε όχι. Το αμέσως επόμενο ποσοστό είναι η εργασία με 18% (43 άτομα) διότι μόνο με την εργασία μπορούν να επιβιώσουν και να καλύψουν τις δικές τους βιοποριστικές ανάγκες και της οικογένειάς τους. Τα μικρότερα ποσοστά έχουν να κάνουν με την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη με 11% (26 άτομα), με την ασφάλιση με 9% (21 άτομα), με την εμπιστοσύνη και αποδοχή από τους ντόπιους με ποσοστό 8% (19 άτομα), και τέλος με την αλλαγή νοοτροπίας τους με 6% (14 άτομα).

10.4. Αντίληψεις για την εργασιακή απασχόληση των προσφύγων

10.4.1. Αναγκαιότητα εργασίας των προσφύγων

Η γενική αντίληψη περί του θέματος αυτού είναι θετική, όπως φάνηκε από το συντριπτικά μεγάλο αντίστοιχο ποσοστό (83%), ενώ μόλις το 17% δήλωσε το αντίθετο. Η θετική άποψη για την απασχόληση των προσφύγων διατηρείται και από τα δύο φύλα με αντιστοιχία 82% στους άντρες και 85% στις γυναίκες. Στα ίδια επίπεδα κυμαίνονται τα ποσοστά ανάμεσα και στους επαγγελματίες που βρίσκονται τόσο σε κοντινή όσο και σε μακρινή απόσταση από το ΚΠΔΑΑ. Μάλιστα το ποσοστό της θετικής άποψης συμπίπτει και για τις δύο κατηγορίες επαγγελματιών, δηλαδή καθεμία συγκεντρώνει το συντριπτικό ποσοστό της τάξης του 83%.

Ερώτηση No 18		
Θεωρείτε απαραίτητη την εργασιακή απασχόληση των προσφύγων;		
1.	ΝΑΙ	137
2.	ΌΧΙ	28
	Σύνολο	165

Στην αμέσως επόμενη ανοιχτού τύπου ερώτηση, κλήθηκαν όλοι να εκφράσουν την αιτιολογία τους για την άποψή τους, θετική ή αρνητική. Έτσι, σύμφωνα με τις απαντήσεις εκείνων που απάντησαν θετικά συλλέχθηκαν 155 απαντήσεις, στις οποίες υποστηρίχθηκε πρωτίστως ότι μέσα από την εργασία οι πρόσφυγες θα μπορέσουν να ικανοποιήσουν βιοποριστικές τους ανάγκες (51 απαντήσεις) και έπειτα ότι θα αποφευχθούν εγκληματικές συμπεριφορές καθώς η μη απασχόλησή τους θεωρούν ότι θα έχει ως επακόλουθο την διάπραξη παρανόμων πράξεων προκειμένου να διασφαλιστεί η επιβίωσή τους (41 απαντήσεις). Δεν έλειψαν και οι αναφορές σε λόγους κοινωνικής ενσωμάτωσης ή επανένταξης (24 άτομα), σε ίσα εργασιακά δικαιώματα με τους

ντόπιους (17 άτομα) καθώς επίσης και στην αναγνώριση του ότι με τους πρόσφυγες βελτιώνεται η όλη παραγωγή της περιοχής (12 άτομα).

Ερώτηση Νο 19		
Για ποιο λόγο		
1.	Κοινωνική καταξίωση & αξιοπρέπεια	5
2.	Βελτίωση παραγωγής περιοχής	12
3.	Κοινωνική επανένταξη & ενσωμάτωση	24
4.	Μείωση παραβατικότητας-μικροέγκλημα	41
5.	Δικαίωμα στην εργασία/ίσα δικαιώματα	17
6.	Επιβίωση /Βιοποριστικοί λόγοι	51
7.	Μη επαρκής παροχές από την πολιτεία	1
8.	Δικαίωμα σε κρατικές παροχές	1
9.	Οικονομική ανεξαρτησία	2
10	Δεν απαντώ	1
ΌΧΙ		
1	Ανεργία στους ντόπιους	20
2	Προτίμηση ντόπιων σε εργασίες	3
3	Συντήρηση από τον ΟΗΕ	2
4	Δεν είναι αναγκαία η εργασία τους	1
5	Δεν απαντώ	3

Πιο συγκεκριμένα σχετικά με τις παραμέτρους που αναλύθηκαν και αναφέρονται στους λόγους για τους οποίους πρέπει να εργάζονται οι πρόσφυγες, στις 96 απαντήσεις που δόθηκαν από τους επαγγελματίες των κοντινών καταστημάτων με θετική άποψη, 29 αναφορές έγιναν για μείωση της παραβατικότητας/ εγκληματικότητας, 28 για ικανοποίηση των βιοποριστικών αναγκών των προσφύγων, 13 για κοινωνική επανένταξη και ενσωμάτωση αυτών των πληθυσμών, 8 για βελτίωση της παραγωγικότητας της περιοχής, 4 για να έχουν οι πρόσφυγες κοινωνική καταξίωση και αξιοπρέπεια, 2 για να εξασφαλίσουν την οικονομική τους ανεξαρτησία, μια για το ότι έχουν δικαίωμα στις κρατικές παροχές και από μια τελευταία κρίθηκε ότι η εργασία τους είναι αναγκαία, καθότι οι υπάρχουσες κρατικές παροχές δεν επαρκούν. Στους επαγγελματίες τώρα των μακρινών περιοχών, που συγκέντρωσαν 59 απαντήσεις, 23 αναφορές έγιναν για ικανοποίηση των βιοποριστικών τους αναγκών, 12 για μείωση της παραβατικότητας/εγκληματικότητας, 11 για κοινωνική επανένταξη και ενσωμάτωση των προσφύγων, 7 για ίσα δικαιώματα στην εργασία, 4 για βελτίωση της παραγωγικότητας της περιοχής, μια μόνο για κοινωνική καταξίωση και αξιοπρέπεια και ένας δεν απάντησε καθόλου. Αυτό που παρατηρούμε είναι ότι οι επαγγελματίες της

πρώτης κατηγορίας ανέφεραν δύο παραπάνω λόγους. Το δικαίωμα, δηλαδή, στις κρατικές παροχές αλλά και την ανεπάρκεια που υπάρχει σε αυτές, γεγονός που καθιστά απαραίτητη την εργασιακή απασχόληση των προσφύγων. Γενικά πάντως δεν διαφαίνονται σημαντικές διαφοροποιήσεις μεταξύ των δύο κατηγοριών. Απλά των κοντινών δίνουν κυρίως προτεραιότητα στην πιθανότητα εμφάνισης εγκληματικής συμπεριφοράς από την έλλειψη εργασίας, ενώ των μακρινών εστιάζουν στην κάλυψη των βιοποριστικών αναγκών των προσφύγων.

Από την άλλη μια μικρή αναλογία του συνόλου της τάξης του 17% εξέφρασε την άποψη ότι δεν είναι απαραίτητη η απασχόληση των προσφύγων. Οι απαντήσεις που δόθηκαν, σχετικά με τους λόγους για τους οποίους δεν κρίνεται απαραίτητη η εργασιακή απασχόληση των προσφύγων, ήταν συνολικά 33. Ο μεγαλύτερος αριθμός από τις αναφορές (20) επικεντρώθηκε στο ότι οι πρόσφυγες δεν πρέπει να εργάζονται γιατί επιτείνεται η ανεργία των ντόπιων με την πρόσληψη ξένου εργατικού δυναμικού, έπειτα ακολούθησαν 4 περιπτώσεις αιτιολογίας με ισάριθμες απαντήσεις, δηλαδή με τρεις αναφορές υποστηρίχθηκε ότι πρέπει οι ντόπιοι να προτιμώνται και όχι οι πρόσφυγες, με άλλες τρεις ότι ο Ο.Η.Ε φροντίζει για αυτά τα άτομα, άρα δεν είναι απαραίτητο να απασχολούνται, εν συνεχεία από τρεις πάλι αναφορές εκφράστηκε ως λόγος η δίωξή τους από την Ελλάδα, στοιχείο που μάλλον παραπέμπει σε πεποίθηση παρά σε βάσιμη αιτιολογία, ενώ τρία ακόμα άτομα δεν θέλησαν να απαντήσουν. Μόνο ένα άτομο απάντησε ότι δεν είναι για τους πρόσφυγες και τόσο επιτακτική η ανάγκη για εργασία. Από όλα τα παραπάνω η κυρίαρχη άποψη που διαφαίνεται είναι ότι οι ντόπιοι μένουν χωρίς δουλειές, καθίστανται άνεργοι, λόγω των ξένων.

Παρατηρώντας πιο αναλυτικά τις απαντήσεις των επαγγελματιών τόσο των κοντινών όσο και των μακρινών περιοχών αυτό που γίνεται αντιληπτό είναι ότι οι δύο κατηγορίες δίνουν πρωτίστως βάση στην ανεργία των ντόπιων με ισάριθμη αναλογία (10 απαντήσεις εκατέρωθεν). Από τους επαγγελματίες των μακρινών περιοχών τρεις μόλις αναφορές έγιναν, από τις οποίες εκφράστηκε ως λόγος μη απασχόλησης των προσφύγων η δίωξη από την χώρα, αν και όπως τονίσαμε, αυτό αποτελεί πεποίθηση και όχι τόσο αιτιολογία. Με άλλες δύο αναφορές από αυτή την κατηγορία και μια από την κατηγορία των κοντινών υποστηρίχθηκε ότι ο Ο.Η.Ε φροντίζει για τις ανάγκες των προσφύγων, πράγμα που προφανώς σημαίνει ότι οι τελευταίοι δεν χρειάζεται να εργάζονται. Επίσης από τους επαγγελματίες των κοντινών, τρία άτομα ήταν εκείνα που προσθέσανε, εκτός από τα προηγούμενα, ότι οι ντόπιοι είναι εκείνοι που θα πρέπει να προτιμώνται στις εργασίες και μόνο ένα ότι η εργασία για τους πρόσφυγες δεν είναι και τόσο απαραίτητη γενικώς.

Παρατηρούμε, λοιπόν, ότι οι ερωτώμενοι στην συντριπτική τους πλειοψηφία κρίνουν απαραίτητη την εργασιακή απασχόληση των προσφύγων, κυρίως για να μπορέσουν οι τελευταίοι να επιβιώσουν, για να αποφευχθούν εγκληματικές συμπεριφορές στην τοπική κοινωνία και κατ' επέκταση να μπορέσουν να ενταχθούν στον κοινωνικό ιστό. Οι ελεύθεροι επαγγελματίες παρουσιάζονται γενικά ευαισθητοποιημένοι αναφορικά με το θέμα της εργασιακής απασχόλησης των προσφύγων και στηρίζουν την αξιοπρεπή διαβίωσή τους, αν και ένας από τους βασικότερους

λόγους που αποδέχονται αυτό το δικαίωμα φαίνεται να είναι ο φόβος της εγκληματικότητας, που πιθανότατα να εκδηλώσουν οι πρόσφυγες, αν δεν έχουν πουθενά να εργαστούν. Αδιάφορο παράλληλα δεν θα πρέπει να μας αφήσει και το γεγονός της αντίληψής τους ότι οι πρόσφυγες συμβάλλουν στην βελτίωση της παραγωγικότητας της περιοχής, στοιχείο που προφανώς συνδέεται με το είδος των σχέσεων που έχουν αναπτύξει (πελατειακές - επαγγελματικές).

10.4.2. Παράγοντες προτίμησης ξένου εργατικού δυναμικού

Οι κύριοι λόγοι για την προτίμηση ξένων εργατών από ντόπιους εργοδότες συνοψίζονται στους παρακάτω: το 40% των ερωτωμένων απάντησε ότι αποτελούν φθηνό εργατικό δυναμικό, το 23% ότι είναι ευέλικτοι στην δουλειά τους και ακόμα ένα εξίσου μη αμελητέο ποσοστό της τάξεως του 22% ότι δεν βρίσκουν Έλληνες για τις ίδιες δουλειές. Μόνο το 10% των επαγγελματιών πιστεύει ότι οι εργοδότες προσλαμβάνουν ξένους, και ειδικά πρόσφυγες, επειδή είναι αποδοτικοί, ακολουθεί ένα 3% που θεωρεί ότι η πρόσληψή τους γίνεται για κοινωνικούς λόγους και τέλος ένα 2% επειδή είναι ειδικευμένοι.

Ερώτηση No 20		
Γιατί πιστεύετε ότι οι Έλληνες εργοδότες προσλαμβάνουν ξένους εργάτες (μέχρι δύο επιλογές);		
1.	Είναι φθηνοί	109
2.	Είναι αποδοτικοί	27
3.	Είναι ειδικευμένοι	6
4.	Δεν βρίσκουν Έλληνες	62
5.	Για κοινωνικούς λόγους	8
6.	Είναι ευέλικτοι στην δουλειά	64
	Σύνολο	276

Οι παραπάνω λόγοι ισχύουν και για τα δύο φύλα με τη διαφορά ότι οι γυναίκες εμμένουν κυρίως στους δύο πρώτους λόγους με ποσοστά 46% και 26%, ενώ η τρίτη μεταβλητή σημειώνει ποσοστό της τάξης του 17%. Η αποδοτικότητα και εδώ συγκεντρώνει μικρό ποσοστό (9%) όπως επίσης και οι δύο τελευταίες μεταβλητές, οι οποίες φθάνουν το 1% η καθεμία αντίστοιχα. Οι άνδρες, από την άλλη, εστιάζουν και αυτοί με ποσοστό 36% στο ότι οι ξένοι προσλαμβάνονται γιατί αποτελούν φθηνά εργατικά χέρια, όμως δίνουν προτεραιότητα στην περίπτωση της μη εύρεσης Ελλήνων για απασχόληση (25%) και μετά ακολουθεί η ευελιξία που παρουσιάζουν οι ξένοι στην δουλειά τους, με ποσοστό 22%. Η αποδοτικότητα δεν θεωρείται και από αυτούς κύριος παράγοντας και συγκεντρώνει μόλις το 10%. Μόνο ένα 4% πιστεύει ότι διαδραματίζουν κάποιο ρόλο λόγοι κοινωνικοί και ένα 3% η ειδικευση. Στις απόψεις τώρα των επαγγελματιών των μακρινών καταστημάτων τηρείται η ίδια σειρά, όπως στο γενικό σύνολο, σχετικά με τους παράγοντες πρόσληψης ξένου εργατικού δυναμικού με ποσοστά 39% (για το ότι είναι φθηνοί), 25% (για το ότι

είναι ευέλικτοι) και 20% (για το ότι δεν βρίσκουν Έλληνες). Η αποδοτικότητα αγγίζει το 12%, οι κοινωνικοί λόγοι το 3% και η ειδίκευση το 1%. Αντίθετα στους επαγγελματίες των κοντινών, ισχύουν οι αναλογίες που είδαμε και στο αντρικό φύλο, δηλαδή το 40% θεωρεί ότι είναι φθηνά εργατικά χέρια, το 24% ότι δεν βρίσκουν Έλληνες για παρόμοιες δουλειές και το 22% ότι προσλαμβάνονται λόγω ευελιξίας. Η αποδοτικότητα εδώ φτάνει το 8%, ενώ οι δύο άλλες μεταβλητές συμπίπτουν σε ποσοστά, δηλαδή 3% συγκεντρώνει η καθεμία.

Επικρατέστερη, επομένως, άποψη στους λόγους πρόσληψης ξένων εργατών είναι αυτή που υποστηρίζει ότι το ξένο στοιχείο αποτελεί φθηνό εργατικό δυναμικό για τους Έλληνες εργοδότες, καθώς και ότι είναι ευέλικτο. Επίσης, παρόλο που είχε εκφραστεί η άποψη, έστω και από ένα μικρό ποσοστό, ότι οι Έλληνες μένουν χωρίς δουλειές επειδή τις παίρνουν οι ξένοι, εδώ υποστηρίζεται σε ποσοστό 22% ότι το ελληνικό εργατικό δυναμικό είναι αυτό που δεν διατίθεται για ανάλογες εργασίες, αντίληψη που υποστηρίζεται, όπως είδαμε ιδίως από τους επαγγελματίες των κοντινών περιοχών και κατά φύλο από τους άνδρες. Συμπεραίνουμε, συνεπώς, ότι οι ερωτώμενοι, εν μέρει αναγνωρίζουν πως δεν ευθύνονται εξ' ολοκλήρου οι πρόσφυγες αλλά και γενικότερα οι ξένοι για τις απώλειες εργασιών. Η αποδοτικότητα φαίνεται να μην αποτελεί για τους επαγγελματίες σοβαρό παράγοντα πρόσληψης, αν και, εξετάζοντας τους πιο εξειδικευμένα, αυτοί των μακρινών ενστερνίζονται αυτή την άποψη περισσότερο (12%) σε σχέση με εκείνους των κοντινών (8%).

10.4.3. Προβλήματα στην αγορά εργασίας από τους ξένους

Ερώτηση No 23		
Πιστεύετε πως δημιουργούνται εργασιακά προβλήματα στον τοπικό πληθυσμό από την παρουσία αυτών των λαών;		
1.	ΝΑΙ	119
2.	ΌΧΙ	46
Σύνολο		165

Το μεγαλύτερο μέρος των ερωτώμενων (72%) απάντησε ότι δημιουργούνται εργασιακά προβλήματα στον τοπικό πληθυσμό από την παρουσία των προσφύγων, αν και όπως υποστήριξαν οι περισσότεροι είναι αναγκαία η εργασιακή απασχόληση αυτών των ανθρώπων. Παρατηρήθηκε κοινότητα απόψεων τόσο στους άνδρες όσο και στις γυναίκες με ποσοστό 69% και 78% αντίστοιχα και παράλληλα στους καταστηματάρχες μακρινών (68%) και κοντινών αποστάσεων (75%).

Ερώτηση No 24		
Ποια είναι αυτά		
1.	Ανεργία	63
2.	Ανταγωνισμός	18
3.	Πτώση μεροκάματου	41
4.	Κανένα	46
5.	Άλλο	2
Σύνολο		170

Με βάση το ποσοστό του συνόλου που θεωρεί ότι δημιουργούνται εργασιακά προβλήματα στους ντόπιους, βλέπουμε ότι όταν κλήθηκαν να προσδιορίσουν τα προβλήματα, το 37% του συνόλου πρωτίστως ανέφερε την ανεργία και ακολουθεί η πτώση μεροκάματου με ποσοστό 24%. Ο ανταγωνισμός συγκέντρωσε μόλις το 11%, ενώ ένα 2% προσδιόρισε κάτι άλλο.

Οι απαντήσεις πιο συγκεκριμένα των ανδρών για τις δύο επικρατούσες μεταβλητές διαμορφώθηκαν στην κλίμακα του 38% και 21% αντίστοιχα και των γυναικών στο 41% και 27%. Στις άλλες δύο μεταβλητές, και στα δύο φύλα, το 10% έκανε λόγο για ανταγωνισμό, ενώ από τους άνδρες κανείς δεν προσδιόρισε κάποιο άλλο, δικής του κρίσης, εργασιακό πρόβλημα, όπως έγινε με ένα ποσοστό της τάξης του 3% από τις γυναίκες. Κάποια μικρή διαφοροποίηση υπάρχει μεταξύ μακρινών-κοντινών καταστημάτων. Στα μακρινά η ανεργία διατηρείται και εδώ σε πρωταρχική θέση με ποσοστό 42% ενώ η πτώση μεροκάματου και ο ανταγωνισμός ανέρχονται στις ίδιες ποσοστιαίες μονάδες. Καθεμιά δηλαδή από αυτές τις δύο μεταβλητές συγκεντρώνει ένα ποσοστό της τάξεως του 12% ενώ ακολουθεί και μόλις 1% που προσδιόρισε κάτι άλλο. Από την άλλη και στα κοντινά η ανεργία προβάλλεται ως πρωταρχικό πρόβλημα με ποσοστό 36% αλλά η πτώση μεροκάματου συγκεντρώνει ένα αρκετά μεγαλύτερο ποσοστό έναντι των μακρινών, που φτάνει το 28%. Το 10% μόνο απέδωσε ως πρόβλημα τον ανταγωνισμό και πάλι μονάχα το 1% ανέφερε κάτι άλλο.

Είναι, λοιπόν, εμφανές ότι οι επαγγελματίες στα προβαλλόμενα εργασιακά προβλήματα δίνουν βαρύτητα στην ανεργία, η οποία επιδεινώνεται από τους πρόσφυγες, σύμφωνα με τα λεγόμενα τους, ενώ ο παράγοντας «ανταγωνισμός» φαίνεται να μην επηρεάζει τόσο σημαντικά την αγορά εργασίας. Προβάδισμα από τον ανταγωνισμό έχει η πτώση του μεροκάματου, κατάσταση η οποία τονίστηκε από τους επαγγελματίες, κυρίως, των κοντινών καταστημάτων. Μια κατάσταση που προφανώς με την απασχόληση των προσφύγων επιβαρύνει άμεσα το γηγενές εργατικό δυναμικό. Γενικά πάντως, ενώ από τη μια φαίνεται να υποστηρίζουν την εργασιακή απασχόληση των προσφύγων, από την άλλη πιστεύουν ότι η παρουσία αυτών των ξένων ανθρώπων επιφέρει δυσμενείς επιπτώσεις στην εργασιακή ζωή του γηγενούς πληθυσμού. Προφανώς θεωρούν ότι τα εργασιακά προβλήματα είναι πιο εμφανή και διογκωμένα στο ευρύτερο επίπεδο της οικονομικής ζωής της δική τους τοπικής κοινωνίας.

10.5. Αντιλήψεις για τα δικαιώματα των προσφύγων

10.5.1. Πρόθεση υποστήριξης σχετικά με το θέμα της στέγασης των προσφύγων

Σχετικά με το θέμα της ενοικίασης διαμερίσματος σε πρόσφυγα η πλειοψηφία των ελεύθερων επαγγελματιών, δηλαδή το 17%, απάντησε αρνητικά απέναντι σε αυτού του είδους την υποστήριξη. Πιο συγκεκριμένα δήλωσαν ότι δεν θα είχαν κάποιο πρόβλημα να ενοικιάσουν διαμέρισμα τους σε αλλοδαπό πρόσφυγα.

Η ίδια θετική διάθεση ενυπάρχει και στις δύο πλευρές των επαγγελματιών (κοντινών-μακρινών) αλλά και στα δύο φύλα. Πιο συγκεκριμένα οι επαγγελματίες των κοντινών περιοχών

συγκέντρωσαν ένα ποσοστό της τάξεως του 70% και των μακρινών του 72%. Αντίστοιχα σε σχέση με το φύλο και οι άντρες απάντησαν θετικά με ποσοστό 70% καθώς και οι γυναίκες με 73%.

Ερώτηση No 14		
Εάν είχατε κάποιο διαμέρισμα θα το νοικιάζατε σε κάποιον αλλοδαπό;		
1.	ΝΑΙ	117
2.	ΌΧΙ	48
	Σύνολο	165

Παρατηρούμε, λοιπόν, ότι οι ελεύθεροι επαγγελματίες δεν είναι απορριπτικοί ή προκατειλημμένοι απέναντι στην προοπτική ενοικίασης καταλύματος σε κάποιον πρόσφυγα. Με άλλα λόγια δηλαδή είναι εμφανής η πρόθεσή τους να υποστηρίξουν τη συγκεκριμένη ομάδα στον τομέα της στέγασης μέσω δικής τους ιδιοκτησίας, παρόλο που όπως φάνηκε παραπάνω εστίασαν σε κάποια εργασιακής κυρίως φύσεως προβλήματα, θεωρώντας για αυτά κύριους υπαίτιους τους πρόσφυγες.

10.5.2. Πρόθεση πρόσληψης προσφύγων ως προσωπικό

Οι επαγγελματίες, το 64% του συνόλου απάντησε θετικά σε ερώτηση αν θα προσλάμβαναν κάποιον πρόσφυγα στην επιχείρησή τους. Και εδώ δεν υπήρξε κάποια σημαντική διαφοροποίηση ανάμεσα στα δύο φύλα, καθώς και οι δύο πλευρές φαίνεται να υποστηρίζουν αυτή την ενέργεια με ποσοστά 65% και 63% αντίστοιχα. Διαφοροποίηση, επίσης, δεν υπήρξε σε κοντινά - μακρινά καταστήματα, όπου το ποσοστό των θετικών απαντήσεων ανήλθε στο 69% και 70% αντίστοιχα.

Από εδώ γίνεται αντιληπτό ότι οι ντόπιοι επαγγελματίες μάλλον δεν θα είχαν πρόβλημα να προσλάβουν έναν ξένο. Παρουσιάζονται με άλλα λόγια ανοιχτοί προς αυτή την προοπτική. Η στάση τους αυτή είναι πιθανό να συνδέεται με κίνητρα οικονομικά, όπως της φθηνής εργασίας αλλοδαπών καθώς και οι ίδιοι οι ερωτώμενοι υποστήριξαν σε προηγούμενη ερώτηση ότι οι γενικά οι εργοδότες έχουν ως κίνητρο πρόσληψης το φθηνό μεροκάματο των ξένων εργατών.

Ερώτηση No 17		
Θα προσλαμβάνατε πρόσφυγα στην δική σας επιχείρηση;		
1.	ΝΑΙ	106
2.	ΌΧΙ	59
	Σύνολο	165

10.5.3. Παραχώρηση εκλογικών δικαιωμάτων σε πρόσφυγες

Ο Πίνακας 30 αναφέρεται στο αν θα πρέπει να δοθεί στους πρόσφυγες το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι. Το 60% των ερωτώμενων έδωσε αρνητική απάντηση, ότι δεν πρέπει δηλαδή να λάβουν τα ανάλογα δικαιώματα, ποσοστό το οποίο ταυτίζεται και στα δύο φύλα με τις γυναίκες κατά μία μονάδα λιγότερη, δηλαδή 59%.

Ερώτηση No 30		
Πρέπει να δοθεί στους πρόσφυγες το δικαίωμα του «εκλέγειν & εκλέγεσθαι»;		
1.	ΝΑΙ	66
2.	ΌΧΙ	99
	Σύνολο	165

Αξιοσημείωτο, όμως, είναι το γεγονός ότι ενώ στα κοντινά καταστήματα η διαφορά μεταξύ θετικής και αρνητικής απάντησης των επαγγελματιών είναι μεγάλη, όπως σε όλο το σύνολο, με ποσοστά 34% και 66% αντίστοιχα, στους επαγγελματίες των μακρινών καταστημάτων η διαφορά μεταξύ του «όχι» και του «ναι» είναι οριακή, δηλαδή 49% και 51%.

Από τα παραπάνω διαφαίνεται ότι οι καταστηματάρχες που δουλεύουν πιο μακριά από το ΚΠΔΑΑ δεν τείνουν προς απόκλιση αυτού του δικαιώματος, όχι όμως ότι συναινούν και προς την πλήρη αποδοχή του. Η γνώμη τους διαμορφώνεται κάπου στη μέση.

Από την άλλη, έχουμε το 40% των ερωτηθέντων που δείχνει να αποδέχεται το συγκεκριμένο δικαίωμα για τους πρόσφυγες. Με βάση, λοιπόν, αυτό το ποσοστό επαγγελματιών, στον Πίνακα 31, όπου ζητείται η άποψη τους σχετικά με το επίπεδο εκδήλωσης του πολιτικού αυτού δικαιώματος, το 28% κρίνει ότι το συγκεκριμένο δικαίωμα πρέπει να δοθεί και σε τοπικό αλλά και σε εθνικό επίπεδο, ένα 9%, διαχωρίζοντας την άποψή του, δήλωσε ότι πρέπει να δοθεί μόνο σε τοπικό και μόλις ένα 2% μόνο σε εθνικό επίπεδο. Η γενική αυτή αντίληψη επικρατεί και στα δύο φύλα με ποσοστά 25%, 12%, 3% του συνόλου των γυναικών και 30%, 2% και 1% του συνόλου των ανδρών. Και βλέπουμε ότι το δικαίωμα της πολιτικής δραστηριότητας των προσφύγων σε επίπεδο τοπικό φαίνεται ότι ενισχύεται περισσότερο από τις γυναίκες παρά από τους άνδρες. Η ίδια εικόνα ισχύει και στα μακρινά καταστήματα με ποσοστά 35%, 11% και 3% αλλά και στα κοντινά με ποσοστά 24%, 8% και 2% αντίστοιχα. Στην τελευταία περίπτωση θα λέγαμε ότι οι επαγγελματίες των μακρινών περιοχών φαίνεται να υποστηρίζεται εντονότερα το δικαίωμα του «εκλέγειν και εκλέγεσθαι» για τους πρόσφυγες σε εθνικό και τοπικό συγχρόνως επίπεδο, καθώς φτάνουν το 35%, ενώ στην άλλη ομάδα επαγγελματιών από τις κοντινές περιοχές, που συγκεντρώνουν το 24%, ναι μεν είναι θετική η διάθεση τους για αυτό το δικαίωμα, όμως από το ποσοστό τους διακρίνεται μια μικρή επιφύλαξη.

Διαπιστώνουμε, λοιπόν, ότι η πρόθεση των επαγγελματιών απέναντι στα εκλογικά δικαιώματα των προσφύγων δεν είναι και τόσο θετική, αν και οι επαγγελματίες των μακρινών περιοχών δείχνουν να είναι κάπου στη μέση, καθώς η διαφορά θετικής και αρνητικής απάντησης είναι οριακή. Από αυτή τη στάση αντιλαμβανόμαστε ότι οι επαγγελματίες ίσως να θεωρούν πως οι ξένοι λαοί δεν έχουν θέση στο πολιτικό κομμάτι της χώρας υποδοχής, γιατί προφανώς με μια τέτοιου είδους διεκδίκηση θα απειλούνταν το ίδιο το πολιτικό σύστημα της χώρας και θα διαταράσσονταν οι ισορροπίες της σε εθνικό και όχι μόνο σε τοπικό επίπεδο.

10.6. Σχέσεις ντόπιων με τους πρόσφυγες

10.6.1. Φυσική εγγύτητα με τους πρόσφυγες

Όταν ρωτήθηκαν αναφορικά με την ύπαρξη ή μη προσφύγων στη γειτονιά τους, το 38% του συνόλου των ερωτηθέντων (63 άτομα) απάντησαν ότι δεν κατοικούν καθόλου πρόσφυγες κοντά στην γειτονιά τους. Το αμέσως επόμενο ποσοστό είναι 34% (56 άτομα) και αντιπροσωπεύει αυτούς που είπαν ότι βρίσκονται λίγοι πρόσφυγες εκεί που είναι η κατοικία τους. Υπάρχει όμως και ένα σεβαστό ποσοστό 22% (36 άτομα) που απάντησε ότι βρίσκονται αρκετοί πρόσφυγες στην γειτονιά τους. Οι περισσότεροι από αυτούς κατοικούν είτε κοντά στο ΚΠΔΑΑ είτε κοντά στην κεντρική αγορά είτε στο λιμάνι του Λαυρίου. Το αμέσως επόμενο ποσοστό είναι 6% (10 άτομα) και αντιπροσωπεύει την απάντηση ότι υπάρχουν υπεραρκετοί πρόσφυγες κοντά στη γειτονιά τους.

Ερώτηση Νο 11		
Κατοικούν πρόσφυγες κοντά στην γειτονιά σας και πόσοι;		
1.	Καθόλου	63
2.	Λίγοι	56
3.	Αρκετοί	36
4.	Υπεραρκετοί	10
	Σύνολο	165

Τα ποσοστά των απαντήσεων αντρών και γυναικών παρουσιάζονται ως εξής : άντρες (καθόλου: 35% (37 άτομα), λίγοι: 33% (35 άτομα), αρκετοί: 25% (27 άτομα), υπεραρκετοί: 7% (7 άτομα)), γυναίκες (καθόλου: 44% (26 άτομα), λίγοι: 36% (21 άτομα), αρκετοί: 15% (9 άτομα), υπεραρκετοί: 5% (3 άτομα)). Το 43% των ερωτηθέντων (28 άτομα) που έχουν την επιχείρησή τους σε πιο απομακρυσμένες περιοχές από το κέντρο της πόλης έχουν απαντήσει ότι κατοικούν λίγοι πρόσφυγες στην γειτονιά τους.

Το ποσοστό όμως που προκαλεί μεγαλύτερη εντύπωση είναι το 32% των ερωτηθέντων των μακρινών περιοχών (21 άτομα) που αναφέρει ότι κατοικούν αρκετοί πρόσφυγες κοντά στον τόπο

διαμονής τους. Από όλα τα παραπάνω και σύμφωνα με αυτό που πιστεύουν οι ερωτώμενοι συμπεραίνουμε ότι οι πρόσφυγες που μένουν πλέον μόνιμα στο Λαύριο - ή που μένουν για κάποιο χρονικό διάστημα - διαμένουν σε περιοχές που είναι πιο απομακρυσμένες από το κέντρο της πόλης για διαφόρους λόγους (κυρίως βέβαια οικονομικούς).

10.6.2. Εγγύτητα ανάμεσα στους ερωτώμενους και τους πρόσφυγες ή αιτούντες άσυλο

Στον Πίνακα 12 το 52% του συνόλου των επαγγελματιών, οι μισοί περίπου δηλαδή, απάντησαν ότι κοντά στην επιχείρησή τους διαμένουν αρκετοί πρόσφυγες. Ακολουθεί ένα ποσοστό επαγγελματιών της τάξεως του 22% που ανέφερε ότι οι πρόσφυγες κοντά στις επιχειρήσεις τους είναι λίγοι. Υπήρξε και ένα μικρό σχετικά ποσοστό 13% που ανέφερε ότι κοντά στα μαγαζιά τους δεν υπάρχουν καθόλου πρόσφυγες και μ' ένα αντίστοιχο, επίσης, ποσοστό κάποιοι άλλοι που υποστήριξαν ότι κοντά τους κατοικούν υπεραρκετοί.

Ερώτηση Νο 12		
Κατοικούν πρόσφυγες κοντά στην επιχείρησή σας και πόσοι;		
1.	Καθόλου	22
2.	Λίγοι	37
3.	Αρκετοί	85
4.	Υπεραρκετοί	21
	Σύνολο	165

Όσον αφορά ανάμεσα στα φύλα η εικόνα δεν διαφοροποιείται ιδιαίτερα από αυτή του γενικού συνόλου. Οι μισοί περίπου από τους 106 άνδρες με ποσοστό 52% (55 άτομα) εκτιμούν ότι κοντά στις επιχειρήσεις τους διαμένουν αρκετοί πρόσφυγες, μετά ακολουθεί το 24% (25 άτομα) που πιστεύει ότι κατοικούν λίγοι, το 13% (14 άτομα) ότι δεν υπάρχουν κοντά τους καθόλου πρόσφυγες όπου εδώ εντοπίζουμε μια διαφοροποίηση, αφού αυτή η μεταβλητή στο γενικό σύνολο ακολουθεί τελευταία και το 11% (12 άτομα) ότι είναι υπεραρκετοί. Όσον αφορά τις 59 γυναίκες οι μισές, δηλαδή, το 51% (30 άτομα) θεωρούν ότι οι πρόσφυγες είναι αρκετοί, έπειτα το 20% (12 άτομα) ότι είναι λίγοι, το 15% (9 άτομα) ότι είναι υπεραρκετοί και το 14% (8 άτομα) ότι δεν υπάρχουν καθόλου πρόσφυγες κοντά στην επιχείρηση. Τηρείται με άλλα λόγια η γενική ακολουθία.

Λεπτομερή εικόνα για το πόσοι διαμένουν κοντά στις επιχειρήσεις δίνουν και τα ποσοστά των μακρινών και κοντινών καταστημάτων, όπου τα πράγματα κάπως διαφοροποιούνται. Έτσι στα μακρινά παρατηρούμε ότι ένα ποσοστό επαγγελματιών της τάξεως του 43% υποστηρίζει ότι οι πρόσφυγες κοντά στις επιχειρήσεις τους είναι λίγοι, ενώ το 38% ότι είναι αρκετοί. Μόλις το 7% απάντησε ότι πρόσφυγες κοντά δεν υπάρχουν καθόλου και ένα 5% ότι είναι υπεραρκετοί.

Στα κοντινά από την άλλη καταστήματα το 60% των επαγγελματιών ανέφερε ότι κοντά τους κατοικούν αρκετοί πρόσφυγες, ένα ποσοστό 16% ότι διαμένουν υπεραρκετοί, αμέσως μετά

ακολουθεί ένα ποσοστό 15% που υποστηρίζει ότι δεν υπάρχουν καθόλου πρόσφυγες κοντά τους και μόνο ένα 9% δήλωσε ότι κοντά στα μαγαζιά τους κατοικούν λίγοι.

Ίσως να προξενεί εντύπωση το γεγονός ότι μέσα στις ίδιες κατηγορίες επιχειρηματιών δύο εκ διαμέτρου αντίθετες μεταβλητές, «καθόλου» και «υπεραρκετοί», πλησιάζουν πολύ ή και ταυτίζονται σε ποσοστιαίες μονάδες. Γενικά αυτές οι διακυμάνσεις, που παρατηρούνται, στις εκτιμήσεις, υφίστανται, διότι προφανώς κάποιοι επαγγελματίες έρχονται σε συχνότερη επαφή με τις εν λόγω πληθυσμιακές ομάδες, ανάλογα με τις σχέσεις που έχουν αναπτύξει, και έτσι έχουν μια σαφέστερη εικόνα των συνολικού αριθμού τους σε σχέση με κάποιους άλλους που τους βλέπουν περιστασιακά ή απλά γνωρίζουν σε γενικές γραμμές το πόσοι και που κατοικούν.

Στην αμέσως επόμενη ερώτηση για το τι είδους σχέσεις έχουν αναπτύξει μεταξύ τους, στην οποία είχαν περιθώριο έως και δύο επιλογές, από τις 211 απαντήσεις που συλλέχθηκαν το μεγαλύτερο ποσοστό του συνόλου, δηλαδή το 43% (89 άτομα), ισχυρίστηκε ότι οι σχέσεις τους είναι επαγγελματικές-πελατειακές. Ακολουθεί ένα ποσοστό επαγγελματιών, της τάξης του 24% (51 άτομα), που διατηρεί φιλικές σχέσεις με πρόσφυγες. Το 18% (38 άτομα) δήλωσε ότι δεν έχει τύχει να έχουν αναπτύξει με τη συγκεκριμένη ομάδα καμία σχέση, ενώ το 10% (21 άτομα) έκανε λόγο για σχέσεις ευκαιριακές. Είχαμε και ένα ποσοστό 4% (9 άτομα) που αποφεύγει να έχει οποιαδήποτε σχέση με τους πρόσφυγες, όμως υπήρξε και 1% (3 άτομα) που έχει αναπτύξει συντροφική σχέση. Κανείς δεν προσδιόρισε κάτι άλλο.

Συγκεκριμένα στους άνδρες τηρείται η ίδια προτεραιότητα επιπέδου σχέσεων με ανάλογα ποσοστά μέσα στις οποίες συγκαταλέγεται και το 1% των συντροφικών. Στις γυναίκες πρώτη θέση και σε αυτές κατέχουν οι επαγγελματικές σχέσεις με 41%, ακολουθεί ένα 29% που δεν έχει συνάψει κανενός είδους σχέσεις, ενώ φιλικές φαίνεται να έχει αναπτύξει 16% μόνο. Οι ευκαιριακές ανέρχονται στο 10%, ενώ δεν υπάρχει καμία συντροφική.

Διαφοροποίηση από τα συνολικά ποσοστά δεν υπάρχει στις κατηγορίες μακρινών - κοντινών επιχειρήσεων, καθώς και στις δύο ομάδες κυριαρχούν οι επαγγελματικές σχέσεις και έπειτα οι φιλικές. Συγκεκριμένα στην πρώτη το 45% δήλωσε ότι έχει αναπτύξει σχέσεις πελατειακές-επαγγελματικές, το 26% φιλικές, το 18% ότι δεν έχει συνάψει ποτέ κάποιου είδους σχέση και ένα 9% ότι έχουν υπάρξει σχέσεις ευκαιριακές. Αντίστοιχα για την δεύτερη ομάδα το 40% των ερωτώμενων υποστήριξε ότι οι σχέσεις του με τους πρόσφυγες διέπεται από το πελατειακό-επαγγελματικό στοιχείο, το 23% τις χαρακτήρισε φιλικές, το 18% ότι δεν έχει αναπτύξει ποτέ κάποιου είδους σχέση και ένα 11% έκανε λόγο για σχέσεις ευκαιριακές.

Βλέπουμε, λοιπόν, ότι οι σχέσεις επαγγελματιών και προσφύγων διέπονται κυρίως από το πελατειακό στοιχείο, όμως αρκετοί είναι και αυτοί που διατηρούν φιλικές σχέσεις με πρόσφυγες, ιδίως οι άντρες καθώς οι γυναίκες είναι πιο επιφυλακτικές. Βέβαια δεν μπορούμε να παραβλέψουμε και το ποσοστό εκείνων που δεν έχουν καθόλου σχέσεις με πρόσφυγες και εδώ ανήκουν οι γυναίκες, πράγμα το οποίο δεν σημαίνει ότι δεν τους αποδέχονται, απλά ίσως να μην έχουν προκύψει. Από την άλλη πλευρά, αυτοί που τους αποφεύγουν συνολικά είναι πολύ λίγοι. Είναι αισιόδοξο πάντως το

γεγονός ότι πέρα από το όφελος που ενδεχομένως έχουν οι επαγγελματίες από τους πρόσφυγες, και σε επίπεδο εργασίας αλλά και πελατείας, δείχνουν φιλικές διαθέσεις απέναντι τους. Ίσως οι ομαλές σχέσεις στο οικονομικό επίπεδο έχουν εξομαλύνει και το όλο πλέγμα των σχέσεών τους και έτσι οι ξένοι πληθυσμοί γίνονται πιο αποδεκτοί.

10.6.3. Εργασιακή απασχόληση προσφύγων από ντόπιους εργοδότες

Στο ερώτημα αν στην επιχείρησή τους οι επαγγελματίες του Λαυρίου απασχολούν ή έχουν απασχολήσει πρόσφυγες, κυρίως από το ΚΠΔΑΑ, (όπως φαίνεται και από τον Πίνακα 15) η πλειοψηφία με ποσοστό 79% απάντησε «όχι» και μόλις το 21% το αντίθετο. Ειδικά στις γυναίκες επαγγελματίες το ποσοστό φτάνει το 90%, ενώ στους άνδρες στο 75%. Να υπενθυμίσουμε στο σημείο αυτό ότι ένα μέρος αυτών των ατόμων δεν είναι ιδιοκτήτες αλλά υπάλληλοι, και επομένως δεν είναι στην άμεση ευχέρεια και δικαιοδοσία τους να προσλάβουν κάποιον πρόσφυγα. Και βλέποντας συγκριτικά τον αριθμό των ιδιοκτητών και των υπαλλήλων διακρίνουμε ότι οι πρώτοι ανέρχονται τους 144 ενώ οι δεύτεροι μόλις τους 21. Άρα το θέμα της πρόσληψης ανήκει κατά κύριο λόγο στην πρόθεση των ιδιοκτητών επαγγελματιών.

Ερώτηση Νο 15		
Στην επιχείρησή σας απασχολείτε ή απασχολήσκει κατά το παρελθόν άτομα από το Προσωρινής Διαμονής Αιτούντων Άσυλο;		
1.	ΝΑΙ	34
2.	ΌΧΙ	131
	Σύνολο	165

Παρατηρώντας, μάλιστα, λεπτομερέστερα τους επαγγελματίες σε σχέση με την απόσταση των καταστημάτων τους από το Κέντρο, διαπιστώνουμε ότι και στις δύο ομάδες οι αρνητικές απαντήσεις συγκεντρώνουν το μεγαλύτερο ποσοστό. Στα μακρινά, δηλαδή, καταστήματα το ποσοστό φτάνει το 66% και στα κοντινά αυξάνει ακόμα περισσότερο με ποσοστό 89%.

Αυτό που ενδεχομένως συμβαίνει είναι, ότι πιθανώς από τη μια οι επαγγελματίες να μην έχουν χρειαστεί να προσλάβουν είτε παλαιότερα είτε στην δεδομένη στιγμή πρόσφυγα υπάλληλο ή ότι αποφεύγουν να τους απασχολήσουν. Το τελευταίο, όμως, θα ήταν αντιφατικό και ανειλικρινές τόσο με την άποψη που εξέφρασαν ότι δεν θα είχαν πρόβλημα να προσλάβουν πρόσφυγα όσο και με την άποψη ότι αποτελούν φθηνό εργατικό δυναμικό όπως και το ότι είναι απαραίτητη η εργασιακή τους απασχόληση. Αυτό που προκαλεί εντύπωση είναι το γεγονός ότι οι επαγγελματίες των μακρινών περιοχών έχουν απασχολήσει σε μεγαλύτερο βαθμό πρόσφυγες από ό,τι αυτοί των κοντινών κάτι που καθίσταται εμφανές από τα ποσοστά τους, αφού οι πρώτοι φτάνουν το 34% του συνόλου τους, ενώ οι δεύτεροι μόλις το 11%.

Στην ερώτηση 16 απαντά το 21% των επαγγελματιών που είχαν προσλάβει ως προσωπικό πρόσφυγες, όπου τους ζητήθηκε να χαρακτηρίσουν την εργασιακή σχέση μαζί τους. Είναι αξιοσημείωτο ότι το 13% χαρακτήρισε τη σχέση αρμονική. Ένα πολύ μικρό ποσοστό της τάξεως του 3% την χαρακτήρισε προβληματική και ακολούθησε ο χαρακτηρισμός αδιάφορη και υποφερτή με ποσοστό 2% αντίστοιχα. Μάλιστα ο τελευταίος χαρακτηρισμός εκφράστηκε μόνο από τους άντρες, καθώς καμία γυναίκα δεν αντιστοιχίσε την επαγγελματική σχέση με τον συγκεκριμένο είδος σχέσης. Καμία επίσης γυναίκα δεν έκανε λόγο για σχέση «υποφερτή». Κανείς πάντως δεν δήλωσε σχέση εχθρική.

Από όσα προαναφέρθηκαν, γίνεται αντιληπτό ότι και τα λίγα εκείνα άτομα που απασχόλησαν πρόσφυγες συνεργάστηκαν στην πλειοψηφία αρμονικά μαζί τους χωρίς να αντιμετωπίσουν κάποιο ιδιαίτερο πρόβλημα.

Ερώτηση No 16		
Πως θα χαρακτηρίζατε την σχέση μεταξύ σας;		
1.	Αρμονική	22
2.	Αδιάφορη	4
3.	Υποφερτή	3
4.	Προβληματική	5
5.	Εχθρική	0
6.	Δεν αντιστοιχεί	131
	Σύνολο	165

10.6.4. Ανοχή στη διαφορετικότητα

Στο ερώτημα κατά πόσο οι επαγγελματίες ενοχλούνται από ανθρώπους που έχουν διαφορετικό τρόπο ζωής, απόψεις ή συνήθειες, η συντριπτική πλειοψηφία 81% (134 άτομα από τα 165) εξέφρασε την άποψη ότι «δεν ενοχλείται καθόλου» από την παρουσία αυτών των ανθρώπων. Μόνο το 13% (21 άτομα) έδειξε «να ενοχλείται λίγο», ένα 4% (7 άτομα) «αρκετά», ένα αντίστοιχο με το τελευταίο ποσοστό δήλωσε ότι «δεν γνωρίζει» και μόλις 1% (1 άτομο) ότι «ενοχλείται πολύ».

Ερώτηση No 22		
Ορισμένοι ενοχλούνται από ανθρώπους που έχουν τρόπο ζωής, απόψεις ή συνήθειες. Εσάς προσωπικά αυτοί σας ενοχλούν:		
1.	Πολύ	1
2.	Αρκετά	7
3.	Λίγο	21
4.	Καθόλου	134
5.	Δεν γνωρίζω	2
	Σύνολο	165

Η θετική γενικά αυτή στάση φαίνεται και στις δύο κατηγορίες επαγγελματιών, όπου το ποσοστό των μακρινών ανήλθε στο 84% (55 άτομα από τα 65) και των κοντινών στο 79% (79 άτομα από τα 100). Σύμφωνα πάντως με αυτά τα ποσοστά στους πρώτους διακρίνουμε ακόμα μεγαλύτερη τάση ανοχής στην διαφορετικότητα. Παράλληλα από τους μακρινούς καταστηματάρχες ένα 9% (6 άτομα) δήλωσε ότι «ενοχλείται λίγο», ενώ στους κοντινούς το ποσοστό είναι πιο αυξημένο, φτάνει δηλαδή το 15%. Μάλιστα από τους επαγγελματίες των μακρινών περιοχών κανένας δεν ανέφερε ότι «ενοχλείται πολύ» ενώ από τους κοντινούς μόνο το 1% (1 άτομο), ποσοστό το οποίο ανήκει στο αντρικό φύλο. Στις υπόλοιπες μεταβλητές, δηλαδή, αν «ενοχλούνται αρκετά» και «δεν γνωρίζω», τα ποσοστά είναι περίπου ίδια. Των κοντινών φτάνουν στο 4% (4 άτομα) και 1% (1 άτομο) και των μακρινών στο 5% (3 άτομα) και στο 2% (1 άτομο) αντίστοιχα. Από τις παραπάνω, λοιπόν, αναλογίες είναι εμφανές ότι οι περισσότεροι επαγγελματίες του Λαυρίου και ίσως λίγο περισσότερο των μακρινών περιοχών δείχνουν να έχουν θετική διάθεση απέναντι σε ανθρώπους διαφορετικούς, μέσα στους οποίους ως επί το πλείστον συγκαταλέγονται και οι πρόσφυγες. Κατ' επέκταση αυτό δείχνει ότι είναι σε θέση να συνυπάρξουν αρμονικά με διαφορετικούς πληθυσμούς.

10.6.5. Πρόσφυγες ως αίτιοι προβλημάτων

Ερώτηση No 25		
Πιστεύετε πως δημιουργούνται προβλήματα στην περιοχή του Λαυρίου από την παρουσία των αλλοδαπών;		
1.	ΝΑΙ	57
2.	ΌΧΙ	108
	Σύνολο	165

Σχετικά με το αν οι επαγγελματίες θεωρούν ότι δημιουργούνται, κοινωνικής κυρίως φύσης, προβλήματα στην περιοχή του Λαυρίου από την παρουσία των αλλοδαπών παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο μέρος του δείγματος (65%) εξέφρασε τη γνώμη ότι οι αλλοδαποί και κατ' επέκταση οι πρόσφυγες δεν δημιουργούν προβλήματα. Στην ίδια αναλογία κινούνται οι απόψεις τόσο των επαγγελματιών από τις μακρινές όσο και από τις κοντινές περιοχές (66% και 65%) και μάλιστα περισσότερο υπέρμαχοι αυτής της άποψης φάνηκε να είναι οι άντρες με ποσοστό 70% έναντι των γυναικών που αγγίζουν το 58%. Στην αντίθετη πλευρά το 35% μόνο θεωρεί ότι στην περιοχή δημιουργούνται προβλήματα από αυτές τις ομάδες. Το ποσοστό αυτό συμπίπτει με το ποσοστό που συγκέντρωσαν οι επαγγελματίες των κοντινών περιοχών (35%), ενώ εκείνοι των μακρινών απέχουν μόλις κατά μία μονάδα, δηλαδή 34%. Αξιοσημείωτη διαφοροποίηση υπάρχει μεταξύ ανδρών και γυναικών, καθώς τώρα οι γυναίκες έχουν προβάδισμα με ποσοστό 42%, σε αντίθεση με τους άνδρες που φτάνουν το 30%. Οι γυναίκες, δηλαδή, φαίνεται να πιστεύουν περισσότερο ότι από την παρουσία των προσφύγων προξενούνται προβλήματα στην περιοχή τους, από ό,τι οι άντρες.

Στην αμέσως επόμενη, ανοιχτού τύπου, ερώτηση το 35% των επαγγελματιών που ενστερνίστηκαν την άποψη ότι η παρουσία των προσφύγων δημιουργεί προβλήματα κλήθηκε να προσδιορίσει τα προβλήματα που έχουν προκύψει. Από το σύνολο των 71 απαντήσεων που συλλέχθηκαν τονίστηκαν κυρίως οι διαμάχες που υπάρχουν μεταξύ των προσφύγων (22 άτομα), η αύξηση των κρουσμάτων παραβατικότητας (16 άτομα) αλλά και η αύξηση της ανεργίας (8 άτομα) και μετέπειτα της παραοικονομίας (4 άτομα). Η κλίμακα αυτή τηρείται και στις δύο περιπτώσεις επαγγελματιών. Οι επαγγελματίες των κοντινών περιοχών στις διαμάχες των προσφύγων συγκεντρώνουν 15 απαντήσεις, στην αύξηση της παραβατικότητας 11, ενώ για την παραοικονομία οι αναφορές ήταν μόνο 4 και για την ανεργία 3. Από την άλλη αυτοί των μακρινών περιοχών συγκέντρωσαν 7 αναφορές για τις διαμάχες, 5 για την παραβατικότητα, 4 για την παραοικονομία και 3 για την ανεργία.

Ερώτηση No 26		
Ποια προβλήματα		
1.	Αλλοίωση της αισθητικής της πόλης	4
2.	Διαμάχες μεταξύ των προσφύγων	22
3.	Ανασφάλεια για την τοπική κοινωνία	2
4.	Αύξηση παραβατικότητας	16
5.	Προβλήματα αποδοχής από τους ντόπιους	2
6.	Αλλοίωση ταυτότητας πληθυσμού	1
7.	Ανεργία	6
8.	Εκμετάλλευση και αύξηση παραοικονομίας	8
9.	Μεταδοτικές ασθένειες επικίνδυνες για τους ντόπιους	1
10.	Μη καθαριότητα	1
11.	Εκβιασμοί μεταξύ τους	2
12.	Δεν απαντώ	4
13.	Έλλειψη σεβασμού	2
	Σύνολο	71

Εν συνεχεία ακολούθησαν και κάποια άλλα είδη προβλημάτων με μια διασπορά απαντήσεων. Σύμφωνα με αυτά υποστηρίχθηκε ότι με τους πρόσφυγες συντελείται αλλοίωση στην αισθητική της πόλης (3 άτομα), μεγαλώνει η ανασφάλεια στην τοπική κοινωνία (2 άτομα), οξύνονται τα προβλήματα αποδοχής από τους ντόπιους με αποτέλεσμα τις όποιες συγκρούσεις (2 άτομα), αναπτύσσονται οι εκβιασμοί μεταξύ των προσφύγων και αυτό δημιουργεί επιπρόσθετες εντάσεις μέσα στο ίδιο το ΚΠΔΑΑ (2 άτομα), παρατηρείται πως ορισμένοι πρόσφυγες δεν δείχνουν ως φιλοξενούμενοι τον απαιτούμενο σεβασμό προς τους ντόπιους (2 άτομα), αλλοιώνεται η ταυτότητα του τοπικού πληθυσμού (1 απαντήσεις), μεταδίδονται επικίνδυνες ασθένειες (1 άτομο) και παρουσιάζεται έλλειψη καθαριότητας στην περιοχή (1 άτομο). Οι απαντήσεις αυτές δεν

διαφέρουν ανάμεσα στις δύο κατηγορίες επαγγελματιών. Τέσσερα άτομα μόνο, που ανήκουν στους επαγγελματίες των κοντινών καταστημάτων, δεν θέλησαν να προσδιορίσουν κάποιο πρόβλημα.

Σημασία, πάντως, έχει ότι το μεγαλύτερο μέρος των επαγγελματιών δεν εντοπίζει τυχόν προβλήματα (κοινωνικής κυρίως φύσης) για την πόλη του Λαυρίου από την παρουσία των προσφύγων. Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι δεν πρέπει να ληφθούν υπόψη και οι αναφορές των επαγγελματιών που υποστηρίζουν το αντίθετο. Καθώς, όμως, η πλειοψηφία δείχνει να μην απειλείται από αυτή την ομάδα, μπορούμε να αντιληφθούμε ότι τα περιστατικά αυτά είναι προφανώς μεμονωμένα. Επομένως η εκτίμηση αυτή της πλειοψηφίας αφήνει να διαφανεί ότι τελικά οι πρόσφυγες δεν είναι φορείς όλων των κακών σε έναν πληθυσμό.

10.6.6. Πρόσφυγες και κοινή γνώμη

Ερώτηση Νο 33		
Ποια είναι η θέση της κοινής γνώμης στην Ελλάδα απέναντι στους πρόσφυγες;		
1.	Πολύ αρνητική	9
2.	Αρνητική	57
3.	Θετική	44
4.	Πολύ θετική	1
5.	Ουδέτερη	54
	Σύνολο	165

Το 34% του συνόλου πιστεύει ότι η θέση της κοινής γνώμης γενικότερα είναι αρνητική απέναντι στους πρόσφυγες, ενώ ακολουθεί με διαφορά μιας μόνο ποσοστιαίας μονάδας (33%) η άποψη ότι η κοινή γνώμη διατηρεί ουδέτερη στάση. Όμως δεν μπορούμε να παραβλέψουμε και το 27% που απέχει από τις δύο προηγούμενες παραδοχές και υποστηρίζει ότι η θέση που επικρατεί στην Ελλάδα είναι θετική. Ένα 9% θεωρεί ότι η θέση της κοινής γνώμης απέναντι στους πρόσφυγες είναι «πολύ αρνητική» και μόνο 1% «πολύ θετική».

Πιο συγκεκριμένα αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι από τους επαγγελματίες των μακρινών περιοχών δίνεται έμφαση στην ουδέτερη κυρίως θέση της κοινής γνώμης με ποσοστό 33% και με 31% και 25% ακολουθούν οι απόψεις για θετική και έπειτα για αρνητική στάση. Νύξη για «πολύ αρνητική στάση» έκανε το 9% και για «πολύ θετική» το 2%. Στις κοντινές τηρείται η σειρά που υπάρχει στο γενικότερο σύνολο, μάλιστα με 41% για στάση αρνητική, 32% για ουδέτερη και 24% για θετική. Κανένας στην ομάδα αυτή δεν απάντησε για «πολύ θετική» στάση, ενώ μόλις ένα 3% θεωρεί ότι η κοινή γνώμη είναι «πολύ αρνητική».

Σχετικά με το φύλο στους άνδρες μπορεί να διακρίνει κανείς ότι υπάρχει κάποια διαφοροποίηση απόψεων, καθώς, ενώ κυρίαρχη θέση καταλαμβάνει και εδώ η άποψη ότι η κοινή γνώμη είναι «αρνητική» προς τους πρόσφυγες και υποστηρίχθηκε σε ποσοστό 37%, αμέσως μετά το 32% έκανε λόγο για θετική θέση και για ουδέτερη το 28%. Μόνο το 4% θεωρεί ότι επικρατεί «πολύ αρνητική» στάση και μόλις 1% έκανε λόγο για «πολύ θετική». Από την άλλη στις γυναίκες η

ακολουθία των απόψεων είναι η ίδια, όπως στο γενικότερο σύνολο, με ποσοστά 41% για αρνητική θέση, 31% για ουδέτερη και 12% για θετική. Ένα 8% έκανε νύξη για «πολύ αρνητική στάση» και καμία δεν ανέφερε για «πολύ θετική».

Αναλύοντας, λοιπόν, το σύνολο ανά περιοχές όπου βρίσκονται τα καταστήματα και ανά φύλο, παρατηρούμε διαφοροποιήσεις ως προς τις εκτιμήσεις των ερωτώμενων. Σύμφωνα πάντως με τις παραπάνω ενδείξεις φανερώνεται, ότι η θέση της κοινής γνώμης, έτσι όπως την εκτιμούν οι ερωτώμενοι, κινείται σε μια κατεύθυνση αρνητική προς ουδέτερη απέναντι στους πρόσφυγες, άποψη που υποστηρίζεται κυρίως από τους επαγγελματίες των κοντινών καταστημάτων και πιο ειδικά από τις γυναίκες. Μάλιστα οι τελευταίες φαίνεται να μην πιστεύουν και τόσο στην θετική γνώμη των πολιτών για τους πρόσφυγες

10.6.7. Γνώση της ύπαρξης του ΚΠΔΑΑ

Η γνώμη για την παρουσία & την ωφελιμότητα του Κέντρου στην περιοχή		
1.	Υπάρχει ωφελιμότητα για την πόλη	28
α)	Ερώτηση Νο 35	15
β)	Φθηνά εργατικά χέρια	3
γ)	Κάλυψη θέσεων από ντόπιο εργατικό δυναμικό	6
2.	Δεν υπάρχει ωφελιμότητα για την πόλη	24
α)	Τα προβλήματα είναι περισσότερα από τα πιθανά οφέλη	1

1.	Θετική παρουσία	25
α)	Για τους ίδιους τους πρόσφυγες	17
β)	Δημιουργία περισσότερων Κέντρων σε όλη την Ελλάδα	1
γ)	Αλλαγή του τρόπου αντιμετώπισης από τους ντόπιους	1
δ)	Η παρουσία τους δεν είναι ενοχλητική	2
δ)	Είναι συγκεντρωμένοι σε ένα μέρος	1
ε)	Η παρουσία τους είναι ωφέλιμη για την τοπική κοινωνία	3
2.	Αρνητική παρουσία	5
α)	Μετεγκατάσταση έξω από το Κέντρο της πόλης	22
β)	Το Κέντρο δεν καλύπτει ολοκληρωτικά τις ανάγκες τους	9
γ)	Απαραίτητη η εναλλαγή της περιοχής στέγασης του Κέντρου	1
δ)	Ενοχλητική η παρουσία του κέντρου	9
3	Ουδέτερη στάση (Αδιαφορία)	4
α)	Δεν ενοχλεί η παρουσία του μα ούτε και ωφελεί	2
β)	Κάπου πρέπει να υπάρχει	1
γ)	Δεν με ενδιαφέρει	1
δ)	Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	6

Όλοι σχεδόν οι επαγγελματίες, δηλαδή το 95% (156 άτομα από τα 165), δήλωσαν ότι γνωρίζουν πού βρίσκεται το ΚΠΔΑΑ στο Λαύριο. Πιο συγκεκριμένα αναλύοντας τα σύνολα ως προς την απόσταση των καταστημάτων και το φύλο βλέπουμε ότι, από τους επιχειρηματίες των μακρινών περιοχών, το 75% (49 άτομα από τα 65) γνωρίζει το πού φιλοξενούνται οι πρόσφυγες, ενώ των κοντινών φαίνεται να έχουν γνώση σε μεγαλύτερο κάπως βαθμό, αφού φτάνουν το 96% (96 άτομα από τα 100). Διαφορά υπάρχει και ανάμεσα στα δύο φύλα, όπου οι άνδρες αγγίζουν το 95% (101 άνδρες από τους 106) ενώ οι γυναίκες στο δικό τους σύνολο το 75% (44 γυναίκες από τις 59).

Σχετικά με αυτές τις διαφορές δεν μπορούμε να καταλήξουμε σε ένα ασφαλές συμπέρασμα, ότι δηλαδή αυτοί που έχουν γνώση για την τοποθεσία του ΚΠΔΑΑ σε μεγαλύτερο βαθμό δείχνουν παραπάνω ενδιαφέρον ή γνωρίζουν περισσότερα σχετικά με αυτό καθώς δεν επαρκούν τα στοιχεία για μια τέτοια θέση. Αυτό που έχει σημασία είναι ότι για την πλειοψηφία το ΚΠΔΑΑ δεν αποτελεί κάτι το άγνωστο αλλά λειτουργεί ως ένα σημείο αναφοράς για τον πληθυσμό, κατοίκων μόνιμων και μη. Εκτός αυτού αποτελεί και ενδεικτικό στοιχείο ότι οι ισχυρισμοί τους έχουν κάποια βάση και ότι οι πρόσφυγες δεν είναι «άγνωστοι συγκάτοικοι».

Όσον αφορά την παρουσία και ωφελιμότητα του ΚΠΔΑΑ στην περιοχή οι επαγγελματίες έδωσαν ποικίλες απαντήσεις, οι οποίες ανήλθαν τις 162. Έτσι υπήρξαν 77 αναφορές σύμφωνα με τις οποίες η όλη παρουσία του ΚΠΔΑΑ κρίθηκε χρήσιμη και ωφέλιμη για την πόλη. Αυτή θα λέγαμε ότι υπήρξε και η επικρατούσα άποψη, αφού οι αναφορές εκείνων που υποστήριξαν το αντίθετο ανήλθαν στις 71. Μια διαφορά βέβαια όχι και ιδιαίτερα μεγάλη. Πιο συγκεκριμένα στους λόγους που αποδόθηκαν για την θετική παρουσία του ΚΠΔΑΑ αξίζει να σημειώσουμε ότι υπήρξαν 25 αναφορές από τις οποίες απλά η παρουσία του χαρακτηρίστηκε θετική χωρίς άλλη αιτιολόγηση. Έπειτα ακολούθησαν συγκεκριμένες αναφορές οι οποίες ήταν οι εξής: πρωτίστως για τους ίδιους τους πρόσφυγες, καθώς η ύπαρξή του τους επιτρέπει, έστω και προσωρινά, μια δωρεάν διαμονή με επιπρόσθετες παροχές, όπως σίτιση, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, υποστηρικτική βοήθεια στην ανάγκη που βρίσκονται (17 αναφορές).

Έπειτα προστέθηκε σαν δεύτερη αιτιολογία με μικρό όμως αριθμό αναφορών (μόλις τρεις) η άποψη ότι οι πρόσφυγες λειτουργούν θετικά-ωφέλιμα για την τοπική κοινωνία, γιατί ακριβώς αν δεν υπήρχε το συγκεκριμένο κέντρο που τους φιλοξενεί και οι επιχειρήσεις της περιοχής δεν θα είχαν την δυνατότητα να παρέχουν τις όποιες υπηρεσίες του σε αυτό (π.χ με τρόφιμα, φάρμακα, ένδυση κ.α.) με το ανάλογο κέρδος αλλά και στους ίδιους τους πρόσφυγες λόγω των συναλλαγών που έχουν αναπτύξει μαζί τους. Κατόπιν μόλις δύο υποστήριξαν ότι η παρουσία αυτών των ανθρώπων δεν είναι ενοχλητική. Εν συνεχεία μια αναφορά έγινε για ότι το ΚΠΔΑΑ βοηθάει, ώστε όλοι να είναι συγκεντρωμένοι σε ένα μέρος και έτσι να μην δημιουργούν προβλήματα στους κατοίκους, άλλη μια για το ότι χρειάζεται να δημιουργηθούν περισσότερα, τέτοιου είδους Κέντρα στην Ελλάδα και μια τελευταία για το ότι επειδή ακριβώς το Κέντρο βοηθάει αυτά τα άτομα πρέπει και οι ντόπιοι να

αλλάξουν ως προς τον τρόπο αντιμετώπισης αυτών των ανθρώπων, να είναι δηλαδή και αυτοί πιο θετικοί.

Ταυτόχρονα κρίθηκε ότι υπάρχει και ωφελιμότητα από το ΚΠΔΑΑ. Και εδώ πάλι δόθηκαν 28 απαντήσεις χωρίς να εκφραστεί κάποιο συγκεκριμένο επιχείρημα. Έπειτα ακολούθησαν πιο ξεκάθαρες απόψεις. Έτσι, λοιπόν, 15 αναφορές έγιναν σχετικά με το ότι οι πρόσφυγες που διαμένουν στο ΚΠΔΑΑ κατά κύριο λόγο αφήνουν χρήματα στην πόλη με τις καθημερινές συναλλαγές τους αλλά και με τις συνολικές ανάγκες τους που το κέντρο καλύπτει, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, μέσω των διάφορων τοπικών επιχειρήσεων. Από 6 αναφορές υποστηρίχθηκε ότι οι πρόσφυγες που διαμένουν στο ΚΠΔΑΑ αλλά και γενικότερα στην περιοχή καλύπτουν θέσεις εργασίας που το ντόπιο εργατικό δυναμικό δεν διατίθεται να κάνει και από άλλες τρεις ότι αποτελούν φθηνό εργατικό δυναμικό, γεγονός που συνεπάγεται χαμηλό κόστος εργασίας άρα και παραγωγής.

Από την άλλη η αντίθετη άποψη έκρινε ότι η παρουσία του Κέντρου είναι αρνητική και δεν ωφελεί την πόλη. Σε αυτή την άποψη, που το σύνολο των απαντήσεων είναι 71, και όπως είπαμε πλησιάζει το σύνολο των θετικών, υποστηρίχθηκε πρωτίστως μέσα από 22 αναφορές ότι το ΚΠΔΑΑ πρέπει να μετεγκατασταθεί έξω από την πόλη. Ακολούθως θεωρήθηκε ότι η παρουσία του είναι ενοχλητική διότι βρίσκεται ακριβώς μέσα στην πόλη, όπως επίσης και ότι ως δομή δεν καλύπτει ουσιαστικά τις ανάγκες των προσφύγων (από 9 αναφορές). Μια αναφορά υπήρξε σχετικά με το ότι το πρέπει να αλλάξει η περιοχή στέγασης του. Όσον αφορά την μη ωφελιμότητά του, παρόλο που έγιναν 24 αναφορές, μόνο ένα επιχείρημα δόθηκε σύμφωνα με το οποίο αυτό που επισημάνθηκε είναι ότι ωφελιμότητα δεν υπάρχει και ότι μάλλον τα προβλήματα είναι περισσότερα από ό,τι τα πιθανά οφέλη.

Υπήρξε και μια τρίτη άποψη, η ουδέτερη, που συγκριτικά με τις υπόλοιπες συγκεντρώνει τις πιο λίγες απαντήσεις, συγκεκριμένα 14 και η οποία εκφράστηκε μόνο από τους επαγγελματίες των μακρινών περιοχών. Σε αυτή 6 άτομα δήλωσαν ότι δεν γνωρίζουν /δεν θέλουν να εκφράσουν την άποψή τους, 4 και εδώ δεν εξέφρασαν κάτι συγκεκριμένο, απλά δήλωσαν ότι είναι ουδέτερη η άποψή τους, από 2 αναφορές εκφράστηκε η άποψη ότι η όλη παρουσία του ΚΠΔΑΑ δεν ενοχλεί αλλά και ούτε ωφελεί, από μία ότι κάπου πρέπει να υπάρχει μια τέτοια υπηρεσία και τέλος ένας δήλωσε ότι το όλο θέμα της λειτουργίας του Κέντρου δεν τον ενδιαφέρει.

Αν δούμε πιο αναλυτικά τις περιοχές, παρατηρούμε ότι από τους επαγγελματίες των μακρινών περιοχών, μέσα από 14 αναφορές, κρίθηκε ότι παρουσία του ΚΠΔΑΑ είναι θετική, χωρίς όμως να υποστηριχθεί κάτι άλλο παράλληλα, κάτι το οποίο συνέβη και με την ωφελιμότητα του Κέντρου, όπου πάλι (αλλά σε πολύ μικρότερο αριθμό) έγιναν τρεις αναφορές χωρίς κάποια αιτιολόγηση. Από τους επαγγελματίες των κοντινών τώρα περιοχών, με 11 αναφορές, κρίθηκε και εδώ απλά ότι η παρουσία του Κέντρου είναι θετική και με 25 ότι υπάρχει ωφελιμότητα. Στην τελευταία μάλιστα παράμετρο ο αριθμός των επαγγελματιών που δεν προσέδωσαν περαιτέρω

αιτιολόγηση είναι εμφανώς μεγαλύτερος από εκείνο των μακρινών, ενώ σχετικά με την πρώτη παράμετρο η διαφορά δεν είναι ιδιαίτερα αισθητή.

Στα συγκεκριμένα τώρα επιχειρήματα που προβλήθηκαν από τους επαγγελματίες οι οποίοι θεώρησαν θετική την παρουσία του ΚΠΔΑΑ, εκείνοι των μακρινών περιοχών έκριναν ότι η όλη παρουσία του είναι θετική κυρίως για τους πρόσφυγες (7 άτομα), καθώς τους καλύπτει βασικές ανάγκες. Στις υπόλοιπες αναφορές που έγιναν, ένα άτομο υποστήριξε ότι με το να λειτουργεί ένα τέτοιο Κέντρο οι πρόσφυγες βρίσκονται συγκεντρωμένοι σε ένα μέρος και δεν δημιουργούν προβλήματα, ένα άλλο ότι χρειάζεται να δημιουργηθούν περισσότερα, τέτοιου είδους Κέντρα στην Ελλάδα και ένα ακόμα ότι επειδή ακριβώς το Κέντρο βοηθάει αυτά τα άτομα πρέπει και οι ντόπιοι να αλλάξουν ως προς τον τρόπο αντιμετώπισης αυτών των ανθρώπων, να είναι δηλαδή και αυτοί πιο θετικοί. Με άλλα λόγια διαφαίνονται οι απόψεις που υπάρχουν στο γενικό σύνολο και οι οποίες, όπως διακρίνουμε, διατυπώθηκαν μόνο από τους επαγγελματίες των μακρινών καταστημάτων. Οι επαγγελματίες των κοντινών καταστημάτων πρόβαλαν διαφορετικά επιχειρήματα.

Μόνη κοινή παράμετρος ήταν η πρώτη, ότι δηλαδή η παρουσία του Κέντρου είναι θετική κυρίως για τους πρόσφυγες (10 άτομα). Οι υπόλοιπες αναφορές που υπάρχουν και στο γενικό σύνολο, δηλαδή ότι οι πρόσφυγες λειτουργούν θετικά-ωφέλιμα για την τοπική κοινωνία (3 άτομα) και ότι η παρουσία αυτών των ανθρώπων δεν είναι ενοχλητική, και ως επί το πλείστον και το ίδιο το Κέντρο (2 άτομα) έγιναν μόνο από τους κοντινούς καταστηματάρχες. Από την άλλη στην παράμετρο της ωφελιμότητας τα επιχειρήματα είναι ακριβώς τα ίδια και από τις δύο πλευρές. Αυτό που τονίστηκε σε μεγαλύτερο βαθμό από τους επιχειρηματίες των κοντινών περιοχών είναι ότι οι ντόπιοι ωφελούνται διότι οι πρόσφυγες που διαμένουν στο Κέντρο αφήνουν χρήματα στην πόλη τους λόγω των συναλλαγών που έχουν αναπτύξει (11 άτομα). Η άποψη αυτή υποστηρίχτηκε μόνο από 4 άτομα των μακρινών. Στα υπόλοιπα δεν υπήρξαν σημαντικές διαφορές. Δηλαδή για το ότι είναι φθηνά εργατικά χέρια έγιναν 2 αναφορές από τους μακρινούς καταστηματάρχες και μια από τους κοντινούς και στο ότι καλύπτουν θέσεις τις οποίες δεν διατίθεται να καλύψει ο ντόπιος πληθυσμός οι αναφορές ήταν ισόποσες, δηλαδή τρεις, και από τους μακρινούς και από τους κοντινούς.

Στην αρνητική άποψη, από τους επαγγελματίες των μακρινών καταστημάτων υπήρξαν 15 αναφορές με τις οποίες υποστηρίχθηκε ότι η παρουσία του Κέντρου είναι αρνητική χωρίς περαιτέρω αιτιολόγηση, ενώ από τους κοντινούς τέτοιου είδους αναφορές ήταν μόνο 5. Κατά ανάλογο πάλι τρόπο από τους μακρινούς υποστηρίχθηκε ότι δεν υπάρχει ωφελιμότητα χωρίς αιτιολόγηση με 5 αναφορές, ενώ από τους κοντινούς με 19. Από όσα επιχειρήματα πάντως ακολούθησαν, τρία συνέπεσε να είναι ίδια και για τις δύο πλευρές επαγγελματιών. Πιο συγκεκριμένα οι επαγγελματίες των μακρινών περιοχών με 9 αναφορές εξέφρασαν το επιχείρημα ότι το Κέντρο πρέπει να μετεγκατασταθεί έξω από την πόλη γιατί η παρουσία του δεν είναι και η καλύτερη για την περιοχή, με δύο δεν αξίζει να υπάρχει διότι δεν καλύπτει ολοκληρωτικά τις ανάγκες των προσφύγων και με τρεις ότι η γενικά η όλη παρουσία του ως δομή είναι ενοχλητική. Αντίστοιχα για τους κοντινούς

επαγγελματίες οι αναφορές ήταν 13, 7 και 6. Στους επαγγελματίες των μακρινών ένα άτομο πρόσθεσε και ότι κρίνεται απαραίτητη η εναλλαγή περιοχής στέγασης του Κέντρου, ενώ από τους επαγγελματίες των κοντινών έγινε μια αναφορά σχετικά με το ότι η παρουσία του Κέντρου είναι αρνητική διότι εκεί οι πρόσφυγες συνωστίζονται με αποτέλεσμα να μεταδίδουν επικίνδυνα μικρόβια και άλλες τρεις που έκαναν λόγο για μη επαρκή έλεγχο από την ίδια την υπηρεσία. Επιχείρημα ως προς την μη ωφελιμότητα του Κέντρου δόθηκε μόνο από έναν επαγγελματία των μακρινών καταστημάτων, ο οποίος διευκρίνισε ότι τα προβλήματα είναι περισσότερα από τα πιθανά οφέλη.

Από όλα αυτά γίνεται αντιληπτό ότι οι επαγγελματίες του Λαυρίου φαίνεται να είναι γνώστες της τοποθεσίας όπου είναι εγκατεστημένο το Κέντρο Υποδοχής Προσφύγων και Αιτούντων Άσυλο αλλά και ότι αποδέχονται την ύπαρξη του, θεωρώντας ότι η παρουσία του είναι απαραίτητη και ότι επιφέρει οφέλη στην ίδια την πόλη για τους λόγους που είδαμε παραπάνω. Αυτό το οποίο όμως είναι άξιο προσοχής και θέτει έναν προβληματισμό είναι το γεγονός ότι η αντίθετη άποψη, που χαρακτηρίζει αρνητικά την παρουσία του Κέντρου και τα οφέλη που αυτό επιφέρει, και το οποίο φαίνεται να υποστηρίζεται πολύ περισσότερο από τους κοντινούς επαγγελματίες (35 αναφορές οι μακρινοί - 53 οι κοντινοί) και όχι τόσο από τους μακρινούς, πλησιάζει σε σύνολο απαντήσεων την θετική πλευρά. Τούτο προκαλεί εντύπωση γιατί ακριβώς σε προηγούμενες ερωτήσεις η πλειοψηφία των ερωτώμενων είχε δηλώσει ότι προβλήματα δεν παρουσιάζονται από την παρουσία αυτών των λαών στην πόλη του Λαυρίου. Οι επαγγελματίες δείχνουν να βρίσκονται κάπου στη μέση σχετικά με το θέμα της όλης ύπαρξης του Κέντρου. Πιθανότατα το πρόβλημα να εντοπίζεται με την όλη λειτουργία του αυτού και όχι τόσο με τους ανθρώπους που φιλοξενεί. Πάντως και στους λόγους που κατατέθηκαν από όσους έκριναν ότι η συγκεκριμένη κοινωνική δομή επιφέρει θετικά και ωφέλιμα αποτελέσματα μπορούμε να διακρίνουμε και οικονομικά κίνητρα από όσα λέχθηκαν π.χ ότι οι πρόσφυγες αφήνουν χρήματα στην πόλη τόσο με τις καθημερινές τους συναλλαγές όσο και με το ότι το ίδιο το ΚΠΔΑΑ εφοδιάζεται από τις τοπικές υπηρεσίες για να καλύψει τρέχουσες ανάγκες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΔΕΚΑΤΟ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στην παρούσα εργασία έγινε μια προσπάθεια να μελετηθούν όσο το δυνατόν πιο σφαιρικά οι στάσεις και οι αντιλήψεις των ελεύθερων επαγγελματιών του Λαυρίου απέναντι στους πρόσφυγες και στους αιτούντες άσυλο που διαμένουν εντός αλλά και εκτός του Κέντρου Προσωρινής Διαμονής Προσφύγων και Αιτούντων Άσυλο, το οποίο βρίσκεται στο κέντρο της πόλης. Από την ερευνητική διαδικασία προέκυψαν μια σειρά συμπερασμάτων και διαπιστώσεων σε σχέση με το αντικείμενο της έρευνάς μας. Τα συμπεράσματα που θα αναφερθούν παρακάτω αφορούν κυρίως τον δήμο Λαυρεωτικής στον οποίο διαμένει και ένας αρκετά σημαντικός αριθμός προσφυγικών ομάδων.

Από τα αποτελέσματα λοιπόν της έρευνάς μας προκύπτει ότι η παρουσία των «ξένων» δεν αντιμετωπίζεται ως ιδιαίτερα σημαντικό πρόβλημα από την πλειοψηφία των ελεύθερων επαγγελματιών του Λαυρίου. Και ενώ η παρουσία των προσφύγων δεν φαίνεται να τους απασχολεί σε έντονο βαθμό, η είσοδος αυτών των ατόμων εκτιμάται από τους ερωτώμενους ότι έχει αυξήσει την ανεργία στους ντόπιους εργαζόμενους του Λαυρίου σε διάφορους τομείς (γεωργία, κτηνοτροφία, οικοδομικές και χωματουργικές εργασίες, βιομηχανία) και έχει συντελέσει στην μείωση του μεροκάματου (παρόλο που δείχνουν να υποστηρίζουν της εργασιακή τους απασχόληση). Ιδιαίτερα το πρόβλημα της ανεργίας οξύνεται και αναδεικνύεται ως πρόβλημα πρώτης προτεραιότητας, το οποίο επικεντρώνεται ιδίως στο πρόσωπο του ξένου. Έτσι σε κάποιες περιπτώσεις η στάση απέναντι στους «άλλους», τους «διαφορετικούς» θα λέγαμε ότι χαρακτηρίζεται από μια ανησυχία και επιφύλαξη που όμως έχει κυρίως να κάνει με το βάρος ιδιαίτερα σημαντικών εργασιακών και οικονομικών προβλημάτων της περιοχής, όπως είναι η ανεργία, η πτώση του μεροκάματου αλλά και ο ανταγωνισμός μεταξύ ντόπιων και ξένων.

Η συγκεκριμένη άποψη που έχει διαμορφωθεί από ένα σεβαστό μέρος των επαγγελματιών του Λαυρίου τυχάνει να ταυτίζεται και με την γενικότερη αντίληψη που επικρατεί στην ελληνική κοινωνία, ότι δηλαδή η ανεργία των Ελλήνων πηγάζει κατά κύριο λόγο από τους αλλοδαπούς. Βέβαια μέσα από την μελέτη των σχετικών βιβλιογραφικών αναφορών τέθηκαν ορισμένα ερωτήματα για το πόσο τελικά οι αλλοδαποί είναι αυτοί που ευθύνονται για τα προβαλλόμενα εργασιακά προβλήματα (ανεργία, πτώση μεροκάματου, αύξηση του ανταγωνισμού, διατήρηση της

παραοικονομίας, κ.α). Συνήθως οι ισχυρισμοί που επικρατούν είναι ότι οι ξένοι παίρνουν τις δουλειές, δηλαδή ότι πρόσφυγες και άλλες μεταναστευτικές ομάδες είναι οι βασικοί υπεύθυνοι για τα προαναφερθέντα προβλήματα. Όμως η παραπάνω θέση, δεν ενισχύεται έγκυρα από πηγές και με συγκεκριμένα ερευνητικά πορίσματα. Η εκτεταμένη ανεργία μάλλον αποτελεί προϊόν της λεγόμενης καπιταλιστικής αναδιάρθρωσης, της απόρριψης από τους ντόπιους συγκεκριμένων θέσεων εργασίας με βάση κοινωνικό-οικονομικά κριτήρια, της εισαγωγής νέων τεχνολογιών στην παραγωγή και της εκκαθάρισης κάποιων μη αξιοποιούμενων κεφαλαίων με σκοπό την άνοδο του κέρδους των ανταγωνιστικότερων επιχειρήσεων (Χλέτσος, 1994).

Με βάση πάντα το θεωρητικό μας μέρος το σημαντικό το οποίο τονίζεται για τους ξένους εργαζόμενους και κατ' επέκταση για τους πρόσφυγες είναι ότι η απασχόλησή τους δεν αποτελεί και τόσο αρνητικό παράγοντα όσο αφήνεται να παρουσιαστεί (Κατσορίδας, 1999) αν και αυτή αποτελεί σε κάποιες περιπτώσεις λόγο για εκδηλώσεις ρατσιστικών συμπεριφορών (Τσιάκαλος, 2000). Και οι επιπτώσεις αυτές δεν είναι και τόσο αρνητικές διότι με τους τελευταίους αυξάνεται γενικώς η παραγωγή και η απασχόληση, καθώς επίσης και η σύνθεση του πληθυσμού και γιατί όχι και του εργατικού δυναμικού. Παράλληλα ας μην ξεχνάμε ότι οι ξένοι καλύπτουν βασικές ανάγκες στην όλη παραγωγική διαδικασία και σε διάφορους κλάδους της οικονομίας, εφόσον οι ίδιοι οι Έλληνες απορρίπτουν τα λεγόμενα ανθυγιεινά, επικίνδυνα και κακοπληρωμένα επαγγέλματα (Κατσορίδας, 1999). Η παραπάνω όμως διαπίστωση δεν συνάδει με τα λεγόμενα των επαγγελματιών του Λαυρίου, οι οποίοι δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στις αρνητικές επιπτώσεις των προσφύγων σχετικά με τα εργασιακά θέματα.

Αλλά σχετικά και με τον ισχυρισμό ότι οι αμοιβές των προσφύγων και των άλλων αλλοδαπών πέζουν καθοδικά τους μισθούς των Ελλήνων δεν είναι αντικειμενικός, καθώς οι αμοιβές των τελευταίων υπερτερούν έναντι των πρώτων σε τομείς της βιομηχανίας, βιοτεχνίας και με σαφώς υψηλότερα τα επίπεδα αποδοχών σε οικοδομές-κατασκευές (Κατσορίδας, 1999). Το πρόβλημα κυρίως αρχίζει από την στιγμή που γίνεται αντιληπτή η φυλετική ή η εθνική διαφορετικότητα. Οι πρόσφυγες και οι λοιποί ξένοι ως αλλοεθνείς αποτελούν ξένο σώμα, ειδικά σε ό,τι έχει να κάνει με τον εργασιακό τομέα (Χλέτσος, 1994).

Στην δική μας έρευνα διαφαίνεται εν μέρει αυτή η τάση επιφυλακτικότητας και ίσως μεροληψίας απέναντι στο πρόσωπο του ξένου για συγκεκριμένα εργασιακά προβλήματα, χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι δεν γίνονται αποδεκτά ως άτομα. Συνδυαστικά, λοιπόν, με το θεωρητικό μέρος βλέπουμε ότι τα δικά μας ερευνητικά πορίσματα συγκλίνουν με την γενικότερη αντίληψη που επικρατεί, ότι δηλαδή οι αλλοδαποί συμβάλλουν στην όξυνση βασικών εργασιακών προβλημάτων, τα οποία επιδρούν άμεσα στο ντόπιο εργατικό δυναμικό, αν και όπως υποστηρίχθηκε, η άποψη αυτή δεν έχει περαιτέρω ισχυρές και έγκυρες ερευνητικές βάσεις (Κατσορίδας, 1999, Τσιάκαλος, 2000). Στην δική μας περίπτωση αυτού του είδους τα προβλήματα τονίστηκαν από τους ελεύθερους επαγγελματίες του Λαυρίου. Η πεποίθηση που επικρατεί, ότι δηλαδή μονάχα η εκτόπιση των αλλοδαπών από συγκεκριμένες θέσεις εργασίας θα οδηγήσει στην κάλυψη αυτών από το ντόπιο

δυναμικό, στην διατήρηση των μισθών σε υψηλά επίπεδα και γενικότερα στην κάμψη της ανεργίας, δεν εκφράστηκε ιδιαίτερα από τους ελεύθερους επαγγελματίες του Λαυρίου.

Παρακάτω βέβαια θα δούμε ότι οι επαγγελματίες αναγνωρίζουν πως οι ίδιοι οι Έλληνες είναι δυσεύρετοι σε ανειδίκευτες ιδίως εργασίες, γεγονός που αναγκάζει τους εργοδότες να επιλέξουν αλλοδαπούς. Μια διαπίστωση ενδεικτική από τη μια του ότι ίσως δεν αναλογούν όλες οι ευθύνες στο πρόσωπο του ξένου αλλά και από την άλλη ότι τελικά ορισμένα επαγγέλματα (χαμηλών αποδοχών και κύρους) είναι προορισμένα για συγκεκριμένες κατηγορίες ανθρώπων, δηλαδή, τους αλλοδαπούς και όχι τόσο για τους ντόπιους που ψάχνουν κάτι πιο συμφέρον και ανώτερο. Στοιχείο το οποίο όμως μας δίνει να καταλάβουμε ότι τελικά οι Έλληνες προφανώς έχουν ρατσιστικές τάσεις ως προς τις επαγγελματικές τους επιλογές σε σχέση με τους άλλους.

Παράλληλα δεν μπορούμε να παραβλέψουμε και το ότι οι επαγγελματίες παρόλο που έκριναν αρνητικά την παρουσία των προσφύγων στους προαναφερθέντες κλάδους της οικονομίας, έγινε από τους ίδιους παραδεκτό ότι τα συγκεκριμένα άτομα έχουν επιφέρει ταυτοχρόνως και θετικά σε αυτούς τους τομείς αποτελέσματα. Με άλλα λόγια η έλευση των προσφύγων έχει επιφέρει διττό αποτέλεσμα. Από τη μια, ναι μεν, οδηγεί σε ανεργία και σε λοιπά εργασιακά προβλήματα τους Έλληνες ανειδίκευτους εργάτες σε κλάδους της οικονομίας, όπως η οικοδομή, οι κατασκευές, η γεωργία, κ.τ.λ., αλλά από την άλλη συμβάλλει στην διατήρηση επαγγελμάτων, μη ζήτησης και έλλειψης ενδιαφέροντος από τους Έλληνες εργαζόμενους. Σε συνάρτηση και πάλι με την υπάρχουσα βιβλιογραφία όντως σε ανάλογες αναφορές είδαμε πως οι πρόσφυγες αλλά και οι υπόλοιποι αλλοδαποί καλύπτουν την έλλειψη του ντόπιου εργατικού δυναμικού σε ορισμένα «μη αποδοχής» από τους ίδιους τους Έλληνες επαγγέλματα και σε κατά τύπους αγορές εργασίας (Εμκε-Πουλοπούλου, 1990, Κατσορίδας, 1999). Οι απόψεις επομένως του δείγματός μας βλέπουμε και εδώ να συμφωνούν με την ευρύτερη πραγματικότητα που επικρατεί στο εργασιακό τοπίο. Γίνεται, εν ολίγοις, παραδεκτή και από τους ίδιους τους ελεύθερους επαγγελματίες ότι οι Έλληνες είναι αυτοί που απορρίπτουν συγκεκριμένα επαγγέλματα με βάση συγκεκριμένα κοινωνικοοικονομικά κριτήρια, παρόλο που όπως διαπιστώσαμε έδωσαν ιδιαίτερη έμφαση στις εργασιακές επιπτώσεις που προκαλούνται από την έλευση των ξένων.

Θα μπορούσαμε μάλιστα να πούμε ότι ακόμα και το μικρό εκείνο ποσοστό ατόμων που συνεργάστηκαν με πρόσφυγες, σε εργασιακό επίπεδο, οι σχέσεις τους υπήρξαν αρμονικές. Από ό,τι φαίνεται οι ομαλές σχέσεις στο οικονομικό επίπεδο έχουν εξομαλύνει και το όλο πλέγμα των σχέσεών τους και έτσι οι ξένοι πληθυσμοί και δη οι πρόσφυγες γίνονται πλέον πιο αποδεκτοί, κάτι το οποίο ίσως και να μη συνέβαινε, αν εξέλειπε ο οικονομικός παράγοντας. Προφανώς οι επαγγελματίες φαίνεται να δείχνουν περισσότερη ανεκτικότητα και αποδοχή απέναντι στους πρόσφυγες γιατί ακριβώς υπάρχει και μια σχέση αλληλεξάρτησης ανάμεσα στους δύο διαφορετικούς πληθυσμούς, που συνυπάρχουν στην ίδια περιοχή. Εφόσον οι πρόσφυγες στηρίζουν τις επιχειρήσεις των ελεύθερων επαγγελματιών είτε πελατειακά είτε ως εργατικό προσωπικό είναι αναμενόμενο και οι τελευταίοι να ανταποδίδουν σε αυτό με μια θετικότερη στάση.

Βέβαια ας μην ξεχνάμε ότι η πρόσληψη προσφύγων προφανώς συνδέεται, πέραν της έλλειψης ελληνικού εργατικού δυναμικού και με οικονομικούς παράγοντες, δηλαδή με τη φθηνή εργασία που πιθανώς προσφέρουν οι πρόσφυγες. Οι διαπιστώσεις αυτές διαφαίνονται εκτός από την έρευνά μας και μέσα και από τις περισσότερες βιβλιογραφικές αναφορές σπουδαιών κοινωνικών επιστημόνων. Με βάση, λοιπόν, αυτά τα συγγράμματα, αναφέρεται πως οι πρόσφυγες κατά το διάστημα της παραμονής τους στην Ελλάδα αυτό που αναζητούν άμεσα είναι η εξεύρεση εργασίας. Τα άτομα αυτά πολλές φορές δεν καλύπτονται από τα διάφορα Κέντρα Υποδοχής που τα φιλοξενούν και από τα επιδόματα συντήρησης που τους χορηγεί η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ, επιδόματα τα οποία είναι πενιχρά. Συν τοις άλλοις, οι χρονοβόρες διαδικασίες για την έγκριση άδειας παραμονής επιτείνουν το θέμα της όλης διαβίωσής τους στην χώρα παραμονής. Γι' αυτό και η πιο άμεση διέξοδος είναι η καταφυγή στην παράνομη εργασία (Κατσορίδας, 1994).

Ως γνωστόν, οι πρόσφυγες καλύπτουν θέσεις ανειδίκευτης εργασίας τις οποίες οι ντόπιοι, όπως είπαμε, συνήθως απορρίπτουν. Οι μισθοί σε αυτά τα επαγγέλματα κατά κόρον επιφέρουν πολύ χαμηλές αποδοχές και οι εργασίες εκτελούνται κάτω υπό οποιεσδήποτε συνθήκες. Έτσι και οι επιχειρηματίες προτιμούν να απασχολούν άτομα που ανήκουν στην παράνομη κυρίως εργασιακή ζώνη, όπου η προσφορά φθηνής εργασίας πλεονάζει, παρ' όλα τα μέτρα και τις ρυθμίσεις που τίθενται σε ισχύ για την πάταξη της παραοικονομίας (Ρυλμόν, 1993, Κατσορίδας, 1994). Το θέμα της φθηνής εργασίας των αλλοδαπών παρατηρούμε ότι επιβεβαιώνεται και από τους ερωτώμενους της δικής μας έρευνας. Με άλλα λόγια οι επαγγελματίες του Λαυρίου θεωρούν και αυτοί με την σειρά τους πως οι αλλοδαποί, και στην προκειμένη οι πρόσφυγες, προτιμώνται από τους εργοδότες λόγω του χαμηλού κόστους της εργασίας τους, ειδικά όταν αυτοί είναι παράνομοι. Διότι δεν είναι λίγες οι φορές όπου τα άτομα τα οποία φιλοξενούνται στο ΚΠΔΑΑ του Λαυρίου δεν καλύπτονται επαρκώς ούτε από αυτό αλλά ούτε και από τα πολύ χαμηλά επιδόματα συντήρησης που λαμβάνουν από την Ύπατη Αρμοστεία και έτσι να αναγκάζονται να εργαστούν παράνομα, προκειμένου να ανταπεξέλθουν. Στην δική μας βέβαια έρευνα δεν είναι εμφανή τα πλαίσια του νόμιμου και του παράνομου, καθώς οι ερωτώμενοι στις προφορικές τους μόνο αναφορές έκαναν νύξη για αυτές τις παραμέτρους, κάτι το οποίο δεν φαίνεται στα ερωτηματολόγια. Επιπλέον ένας πρόσθετος παράγοντας επιλογής ξένου εργατικού δυναμικού, τον οποίο διακρίναμε και προηγουμένως, είναι η ευελιξία των αλλοδαπών εργατών. Δηλαδή και εδώ οι ελεύθεροι επαγγελματίες παραδέχονται πως τα άτομα αυτά εργάζονται οπουδήποτε και οποτεδήποτε, γιατί ακριβώς λόγω των δυσκολιών που αντιμετωπίζουν αναγκάζονται να συμβιβαστούν και να υποστούν κάθε αντιξοότητα. Το τελευταίο αποτελεί άλλο ένα στοιχείο το οποίο συμπεριλαμβάνεται στην θεωρητική ανάλυση της εργασίας μας, της οποίας οι πηγές αναφέρθηκαν και παραπάνω (Ρυλμόν, 1993, Κατσορίδας, 1994).

Από την άλλη σε κοινωνικής φύσης θέματα το μεγαλύτερο μέρος των επαγγελματιών δεν εντόπισε σημαντικά προβλήματα για την πόλη του Λαυρίου. Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι δεν πρέπει να ληφθούν υπόψη και οι αναφορές των επαγγελματιών που υποστηρίζουν το αντίθετο. Ότι, δηλαδή, συντελείται αλλοίωση στην αισθητική της πόλης, προκαλούνται διαμάχες μεταξύ

προσφύγων, αυξάνεται η παραβατικότητα και ως επί το πλείστον η ανασφάλεια για την τοπική κοινωνία κ.α. Προβλήματα για τα οποία συνήθως γίνεται λόγος και τα οποία συχνά ταυτίζονται με τις προσφυγικές ομάδες, όπως άλλωστε είδαμε και σε ανάλογα συγγράμματα (Δαμανάκης, 1989, Τριανταφυλλίδου, 1998). Αλλά από αυτή την μικρή μερίδα ατόμων που επικαλέστηκε την ύπαρξη ευρύτερων κοινωνικών προβλημάτων διαπιστώνουμε πως δεν έγινε καμιά αναφορά για φαινόμενα γκετοποίησης, πράγμα που στο θεωρητικό μέρος είδαμε να αναφέρεται και ειδικά για το Λαύριο να τονίζεται, ιδίως από τοπικούς φορείς (Κοτζαμάνης κ.α., 2005, Καρανάτση, 2005).

Πάντως, καθώς η πλειοψηφία δείχνει να μην απειλείται από αυτή την ομάδα, μπορούμε να αντιληφθούμε ότι τα παραπάνω περιστατικά είναι προφανώς μεμονωμένα. Επίσης ιδιαίτερα θετικοί δεν έδειξαν για την όλη παρουσία Κέντρου όσον αφορά τη λειτουργία του και όχι για τους ανθρώπους που φιλοξενεί. Σε γενικές γραμμές θα λέγαμε πως η εκτίμηση της πλειοψηφίας αφήνει να διαφανεί ότι τελικά οι πρόσφυγες δεν είναι φορείς όλων των κακών σε έναν πληθυσμό. Το τελευταίο ίσως αποτελεί και ενδεικτικό στοιχείο της προσπάθειας αλλαγής που έχει αρχίσει να συντελείται σιγά-σιγά τα τελευταία χρόνια απέναντι στο πρόσωπο του «ξένου», ο οποίος πλέον αντιμετωπίζεται θετικότερα από τον ντόπιο πληθυσμό, κάτι το οποίο διαφαίνεται σε ορισμένες αναφορές, μέσα στις οποίες εκτός των άλλων επισημάνθηκε ότι η κοινωνία μας δεν έχει λόγους να φοβάται αυτά τα άτομα, εφόσον τους προσφέρει τη δυνατότητα μιας αξιοπρεπούς διαβίωσης (Τσιάκαλος, 2000). Βέβαια η αποδοχή και η ένταξη των ξένων γενικά αποτελεί ακόμα μια πολύπλοκη

διαδικασία για την ελληνική κοινωνία, αυτό όμως δεν σημαίνει ότι δεν καταβάλλονται σεβαστές προσπάθειες, ώστε αυτοί οι λαοί να μην αισθάνονται ως εντελώς ξένο σώμα στην χώρα που τους έχει υποδεχτεί. Για τους κατοίκους βέβαια του Λαυρίου δεν πρέπει να παραβλέπουμε και την ύπαρξη του οικονομικού, κυρίως, παράγοντα, ο οποίος υπεισέρχεται και εξομαλύνει κάθε είδους σχέση με το «άλλο», το «διαφορετικό».

Έτσι από όλα τα παραπάνω τελικά επαληθεύεται και η υπόθεση της έρευνάς μας, ότι δηλαδή η διαμόρφωση θετικών ή αρνητικών στάσεων και αντιλήψεων των ελεύθερων επαγγελματιών απέναντι στους πρόσφυγες εξαρτάται από ευρύτερα οικονομικά-κοινωνικά κίνητρα.

Όσον αφορά τώρα την δεύτερη υπόθεση της εργασίας μας, στην οποία έχουμε ορίσει την συχνότητα επαφών ως προγνωστικό δείκτη, δεν επαληθεύεται ολοκληρωτικά από τα αποτελέσματά μας. Στην υπόθεση εργασίας μας αναφέραμε ότι η συνεχής και καθημερινή επαφή και συναλλαγή των ερωτώμενων με τους πρόσφυγες συμβάλλει στην θετική αποδοχή των τελευταίων. Έτσι, σύμφωνα με αυτά, διαπιστώσαμε ότι οι ελεύθεροι επαγγελματίες που διαμένουν σε μεγαλύτερη χιλιομετρική απόσταση από τον προσφυγικό πληθυσμό (ομάδα ελέγχου) τελικά δεν είναι αρνητικοί σε σχέση με τους επαγγελματίες που διαμένουν κοντά στο ΚΠΔΑΑ της περιοχής (πειραματική ομάδα). Και η θετική όμως άποψη των ελεύθερων επαγγελματιών που βρίσκονται κοντά στο ΚΠΔΑΑ δεν είναι απολύτως αντικειμενική διότι υπεισέρχεται και το οικονομικό συμφέρον, αφού οι

καθημερινές σχέσεις που έχουν αναπτύξει κατά κόρον, όπως και οι ίδιοι άλλωστε ανέφεραν, είναι πελατειακές-επαγγελματικές και ακολουθούν οι φιλικές.

Αυτό συμβαίνει διότι το Κέντρο τροφοδοτείται από την τοπική αγορά του Λαυρίου το οποίο και αυτό με τη σειρά του συμβάλει στην αύξηση και βελτίωση της παραγωγής. Το ποσοστό των θετικών απόψεων υπερέρχει των αρνητικών στις κοντινές περιοχές. Αυτό συμβαίνει και στις μακρινές περιοχές. Σε αυτές όμως ο οικονομικός παράγοντας δεν είναι τόσο έντονος, αφού λόγω απόστασης δεν έχουν αναπτύξει πολύ συχνές πελατειακές επαφές. Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι δεν υπεισέρχεται και εδώ αυτός ο παράγοντας.

Από όλα αυτά διαπιστώνουμε ότι η συχνότητα επαφών είναι ναί μεν ένας προγνωστικός δείκτης όχι όμως καθοριστικός θετικών ή αρνητικών σχέσεων μεταξύ των δύο πληθυσμιακών ομάδων (ντόπιων ελεύθερων επαγγελματιών-προσφύγων).

Σύμφωνα με τις υπάρχουσες βιβλιογραφικές αναφορές (Τσιάκαλος, 2000) διαπιστώσαμε ότι την τελευταία δεκαετία οι σχέσεις μεταξύ Ελλήνων - προσφύγων και αιτούντων άσυλο έχουν αρχίσει να διαφοροποιούνται και μπορούν πλέον να χαρακτηριστούν πιο αρμονικές. Αυτό αποδεικνύεται και μέσα από την έρευνά μας, όπου είδαμε ότι οι σχέσεις των ντόπιων με τις συγκεκριμένες ομάδες έχουν βελτιωθεί στον χώρο της γειτονιάς και ευρύτερα της πόλης. Εντούτοις ακόμα διαφαίνεται μια δυσπιστία και ξενοφοβία απέναντι στο «ανοίκειο», ειδικά στην παραχώρηση εκλογικών δικαιωμάτων. Και αυτό είναι εύλογο να υπάρχει ακόμα, καθώς η παρατεταμένη ανεργία, οι εκάστοτε οικονομικές κρίσεις, οι τελευταίες δημογραφικές εξελίξεις, η κρίση των πολιτικών θεσμών, οι πολιτισμικές διαφορές και η μη επίλυση των προβλημάτων στα Βαλκάνια με την ανασφάλεια διάχυτη για το μέλλον αποτελούν σημαντικούς παράγοντες εσωστρέφειας και καχυποψίας, που επηρεάζουν ακόμα την ελληνική κοινωνία (Πετρινώτη, 1993, Τριανταφυλλίδου, 1998).

Επιπλέον, παρόλο που οι εργασιακές συνθήκες έχουν αρχίσει κάπως να καλυτερεύουν για τους μετανάστες και τους πρόσφυγες με τις νέες νομοθετικές ρυθμίσεις, τα τελευταία χρόνια παρατηρούμε ότι προτιμώνται κυρίως σε θέσεις εργασίας που, όπως είπαμε, αρνείται να καλύψει το ντόπιο εργατικό δυναμικό καθώς επίσης και γιατί λαμβάνουν χαμηλά ημερομίσθια. Η συγκεκριμένη άποψη επαληθεύεται και από τους ισχυρισμούς των ελεύθερων επαγγελματιών της περιοχής του Λαυρίου σχετικά με την πρόσληψη ξένου εργατικού δυναμικού με απώτερο στόχο να εξασφαλίσουν το προσωπικό όφελος με το χαμηλότερο δυνατό κόστος. Άποψη που άλλωστε επαληθεύτηκε και με την πρώτη υπόθεση εργασίας μας και η οποία, καθώς φάνηκε και στην αρχή, αντιστοιχεί με τα σημερινά δεδομένα, όπως τουλάχιστον αυτά έχουν περιγραφεί στις διάφορες πληροφοριακές πηγές από τις οποίες αντλήσαμε τα περισσότερα στοιχεία.

Τέλος όσον αφορά τη γνώμη που διαμορφώνεται γενικά από τα Μ.Μ.Ε για τους πρόσφυγες αυτή συνήθως, όπως φανερώνεται την τελευταία δεκαεπταετία στον καθημερινό τύπο και την ιδιωτική τηλεόραση, είναι αρνητική με προεκτάσεις προπαγάνδας και υπό το πρίσμα πολιτικών σκοπιμοτήτων. Λίγες είναι οι αναφορές εκείνες που θα κρίνουν με αντικειμενική ματιά και

απαλλαγμένες από κάθε τι μισαλλόδοξο. Κατά γενική ομολογία τα Μ.Μ.Ε επηρεάζουν σημαντικά στην ανάπτυξη προκαταλήψεων και ξενοφοβικών τάσεων απέναντι στους πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο, όπως και σε άλλες πληθυσμιακές ομάδες (Βρύζας, 1997, Βουλέλης, 1997, Χαραλάμπης, 2004, Κοτζαμάνης κ.α., 2005). Αντιθέτως, στην εργασία μας, η άποψη που κυριαρχεί από τους ελεύθερους επαγγελματίες είναι ότι η στάση των Μ.Μ.Ε είναι κυρίως αντικειμενική και παράλληλα ευνοϊκή. Από την άλλη ένα εξίσου σημαντικό ποσοστό των ερωτώμενων έδειξε να απέχει από τις διαβαθμίσεις της ανάλογης ερώτησης και έκανε λόγο για μια πιο ουδέτερη στάση των Μ.Μ.Ε διαχωρίζοντας κατ' αυτόν τον τρόπο την υπερβολή από την αντικειμενικότητα. Εντύπωση προκαλεί πάντως και το γεγονός ότι η γνώμη που έχουν διαμορφώσει οι επαγγελματίες για τους πρόσφυγες δεν προέρχεται τόσο από τα Μ.Μ.Ε αλλά από την πόλη και τον εργασιακό τους χώρο. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι ο παράγοντας Μ.Μ.Ε τους αφήνει αδιάφορους ή ανεπηρέαστους.

Στο σημείο δε αυτό να σημειώσουμε ότι οι επαγγελματίες θεωρούν, αντιθέτως, ότι η κοινή γνώμη στην Ελλάδα για τους πρόσφυγες είναι αρνητική προς ουδέτερη. Αυτό ίσως είναι και ενδεικτικό της γενικότερης πραγματικότητας που επικρατεί. Ότι, δηλαδή, η ελληνική κοινωνία δεν είναι ακόμα απολύτως έτοιμη να δεχτεί ολοκληρωτικά τους «άλλους», τους «διαφορετικούς», αν και όπως αναφέραμε παραπάνω, τα τελευταία χρόνια έχουν αρχίσει να γίνονται εντατικότερες προσπάθειες αλλαγής με σκοπό την αποδοχή και ένταξη των ξένων πληθυσμών για μια πιο αρμονική συμβίωση.

Είναι λοιπόν εμφανές ότι για τους επαγγελματίες τα Μ.Μ.Ε συντελούν στην διαμόρφωση θετικών κυρίως και όχι τόσο εχθρικών τάσεων και συμπεριφορών απέναντι στις προσφυγικές ομάδες, αφήνοντας να διαφανεί ταυτόχρονα και μια χροιά ουδετερότητας αυτών και σε ορισμένες μονάχα περιπτώσεις εμπλοκής πολιτικών σκοπιμοτήτων. Επομένως η υπόθεση εργασίας μας θα λέγαμε ότι επαληθεύεται, ότι δηλαδή τα Μ.Μ.Ε αποτελούν διαμορφωτές στάσεων και αντιλήψεων, όχι όμως τόσο με την αρνητική έννοια, όπως εμείς τουλάχιστον έχουμε δει να αναφέρεται στην βιβλιογραφία. Αντίθετα οι επαγγελματίες του Λαυρίου φαίνεται να μην ενστερνίζονται την άποψη ότι τα Μ.Μ.Ε διαδραματίζουν έναν ρόλο εντελώς προπαγανδιστικό ή και εχθρικό απέναντι στους ξένους λαούς.

Από όλα όσα ειπώθηκαν, αντιλαμβανόμαστε εν τέλει πως οι ελεύθεροι επαγγελματίες του Λαυρίου συμβιώνουν αρμονικά με τους προσφυγικούς πληθυσμούς που διαμένουν εντός αλλά και εκτός του ΚΠΔΑΑ, χωρίς να αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα προβλήματα στην καθημερινότητά τους. Οι οικονομικές βέβαια παράμετροι σίγουρα έχουν διαδραματίσει ρόλο εξισορροπητικό και γιατί όχι καθοριστικό στην όλη εξέλιξη των σχέσεων τους. Μονάχα στα εργασιακά ζητήματα φαίνεται πως οι πρόσφυγες επιφέρουν «αρνητικές» επιπτώσεις κάτι το οποίο απασχολεί την τοπική κοινωνία, χωρίς όμως αυτό να εκλαμβάνει ρατσιστικές διαστάσεις. Από την άλλη δε βλέπουμε πως και οι ίδιοι οι πρόσφυγες, από τα λεγόμενα τουλάχιστον των επαγγελματιών, προσπαθούν να εναρμονιστούν με τις υπάρχουσες συνθήκες, προκειμένου η εκεί παραμονή τους να μην επιφέρει μεταβολές οι οποίες θα επηρεάσουν δυσχερώς την κοινωνία του Λαυρίου.

Ειδικές Προτάσεις και Παρατηρήσεις

1. Ανάλυση των αρμοδιοτήτων ασύλου και των θεμάτων διαχείρισης αλλοδαπών μεταναστών και προσφύγων από το Υπουργείο Εσωτερικών.

Αν και διαφορετικής φύσης, αλλοδαποί μετανάστες και πρόσφυγες έχουν πολλά κοινά χαρακτηριστικά και μια παρόμοια «προβληματική», γεγονός που επιβάλλει την υπαγωγή των θεμάτων που αφορούν στις δύο αυτές κατηγορίες αλλοδαπών στην αρμοδιότητα ενός μόνο Υπουργείου.

2. Η δημιουργία και λειτουργία ενός επιστημονικού τμήματος «Κέντρου Μελέτης Ασύλου».

Δηλαδή τη δημιουργία ενός ειδικού, ενισχυμένου Τμήματος Επιστημονικής Έρευνας που θα στελεχωθεί από εμπειρογνώμονες, εξασφαλίζοντας έτσι τη συνεχή ενημέρωση, βελτίωση και, κυρίως, αποτελεσματικότητα δράσης στον τομέα της προσφυγικής προστασίας.

3. Δημιουργία ενός ολοκληρωμένου νομοθετικού πλαισίου ασύλου.

Κρίνεται ότι είναι σκόπιμο να καταρτισθεί ένας νόμος, σύμφωνα με το σχετικό πρότυπο άλλων ευρωπαϊκών κρατών που θα ενσωματώσει ολόκληρη την υπάρχουσα αποσπασματική προσφυγική νομοθεσία. Ο νέος αυτός νόμος πρέπει να δημιουργήσει ένα ολοκληρωμένο, σύγχρονο νομοθετικό πλαίσιο νομικής και κοινωνικής προστασίας προσφύγων, βάσει των διεθνών και ευρωπαϊκών νομικών υποχρεώσεων της χώρας μας .

4. Ενίσχυση της δυναμικότητας των Κέντρων υποδοχής και βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης :

Επί σειρά δεκαετιών η Ελλάδα παραμένει με ένα και μοναδικό, ανεπαρκές, κρατικό κέντρο υποδοχής αιτούντων άσυλο, στο Λαύριο. Οι αιτήσεις ασύλου στην Ελλάδα τα έτη 1996, 1997, 1998, 1999 και 2000 ήταν 1.640, 4.380, 2.953, 1.528 και 3.083 αντίστοιχα. Το αποτέλεσμα αυτής της κατάστασης είναι να μένουν άστεγοι χιλιάδες αιτούντες άσυλο στην Ελλάδα κάθε χρόνο. Όπως είναι λογικό από τα δεδομένα αυτά, υφίσταται επιτακτική ανάγκη δημιουργίας και άλλων κέντρων υποδοχής που θα εξασφαλίζουν την αξιοπρεπή διαβίωση των αιτούντων άσυλο στη χώρα μας .

Γι' αυτό το λόγο οφείλουν η ελληνική κυβέρνηση και οι μη κυβερνητικές οργανώσεις να αυξήσουν την δυναμικότητα των κέντρων υποδοχής των αιτούντων άσυλο. Οι συνθήκες υποδοχής και διαμονής πρέπει να πληρούνται επαρκώς σε όλα τα κριτήρια και ιδίως να παρέχουν πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας και στην εκπαίδευση καθώς και να προβλέπουν για την κάλυψη των αναγκών

των ευάλωτων αιτούντων άσυλο, όπως είναι οι γυναίκες, τα παιδιά, οι ηλικιωμένοι, τα θύματα βασανιστηρίων, οι ασυνόδευτοι ανήλικοι ή τα ορφανά, οι χήρες, οι εγκυμονούσες και τα άτομα με ψυχολογικά προβλήματα.

5. Ενημέρωση αιτούντων άσυλο σχετικά με τη διαδικασία εξέτασης των αιτημάτων ασύλου καθώς και η διασφάλιση της δίκαιης διαδικασίας:

«Το αρμόδιο Υπουργείο πρέπει να δώσει ιδιαίτερη προσοχή στην πρακτική τήρηση αυτής της ουσιώδους ενημερωτικής διαδικασίας, που πρέπει, επίσης, να περιλαμβάνει την ενημέρωση του αιτούντος άσυλο σε γλώσσα που ο ίδιος κατανοεί, πριν από την έναρξη της διαδικασίας εξέτασης της αίτησης ασύλου, σχετικά με την ύπαρξη και λειτουργία της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες στην Ελλάδα και των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων που συνεργάζονται με την Ύπατη Αρμοστεία, ή άλλων πεπειραμένων Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων ειδικευμένων στην παροχή νομικής βοήθειας σε αιτούντες άσυλο και πρόσφυγες.» (Εθνική επιτροπή για τα δικαιώματα του ανθρώπου,2001).

6. Πρόσληψη κρατικών, εκπαιδευμένων διερμηνέων σε όλους τους βαθμούς της διαδικασίας εξέτασης αιτήσεων ασύλου:

Ένα ακόμη ιδιαίτερα αρνητικό στοιχείο της ελληνικής πρακτικής ασύλου είναι η έλλειψη επίσημων, κρατικών διερμηνέων στις διαδικασίες εξέτασης αιτημάτων ασύλου. Το αρμόδιο Υπουργείο πρέπει να μεριμνήσει επείγοντως για τη δημιουργία σώματος εξειδικευμένων κρατικών διερμηνέων ασύλου, διαθέσιμων σε όλη την επικράτεια.

7. Δυνατότητα ενσωμάτωσης στην ελληνική κοινωνία

Είναι σκόπιμο να δημιουργηθεί ειδικό σύστημα συντονισμού κυβερνητικών και μη κυβερνητικών οργανώσεων που θα βοηθήσει στην βελτίωση των σχέσεων ντόπιων και πολιτικών προσφύγων , μέσα από ενέργειες διοργάνωσης και κοινωνικής αλληλεγγύης. Πρέπει να δημιουργηθεί ομαδικό υποστηρικτικό σύστημα που παρέχει στο άτομο την απαραίτητη κοινωνική υποστήριξη. Η δυνατότητα ανταλλαγής απόψεων για τα προβλήματα της κοινότητας μπορεί να δημιουργήσει κλίμα αμοιβαίας στήριξης και συνδρομής. Μόνον σε μια υποστηρικτική ατμόσφαιρα οι άνθρωποι μπορούν να αντιμετωπίσουν τις τραγικές συνθήκες και να ενθαρρυνθούν, να συνεχίσουν την προσπάθεια τους και την κοινωνική τους άνοδο.

Πρέπει να αναπτυχθούν πολυδιάστατες πολιτικές που λαμβάνουν υπόψη ταυτόχρονα τα διαφορά προβλήματα των προσφύγων, που βρίσκονται σε κίνδυνο κοινωνικού αποκλεισμού. Οι πολιτικές που έχουν εφαρμοστεί παλαιά και στον τομέα στερεοτύπων πρέπει να εφαρμοστούν όχι κεντρικά, αλλά σύμφωνα με τις πολιτισμικές ιδιαιτερότητες της τοπικής κοινωνίας και των συγκεκριμένων αναγκών του πληθυσμού της. Ως προς τους φορείς που θα σχεδιάζουν και θα εφαρμόζουν τα προγράμματα καταπολέμησης του κοινωνικού αποκλεισμού, πιστεύουμε ότι ο κρατικός τομέας παρουσιάζει τόσο σοβαρά προβλήματα που πρέπει

να τεθεί πλέον το θέμα της ανακατανομής των αρμοδιοτήτων ανάμεσα στους φορείς. Πρέπει να δημιουργηθούν και να δοκιμαστούν καινούρια μοντέλα, όπως εκείνο των συνεργασιών ποικίλων φορέων στον τοπικό επίπεδο. Και το πιο σημαντικό ρολό σε αυτή την προσπάθεια μπορεί να παίξει η κοινότητα. Πρέπει πρώτα όμως να καταπολεμηθούν τα θεσμικά και νομικά εμπόδια που εμποδίζουν τη συμμετοχή της Τοπικής Αυτοδιοίκησης σε τοπικές συνεργασίες.

8. Υποστήριξη των εκστρατειών ευαισθητοποίησης στην Ελλάδα

Σύμφωνα με έρευνα που διεξήχθη, το 2003 η Ελλάδα ήταν η χώρα με τα περισσότερα κρούσματα ξеноφοβίας μεταξύ των κρατών της Ε.Ε. Το φαινόμενο αυτό οφείλεται σε μια πλειάδα παραγόντων, όπως η παρουσία στην Ελλάδα άνω του ενός εκατομμυρίου αλλοδαπών μεταναστών, παράνομων, καθώς και η δυσκολία της κοινής γνώμης να διακρίνει μεταξύ προσφύγων και οικονομικών μεταναστών. Οι τελευταίοι κατηγορούνται μάλιστα ότι συμβάλλουν στην αύξηση της ανεργίας και της εγκληματικότητας. Το κλίμα αυτό, σε συνδυασμό με τα υπάρχοντα προβλήματα προστασίας των αιτούντων άσυλο, καθιστούν επιτακτική την ανάγκη για δυναμικές εκστρατείες ενημέρωσης με στόχο τη θετική επιρροή των Μ.Μ.Ε., της κυβέρνησης και της κοινής γνώμης, τόσο ως προς την καταπολέμηση της μισαλλοδοξίας, όσο και ως προς την ενίσχυση της υποστήριξης των πρωτοβουλιών σχετικά με το άσυλο στην Ελλάδα.

9. Η «προσέγγιση τριών επιπέδων» της Ύπατης Αρμοστείας

Σε μια προσπάθεια να συνεργαστεί με τις κυβερνήσεις για την καλύτερη διαχείριση του ασύλου και της μετανάστευσης στην Ευρώπη, η Ύπατη Αρμοστεία πρότεινε μια «προσέγγιση τριών επιπέδων». Με την αποκαλούμενη προσέγγιση σε «περιφερειακό επίπεδο», η Ύπατη Αρμοστεία προτείνει τη λήψη μέτρων για τη βελτίωση της δυνατότητας παροχής αποτελεσματικής προστασίας των πρώτων χωρών ασύλου στις περιοχές καταγωγής των προσφύγων.

Στο πλαίσιο του «επιπέδου της Ε.Ε.», η Ύπατη Αρμοστεία προτείνει την εφαρμογή ενός κοινού συστήματος ασύλου στην Ε.Ε., μέσω ενός πιλοτικού προγράμματος κεντρικής επεξεργασίας ορισμένων κατηγοριών αιτούντων άσυλο (συμπεριλαμβανομένου ενός μεγάλου αριθμού αιτούντων άσυλο από συγκεκριμένες χώρες καταγωγής, που συνήθως απορρίπτονται σε μεγάλο ποσοστό από κράτη μέλη της Ε.Ε.), κοινής ευθύνης για επαναπατρισμό και κοινού συστήματος για τον διαμοφασμό των ατόμων που έχουν ανάγκη τη διεθνή προστασία.

Τέλος, σύμφωνα με την προσέγγιση σε «εθνικό επίπεδο», χρειάζονται προσπάθειες για την ενίσχυση των εθνικών συστημάτων ασύλου, ώστε να καταστούν περισσότερο αποδοτικά και αποτελεσματικά και να σέβονται παράλληλα τις αρχές της δικαιοσύνης και της αμεροληψίας (Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ:2005).

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

1. Βούλγαρης, Γ, (1995), «Η πρόσληψη και η αντιμετώπιση του άλλου στην σημερινή Ελλάδα», στο Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης, (5), σελ: 81-101.
2. Βουλέλης, Ν, (1997), «ΜΜΕ και πρόσφυγες» Κοινωνική Εργασία, (48), σελ: 187-192.
3. Βρύζας, Κ. (1997) *Παγκόσμια Επικοινωνία. Πολιτιστικές Ταυτότητες*, Αθήνα: Gutenberg.
4. Γκότοβος, Α. (1996) *Ρατσισμός: κοινωνικές, ψυχολογικές και παιδαγωγικές όψεις μιας ιδεολογίας και μιας πρακτικής*, Αθήνα: ΥΠΕΠΘ / ΓΓΑΕ.
5. Γκότοβος, Α. (2001) *Οικουμενικότητα, ετερότητα και ταυτότητα: η επαναδιαπραγμάτευση του νοήματος της παιδείας*, Ιωάννινα: Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.
6. Δαμανάκης, Μ. (1989) *Μετανάστευση και εκπαίδευση*, Αθήνα: Gutenberg.
7. Δερμάτης, Γ. (1994) *Τοπία και Μνημεία της Λαυρεωτικής*, Λαύριο: Δήμος Λαυρεωτικής.
8. Διεθνής Κοινωνική Υπηρεσία (1997) *Εκθεση Δραστηριοτήτων και Υπηρεσιών*, Αθήνα: Διεθνής Κοινωνική Υπηρεσία
9. Έμκε – Πουλοπουλου, Η, (1990), «Μετανάστες και πρόσφυγες στην σύγχρονη Ελλάδα», Εκλογή, (85/86), σελ: 7 -105.
10. Ζαβός, Α. (2005) «Ζητήματα στρατηγικής και προτάσεις για τις πολιτικές αντιμετώπισης της μετανάστευσης στην Ελλάδα στο άμεσο μέλλον», Μεταναστευτική πολιτική και δικαιώματα των μεταναστών, (22), Αθήνα: ΙΝΕ, σελ: 111-116.

11. Καρύδης, Β. Χ. (1996) *Η εγκληματικότητα των μεταναστών στην Ελλάδα – Ζητήματα Θεωρίας και Αντεγκλητικής Πολιτικής*, Αθήνα: Παπαζήση.
12. Κατσορίδας, Δ. Α. (1994) *Ξένοι (;) εργάτες στην Ελλάδα*, Αθήνα: Ταμος.
13. Κατσορίδας, Δ. Α. (1999) «Αλλοδαποί εργαζόμενοι και οικονομική ανάπτυξη», Ενημέρωση, (52), σελ: 27-29.
14. Καρρά, Χ., Γκίνη, Μ, (χ.χ) «Μετακινούμενοι πληθυσμοί. Ψυχολογικές επιπτώσεις του φαινομένου», Προεκτάσεις, σελ: 1.
15. Καψάλης, Απόστολος, (2004), «Μετανάστες-Υγεία και Κοινωνικός Αποκλεισμός», Ενημέρωση (112), σελ: 14 -64.
16. Κέντρο Προσωρινής Διαμονής Αιτούντων Άσυλο (χ.χ) *Καταγραφή στοιχείων από την Κοινωνική Υπηρεσία του Κέντρου*, Αθήνα: Κοινωνική Υπηρεσία Κέντρου Προσωρινής Διαμονής Αιτούντων Άσυλο Λαυρίου.
17. Κοτζαμάνης, Β, Πετρονάη, Μ, Τζωρτζωπούλου, Μ. (1996, α΄ έκδοση) «Πολιτικοί πρόσφυγες. Εξελίξεις και θέματα πολιτικής», στο Καραντίνος, Δ., Μαράτου-Αλιμπράντη, Λ., Φρονίμου, Ε, (επιμ.) Διαστάσεις Κοινωνικού Αποκλεισμού στην Ελλάδα (τόμος α΄), Αθήνα: ΕΚΚΕ, σελ: 307-326.
18. Λάτση, Χ. (2000) *Έκθεση για την κοινωνική και επαγγελματική ένταξη των προσφύγων και αιτούντων άσυλο στην Ελλάδα*, Αθήνα: Ελληνικό Συμβούλιο για τους πρόσφυγες
19. Λινάρδος-Ρυλμόν, Π. (1993) *Αλλοδαποί εργαζόμενοι και αγορά εργασίας στην Ελλάδα*, Αθήνα: ΙΝΕ.
20. Μιγγείρου, Κ. (2005) «Το ζήτημα των πολιτικών προσφύγων», στο Καψάλης, Α, Λινάρδος-Ρυλμόν, Π, (επιμ.) Μεταναστευτική πολιτική και δικαιώματα των μεταναστών, Αθήνα: ΙΝΕ, σελ: 101-104.
21. Μικράκης, Α. (1998) «Εμείς οι “άλλοι”, οι διαφορετικοί, οι ξένοι: η σύγκρουση στο συμβολικό πεδίο», στο Ίδρυμα Σάκη Καραγιωργα, (επιμ.) Κοινωνικές Ανισότητες και Κοινωνικός Αποκλεισμός, Αθήνα: Ίδρυμα Σάκη Καραγιωργα, σελ: 728-737.

22. Μιχαλοπούλου, Κ. (1992) *Κλίμακες Μετρήσεως Στάσεων*, Αθήνα: Οδυσσέας.
23. Μιχαλοπούλου, Κ., Τσάρτας, Π., Γιαννησοπούλου, Μ., Καφετζής, Π., Μανώλογλου, Ε. (1998) *Μακεδονία και Βαλκάνια. Ξενοφοβία και Ανάπτυξη*, Αθήνα: ΕΚΚΕ / Αλεξάνδρεια.
24. Νάσκου-Περράκη, Μ, (1992), «Δικαιώματα και Υποχρεώσεις στα πλαίσια της Γενεύης του 1951 για το καθεστώς των προσφύγων», στο Κοινωνική Εργασία, (26), σελ: 87-89.
25. Πανάγου, Μ. (χ.χ) «Ερημη χώρα. Ψυχιατρείο προσφύγων: μια νέα πατρίδα σε τέσσερις τοίχους για να στεγάσει τη μοναξιά ανθρώπων ξένων ανάμεσα σε ξένους και να σβήσει τη μνήμη της βίας, που κλόνησε μέσα τους τον κόσμο», *Ο κόσμος του επενδυτή*, σελ:30-33.
26. Πετρινώτη, Ξ. (1993) *Η μετανάστευση προς την Ελλάδα – Μια πρώτη ταξινόμηση και ανάλυση*, Αθήνα: Οδυσσέας / Βιβλιοθήκη Ινστιτούτου Διεθνών Σχέσεων.
27. Σταθόπουλος, Π. Α. (1997) *Κοινωνική Πρόνοια – Μια γενική θεώρηση*, Αθήνα: Ελλην.
28. Στελακάτος–Λοβέρδος, Μ. (1998) «Η νομολογική αντιμετώπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των αλλοδαπών στους ευρωπαϊκούς περιφερειακούς οργανισμούς», στο Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα, (επιμ.) Κοινωνικές Ανισότητες και Κοινωνικός Αποκλεισμός, Αθήνα: Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα, σελ: 407- 422.
29. Τριανταφυλλίδου, Α. (1998) «Οι “άλλοι” ανάμεσα μας. Ελληνική Εθνική Ταυτότητα και Στάσεις προς τους μετανάστες», στο Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα, (επιμ.) Κοινωνικές Ανισότητες και Κοινωνικός Αποκλεισμός, Αθήνα: Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα, σελ: 486-498.
30. Τσιάκαλος, Γ. (2000) *Οδηγός Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
31. Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους πρόσφυγες.(2000), *Οι πρόσφυγες του κόσμου 2000 – Πενήντα χρόνια ανθρωπιστικής δράσης*, μετάφραση: Καζαντζή, Ε, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
32. Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους πρόσφυγες (2005), *Θέσεις της Ύπατης Αρμοστείας Ηνωμένων Εθνών για τους πρόσφυγες για καίρια θέματα των προσφύγων στην Ελλάδα*, Αθήνα: Ύπατη Αρμοστεία.

33. Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης. (2005) «Τα κοινωνικά δικαιώματα των προσφύγων και αιτούντων άσυλο στην Ελλάδα», Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Αθήνα, σελ: 5 -11.
34. UNCHR (1998) *Εισαγωγή στη διεθνή προστασία των προσφύγων*, Αθήνα: Ύπατη Αρμοστεία.
35. UNCHR (2004) *Γραφείο του Ύπατου Αρμοστή των Ηνωμένων Εθνών για τους πρόσφυγες. Εγχειρίδιο για τις διαδικασίες και τα κριτήρια καθορισμού του καθεστώτος των προσφύγων*, Αθήνα: Ύπατη Αρμοστεία.
36. UNCHR (2004) *Γραφείο της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους πρόσφυγες. Καθορισμός του καθεστώτος πρόσφυγα*, Αθήνα: Ύπατη Αρμοστεία.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

1. May, Tim (1995) *Social Research*, London: Open University Press.
2. Mestheneos, E (1988) *A report on the Education Employment and Living Conditions of refugees in Greece and Responsibilities for Self-Employment*, Athens: χ.ε.

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ

1. Ανανεωτική (συγγραφέας δεν αναφέρεται) (1999) «Ρατσισμός – Ξενοφοβία: η αλήθεια και οι μύθοι», Ανανεωτική, σελ: 1. <http://www.ananeotiki.gr>
{πρόσβαση στις 15 Ιουνίου 2004}
2. Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (2001) *Προτάσεις για την προώθηση ενός σύγχρονου αποτελεσματικού πλαισίου προστασίας προσφύγων (Ασύλου) στην Ελλάδα*, Αθήνα: Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου.
<http://www.nchr.gr>
{πρόσβαση στις 17 Νοεμβρίου 2005}
3. Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (2001) *Το καθεστώς προστασίας των κοινωνικών δικαιωμάτων των προσφύγων και αιτούντων άσυλο στην Ελλάδα: σχετικά ζητήματα και προτάσεις*, Αθήνα: Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου.

<http://www.nchr.gr>

{πρόσβαση στις 17 Νοεμβρίου 2005}

4. Καρανάτση, Ε. (2005) «Συγκατοίκηση με τους πρόσφυγες στο Λαύριο», Καθημερινή, σελ:1
<http://www.Kathimerini.gr>
{πρόσβαση στις 17 Νοεμβρίου 2005}
5. Μεγγρέλης, Ν. (2004) «Συνέδριο με θέμα τη στάση των ΜΜΕ σε θέματα ρατσισμού και ξενοφοβίας», Κοινοτική Πρωτοβουλία Equal, σελ: 1-3. <http://www.equal.gr>
{πρόσβαση στις 10 Μαΐου 2006}
6. Σιούμπουρας, Φ. (2004) «Συνέδριο με θέμα τη στάση των ΜΜΕ σε θέματα ρατσισμού και ξενοφοβίας», Κοινοτική Πρωτοβουλία Equal, σελ: 1-3.
<http://www.equal.gr>
{πρόσβαση στις 10 Μαΐου 2006}
7. Χαραλάμπης, Δ. (2004) «Συνέδριο με θέμα τη στάση των ΜΜΕ σε θέματα ρατσισμού και ξενοφοβίας», Κοινοτική Πρωτοβουλία Equal, σελ: 1-3.
<http://www.equal.gr>
{πρόσβαση στις 10 Μαΐου 2006}
8. UNCHR, (2004) *Θέσεις της Ύπατης Αρμοστείας του Ο.Η.Ε για τους πρόσφυγες για καίρια θέματα της προστασίας των προσφύγων στην Ελλάδα*, Αθήνα: Ύπατη Αρμοστεία.
<http://www.unchr.gr>
{πρόσβαση στις 2 Ιουνίου 2005}

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

Υπεράσπιση των προσφύγων καθήκον του αντιπολεμικού κινήματος

του Ζαχίρ Ατχαρί (1)

Το τέρας του κέρδους και του κεφαλαίου με τη μορφή ενός άγριου συστήματος έχει βγάλει τη μάσκα του, κι έτσι βρισκόμαστε σε μια κατάσταση όπου η ανθρώπινη αξία δέχεται επίθεση. Φαίνεται ότι βρίσκονται στο τελευταίο βήμα πριν από τον πλήρη έλεγχο του κόσμου. Δεν χρειάζεται πια να φορούν τη μάσκα τους μιας και είναι σίγουροι για τη νίκη τους.

Η συζήτηση για την Ευρώπη-φρούριο, στην παρούσα παγκόσμια κατάσταση, για μένα είναι πολύ απλή και ξεκάθαρη από τη μια μεριά, αλλά από την άλλη πολύ ευαίσθητη, δύσκολη και πολύπλοκη. Φυσικά, αντιλήφθηκα αυτή την πολυπλοκότητα, αφού άρχισα να γράφω γι' αυτό. Η συζήτηση για την Ευρώπη-φρούριο, τη μετανάστευση, τους πρόσφυγες, το ρατσισμό και το αντιρατσιστικό κίνημα, σε μια περίοδο που όλα αυτά συνδέονται άμεσα με τη ζωή χιλιάδων ανθρώπων μέσα και έξω από το φρούριο, γίνεται ιδιαίτερα πολύπλοκη. Και ο λόγος είναι ότι αυτή η σκληρή και οξυμένη κατάσταση απαιτεί ξεκάθαρες, δραστικές και αποτελεσματικές απαντήσεις. Και δεδομένου ότι η παρούσα κατάσταση με έχει βάλει μπροστά σε ζωντανά ερωτήματα, ήταν δύσκολο για μένα να συνεχίσω να γράφω με τον τρόπο που ξεκίνησα. Για να είμαι ειλικρινής, δεν ήταν πολύ δύσκολο να μιλήσω για την κατάσταση των προσφύγων, τη μετανάστευση και τα προβλήματα που συναντά κανείς για να μπει στην Ευρώπη-φρούριο. Για την επίδραση της παγκοσμιοποίησης στην καταστροφή της ζωής και της οικονομίας, για τους ανθρώπους στις χώρες του λεγόμενου 3^{ου} κόσμου. Για τη σχέση ανάμεσα στους βομβαρδισμούς και στα κατεστραμμένα σπίτια, για το λόγο που το ποσοστό χορήγησης πολιτικού ασύλου έχει μειωθεί στην Ελλάδα: από 2% την περσινή χρονιά έγινε σχεδόν μηδενικό φέτος. Για τις προετοιμασίες των ευρωπαϊκών χωρών να απελάσουν τους πρόσφυγες και τις ανθρωπιστικές αποστολές τους με σκοπό φυλακές και στρατόπεδα συγκέντρωσης στα σύνορα του φρουρίου. Για τη σχέση ανάμεσα στον τρόπο που δρουν οι κυβερνήσεις που αποτελούν το καραβάνι του ιμπεριαλισμού ώστε να δημιουργούν κυβερνήσεις-μαριονέτες σε διάφορα μέρη του κόσμου και στο φαινόμενο της μετανάστευσης και της προσφυγιάς, για τη δυσχερή θέση των προσφύγων στις χώρες υποδοχής και για τη δυσκολία της απορρόφησής τους σε μια καινούρια ζωή. Για την κρίση

ταυτότητάς τους, για τις διάφορες μορφές ρατσισμού και για τον τρόπο που οι μετανάστες και οι πρόσφυγες γίνονται θύματα του ρατσισμού, για την επιστροφή των προσφύγων στις παλιές ιδέες και για την παράδοση σαν μια αντίδραση στη ρατσιστική επίθεση που δέχονται και για το πώς χτίζουν κρυφές σπηλιές, για το συναίσθημά τους μέσα στο σκληρό κόσμο που ζούνε και για το πώς ζούνε τη ζωή τους σαν τρομαγμένες χελωνίτσες μέσα στο καβούκι τους, και για πολλά άλλα...

Από τη μια μεριά, όλα αυτά είναι πολύ προφανή για μένα, και από την άλλη, μια σε βάθος, ζωντανή και λεπτομερή ανάλυση, που να έχει τη δυνατότητα να δώσει απαντήσεις όχι μόνο θεωρητικές αλλά και πρακτικές, ειδικές και όχι γενικές, με νέο και όχι παλιό πνεύμα, μια τέτοια ανάλυση ήταν δύσκολη. Πρέπει να σας ομολογήσω ότι δεν μπόρεσα να ετοιμάσω μια τέτοια ανάλυση για αυτή την εκδήλωση και κάπου χάθηκα στο γράψιμο. Γράφοντας για αυτά τα γεγονότα, το καθένα έθετε μπρος μου άλλα ερωτήματα και απαιτούσε περισσότερο γράψιμο και περισσότερη διεύρυνση της συζήτησης, μέχρι που λίγες ώρες πριν νικήθηκα και κατάλαβα ότι δεν μπορούσα να φτάσω σε ένα συμπέρασμα. Κι αυτό έγινε γιατί όλα αυτά τα γεγονότα έχουν μια ζωτική σχέση με τη δική μου ζωή και με τη ζωή εκατοντάδων χιλιάδων άλλων προσφύγων.

Νομίζω ότι χρειαζόμαστε μια τέτοια ανάλυση για την Ευρώπη-φρούριο που να μας δίνει τη δυνατότητα να δίνουμε απαντήσεις στα καθημερινά και πρακτικά προβλήματα. Πώς μπορούμε να αντιμετωπίσουμε το ρατσισμό, πώς μπορούμε να ανοίξουμε την πόρτα του φρουρίου για αυτούς που προσπαθούν να ξεφύγουν από το θάνατο, πώς μπορούμε να υπερασπιστούμε τα δικαιώματα των μεταναστών και των προσφύγων από τις καθημερινές επιθέσεις, πώς μπορούμε να εμποδίσουμε τις κυβερνήσεις να ψηφίζουν καθημερινά νέους νόμους για να επιτεθούν στους μετανάστες και στους πρόσφυγες, πώς μπορούμε να φτιάξουμε ένα ισχυρό κίνημα που να περιλαμβάνει τους πρόσφυγες και τους μετανάστες, τα προοδευτικά κόμματα και οργανώσεις ενάντια στο ρατσισμό στην Ελλάδα.

Δεν είναι δύσκολο να δοθεί μια γενική και θεωρητική απάντηση στα αυτά τα προβλήματα, αλλά μια ζωντανή και πρακτική απάντηση είναι δύσκολη. Ωστόσο, με αυτές τις δυσκολίες δε σημαίνει ότι δεν πρέπει να το επιχειρήσουμε ή ότι πρέπει να περιμένουμε μια άλλη ευκαιρία. Πιστεύω ότι δεν έχουμε άλλη επιλογή. Η κατάσταση θα γίνει σκληρότερη και ήδη είναι δύσκολη. Είμαστε υποχρεωμένοι να δώσουμε απαντήσεις. Πρέπει να συνειδητοποιήσουμε τη σχέση ανάμεσα στους πρόσφυγες και στους μετανάστες, πρέπει να σπάσουμε το παραδοσιακό κάλυμμα των μεταναστευτικών κοινοτήτων, πρέπει να κάνουμε ξεκάθαρο ότι το να παραμένει κανείς μέσα στην παράδοση και την κουλτούρα της

φυλετικής οργάνωσης ενώ στην πραγματικότητα βρίσκεται σε μια καινούρια κατάσταση δε δίνει καμιά απάντηση στις ρατσιστικές επιθέσεις, πρέπει να παλέψουμε για την αξία των ανθρώπων σε παγκόσμιο επίπεδο, πέρα από σύνορα, έθνη, θρησκείες και παραδόσεις, πρέπει να εντοπίσουμε και να συνειδητοποιήσουμε τη σχέση ανάμεσα στον εργάτη της χώρας υποδοχής και στους μετανάστες και πρόσφυγες, που αποτελούν το πιο αδύναμο κομμάτι του παγκόσμιου εργατικού δυναμικού, χωρίς δικαιώματα και επιλογές, πρέπει να απαντήσουμε σ' αυτό το ιδεολογικό σκουπίδι που λέει ότι οι πρόσφυγες και οι μετανάστες αυξάνουν την ανεργία στη χώρα υποδοχής, πρέπει να κάνουμε σαφές στο αντιπολεμικό κίνημα ότι δεν είναι δυνατό να διαμαρτύρονται ενάντια στον πόλεμο και να μένουν σιωπηλοί απέναντι στους πρόσφυγες, στα θύματα του πολέμου, που απέδρασαν από αυτή την κατάσταση και ήρθαν στις χώρες μας.

Για παράδειγμα, αν επιτεθούν στο Ιράκ, δεν μπορεί να είμαστε ενάντιοι στον πόλεμο και παράλληλα αδρανείς σε σχέση με τους πρόσφυγες, πρέπει επίσης να προστατεύσουμε αυτούς που φεύγουν από αυτή την εμπόλεμη κατάσταση. Επίσης, σε σχέση με τον πόλεμο στο Αφγανιστάν, δεν μπορούμε να ξεχνάμε τους πρόσφυγες αυτού του πολέμου σε μια περίοδο που η Ευρώπη θέλει να τους απελάσει.

Επομένως, η υπεράσπιση των δικαιωμάτων των προσφύγων είναι μια από τις βασικές ευθύνες του αντιπολεμικού κινήματος.

Ο αγώνας ενάντια στο ρατσισμό και η υπεράσπιση των προσφύγων και μεταναστών είναι ένα θέμα πολύ ευρύτερο από την πολιτική των κομμάτων και ένα θέμα που μπορεί να δημιουργήσει ένα κοινό μέτωπο διαφόρων κομμάτων.

Εάν δεν μπορούμε να δώσουμε απαντήσεις σε όλα αυτά τα ερωτήματα που βρίσκονται μπροστά μας, θα χάσουμε τα πάντα. Εάν οι μετανάστες παραμείνουν απομονωμένοι στην παράδοσή τους, εάν οι πρόσφυγες δεν αισθάνονται να έχουν καμιά σχέση μαζί τους, εάν οι Έλληνες εργάτες δεν έχουν καμιά σχέση με τους μετανάστες και πρόσφυγες, εάν τα κόμματα και οι οργανώσεις θέλουν να κρατούν κάποιους πρόσφυγες ή μετανάστες μόνο για τον εαυτό τους, εάν το αντιρατσιστικό κίνημα δεν δώσει μια πρακτική απάντηση σε όλα αυτά, θα χάσουμε μια μεγάλη δύναμη που θα μπορούσε να αντιμετωπίσει το ρατσισμό και να τον νικήσει. Σ' αυτή την περίπτωση, δεν υπάρχει πια κίνημα, παρά ένας νικημένος στρατός, που έχει χάσει το δρόμο του και διασπάται σε μικρότερα τμήματα.

Είμαι ευτυχής που έχω τη δυνατότητα να σας μεταφέρω την πρότασή μου και πιστεύω ότι αυτό το φεστιβάλ είναι ένας χώρος κατάλληλος γι' αυτή τη συζήτηση. Και η πρότασή μου είναι να δημιουργήσουμε ένα δίκτυο από πολλές εθνότητες που να περιλαμβάνει από τη μια

μεριά όλους τους πρόσφυγες και μετανάστες και από την άλλη τους Έλληνες εργάτες και τους προοδευτικούς ανθρώπους, γιατί και οι δύο πλευρές πρέπει να διαμορφώνουν το αντιρατσιστικό κίνημα.

Αυτό το δίκτυο πρέπει να συζητήσει και να βρει την απάντηση για όλα αυτά τα γεγονότα και τα προβλήματα που αναφέρθηκαν. Νομίζω ότι αυτό είναι το πρώτο βήμα για ένα μεγάλο έργο.

(1) Το κείμενο αυτό ήταν η ομιλία του αφγανού πολιτικού πρόσφυγα Ζαχίρ Ατχαρ

στο 5^ο τις πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης απέναντι στους πρόσφυγες και στους μετανάστες.

©

Προλεταριακή

Σημαία

**Εμμ. Μπενάκη 43, 106 81 Αθήνα - τηλ. 210 3303639 - φαξ 210 3815597
simea@kkeml.gr**

επιτρέπεται η αναδημοσίευση με προϋπόθεση τη μη παραποίηση και την αναφορά της πηγής

Η συγκατοίκηση με τους μετανάστες στο Λαύριο

Της Έλενας Καρανάτση

Όταν ακούει κανείς 9χρονα παιδιά να λένε απογοητευμένα: «Κάθε μέρα τα ίδια. Τίποτα δεν αλλάζει. Σα να περιμένουμε να πεθάνουμε», αντιλαμβάνεται ότι οι συνθήκες διαβίωσής τους απέχουν πολύ από το ιδανικό ή τουλάχιστον το αξιοπρεπές.

Ο λόγος για το Κέντρο Υποδοχής Προσφύγων στο Λαύριο, το επονομαζόμενο «στρατόπεδο», όπως τουλάχιστον το αποκαλούσαν έως πρότινος οι πρόσφυγες που έχουν περάσει από εκεί, έναν χαρακτηρισμό που είχαν υιοθετήσει ακόμα και οι τοπικές αρχές. Το Κέντρο, το οποίο λειτουργεί από τη δεκαετία του '50 (είναι και το παλαιότερο του είδους του στην Ελλάδα) βρίσκεται στο κέντρο της πόλης και έχει -θεωρητικά- τη δυνατότητα φιλοξενίας 300 ατόμων, αν και στην πραγματικότητα είναι περισσότεροι όσοι διαβιούν εκεί

περιμένοντας να τους χορηγηθεί πολιτικό άσυλο: κυρίως Κούρδοι, αλλά και Αφγανοί, Ιρανοί, Ιρακινοί.

Πρόκειται για ένα τριώροφο κτίριο με 50 δωμάτια. Σε κάθε ένα από αυτά στοιβάζονται καμιά δεκαριά πρόσφυγες υπό ανθυγιεινές συνθήκες υγρασία, ανεπαρκή φωτισμό, διαρροή από τα συστήματα αποχέτευσης. «Άλλοι διαμένουν 2-3 μήνες, αλλά υπάρχουν και πρόσφυγες που έχουν παραμείνει στο κέντρο για 3-4 χρόνια. Αρκετοί περιμένουν να βγάλουν βίζα για Αμερική και άλλοι διοχετεύονται στην υπόλοιπη Ευρώπη. Η κατάσταση εδώ είναι γκέτο», λέει στην «Κ» ο δήμαρχος Λαυρίου κ. Δημήτρης Λουκάς.

Ο πληθυσμός του Κέντρου εργάζεται ευκαιριακά σε δουλειές με χαμηλά μεροκάματα

" (οικοδομές, λιμάνι, χωράφια) και χωρίς ένσημα φυσικά. Παλαιότερα, οι πρόσφυγες του Κέντρου δεν είχαν καν το δικαίωμα να βγαίνουν έξω.

Οι αντιδράσεις της τοπικής κοινωνίας υπαρκτές. «Είναι δύσκολο να ξεπεράσουμε τις ρατσιστικές διαθέσεις. Ορισμένοι επιμένουν ότι η παρουσία των προσφύγων δημιουργεί ποικίλα προβλήματα, όπως αύξηση ασθενειών, μείωση του επιπέδου διδασκαλίας, αύξηση της ανεργίας. Σχεδόν το 25% των μαθητών στα σχολεία του Λαυρίου είναι παιδιά προσφύγων», αναφέρει ο διευθυντής του 20ου γυμνασίου κ. Γιώργος Ιακωβίδης. Το παρήγορο είναι ότι τουλάχιστον τα μαθήματα δεν διδάσκονται πλέον μέσα στο Κέντρο υποδοχής, καθώς τα παιδιά έχουν ενταχθεί σταδιακά σε κανονικές τάξεις του σχολείου.

Επιθυμία των κατοίκων, αλλά και της δημοτικής αρχής Λαυρίου είναι να μετεγκατασταθεί το Κέντρο στην άκρη της πόλης, σε μια μεγαλύτερη έκταση και να στηθούν εκεί προκάτ κτίρια, ώστε κάθε οικογένεια να έχει το δικό της διαμέρισμα. «Το αίτημα για μετακίνηση δεν είναι απόρροια ρατσισμού. Είναι καθαρά πρακτικό και λειτουργικό το ζήτημα», υποστηρίζει ο δήμαρχος.

Το Κέντρο Υποδοχής Αιτούντων Άσυλο λειτουργεί υπό την εποπτεία του υπουργείου Υγείας με διαχειριστή τον Ερυθρό Σταυρό, που παρέχει συσσίτιο στους πρόσφυγες. Ωστόσο, αρκετοί είναι εκείνοι που ζητούν να έχουν δική τους κουζίνα, για να παρασκευάζουν τα φαγητά της αρεσκείας τους, κυρίως της πατρίδας τους.

© 2005 Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΑΙ! rights reserved.

Της ΝΤΙΝΑΣ ΒΑΓΕΝΑ

ΔΕΥΤΕΡΑ 18 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1997

Εκεί, στο γνωστό άχαρο τσιμεντένιο κτίριο, που χτίστηκε με σκοπό να στεγάζει πρόχειρα και ... προσωρινά όχι πάνω από 250 άτομα, για άλλη μια φορά βρίσκονται κάπου τετρακόσιοι. Η φουρνιά των 153 γυναικών και παιδιών που ξέβρασε από τις άθλιες σκουριασμένες λαμαρίνες του πριν από κάμποσες μέρες το ουκρανικό <<Σοχόλ>>, το πλοίο των δουλεμπόρων, έχει εγκατασταθεί εκεί. Οι υπόλοιποι από τους συνολικά 31 Ο, σε κατασκήνωση στην Πεντέλη. Χώρος άλλος, κατάλληλος, δεν βρέθηκε. Χώροι υποδοχής - οικονομικών πλέον στη συντριπτική πλειονότητά τους- προσφύγων, κατά γενική, επίσημη και ανεπίσημη παραδοχή, δεν υπάρχουν. Κι ας αποτελούν σοβαρότατη πηγή άγχους για αρμόδιους και μη οι συνεχιζόμενες αφίξεις από τα εμπράκτως αφύλακτα παράλια.

Έτσι λοιπόν, τα 153 νεοφερμένα γυναικόπαιδα από τα καμένα και ξεθεμελιωμένα από τον τουρκικό στρατό κουρδικά χωριά και από το γονατισμένο από την πείνα του οικονομικού αποκλεισμού Ιράκ, γίνανε ακόμα μια μεγάλη «μπουκιά» που δύσκολα μπορούν να την καταπιούν οι άμεσα εμπλεκόμενοι με την υπόθεση.

Ο δήμαρχος του Λαυρίου Σταύρος Παπασταυρόπουλος ζητεί να μην σταλούν άλλοι πρόσφυγες στο Κέντρο που, μακροπρόθεσμα, θα πρέπει να μεταφερθεί κι αυτό μακριά από την πόλη που αγωνίζεται να λύσει τα πολλά και σοβαρά άλλα δικά της προβλήματα, με κορυφαίο αυτό της ανεργίας.

Συμφωνία με Τουρκία

Οι αρχές του υπουργείου Δημόσιας Τάξης, αν και προτίθενται να τηρήσουν την υπόσχεση μη απέλασης που δημοσίως έδωσαν για τους Κούρδους του <<Σοχόλ>>, διά στόματος του γενικού γραμματέα Γιάωη Παπαδογιαωάκη, τονίζουν την αναγκαιότητα υπογραφής από την Τουρκία μιας «συμφωνίας επανεισδοχής» που θα εξασφαλίζει τη συνεργασία μεταξύ των δύο χωρών ώστε να οδηγούνται πάλι πίσω από εκεί που ήρθαν τα σταλμένα στην Ελλάδα από τους σύγχρονους εμπόρους σκλάβων εξαθλιωμένα ανθρώπινα κοπάδια.

Οι αστυνομικοί του Τμήματος Αλλοδαπών στο Λαύριο, έκαναν ομολογουμένως ό, τι μπορούσαν σε συνεργασία με τους εκεί αρμοδίους του Ερυθρού Σταυρού και της κοινωνικής υπηρεσίας της Υπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, για να οργανώσουν, μέσα στα λίγα διαθέσιμα τετραγωνικά του χώρου, τη στέγαση του καινούργιου κοπαδιού των απελπισμένων και να μεριμνήσουν για τις πρώτες ανάγκες

περίθαλψης. Εκεί που κοιμόταν μια οικογένεια, τώρα κοιμούνται δύο. Εκεί που είχαν βολευτεί δύο και τρεις οικογένειες, στοιβάχτηκαν τρεις και τέσσερις.

Φτώχεια και μιζέρια

Και οι «παλιοί» στο Κέντρο εκπρόσωποι των εκτός νόμου στην Τουρκία οργανώσεων, γιατί ως γνωστόν το «ουδέν μονιμότερον του προσωρινού» ισχύει στον υπερθετικό για τους Κούρδους και όχι μόνο- πολιτικούς πρόσφυγες, σχεδόν τρομαγμένοι από την τελευταία αναπάντεχη μαζική άφιξη των συμπατριωτών τους (που μάλιστα θα δυσκολευτούν πολύ να μιλήσουν μαζί τους την κοινή γλώσσα του καταδιωκόμενου για άμεση εμπλοκή με την πολιτική παρανομία), προσπαθούν να βρουν τρόπους να τους εντάξουν στην πραγματικότητα που και οι ίδιοι ζουν. Ποια είναι αυτή; Φτώχεια και μιζέρια. Πολλή μιζέρια. Και πολιτική προπαγάνδα αναπόφευκτη για τον ψυχή τε και σώματι ενταγμένο είτε στην υπόθεση του ένοπλου εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα είτε στην ιδιόμορφη, συντηρητικά ανατολίτικη, αντίληψη της μαρξιστικής πολιτικοκοινωνικής μεταρρύθμισης στην Τουρκία. Αλλά και μέχρι παράνοιας καχυποψία, που βλέπει παντού «χαφιέδες» και «πράκτορες» ανάμεσα σε εκτός οργάνωσης ανθρώπους ή εκτός Κέντρου επισκέπτες.

Αυτή ακριβώς η καχυποψία, έχοντας βρει ιδανικό πρόσχημα στις αστήρικτες τουρκικές «καταγγελίες», ότι το Κέντρο Προσφύγων στο Λαύριο είναι στρατόπεδο εκπαίδευσης (και στα όπλα) Κούρδων αυτονομιστών του PKK, στάθηκε και η διακηρυγμένη αιτία που δυσκόλεψε σοβαρά και τη δική μας επίσκεψη εκεί πριν από λίγες μέρες. Το πόδι μας καλά καλά δεν είχαμε προλάβει να πατήσουμε, στη στρωμένη με τσιμέντο αυλή και να ρίξουμε μια ματιά γύρω αναζητώντας κάποιον από τους εκπροσώπους των προσφύγων, και δυνατές φωνές έξω από ένα δωμάτιο, που οι επιγραφές του φανέρωναν ότι εκτελεί χρέη «γραφείων» του Εθνικού Απελευθερωτικού Μετώπου του Κουρδιστάν (ERNK), κυριολεκτικά μας ξαφνιάζουν. «Όχι κάμερες εδώ μέσα! ... » και η Ύδρα Πάρντος, η φωτορεπόρτερ, και η μηχανή της, γίνονται αυτόματα το υπ' αριθμόν ένα κόκκινο πανί.

Απαραίτητη η άδεια

Ενώ κάποιοι θορυβημένοι Κούρδοι πρόσφυγες κατεβαίνουν τα σκαλιά τρέχοντας προς το μέρος μας, μια ξαφνιασμένη υπάλληλος του Ερυθρού Σταυρού βγαίνει και μας ζητάει με ύφος αυστηρό να πάμε δίπλα στο Τμήμα Αλλοδαπών να πάρουμε πρώτα ειδική άδεια και κακώς κάναμε και μπήκαμε μέσα έτσι. Είκοσι μέτρα χωρίζουν την πόρτα του Κέντρου από την πόρτα του Αλλοδαπών, και μέχρι να τα περπατήσουμε, η υπάλληλος είχε ήδη ειδοποιήσει τους αστυνομικούς για την παρουσία μας στο χώρο. Μέσα στο Τμήμα, η

ατμόσφαιρα, αρχικά εχθρική. «Έπρεπε να πάρετε πρώτα άδεια από το υπουργείο Δημόσιας Τάξης», μας λένε οι αστυνομικοί, με την ίδια εμφανή ενόχληση σε ύφος και λόγια κάθε αστυνομικού που νιώθει τη ρουτίνα του γραφείου του να αναστατώνεται από την ενοχλητική παρουσία δύο δημοσιογράφων.

Στο μεταξύ, να και οι πρόσφυγες - οπαδοί του ERNK: «Βγάλτε φωτογραφίες, να μας δώσετε το φιλμ», απαιτούν. Προσπαθούμε να ηρεμήσουμε την κατάσταση, να εξηγήσουμε στους αστυνομικούς ότι έτσι κι αλλιώς την πόρτα τους θα την περνούσαμε, γιατί γνωρίζαμε τη διαδικασία, αλλά θέλαμε και κάποιους από τους παρόντες εκπροσώπους των οργανώσεων των προσφύγων μαζί μας για να γίνει από κοινού η συνεννόηση. Εξηγούμε και στους αρπαγμένους Κούρδους ότι «ξέρετε, δεν είμαστε πράκτορες της ΜΙΤ, μη φοβάστε, έχουμε ξαναέρθει εδώ, να, 'με εσένα και σένα, πώς σας λένε, έχουμε ξαναμιλήσει, αυτή τη φορά θέλουμε να δούμε τους πρόσφυγες από το "Σοχόλ"». Λογομαχούμε κάμποσο, «αν οι πρόσφυγες δεν σας θέλουν, δεν γίνεται τίποτε», λένε οι αστυνομικοί, «τόσο καιρό τίποτε δεν έγινε με μας, θα γίνει μήπως τώρα που θα γράψετε εσείς; », επιμένουν οι Κούρδοι πρόσφυγες με τα σπασμένα ελληνικά τους. Τελικά, με τα πολλά, τηλεφώνημα στο υπουργείο εξασφαλίζει την άδεια των αρχών, τηλεφώνημα στα γραφεία του ERNK στην Αθήνα πιστοποιεί (για τους Κούρδους) ότι είμαστε όντως Έλληνες δημοσιογράφοι και όχι πράκτορες των τουρκικών μυστικών υπηρεσιών. Και, ίσως ουσιαστικότερης σημασίας, η θέα του μωρού της Ύδρας που, μη έχοντας πού να το αφήσει, το πήρε μαζί της στο ρεπορτάζ και για να μη σκάσει από τη ζέστη στο αυτοκίνητο το φόρτωσε στην πλάτη της, μας εξασφαλίζει την αποδοχή των δυσπιστούντων προσφύγων να φωτογραφίσει Αυτή ακριβώς η καχυποψία, έχοντας βρει ιδανικό πρόσχημα στις αστήρικτες τουρκικές «καταγγελίες», ότι το Κέντρο Προσφύγων στο Λαύριο είναι στρατόπεδο εκπαίδευσης (και στα όπλα) Κούρδων αυτονομιστών του PKK, στάθηκε και η διακηρυγμένη αιτία που δυσκόλεψε σοβαρά και τη δική μας επίσκεψη εκεί πριν από λίγες μέρες. Το πόδι μας καλά καλά δεν είχαμε προλάβει να πατήσουμε, στη στρωμένη με τσιμέντο αυλή και να ρίξουμε μια ματιά γύρω αναζητώντας κάποιον από τους εκπροσώπους των προσφύγων, και δυνατές φωνές έξω από ένα δωμάτιο, που οι επιγραφές του φανέρωναν ότι εκτελεί χρέη «γραφείων» του Εθνικού Απελευθερωτικού Μετώπου του Κουρδιστάν (ERNK), κυριολεκτικά μας ξαφνιάζουν. «Όχι κάμερες εδώ μέσα! ... » και η Ύδρα Πάρντος, η φωτορεπόρτερ, και η μηχανή της, γίνονται αυτόματα το υπ' αριθμόν ένα κόκκινο πανί.

Απαραίτητη η άδεια

Η Ύδρα αρχίζει να φωτογραφίζει τα πιτσιρίκια που παίζουν στην αυλή με πλαστικά σπαθάκια και μπιστόλια αγορασμένα από τα παιχνιδομάγαζα της πόλης, όπως και τις

μαντιλοφορεμένες γυναίκες που πλένουν μέσα σε πλαστικές λεκάνες και απλώνουν σε πρόχειρα δεμένα σκοινιά μπροστά στα σκεπασμένα με μπερντέδες παράθυρα. Οι εκπρόσωποι του ERNK, ο Γιλμάζ, ο Κεμάλ και η Σεχραζάτ (ήταν οι μόνοι παρόντες εκπρόσωποι οργάνωσης εκείνη την ώρα) βγάζουν καρέκλες στην αυλή για να καθήσουμε «να μιλήσουμε πολιτικά», όπως θέλουν. Η συζήτηση τραβάει σε μάκρος «για την αναγκαιότητα του ένοπλου αγώνα για να ελευθερώσουμε το Κουρδιστάν από το φασιστικό, ιμπεριαλιστικό τουρκικό κράτος». Ένας από τους αστυνομικούς του Αλλοδαπών είναι παρών στη συζήτηση.

Καλά, και οι νεοφερμένοι για τους οποίους ήρθαμε; <<Άστε τους να συνηθίσουν πρώτα, να προσαρμοστούν», μου λένε. «Η δικιά μας η άποψη πάντως είναι ότι ο δρόμος του λαού μας προς τη Δύση πρέπει να κλείσει. Ο τουρκικός στρατός καίει τα χωριά μας, οι άνθρωποι δεν έχουν ψωμί και δουλειά, αλλά δεν είναι λύση να φεύγει ο λαός μας από την πατρίδα του για να έρθει εδώ. Οι Έλληνες είναι φίλοι μας, αλλά η πατρίδα μας δεν είναι εδώ. Και για να γυρίσουμε πίσω, πρέπει να σταματήσει να χύνεται αίμα. Να σταματήσει ο πόλεμος και να αρχίσει ο διάλογος. Να, τώρα εδώ μέσα, τι κάνουμε; Διακόσια παιδιά υπάρχουν, ο ένας γιατρός τι να προλάβει, μαθήματα του σχολείου πού θα κάνουν; Δάσκαλοι να τους μάθουν τη γλώσσα μας υπάρχουν εδώ, όμως πού θα κάνουν μάθημα; Εδώ χώρος για να κοιμόμαστε δεν υπάρχει».

Μια αίθουσα για σχολείο

Οι πρόσφυγες ζητούν από το δήμαρχο του Λαυρίου μία αίθουσα για να κάνουν μάθημα τα παιδιά. Ωστόσο, όπως αργότερα μας είπε ο δήμαρχος Σταύρος Παπασταυρόπουλος, χώρος διαθέσιμος στην πόλη δεν υπάρχει. «Χρόνια τώρα -λέει ο δήμαρχος- οι πρόσφυγες του Κέντρου έγιναν κομμάτι της καθημερινότητας της πόλης. Συνυπάρχουν πια με τους Λαυριώτες είτε πρόκειται για ανθρώπους που τους αγκαλιάζουν βοηθώντας τους είτε για εκείνους που τους χρησιμοποιούν στη μαύρη αγορά εργασίας. Πρέπει όμως κάποτε αυτό να τελειώσει. Βραχυπρόθεσμα να μη μας στέλνουν άλλους και μακροπρόθεσμα το Κέντρο Προσφύγων πρέπει να μεταφερθεί κάπου αλλού».

Ο δήμαρχος πιστεύει πως δεν υπάρχει κανένας λόγος να θεωρηθεί ρατσιστής για τα όσα υποστηρίζει. Και εξηγεί γιατί: <<Ανήκω σε αυτούς που επιθυμούν να δουν το Λαύριο να γίνεται από πόλη της μιζέριας, πόλη της ευημερίας και του χαμόγελου. Θέλουμε να καλυτερέψει εδώ ο κόσμος τη ζωή του. Ήδη με προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, γίνονται έργα στην πόλη. Φτιάχνεται το λιμάνι, άρχισαν να έρχονται τουρίστες με κότερα. Και φαντάζεστε τι ωραία διαφήμιση για το Λαύριο είναι να βλέπουν οι ξένοι στο Ίντερνετ ότι εδώ είναι κέντρο εκπαίδευσης Κούρδων τρομοκρατών; Η να βγαίνουν αργά τη νύχτα

νέα κορίτσια έξω και να βλέπουν μπροστά τους βρακοφόρους και φερετζέδες; Όχι, δεν πειράζουν κανέναν οι πρόσφυγες, ταλαιπωρημένοι άνθρωποι είναι. Όμως, ανήκουν σε έναν άλλο κόσμο, στο δικό μας δεν μπορούν να προσαρμοστούν».

Οι απελάσεις οικονομικών προσφύγων είναι κάτι αναπόφευκτο, σύμφωνα με όσα μας είπε ο γενικός γραμματέας του υπουργείου Δημόσιας Τάξης Γιάννης Παπαδογιαννάκης: «Πρέπει να γίνει κατανοητό πως η Ελλάδα δεν προσφέρεται για όλα. Όσοι από τους πρόσφυγες μπορούν να ζήσουν και να αφομοιωθούν στην ύπαιθρο, απασχολούμενοι εκεί κυρίως με αγροτικές εργασίες, πάει καλά. Οι άλλοι, αναγκαστικά θα απελαύνονται. Δεν μπορούμε να τους κρατάμε επ' αόριστον έγκλειστους κάπου. Μην ξεχνάτε ότι κατά βάθος η ζωή του ελεύθερου έγκλειστου από του κατάδικού έγκλειστου δεν διαφέρει».

Ο ίδιος που υποστηρίζει ότι το υπουργείο του δεν είναι το κατεξοχήν αρμόδιο για την εξεύρεση ειδικών χώρων υποδοχής των προσφύγων, αλλά άμεσα εμπλέκεται επ' αυτού και το υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας, ευθέως παραδέχεται ότι παρά τα μέτρα που λαμβάνονται ή που οι αρμόδιοι προτίθενται να λάβουν, η δραστηριότητα των δουλεμπόρων, τουλάχιστον στα παράλια, είναι πολύ δύσκολο, αν όχι αδύνατο, να ανακοπεί: «Δυστυχώς - όπως λέει- όσο δεν υπάρχει συνεργασία με τις αντίστοιχες τουρκικές αρχές, η κατάσταση δεν μπορεί να βελτιωθεί. Αυτό που απαιτείται άμεσα, είναι να υπογράψει η Τουρκία, που τόσο πολύ επιθυμεί σύσφιγξη των σχέσεών της με την Ευρώπη, μια διακρατική συμφωνία επανεισδοχής, που θα εξασφαλίζει μια μεταξύ μας συνεργασία σε ό,τι αφορά την επαναπροώθηση των παράνομων μεταναστών».

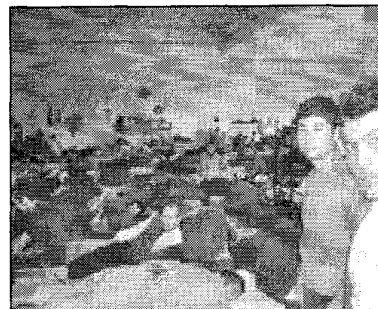
«Ντροπή για τον πολιτισμό μας το κέντρο προσφύγων»

ΜΥΤΙΛΗΝΗ - Του ΣΤΡΑΤΗ ΜΠΑΛΑΣΚΑ

«Συνθήκες ντροπής για τον ανθρώπινο πολιτισμό» χαρακτήρισαν τις συνθήκες που επικρατούν στο κέντρο Υποδοχής προσφύγων στην Παγανή της Μυτιλήνης, στελέχη της οργάνωσης «Γιατροί του κόσμου» που επισκέφθηκαν το χώρο, όπου τον τελευταίο καιρό κρατούνται περί τους 700 ανθρώπους.

Οι «Γιατροί του κόσμου» διαπίστωσαν ότι κρατούνται σε θαλάμους των 100 έως 200 ατόμων πρόσφυγες χωρισμένοι κατά εθνικότητα, ενώ για κάθε τέτοιο Θάλαμο υπάρχει μόνο μια τουαλέτα και νερό μόλις για μία ώρα το 24ωρο. Στη μία και μόνη τουαλέτα υπάρχει δυνατότητα να χρησιμοποιηθεί το καζανάκι μόλις μία ώρα! Στον αύλειο χώρο του κέντρου υπάρχουν τουαλέτες οι οποίες όμως δεν χρησιμοποιούνται, μια και δεν βγαίνουν στην αυλή παρά μόνο μία ώρα τη μέρα.

Η δυνατότητα αυλισμού των περίπου 700 κρατουμένων προσφύγων στην Παγανή της Λέσβου είναι το άλλο μεγάλο πρόβλημα κατά τους «Γιατρούς του κόσμου». όπως καταγγέλλουν η περίπου μία ώρα αυλισμού τους δεν τους επιτρέπει να κινηθούν όσο πρέπει, να καθαρίσουν τους θαλάμους τους, ενώ ο συνεχής εγκλεισμός τους δημιουργεί

πιθανότητα συγκρούσεων κατά τα μεγάλα χρονικά διαστήματα που μένουν κλεισμένοι στους θαλάμους κυριολεκτικά ο ένας πάνω στον άλλον.

Οι πρόσφυγες αντιμετωπίζουν πρόβλημα στο πρωινό τους. «τρώνε, όπως κατήγγειλαν χαρακτηριστικά οι γιατροί, ένα κομμάτι ψωμί για πρωινό, το οποίο τους παραδίδεται αποβραδής σκέτο χωρίς απολύτως οτιδήποτε άλλο, που προβλέπεται από το πρόγραμμα. Έχουν σοβαρότατο πρόβλημα λήψης ζάχαρης, ενώ σχεδόν ποτέ δεν τους δίνεται τσάι».

Κι Ενώ οι 48 γυναίκες πρόσφυγες διαμένουν χωρία από τους υπόλοιπους άνδρες, μαζί τους και δύο παιδιά τριών και τεσσάρων ετών αντίστοιχα, τούτο δεν συμβαίνει με τα άλλα ανήλικα αγόρια. «Πολλά 13χρονα ως και 15χρονα παιδιά μένουν στους θαλάμους των μεγάλων με ό,τι κινδύνους τούτο εμπεριέχει» καταγγέληκε από το γιατρό της οργάνωσης Φίλιππο Ολυμπίτη.

Όπως δήλωσε χθες στην «Ε» - από την Αυστραλία όπου βρίσκεται, ο νομάρχης Λέσβου Παύλος Βογιατζής- η νομαρχία έχει ζητήσει επανειλημμένα από την Αστυνομία να προχωρήσει στο διαχωρισμό των ανηλίκων από τους ενήλικους, αλλά και στην παραμονή των προσφύγων εκτός κτιρίου περισσότερες ώρες. Για τις καταγγελίες σχετικά με τη σίτιση είπε ότι «το Φαγητό ελέγχεται από τους υπαλλήλους της νομαρχίας και, σύμφωνα με την Ενημέρωση που έχω, το πρόγραμμα τηρείται».

ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ - 16/11/2004

59 θάνατοι εν πλω για τον «παράδεισο»

ΚΩΣ: ταξίδι χωρίς γυρισμό στάθηκε για 59 ψυχές το δρομολόγιο ΜαρμαρίδαΡόδος. Λαθρομετανάστες που με πυξίδα μόνο την ελπίδα χώθηκαν για πάντα στην αγκαλιά της θάλασσας, το βράδυ του Σαββάτου κοντά στα ελληνοτουρκικά χωρικά ύδατα.

Το σαπιοκάραβο, στο οποίο επέβαιναν 60 λαθρομετανάστες από το Ιράκ, την Ιορδανία και το Αφγανιστάν, βυθίστηκε στ' ανοιχτά της πόλης Μαρμαρίδα της Τουρκίας, γύρω εννέα ναυτικά μίλια από τις γειτονικές ακτές. Μόνο ένας Ιρακινός στάθηκε τυχερός, όταν η ξύλινη βάρκα άρχισε να βάζει νερά και να βουλιάζει, σέρνοντας στον υγρό τάφο 59 ζωές, μεταξύ των οποίων μια γυναίκα κι ένα 10χρονο κοριτσάκι. ο Ιρακινός σώθηκε από θαύμα, όταν πιάστηκε από ένα κούτσουρο και τον εντόπισαν οι τουρκικές λιμενικές αρχές. Χθες το απόγευμα, σύμφωνα με το YEN, το πλοίο «Πάτμος» περισυνέλεξε τρεις σωρούς. Εκεί εντοπίστηκαν λίγο αργότερα από Έλληνες λιμενικούς άλλα τέσσερα πτώματα, τα οποία δεν έχουν ανασυρθεί ακόμη. Οι τουρκικές αρχές εντόπισαν 13 σωσίβια, ενώ έρευνες διεξάγουν και τα τοπικά λιμεναρχεία των Δωδεκανήσων. Σύμφωνα, μάλιστα, με το τουρκικό πρακτορείο «Ανατολή», εκτός του ενός Ιρακινού δεν εντοπίστηκαν άλλοι επιζώντες.

ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ - 22/12/2003

ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ Καλύπτουν το 90% της εργασίας στα γεωργικά νοικοκυριά

«Χρυσάφι» τα ξένα χέρια

Της ΝΑΝΤΙΑΣ ΓΙΑΝΝΙΡΗ

Πολυλειτουργικός αναδεικνύεται ο ρόλος των μεταναστών για την ελληνική κοινωνία, και ιδιαίτερα την ύπαιθρο.

Πέραν της δημογραφικής αναζωογόνησης που είχε ως αποτέλεσμα ακριανά χωριά, και μέσω της επιγαμίας, να «δουν» παιδιά και να ανοίξουν σχολεία ύστερα από 40 χρόνια, συντέλεσε επίσης ώστε τα «γερασμένα νοικοκυριά» -οι οπισθοφύλακες της ελληνικής κοινωνίας- να βρουν τον τρόπο να διατηρήσουν τον παραδοσιακό τρόπο ζωής τους, διατηρώντας προσωρινά τη συνοχή του κοινωνικού ιστού και απαλλάσσοντας τους επιγόνους τους από πολλές σκοτούρες. Ωστόσο, καθοριστικός φαίνεται ότι είναι ο ρόλος των μεταναστών και στην αναζωογόνηση της αγροτικής οικονομίας.

Το 70% των αγροτικών νοικοκυριών της ελληνικής υπαίθρου παραδέχονται ως θετική την παρουσία των μεταναστών στην κοινωνία, σύμφωνα με έρευνα του Πανεπιστημίου Πατρών

που παρουσιάστηκε χθες για πρώτη φορά σε ημερίδα του Ευρωπαϊκού Δικτύου Ελληνίδων Δημοσιογράφων, από τον καθηγητή Χαράλαμπο Κασίμη, ο οποίος χθες άσκησε αυστηρή κριτική στο «νέο» μεταναστευτικό νόμο 2910/2002 παράλληλα με την καθηγήτρια Λουκά Κατσέλη που είπε για το νόμο: «Δεν λύνει τα προβλήματα ανασφάλειας των μεταναστών και θα δημιουργήσει χώρο δράσης και πεδίο διαφθοράς».

«Αλβανοί μάζεψαν τις ελιές και φέτος, αλλοδαποί δουλεύουν στα έργα του μετρό, η ανακατασκευή σπιτιών στην περιφέρεια από μετανάστες γίνεται και η αγροτική εκμετάλλευση στην Ελλάδα από τους ξένους έχει ενδυναμωθεί», είπε χθες ο κ. Κασίμης βασιζόμενος στα αποτελέσματα διετούς πολυεπίπεδης έρευνας (εκπρόσωποι συλλογικών Φορέων, μετανάστες, αντιπροσωπευτικά νοικοκυριά) στην επαρχία.

15% των εργατών

Ο ίδιος επισήμανε ότι η εισροή μεταναστών (1990) συνέπεσε με σημαντικές αλλαγές στην αγροτική οικονομία της Ελλάδας, της οποίας η ανταγωνιστικότητα μειώθηκε έκτοτε, είτε λόγω της ανορθολογικής διαχείρισης των εισερχόμενων πόρων είτε της έλλειψης επενδύσεων. Σαφέστατη διαγράφεται η «αδυναμία κάλυψης των αναγκών με ντόπιο εργατικό δυναμικό». Η έρευνα καταδεικνύει ότι το 10% του πληθυσμού είναι αλλοδαποί που φτάνουν το 15% του εργατικού δυναμικού, Ενώ από αυτούς μόλις το 1,3 είναι γυναίκες.

Τα πέντε βασικά συμπεράσματα της έρευνας έχουν ως εξής:

1. Τα 2/3 των γεωργικών νοικοκυριών και πάνω από το 50% των «Επαρχιακών» απασχολούν μετανάστες. Αυτοί καλύπτουν το 90% της μη οικογενειακής Εργασίας που καταβάλλεται.
2. Η απασχόληση των μεταναστών αυξήθηκε σημαντικά τη δεκαετία του 1990. Μιλάμε για διπλασιασμό των εξωοικογενειακών ημερομισθίων. Και αυτό γιατί οι προσδοκίες των Ελλήνων νέων έχουν αυξηθεί και υπάρχει απαξία για τις εργασίες που δεν έχουν κοινωνική αποδοχή.
3. Οι μετανάστες συνέβαλαν στην ανάπτυξη των αγροτικών εκμεταλλεύσεων (π.χ. παρατημένα χωράφια πήραν ζωή, χτίζονται τουριστικές εγκαταστάσεις).
4. Η διαθεσιμότητα των μεταναστών έπαιξε ρόλο στον καταμερισμό της εργασίας: οι γυναίκες είτε γυρίζουν στο «σπίτι» είτε απασχολούνται στην ελεύθερη αγορά. Οι άντρες πήραν διαχειριστικές εργασίες και απαντούν χαρακτηριστικά. «Οι Αλβανοί μας έκαναν να γίνουμε αφεντικά, αλλά χωρίς αυτούς πώς Θα μπορέσουμε να αναλειτουργήσουμε;»
5. Υπάρχει δημογραφική και κοινωνική στήριξη του πληθυσμού της υπαίθρου από τους μετανάστες. καθοριστικός είναι ο ρόλος σε κτηνοτροφικές περιοχές.

Στην ερώτηση γιατί απασχολείτε μετανάστες, το 60% απαντά «γιατί μόνο αυτούς βρίσκουμε», με δεύτερη απάντηση «γιατί οι Έλληνες δεν δουλεύουν στα χωράφια» και μόλις τρίτη την εκδοχή «γιατί είναι φθηνοί».

πάντως, αξίζει να σημειωθεί ότι οι ίδιοι ερωτώμενοι δεν έχουν προσωπικές σχέσεις με τους μετανάστες, μια και ισχύουν βαθιά στερεότυπα, ειδικά με τους Αλβανούς.

ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ - 31/01/2003

Κλείνουν οι πόρτες της Ευρώπης

Της ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΣΙΟΥΤΗ

Είναι γνωστό εδώ και καιρό: ένα από τα πλέον καυτά ζητήματα που αποτελούν την ατζέντα των προτεραιοτήτων της ελληνικής προεδρίας είναι το πρόβλημα της μαζικής εισροής μεταναστευτικών ρευμάτων από τρίτες χώρες στην Ευρώπη.

Παρά τα όσα έχουν λεχθεί τα τελευταία χρόνια για την ανάγκη να υπάρξει μια κοινή ευρωπαϊκή πολιτική, δεν έχει γίνει σχεδόν τίποτα.

Οι πρόσφυγες και οι μετανάστες στη Γηραιά Ήπειρο όλο και δυσκολότερα παίρνουν άσυλο, όλο και πιο εύκολα απευλάνονται. Από την άλλη, δημοκοπώντας στο θέμα της ανεργίας και της ασφαλείας, τα ακροδεξιά κόμματα ενισχύονται σημαντικά.

Οι τάσεις στην Ευρώπη, πλην της ακροδεξιάς, είναι κυρίως δυο: Η μια, που είναι και η κυρίαρχη, ζητά αυστηρότερη πολιτική στο θέμα του ασύλου, καθώς και αυστηρότερη Φρούρηση των συνόρων. Ο Τόνι Μπλερ, μάλιστα, είχε προτείνει να καταστεί η Βρετανία χωροφύλακας των συνόρων του ευρωπαϊκού νότου, στέλνοντας πολεμικά πλοία να περιπολούν στη Μεσόγειο.

ΟΗΕ και Διεθνής Αμνηστία

Υπάρχει όμως και η άλλη άποψη που εκφράζει επιφυλάξεις γι' αυτούς τους προσανατολισμούς της Ε.Ε. Η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες, θέτει μάλιστα και θέμα ορολογίας: «Όσοι ζητούν άσυλο μπαίνουν στην κατηγορία των λαθρομεταναστών, αν και με βάση το διεθνές δίκαιο, η είσοδος ενός πρόσφυγα σε μία χώρα τα απαραίτητα χαρτιά δεν συνιστά παρανομία», έχει δηλώσει ο Ρουπέρ Κόλβιλ, εκπρόσωπος τύπου της Υπάτης Αρμοστείας στη Γενεύη.

Όπως είχε πει και ο πρόεδρος του ελληνικού τμήματος της Διεθνούς Αμνηστίας, Κ. Παπαϊωάννου, «όταν οι Αφγανοί κατέφευγαν στο Πακιστάν ήταν πρόσφυγες, όταν πλησίαζαν την Ευρώπη γίνονταν

λαθρομετανάστες».

«Επικίνδυνη» χαρακτηρίζει σε δήλωσή του την πολιτική της Ε.Ε. ο ευρωβουλευτής του Συνασπισμού Μ. Παπαγιαννάκης: «Όταν μέσα στο 2000 η Ε.Ε. απέλασε ή επαναπροώθησε 367.522 "λαθρομετανάστες", καθίσταται πρόδηλο τι εννοεί ο αρμόδιος προεδρεύων του Συμβουλίου όταν κάνει λόγο για "ανάγκη καταπολέμησης της λαθρομετανάστευσης". Η βοήθεια στους πρόσφυγες δεν Φαίνεται να απασχολεί το Συμβούλιο.

»Αντί της θεσμοθέτησης κοινών ρυθμιστικών μέτρων για την ομαλή ροή των μεταναστευτικών ρευμάτων προκρίνεται η λογική μίας Ευρώπης-φρουρίου, με διαβατήρια που Φέρουν δακτυλικά αποτυπώματα"».

Η απάντηση του αναπληρωτή ΥΠΕΞ και υπεύθυνου για τα θέματα της προεδρίας, τ. Γιαννίτση, προσπαθεί να ισορροπήσει: «Δεν μπορούμε να λειτουργούμε συναισθηματικά απέναντι στα πολιτικά προβλήματα. Η Ε.Ε. έχει ανάγκη τους μετανάστες, αλλά δεν μπορούμε να δεχθούμε και όλη την Αφρική και την Ασία».

Η πρόταση του Κ. Σημίτη προς τους ευρωπαίους ηγέτες είναι -εδώ και καιρό να γίνει η Ελλάδα «κεντρικό παρατηρητήριο της Ε.Ε. για τη διακίνηση των μεταναστών». Καμία απάντηση, ωστόσο, δεν έχει δοθεί επισήμως.

Μία από τις νέες προτάσεις της ελληνικής προεδρίας θα είναι ο καταμερισμός των δαπανών μεταξύ των κρατών-μελών (καθώς και η οικονομική ενίσχυση της χώρας μας, που αποτελεί «πύλη»). οι αποφάσεις που θα πρέπει να ληφθούν κατά τη διάρκεια της ελληνικής προεδρίας αφορούν τη διαμόρφωση μίας ενιαίας νομοθεσίας για το άσυλο, την αποσαφήνιση την χρήσης των όρων «πρόσφυγας» και «μετανάστης», τη δημιουργία της Ευρωπαϊκής συνοριακής φρουράς.

παραβιάσεις

Η χώρα μας, πάντως, το περασμένο καλοκαίρι δέχθηκε ένα γερό ράπισμα από έκθεση της Επιτροπής πρόληψης των Βασανιστηρίων του Συμβουλίου της Ευρώπης. Στην έκθεση αυτή υπάρχει αναφορά για κακομεταχείριση και βάνανση συμπεριφορά αστυνομικών απέναντι σε λαθρομετανάστες, καθώς και για άτυπες ομαδικές απελάσεις στην Τουρκία, με αποτέλεσμα να διακυβεύονται ανθρώπινες ζωές. Η κυβέρνηση απάντησε τότε ότι πρόκειται για σπάνια και μεμονωμένα περιστατικά.

Για παραβίαση της Συνθήκης της Γενεύης έχει μιλήσει και το Ελληνικό Συμβούλιο για τους πρόσφυγες, ειδικά κατά τη διάρκεια του πρόσφατου πολέμου στο Αφγανιστάν, όταν απελαύνονταν άνθρωποι που αποδεδειγμένα ήταν πρόσφυγες και διώκονταν στη χώρα τους. κάποιοι αστυνομικοί, μάλιστα, είχαν επιδώσει χαρτί απέλασης και σε μία Αφγανή λεχώνα με το είκοσι ημερών βρέφος της.

Το κράτος απουσιάζει

Του ΔΗΜΗΤΡΗ ΝΑΝΟΥΡΗ

Η κρατική μέριμνα για τους πρόσφυγες και τους μετανάστες που μπαίνουν παράνομα στη χώρα δεν αντέχει σε καμία κριτική, καθώς είναι ολωσδιόλου ανύπαρκτη.

Στην Αττική, από τις αρχές της δεκαετίας του '80 λειτουργεί με κρατική δαπάνη ο ξενώνας στο Λαύριο, που παλιότερα φιλοξενούσε Τούρκους και Κούρδους πολιτικούς εξόριστους. Μετά τη σύλληψη του Οτσαλάν και την υποστολή σημαίας από το ΡΚΚ, στους 160 φιλοξενούμενους στο Λαύριο συμπεριλαμβάνεται αριθμός προσφύγων από το Αφγανιστάν, τη Σομαλία και την Αλγερία.

~Στη Θεσσαλονίκη και τη βόρεια Ελλάδα λειτουργούν καταυλισμοί από την οργάνωση «Σολινταριτέ» και στην Αθήνα ο ξενώνας των «Γιατρών του Κόσμου», με δυνατότητα να προσφέρει προσωρινή διαμονή σε 95 έως 100 άτομα.

Ο ξενώνας στεγάζεται σε επταώροφο κτίριο στην οδό Επικούρου, κοντά στην πλατεία Κουμουνδούρου. Το 70% είναι οικογένειες με μικρά παιδιά. «Φανταστείτε ότι η οδύσσεια κάποιου που έρχεται από το Ιράκ ή το Αφγανιστάν διαρκεί από 20 μέρες έως 4 μήνες, με σκληρές και απάνθρωπες συνθήκες. Αυτοί οι άνθρωποι έχουν ανάγκη από περίθαλψη, ξεκούραση και φαγητό για να μπορέσουν να σταθούν και πάλι στα πόδια τους» λέει ο Στέφανος Σοφόγλου, εθελοντής της μη κυβερνητικής οργάνωσης.

Το κτίριο ανήκει στο υπουργείο Υγείας και παραχωρήθηκε πριν από δύο χρόνια στους «Γιατρούς του κόσμου». Μέχρι σήμερα έχουν φιλοξενηθεί συνολικά περί τα 2.800 άτομα. «Το κράτος μάς προσέφερε το κτίριο και κάποιες υπαλλήλους που εργάζονται στην υποδοχή. Εκτός απ' αυτό, όμως, δεν μας έχει χορηγήσει ούτε ασπιρίνη» λέει ο ΣΤ. Σοφόγλου.

ΚΥΡΙΑΚΑΤΙΚΗ - 05/01/2003

« Κακούργημα το δουλεμπόριο »

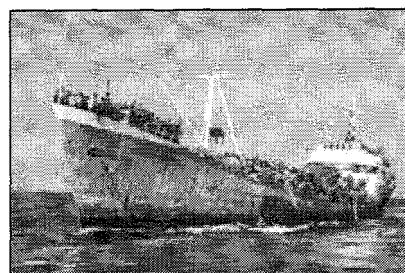
Την ατιμωρησία των αδίστακτων δουλεμπόρων, που απ' ό,τι φαίνεται σπανίως οδηγούνται στις Φυλακές της χώρας, επιχειρεί να εμποδίσει η κυβέρνηση με νέο νόμο που σύντομα θα κατατεθεί στη Βουλή.

Με δήλωσή Του στην «κ. Ε.» ο υπουργός Δικαιοσύνης, Φίλιππος Πετσάλνικος, επιβεβαιώνει ότι στο εξής τα εγκλήματα των δουλεμπόρων θα αντιμετωπίζονται αυστηρότερα.

ο υπουργός παραδέχεται ότι με τα ισχύοντα έως τώρα οι ποινές δεν μπορούσαν να υπερβούν τα 10 χρόνια. τώρα η πράξη μετατρέπεται σε κακούργημα, επομένως τιμωρείται ακόμη και με ισόβια κάθειρξη.

«τις τελευταίες ημέρες διαπιστώθηκαν αλληπάλλληλα περιστατικά παράνομης μεταφοράς αλλοδαπών στη χώρα μας, υπό συνθήκες που αποτελούν βαρύτατη προσβολή για την αξία του ανθρώπου. Γίνεται λοιπόν φανερό ότι το Φαινόμενο αυτό υφίσταται, παρά τις αυστηρές ποινές που προβλέπονται από το νόμο 2910/2001 (Φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους και χρηματική ποινή 1 έως 5 εκατομμυρίων δραχμών, 2.940-14.700 ευρώ, για κάθε μεταφερόμενο αλλοδαπό και σε διακεκριμένες περιπτώσεις φυλάκιση τουλάχιστον δύο ετών ανά μεταφερόμενο πρόσωπο), και κάποιοι ασυνείδητοι συνεχίζουν την εγκληματική -και ιδιαίτερα κερδοφόρα- δράση τους.

»Η πολιτεία ευαισθητοποιείται μπροστά στο απαράδεκτο αυτό Φαινόμενο και επανεξετάζεται το ισχύον νομικό καθεστώς ως προς το κεφάλαιο των ποινικών κυρώσεων, έτσι ώστε η συγκεκριμένη πράξη, αν από τις περιστάσεις τέλεσής της προκύπτει κίνδυνος για άνθρωπο ή πολύ περισσότερο αν επήλθε στην περίπτωση αυτή θάνατος, να διώκεται και να τιμωρείται σε βαθμό κακούργηματος».

Γ. ΠΑΠ. - ΚΥΡΙΑΚΑΤΙΚΗ - 05/01/2003

Λαθρομετανάστευση: όνειρο και εφιάλτης

του ΔΗΜΗΤΡΗ ΝΑΝΟΥΡΗ

Η απώλεια 24 μεταναστών στα παγωμένα νερά του Αιγαίου μόνο τον Δεκέμβριο που μας πέρασε απετέλεσε το θλιβερό πρελούδιο της πολιτικής όλων των ευρωπαϊκών χωρών για ένα ζήτημα που είναι κοινό μυστικό ότι αποτελεί το σημείο αιχμής της ελληνικής προεδρίας που άρχισε εδώ και πέντε ημέρες στην Αθήνα.

Η χώρα μας καλείται τώρα παραμονές του πολέμου στο Ιράκ,-όταν το θέμα της εισροής χιλιάδων μεταναστών στη Γηραιά Ήπειρο αναμένεται να διογκωθεί- να συγκροτήσει νέα ενιαία νομοθεσία για ολόκληρη την Ε.Ε., να αποφασίσει για τη Φύλαξη των συνόρων της Ευρώπης, καθώς και για το θέμα της παροχής ασύλου στους κατατρεγμένους.

Σύμφωνα με στοιχεία του υπουργείου Εμπορικής Ναυτιλίας, μόνο την τελευταία διετία συνελήφθησαν στη χώρα περισσότεροι από 10 χιλιάδες μετανάστες που κυνηγούσαν το όνειρο για μια καλύτερη ζωή.

Το υπουργείο Δημόσιας Τάξης επιμένει ότι τα κυκλώματα των δουλεμπόρων με πλοκάμια και στη χώρα μας φθάνουν τα 190, ενώ ο τζίρος της παρανομίας του δουλεμπορίου (μόνο αυτά που κατασχέθηκαν) ξεπερνάει τα 3 εκατομμύρια ευρώ. οι περιπολίες για τη διαφύλαξη των συνόρων μας, σύμφωνα με τις ίδιες πηγές, κοστίζουν κάθε χρόνο περίπου 56 εκατομμύρια ευρώ.

Στη σημερινή έρευνα της «Κ. Ε.», Ο υπουργός Δικαιοσύνης επιβεβαιώνει τη φήμη ότι το αδίκημα της δουλεμπορίας μετατρέπεται σε κακούργημα, εφόσον αποδειχθεί ότι τίθεται σε κίνδυνο «η ανθρώπινη ζωή».Οι δρόμοι του σύγχρονου δουλεμπορίου αποκαλύπτονται με επίσημους χάρτες μπροστά στα μάτια εκατομμυρίων πολιτισμένων Ευρωπαίων, που θεωρούν τους μετανάστες ως κίνδυνο για τις περιορισμένες θέσεις εργασίας της ευρωπαϊκής αγοράς.

ΟΙ ίδιοι περιγράφουν τις Φρικιαστικές συνθήκες μεταφοράς και κράτησης τους, τόσο παραστατικά που δεν χωράει πλέον αμφισβήτηση για την οργάνωση αυτού του ανθρώπινου εμπορίου με ερείσματα και σε κρατικές υπηρεσίες κάποιες Φορές.

Ο πόλεμος που προετοιμάζεται πυρετωδώς στη Μέση Ανατολή δεν θα έχει θύματα μόνον στα χώματα του Ιράκ, αλλά και στα ταραγμένα νερά του Αιγαίου ή στα περάσματα του Έβρου.

Ήδη χιλιάδες πρόσφυγες από το Β. Ιράκ, κουρδικής καταγωγής στην πλειονότητά τους, το Αφγανιστάν, το Πακιστάν και την ανατολική Τουρκία βρίσκονται στα μικρασιατικά παράλια, έρμια στα χέρια αδίστακτων δουλεμπόρων, περιμένοντας να βιώσουν το «ευρωπαϊκό όνειρο» που συχνά μεταβάλλεται σε εφιάλτη.

Το Δεκέμβριο, μέσα σε μία μόνο εβδομάδα, 24 άτομα έχασαν τη ζωή τους σε τρία ναυάγια, ενώ δεκάδες ήταν οι αγνοούμενοι. Σύμφωνα με τις διαθέσιμες στατιστικές, όσοι εγκαταλείπουν χώρες με απόλυτη ένδεια και αυταρχικά καθεστώτα είναι κατά κανόνα νέοι και μορφωμένοι. Το πιο ζωντανό κομμάτι αποτελεσματικών κοινωνιών που προκειμένου να διοχετεύσει την ενέργειά του και τη διάθεση για μια καλύτερη ζωή προβαίνει σε απονενομημένα και άκρως επικίνδυνα επιχειρήματα.

Τα στοιχεία του υπουργείου Εμπορικής Ναυτιλίας αποκαλύπτουν ένα μικρό μόνο μέρος του προβλήματος.

- Μέχρι ΤΟ Νοέμβριο 2002, οι συλληφθέντες λαθρομετανάστες που μπήκαν στη χώρα από τη θάλασσα ήταν 3.704.
- το 2001 ο αριθμός τους έφτασε τους 6.864, το 2000 τους 3.664, ενώ τα προηγούμενα χρόνια ήταν 1.183 το 1999, 3.657 το 1998 και 4.545 το 1997.
- Όσοι κατόρθωσαν να Εισέλθουν στην Ελλάδα και άρα στην Ευρωπαϊκή Ένωση χωρίς να συλληφθούν είναι ασφαλώς πολλαπλάσιοι.
- Η διαδρομή που σε πολλές περιπτώσει~ εξελίσσεται σε παγίδα θανάτου ξεκινάει από τα βόρεια της Ανατολής: Από το Πακιστάν, το Αφγανιστάν και τις κουρδικές περιοχές του Ιράν, του Ιράκ και της Τουρκίας. Εξαθλιωμένοι πρόσφυγες, αφού προηγουμένως έχουν ξεπουλήσει τα υπάρχοντα τους για να εξασφαλίσουν τα «ναύλα», συγκεντρώνονται στην ανατολική Τουρκία όπου κυκλώματα δουλεμπόρων τους «διοχετεύουν» κυρίως προς την Κωνσταντινούπολη, αλλά και στα νότια μικρασιατικά παράλια του Αιγαίου.

Στα ναρκοπέδια

- Από την Κωνσταντινούπολη περνούν τα χερσαία σύνορα της χώρας συνήθως στοιβαγμένοι σε κοντέινερ, αλλά και πεζή, διασχίζοντας ναρκοπέδια με ενίοτε οδυνηρά αποτελέσματα.
- Από τη Θράκη ταξιδεύουν προς τη βόρεια Ευρώπη μέσω Βουλγαρίας, FYROM ή Αλβανίας.
- Μεγάλο κέντρο διακίνησης λαθρομεταναστών θεωρείται και το λιμάνι της Πάτρας απ' όπου «σαρδελοποιημένοι» σε κοντέινερ ή σε σαπιοκάραβα μια~ χρήσεως καταλήγουν στην Ιταλία ή στη χειρότερη περίπτωση στο βυθό της Αδριατικής.
- Δημοφιλέστατη είναι επίσης και η θαλάσσια οδός προς το όνειρο: Από την Κωνσταντινούπολη τα караβάνια των απόκληρων κατευθύνονται προς τις περιοχές του Αϊβαλή και της Σμύρνης, ενώ από τη νότια Τουρκία προς το Μποντρούμ και το Κουσαντάσι. Οι δουλέμποροι περιμένουν την κατάλληλη ευκαιρία που τους δίνεται σκοτεινές και Φουρτουνιασμένες νύχτες.

Πλωτά Φέρετρα

- Οι πιο τυχεροί από τους λαθρομετανάστες Επιβιβάζονται ανά μικρές ομάδες σε ταχύπλοα «Φουσκωτά», προσεγγίζοντας ερημικές παραλίες της Δωδεκανήσου. Η μεγάλη μάζα όμως διασχίζει το βόρειο Αιγαίο μέσα σε πλωτά φέρετρα με προορισμό τις ακτές της Εύβοιας και της Πελοποννήσου.

- Στοιχεία του υπουργείου Δημόσιας τάξης ανεβάζουν τον αριθμό κυκλωμάτων δουλεμπόρων που έχουν εξαρθρωθεί τα τελευταία δύο χρόνια σε 190 και των συλληφθέντων σε 843.

- Στην κατοχή τους βρέθηκαν και κατασχέθηκαν 3 εκατ. ευρώ (1 δισ. δρχ.), είναι ποσά που δύσκολα μπορούν να υπολογιστούν κινούνται μέσω τραπεζικών λογαριασμών.

Η δράση των δουλεμπόρων διευκολύνεται από το ισχύον νομικό καθεστώς, καθώς η παράνομη διακίνηση μεταναστών είναι αδίκημα πλημμεληματικού χαρακτήρα. Οι συλληφθέντες τιμωρούνται με μικρές ποινές, έχοντας τη δυνατότητα να αποφυλακιστούν με εγγύηση για να συνεχίσουν τη δράση τους. Ήδη έχει σταλεί από το υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας προς το καθ' ύλην αρμόδιο υπουργείο Δικαιοσύνης σχέδιο νόμου στο οποίο προτείνεται η μετατροπή του αδικήματος σε κακούργημα, εξέλιξη που θα περιορίσει το σύγχρονο δουλεμπόριο.

Ο Γ. Ανωμερίτης

Μιλώντας στην «Κ. Ε.», Ο υπουργός Εμπορικής Ναυτιλίας, Γιώργος Ανωμερίτης, επισημαίνει ότι η «πολιτική μας εστιάζεται στην αποτροπή του φαινομένου με καθημερινή κινητοποίηση 8 αεροσκαφών και 235 πλοίων του λιμενικού που περιπολούν ολόκληρο το μήκος των ακτογραμμών μας.

»Τους τελευταίους 6 μήνες έχουμε παρεμποδίσει 50 μεγάλα σκάφη με λαθρομετανάστες να εισέλθουν στα χωρικά μας ύδατα. Η δαπάνη που καταβάλλουμε βέβαια είναι τεράστια, καθώς ανέρχεται σε 56 εκατ. ευρώ ετησίως».

Σε κρίσιμες περιστάσεις όταν υπάρχει κίνδυνος απώλειας ανθρώπινης ζωής, το υπουργείο ενεργοποιεί το μηχανισμό διάσωσης που εκτός από αναγνωριστικά αεροπλάνα και πλοία αποτελείται από 4 ελικόπτερα σούπερ πούμα.

«Το πρόβλημα της λαθρομετανάστευσης αποτελεί ένα μεγάλο ευρωπαϊκό θέμα, αποκύημα των διεθνών ανακατατάξεων και παρεμβάσεων και της άνισης κατανομής του παγκόσμιου πλούτου», καταλήγει ο υπουργός.

ΚΥΡΙΑΚΑΤΙΚΗ - 05/01/2003

Περιπέτεια της Χεζάρ και του Σερκάρ

Η οδύσσεια των χιλιάδων μεταναστών και προσφύγων που φτάνουν στη χώρα μας ακολουθώντας τα καραβάνια της απόλυτης εξαθλίωσης, τους δρόμους του σύγχρονου δουλεμπορίου, δεν εμπνέει μεγάλους τραγωδούς. Πρωταγωνιστές, βλέπετε, είναι οι παρειές της παγκοσμιοποιημένης μας αυταρέσκειας και όχι μυθικοί βασιλιάδες και ήρωες.

* Η 27χρονη Χαζάρ, Ιρακινή κουρδικής καταγωγής, πριν από μερικούς μήνες αναγκάστηκε να εγκαταλείψει τη χώρα της παρ' ότι βρισκόταν σε προχωρημένη εγκυμοσύνη.

Με τον άντρα της και το μόλις δύο χρόνων παιδί τους έφθασαν στην πόλη Βαν της νοτιοανατολικής Τουρκίας, ένα από τα μεγαλύτερα κέντρα παράνομης διακίνησης μεταναστών. Το όνειρο κοστίζει 1.500 δολάρια το κεφάλι. Τα υπόλοιπα τα αναλαμβάνουν οι δουλέμποροι.

Στοιβαγμένοι σε φορτηγά με ερμητικά κλεισμένους τους μουσαμάδες, χωρίς φαγητό και νερό για δύο μερόνυχτα, χωρίς καν να μπορούν να αναπνεύσουν λίγο αέρα, έφτασαν στην Κωνσταντινούπολη. Έμειναν εβδομάδες σε άθλια καταλύματα έως ότου μεταφερθούν σε άγνωστη ακτή του Αιγαίου, απ' όπου κάποιο σαπιοκάραβο τους παρέλαβε για να τους οδηγήσει στην πύλη του παραδείσου: την ευρωπαϊκή Ελλάδα.

Η Χαζάρ ανήκε στις τυχερές. Η ίδια και η οικογένειά της άντεξαν τις αντιξοότητες. Αποβιβάστηκαν αρτιμελείς και σώοι. Φιλοξενήθηκαν μάλιστα στον ξενώνα των Γιατρών του κόσμου, με τη φροντίδα των οποίων γέννησε ένα υγιέστατο βρέφος.

* Στα 18 του ο Σερκάρ Αμπντάλα διαπίστωσε ότι η ζωή στο Ιράκ είναι θάνατος. Η φυγή προς την ανεπτυγμένη και δημοκρατική Ευρώπη είχε γίνει έμμονη ιδέα. Οι γονείς και τα επτά αδέρφια του δεν κατόρθωσαν να τον μεταπείσουν.

Στην Τεχεράνη

Πρώτος σταθμός της διαδρομής του, το Ιράν. Δουλεύοντας αχθοφόρος στην Τεχεράνη με Τρεις φίλους του δεν μπόρεσε να εξοικονομήσει τα «ναύλα». Τα ποσά που ζητούσαν οι δουλέμποροι ήταν υπέρογκα. Ξεκίνησαν λοιπόν με τα πόδια και, παριστάνοντας τους βοσκούς, έπειτα από βασανιστική πορεία 13 ημερών έφθασαν στην πόλη Βαν. Εκεί κάποιοι τους υποσχέθηκαν ότι με 1.000 δολάρια θα τους περνούσαν στην Ελλάδα. Τους έκλεισαν σε ένα μαντρί μαζί με εκατοντάδες συμπατριώτες τους. οι λέξεις «πρόβατα» και «κοπάδι» προκαλούν ακόμη και σήμερα ρίγη στον Σερκάρ. Τα χρήματα των τριών φίλων δεν επαρκούσαν ούτε για το «κόμιστρο» του ενός.

ΜΕ χίλια παρακάλια και κλάματα έπεισαν τους δουλέμπορους να τους πάρουν μαζί. Στοιβαγμένοι στην καρότσα ενός φορτηγού, σαν πρόβατα, έφτασαν στο Ικόνιο. «Έπειτα

από τρεις μέρες οι περισσότεροι συνταξιδιώτες μας αναχώρησαν για τη θάλασσα. Εμάς μαζί με άλλους 12 μας κράτησαν μέχρι να φέρουμε τα υπόλοιπα λεφτά.

Κι όταν προσπαθήσαμε να δραπετεύσουμε στην Ινσταμπούλ, μας έπιασαν στο δρόμο και μας έδειραν αλύπητα» θυμάται ο Σερκάρ. «Δουλέψαμε σκληρά επί μέρες, αλλά και πάλι ήταν αδύνατον να συγκεντρώσουμε τόσα χρήματα. Στο επόμενο δρομολόγιο έφθασε η σειρά μας. Είπαν, χαλάλι, θα μας μεταφέρουν με όσα λεφτά έχουμε επειδή μας λυπήθηκαν».

και απειλές

Ο Σερκάρ και η παρέα του ξανάδαν το φως της ημέρας σε κάποια απρόσιτη ακτή της Πελοποννήσου. Ό,τι μεσολάβησε είναι στη μνήμη τους αγνό, σαν να μη συνέβη ποτέ. Βρίσκονταν άλλωστε σε επτασφράγιστες καρότσες, σε υπόγεια και σε σκοτεινά αμπάρια.

Η νταλίκια που τους μετέφερε στην Αττική ήταν πιο ευρύχωρη, η ατμόσφαιρα όμως περισσότερο αποπνικτική. οδηγήθηκαν σε κάποια απομονωμένη αποθήκη σε εξοχική τοποθεσία. Έμειναν εκεί Φυλακισμένοι, έως ότου, έπειτα από απειλές και εκβιασμούς, κάποιος συγγενής ενός απ' τους Φίλους του, μετανάστης στη Γερμανία, πλήρωσε το υπόλοιπο ποσόν στο ελληνικό παρακλάδι των δουλεμπόρων.

Η χαζάρ και ο Σερκάρ εδώ και μερικούς μήνες ζουν στην Αθήνα, ανάμεσά μας. Το ενδεχόμενο να επιστρέψουν στη χώρα τους Φαντάζει απίθανο γι' αυτούς. Επέζησαν άλλωστε από μια άκρως επικίνδυνη περιπέτεια.

ΚΥΡΙΑΚΑΤΙΚΗ - 05/01/2003

Δ. ΝΑΝΟΥΡΗΣ

Νέα τραγωδία με ναυάγιο δουλεμπορικού

Μπροστά σε νέα τραγωδία με λαθρομετανάστες βρίσκονται οι λιμενικές αρχές της Δωδεκανήσου.

Τις τελευταίες τρεις ημέρες οι λιμενικοί ανακάλυψαν έξι πτώματα μεταναστών στις παραλίες της Σύμης, ενώ εκφράζουν φόβους ότι ο αριθμός αυτός θα μεγαλώσει, καθώς στην περιοχή πνέουν άνεμοι 7 Μποφόρ. παράλληλα, στον Έβρο τρεις μετανάστες από το

Μπουρούντι έπεσαν σε ναρκοπέδιο στα Μαράσια Ορεστιάδας, με αποτέλεσμα να σκοτωθούν οι δύο και ο τρίτος να χάσει το ένα του πόδι.

Σε ναυάγιο δουλεμπορικού σκάφους στην περιοχή της Σύμης αποδίδουν οι λιμενικοί τον πνιγμό έξι μεταναστών, που βρέθηκαν κοντά στις ακτές της Σύμης τις τελευταίες τρεις ημέρες. το Σάββατο εντοπίστηκαν δύο πτώματα ανδρών σε κατάσταση προχωρημένης σήψης, το ένα στη θαλάσσια περιοχή Άκρα Κουτρουλία στις δυτικές ακτές του νησιού και το άλλο στη νησάκι Σέσκλη, νότια της Σύμης.

Την Κυριακή εντοπίστηκαν άλλα δύο πτώματα ανδρών, αγνώστων στοιχείων, στις περιοχές Φανερωμένη και όρμος πάτου. Αυτοί έφεραν σωσίβια χωρίς όμως κάποιο διακριτικό. χθες το πρωί τα τέσσερα πτώματα μεταφέρθηκαν στο νοσοκομείο της Ρόδου για νεκροψία-νεκροτομή.

Χθες το μεσημέρι τα περιπολικά του Λιμενικού εντόπισαν άλλα δύο πτώματα, ενός άνδρα και μίας γυναίκας. Το τελευταίο πτώμα, λόγω της θαλασσοταραχής, θα περισυλλεγεί σήμερα.

Οι αξιωματικοί εκτιμούν ότι επέβαιναν σε κάποιο δουλεμπορικό σκάφος που ξεκίνησε πριν από μερικές μέρες, ίσως την πρωτοχρονιά, από τις απέναντι τουρκικές ακτές, αλλά λίγο πριν Φτάσει στη Σύμη ναυάγησε. Γι' αυτό θα συνεχιστούν με εντατικούς ρυθμούς οι έρευνες για τον Εντοπισμό άλλων πτωμάτων. Επίσης, έρευνες γίνονται και στο εσωτερικό του νησιού για τον εντοπισμό τυχόν επιζώντων που κρύβονται.

Υπενθυμίζεται ότι τις παραμονές των Χριστουγέννων λόγω της θαλασσοταραχής δουλεμπορικά σκάφη προσάραξαν στην Εύβοια, με αποτέλεσμα 15 Κούρδοι μετανάστες να πνιγούν στο Μαντούδι και τη Χίλιαδου

Στις νάρκες

Τα ξημερώματα του Σαββάτου τρεις νέοι από το Μπουρούντι της Αφρικής, που αναζητούσαν μια νέα ζωή στην Ελλάδα, έπεσαν σε ναρκοπέδιο σε περιοχή της Ορεστιάδας, με αποτέλεσμα οι δύο να σκοτωθούν και ο τρίτος να ακρωτηριαστεί.

Σύμφωνα με το Γενικό Επιτελείο Στρατού, γύρω στις 2.30, ξημερώματα Σαββάτου, ακούστηκαν εκρήξεις σε ναρκοπέδιο της περιοχής Μαράσια, βόρεια της Ορεστιάδας. Αμέσως εστάλησαν στρατιώτες και αξιωματικοί του τοπικού στρατιωτικού σχηματισμού,

προκειμένου να διαπιστώσουν τι ακριβώς συμβαίνει. οι ίδιοι ειδοποίησαν ομάδα ναρκωλιευτών, που βρισκόταν στην Αλεξανδρούπολη.

Οι καιρικές συνθήκες που επικρατούσαν, ιδιαίτερος η πυκνή ομίχλη, καθιστούσαν εξαιρετικά επικίνδυνη την αποστολή εντός του ναρκοπεδίου. Αρκετές ώρες αργότερα, το απόγευμα του Σαββάτου, περισυνελέγησαν οι δύο νεκροί και ο τραυματίας. Νεκροί είναι οι Χατζίν Ραμαντάν 27 χρόνων και Κοπί Ραμαντάν, αγνώστων άλλων στοιχείων. Σοβαρά τραυματίστηκε και μεταφέρθηκε στο Νοσοκομείο Διδυμοτείχου ο Μοχάμετ Φαλάτσι, 32 χρόνων. Εκεί, οι γιατροί ακρωτηρίασαν το δεξί του πόδι, που είχε σχεδόν αποκοπεί από την έκρηξη της νάρκης. παρά τη σοβαρότητα της κατάστασής του, όπως είπε ο γιατρός Θ. Μπιτσιτσίκας, διέφυγε τον κίνδυνο.

Το ναρκοπέδιο, όπως επισημαίνει στην ανακοίνωσή του το ΓΕΣ, ήταν διπλής περιφραξής και είχε φωσφορούχες πινακίδες.

ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ - 07/01/2003

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟ ΕΝΤΥΠΟ ΠΡΟΣ ΕΡΩΤΩΜΕΝΟΥΣ

Μέσα στα πλαίσια εκπόνησης της πτυχιακής μας εργασίας, οι φοιτήτριες Χατζηδάκη Γεωργία και Χριστοπούλου Βασιλική του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας ΤΕΙ Κρήτης, πραγματοποιούμε στην περιοχή του Λαυρίου έρευνα με θέμα: "Οι στάσεις και οι αντιλήψεις των ελεύθερων επαγγελματιών του Δήμου Λαυρεωτικής απέναντι στις ομάδες Προσφύγων που διαμένουν στο Κέντρο Προσωρινής Διαμονής Αιτούντων Άσυλο Αλλοδαπών της περιοχής".

Σκοπός της μελέτης μας είναι: να διερευνηθούν οι στάσεις και οι αντιλήψεις (θετικές ή αρνητικές) που έχουν διαμορφώσει οι ελεύθεροι επαγγελματίες του Λαυρίου απέναντι στους πρόσφυγες που κατοικούν στην περιοχή. Στάσεις οι οποίες πιθανώς να συνδέονται τόσο με κοινωνικο-οικονομικούς παράγοντες όσο και με την συχνότητα επαφών που έχουν αναπτύξει οι επαγγελματίες μαζί τους. Παράλληλα θα διερευνηθεί και ο ρόλος που διαδραματίζουν τα ίδια τα ΜΜΕ ως προς την υιοθέτηση συγκεκριμένων αντιλήψεων σε συνδυασμό πάντα με τις προαναφερθείσες παραμέτρους.

Σας ενημερώνουμε ότι η συμπλήρωση του ερωτηματολογίου θα είναι άκρως εμπιστευτική και απόρρητη, γι' αυτό και θα τηρηθεί η ανωνυμία κάθε ερωτώμενου. Στην διαδικασία αυτή η συμμετοχή σας είναι προαιρετική .

Ευχαριστούμε

Αρ.Ερωτηματολ.□□□

Νομός Λαυρεωτικής
Συνοικία:

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

1) **Φύλο:**

Ανδρας Γυναίκα

2) **Η ηλικία σας είναι:** ____ ετών

3) **Είστε απόφοιτος / η:**

- Αγράμματος ή μερικές τάξεις του δημοτικού
- Δημοτικού
- Γυμνασίου
- Λυκείου
- Τεχνικής Σχολής
- Ανώτατης Σχολής

4) **Είστε ιδιοκτήτης ή υπάλληλος;** _____

5) **Η οικογενειακή σας κατάσταση είναι:**

- Άγαμος / η
- Έγγαμος / η
- Διαζευγμένος / η
- Χήρος / α

6) Είστε μόνιμος κάτοικος της περιοχής; (αυτή τη στιγμή)

- Ναι
- Όχι

7) Από πότε κατοικείτε σ' αυτή την πόλη;

- Από τότε που γεννήθηκα
- Από το 19
- Από το 20

8) Γνωρίζετε τι εννοούμε με τον όρο «πρόσφυγας»;

- Ναι
- Όχι

9) Θα θέλατε να μας πείτε τι σημαίνει για εσάς η λέξη πρόσφυγας;

---

10) Η γνώμη που έχετε διαμορφώσει για τους πρόσφυγες προέρχεται από:

- Την παρουσία τους και επαφή σας στην γειτονιά
- Την παρουσία τους και επαφή σας στην πόλη
- Την παρουσία τους στην εργασία σας
- Από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης
- Άλλού _____

11) Κατοικούν πρόσφυγες κοντά στην γειτονιά σας και πόσοι κατά την άποψη σας;

- Καθόλου
- Λίγοι
- Αρκετοί
- Υπεραρκετοί

12) Κατοικούν πρόσφυγες κοντά στην επιχείρησή σας και πόσοι κατά την άποψη σας;

- Καθόλου
- Λίγοι
- Αρκετοί
- Υπεραρκετοί

13) Τι είδους σχέσεις έχετε αναπτύξει μαζί τους; (μέχρι 2 επιλογές)

- Φιλικές
- Ευκαιριακές
- Επαγγελματικές – Πελατειακές
- Συντροφικές
- Δεν έχω σχέσεις
- Αποφεύγω να έχω σχέσεις
- Άλλο (προσδιορίστε) _____

14) Εάν είχατε κάποιο διαμέρισμα θα το νοικιάζατε σε κάποιον αλλοδαπό;

- Ναι
- Όχι

15) Στην επιχείρησή σας απασχολείτε ή έχετε απασχολήσει κατά το παρελθόν άτομα από το Κέντρο Προσωρινής Διαμονής Προσφύγων;

- Ναι (εάν ναι, πηγαίνετε στην ερώτηση 16)
- Όχι (εάν όχι, πηγαίνετε στην ερώτηση 17)

16) Πώς θα χαρακτηρίζατε την σχέση μεταξύ σας;

- Αρμονική
- Αδιάφορη
- Υποφερτή
- Προβληματική
- Εχθρική

17) Θα προσλαμβάνατε πρόσφυγα στην δική σας επιχείρηση;

- Ναι
- Όχι

18) Θεωρείτε απαραίτητη την εργασιακή απασχόληση των προσφύγων;

- Ναι
- Όχι

19) Για ποιο λόγο; _____
_____
_____

20) Γιατί πιστεύετε ότι οι Έλληνες εργοδότες προσλαμβάνουν ξένους εργάτες;

(2 επιλογές)

- Είναι φτηνοί
- Είναι αποδοτικοί
- Είναι ειδικευμένοι
- Δεν βρίσκουν Έλληνες για την ίδια δουλειά
- Για κοινωνικούς κυρίως λόγους
- Είναι ευέλικτοι στην δουλειά τους (δουλεύουν οπουδήποτε και οποτεδήποτε)

21) Τα τελευταία χρόνια έχουν ζητήσει πολιτικό άσυλο άτομα από χώρες που δεν είναι μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Κατά την γνώμη σας οι ξένοι αυτοί που ζουν σήμερα στην Ελλάδα:

- Είναι πάρα πολλοί
- Είναι αρκετοί
- Δεν είναι πολλοί
- Δεν γνωρίζω
- Δεν απαντώ

22) Ορισμένοι ενοχλούνται από ανθρώπους, που έχουν διαφορετικό από τον δικό τους τρόπο ζωής, διαφορετικές απόψεις ή διαφορετικές συνήθειες. Εσάς προσωπικά οι άνθρωποι αυτοί σας ενοχλούν;

- Πολύ
- Αρκετά
- Λίγο
- Καθόλου
- Δεν γνωρίζω

23) Πιστεύετε πως δημιουργούνται εργασιακά προβλήματα στον τοπικό πληθυσμό από την παρουσία αυτών των λαών (προσφύγων);

- Ναι
- Όχι

24) Ποια είναι αυτά;

- Ανεργία
- Ανταγωνισμός
- Πτώση μεροκάματου
- Κανένα
- Άλλο (προσδιορίστε) _____

25) Πιστεύετε πως δημιουργούνται προβλήματα στην περιοχή του Λαυρίου από την παρουσία των αλλοδαπών;

- Ναι

- Όχι

26) Ποια προβλήματα; (απεριόριστες επιλογές) _____

---

27) Γνωρίζετε την κοινωνική και εργασιακή πολιτική της Ελλάδας απέναντι στους πρόσφυγες;

- Ναι
- Όχι

28) Πώς αξιολογείτε την ελληνική κρατική υποστήριξη στα κοινωνικά και εργασιακά προβλήματα των προσφύγων;

- Επαρκή
- Ούτε επαρκή, ούτε ανεπαρκή
- Ανεπαρκή

29) Σε ποιες από τις παρακάτω ενέργειες – δράσεις θα πρέπει να δώσει βαρύτητα το Ελληνικό Κράτος;

- Διαβίωση – Στέγαση
- Εργασία
- Ασφάλιση
- Εκπαίδευση / Εκμάθηση Ελληνικής γλώσσας
- Ιατροφαρμακευτική περίθαλψη
- Αλλαγή νοοτροπίας τους
- Εμπιστοσύνη και αποδοχή από τους ντόπιους
- Άλλο (προσδιορίστε) _____

30) Πιστεύετε πως πρέπει να δοθεί στους πρόσφυγες το δικαίωμα του «εκλέγειν και εκλέγεσθαι»;

- Ναι
- Όχι

31) Εάν ναι σε ποιο επίπεδο;

- Εθνικό
- Τοπικό
- Και στα δύο

32) Ποια είναι κατά την γνώμη σας η στάση των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης προς τους πρόσφυγες;

- Εχθρική
- Ευνοϊκή
- Αντικειμενική
- Τίποτα από αυτά

33) Ποια είναι κατά την άποψη σας η θέση της κοινής γνώμης στην Ελλάδα απέναντι στους πρόσφυγες;

- Πολύ αρνητική
- Αρνητική
- Θετική
- Πολύ θετική
- Ουδέτερη

34) Γνωρίζετε περίπου πού βρίσκεται το Κέντρο Προσωρινής Διαμονής Προσφύγων στο Λαύριο;

- Ναι (εάν ναι πηγαίνετε στην ερώτηση 35)
- Όχι

35) Ποια η γνώμη σας για την παρουσία και την ωφελιμότητα του Κέντρου στην περιοχή σας; _____

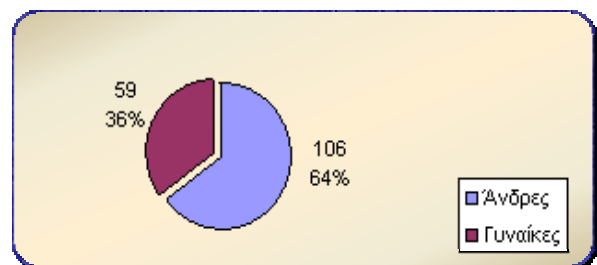

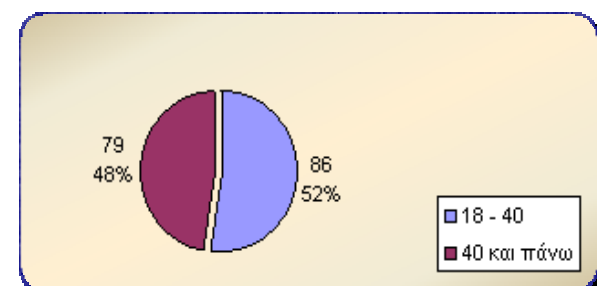
ΠΙΝΑΚΕΣ – ΓΡΑΦΗΜΑΤΑ

ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΝΟΛΑ

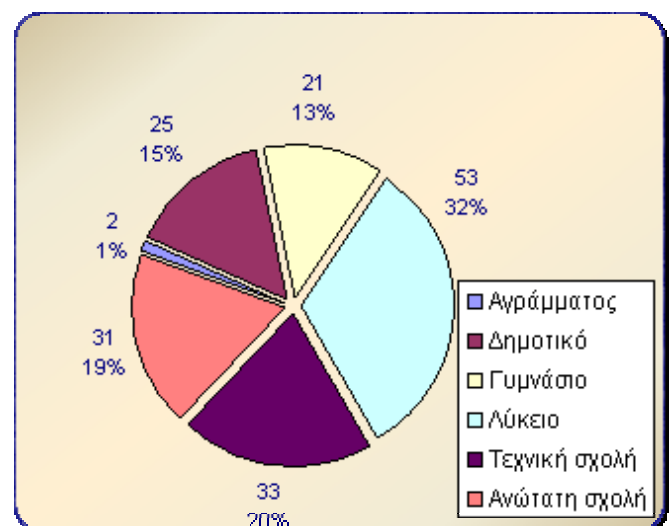
Ερώτηση No 1		
Φύλο		
1.	Ανδρες	106
2.	Γυναίκες	59
	Σύνολο	165

Ερώτηση No 2		
Ηλικία		
1.	18 - 40	86
2.	40 και πάνω	79
	Σύνολο	165

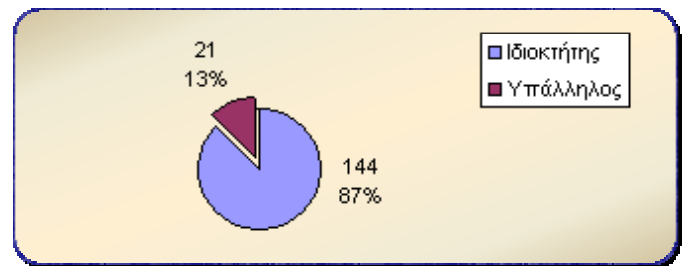

Ερώτηση No 3		
Είστε απόφοιτος / η :		
1.	Αγράμματος	2
2.	Δημοτικό	25
3.	Γυμνάσιο	21
4.	Λύκειο	53
5.	Τεχνική σχολή	33

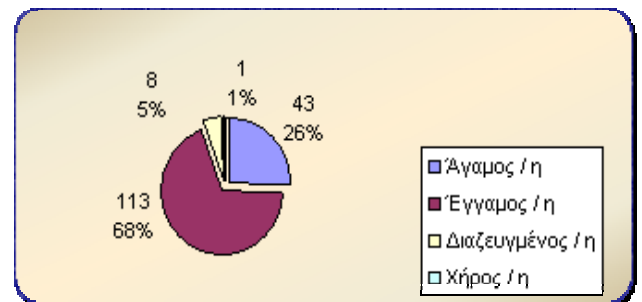

6. Ανώτατη σχολή	31
Σύνολο	165

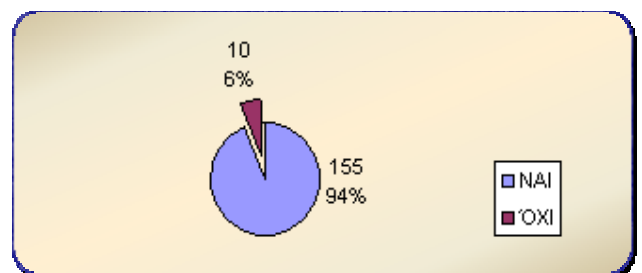
Ερώτηση No 4	
Είστε ιδιοκτήτης ή υπάλληλος	
1. Ιδιοκτήτης	144
2. Υπάλληλος	21
Σύνολο	165

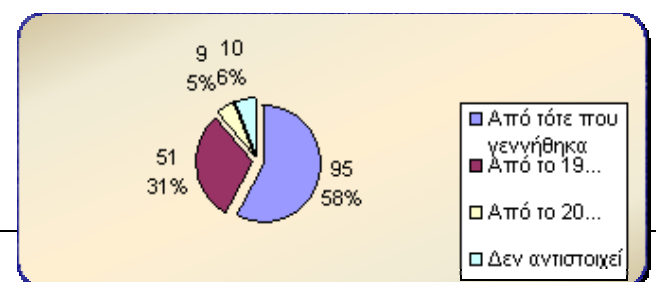
Ερώτηση No 5	
Οικογενειακή κατάσταση	
1. Άγαμος / η	43
2. Έγγαμος / η	113
3. Διαζευγμένος / η	8
4. Χήρος / η	1
Σύνολο	165

Ερώτηση No 6	
Είστε μόνιμος κάτοικος περιοχής	
1. ΝΑΙ	155
2. ΟΧΙ	10
Σύνολο	165

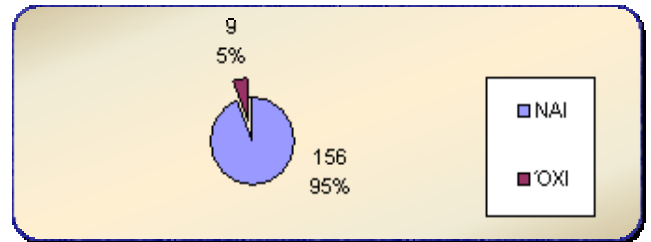

Ερώτηση No 7	
Από πότε κατοικείτε σ' αυτή την πόλη	
1. Από τότε που γεννήθηκα	95
2. Από το 19...	51
3. Από το 20...	9

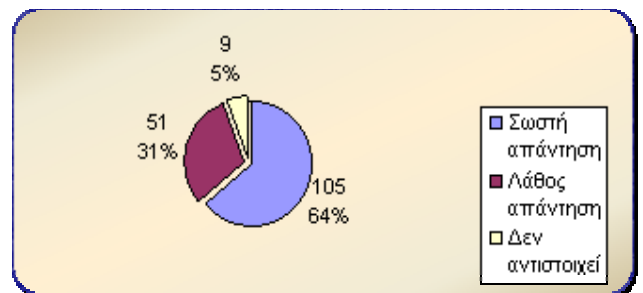

4. Δεν αντιστοιχεί	10
Σύνολο	165

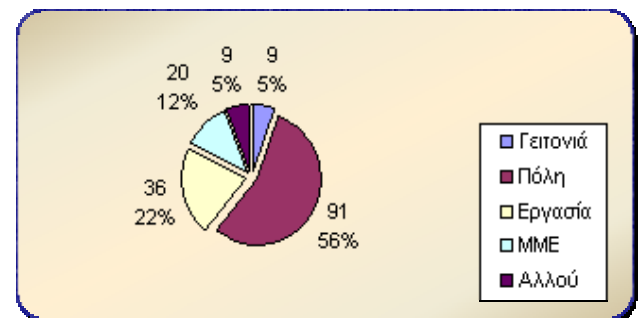
Ερώτηση No 8	
Γνωρίζετε τι εννοούμε με το όρο << Πρόσφυγας >>	
1. ΝΑΙ	156
2. ΟΧΙ	9
Σύνολο	165

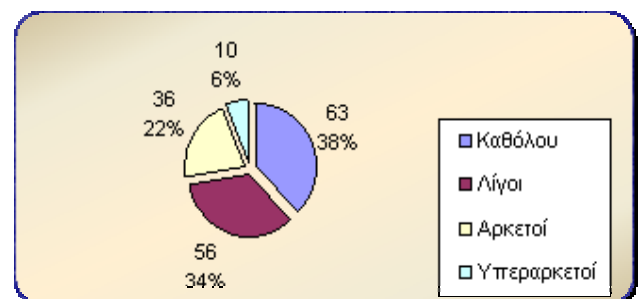
Ερώτηση No 9	
Θα θέλατε να μας πείτε τι σημαίνει για εσάς η λέξη πρόσφυγας	
1. Σωστή απάντηση	105
2. Λάθος απάντηση	51
3. Δεν αντιστοιχεί	9
Σύνολο	165

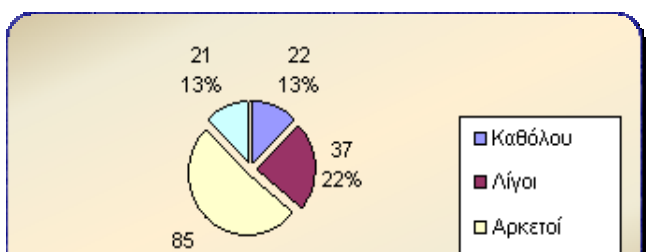
Ερώτηση No 10	
Η γνώμη που έχετε διαμορφώσει για τους πρόσφυγες προέρχεται από	
1. Γειτονιά	9
2. Πόλη	91
3. Εργασία	36
4. ΜΜΕ	20
5. Άλλού	9
Σύνολο	165

Ερώτηση No 11	
Κατοικούν πρόσφυγες κοντά στην γειτονιά σας και πόσοι	
1. Καθόλου	63
2. Λίγοι	56
3. Αρκετοί	36
4. Υπεραρκετοί	10
Σύνολο	165

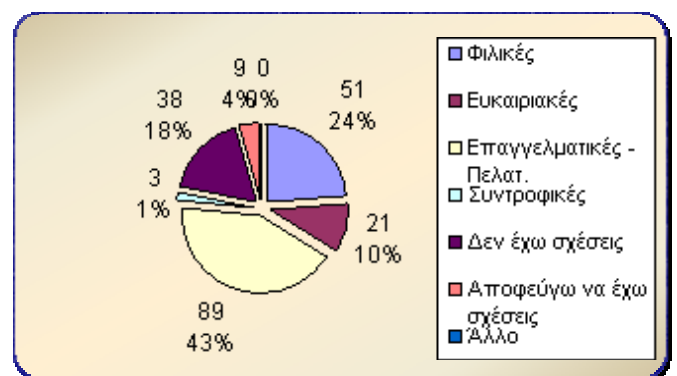

Ερώτηση No 12	
---------------	--

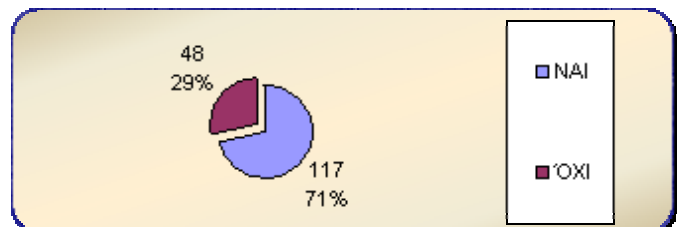

Κατοικούν πρόσφυγες κοντά στην επιχείρησή σας και πόσοι	
1. Καθόλου	22
2. Λίγοι	37
3. Αρκετοί	85
4. Υπεραρκετοί	21
Σύνολο	165

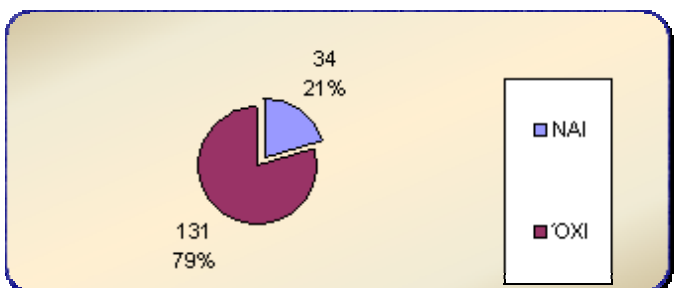
Ερώτηση Νο 13	
Τι είδους σχέσεις έχετε αναπτύξει μαζί τους (μέχρι δύο επιλογές)	
1. Φιλικές	51
2. Ευκαιριακές	21
3. Επαγγελματικές - Πελατ.	89
4. Συντροφικές	3
5. Δεν έχω σχέσεις	38
6. Αποφεύγω να έχω σχέσεις	9
7. Άλλο	0
Σύνολο	211

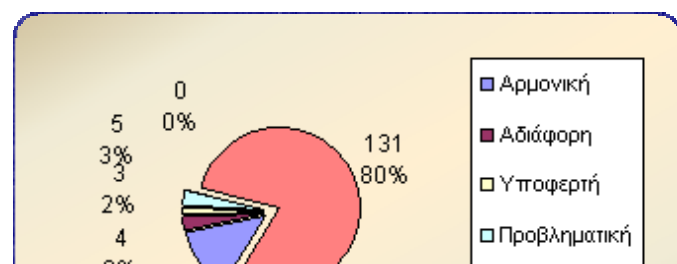
Ερώτηση Νο 14	
Εάν είχατε κάποιο διαμέρισμα θα το νοικιάζατε σε κάποιον αλλοδαπό	
1. ΝΑΙ	117
2. ΟΧΙ	48
Σύνολο	165

Ερώτηση Νο 15	
Στην επιχείρησή σας απασχολείτε ή έχετε απασχολήσει κατά το παρελθόν άτομα από το Κέντρο Προσωρινής Διαμονής Προσφύγων	
1. ΝΑΙ	34
2. ΟΧΙ	131
Σύνολο	165

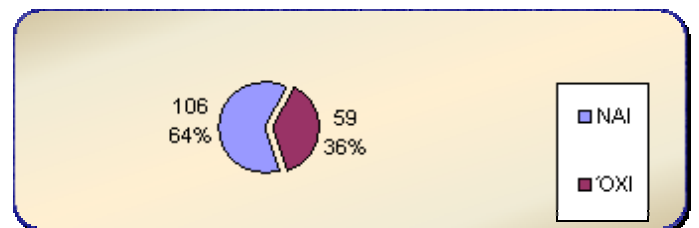

Ερώτηση Νο 16	
---------------	--

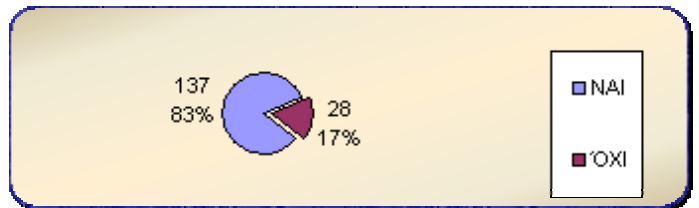

Πως θα χαρακτηρίζατε την σχέση μεταξύ σας		
1.	Αρμονική	22
2.	Αδιάφορη	4
3.	Υποφερτή	3
4.	Προβληματική	5
5.	Εχθρική	0
6.	Δεν αντιστοιχεί	131
	Σύνολο	165

Ερώτηση Νο 17		
Θα προσλαμβάνατε πρόσφυγα στην δική σας επιχείρηση		
1.	ΝΑΙ	106
2.	ΟΧΙ	59
	Σύνολο	165

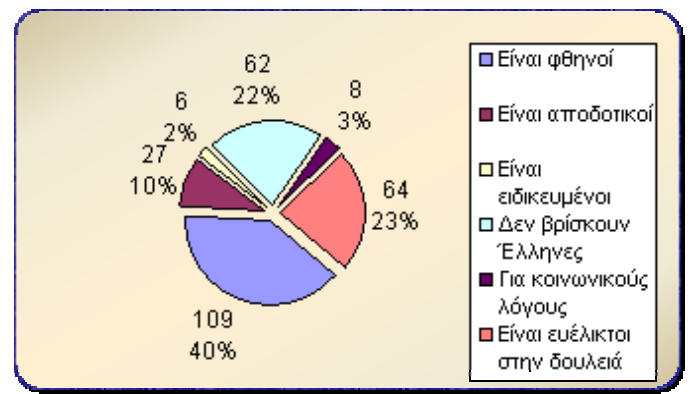
Ερώτηση Νο 18		
Θεωρείτε απαραίτητη την εργασιακή απασχόληση των προσφύγων		
1.	ΝΑΙ	137
2.	ΟΧΙ	28
	Σύνολο	165

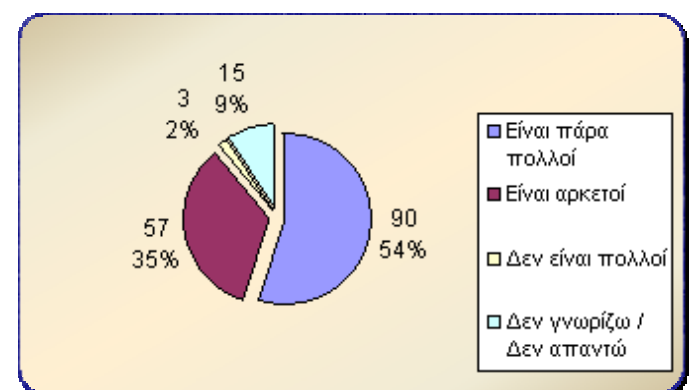
Ερώτηση Νο 19		
Για ποιο λόγο		
1.	Κοινωνική καταξίωση & αξιοπρέπεια	5
2.	Βελτίωση παραγωγής περιοχής	12
3.	Κοινωνική επανένταξη & ενσωμάτωση	24
4.	Μείωση παραβατικότητας-μικροέγκλημα	41
5.	Δικαίωμα στην εργασία/ίσα δικαιώματα	17
6.	Επιβίωση /Βιοποριστικοί λόγοι	51
7.	Μη επαρκής παροχές από την πολιτεία	1
8.	Δικαίωμα σε κρατικές παροχές	1
9.	Οικονομική ανεξαρτησία	2
10	Δεν απαντώ	1
ΟΧΙ		
1	Ανεργία στους ντόπιους	20
2	Προτίμηση ντόπιων σε εργασίες	3
3	Συντήρηση από τον ΟΗΕ	3

4	Δεν είναι αναγκαία η εργασία τους	1
5	Δεν απαντώ	3
6	Διωγμό από την Ελλάδα	3

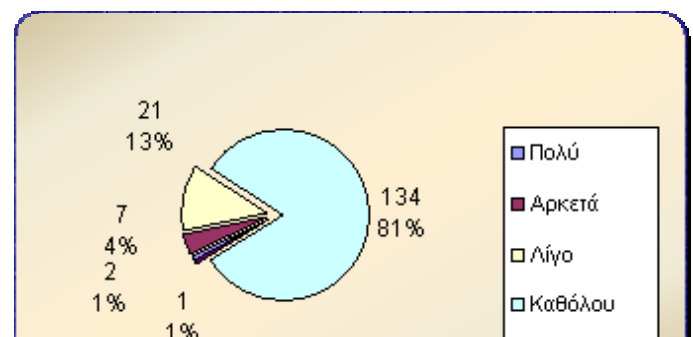
Ερώτηση No 20		
Γιατί πιστεύετε ότι οι Έλληνες εργοδότες προσλαμβάνουν ξένους εργάτες (μέχρι δύο επιλογές)		
1.	Είναι φθηνοί	109
2.	Είναι αποδοτικοί	27
3.	Είναι ειδικευμένοι	6
4.	Δεν βρίσκουν Έλληνες	62
5.	Για κοινωνικούς λόγους	8
6.	Είναι ευέλικτοι στην δουλειά	64
Σύνολο		276

Ερώτηση No 21		
Τα τελευταία χρόνια έχουν ζητήσει πολιτικό άσυλο άτομα από χώρες που δεν είναι μέλη της Ε.Ε. Κατά την γνώμη σας οι ξένοι αυτοί που ζουν στην Ελλάδα		
1.	Είναι πάρα πολλοί	90
2.	Είναι αρκετοί	57
3.	Δεν είναι πολλοί	3
4.	Δεν γνωρίζω / Δεν απαντώ	15
Σύνολο		165

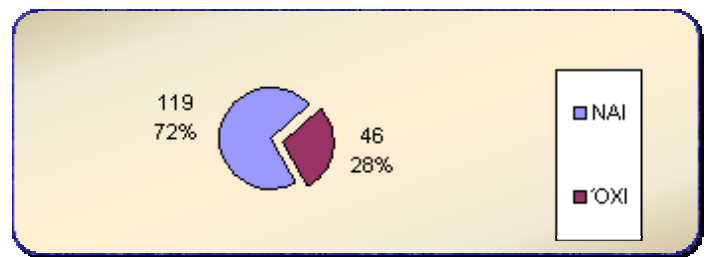
Ερώτηση No 22	
Όρισμένοι ενοχλούνται από ανθρώπους	

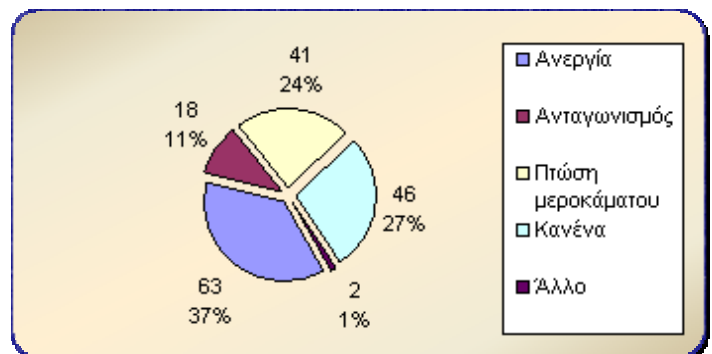
που έχουν διαφορετικό τρόπο ζωής, απόψεις ή συνήθειες. Εσάς προσωπικά οι άνθρωποι αυτοί σας ενοχλούν

1. Πολύ	1
2. Αρκετά	7
3. Λίγο	21
4. Καθόλου	134
5. Δεν γνωρίζω	2
Σύνολο	165

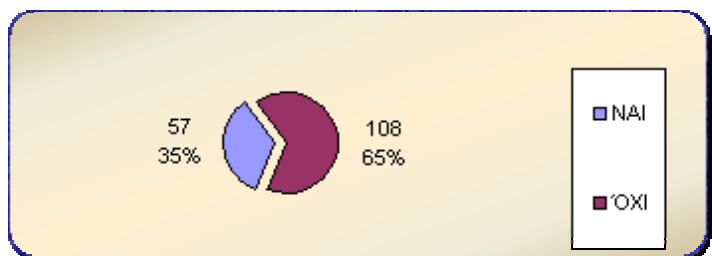
Ερώτηση No 23	
Πιστεύετε πως δημιουργούνται εργασιακά προβλήματα στον τοπικό πληθυσμό από την παρουσία αυτών των λαών	
1. ΝΑΙ	119
2. ΟΧΙ	46
Σύνολο	165

Ερώτηση No 24	
Ποια είναι αυτά	
1. Ανεργία	63
2. Ανταγωνισμός	18
3. Πτώση μεροκάματου	41
4. Κανένα	46
5. Άλλο	2
Σύνολο	170

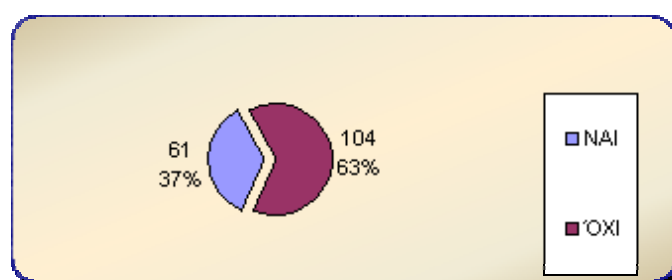
Ερώτηση No 25	
Πιστεύετε πως δημιουργούνται προβλήματα στην περιοχή του Λαυρίου από την παρουσία των αλλοδαπών	
1. ΝΑΙ	57
2. ΟΧΙ	108
Σύνολο	165

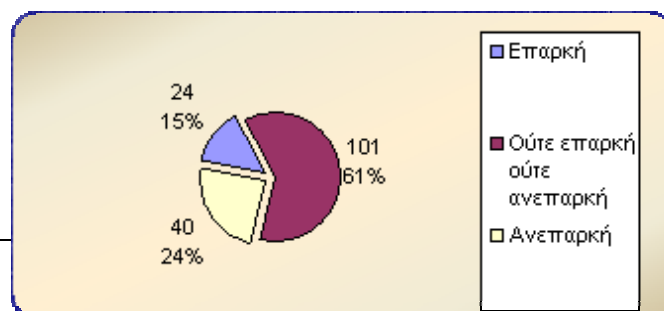

Ερώτηση No 26		
Ποια προβλήματα		
1.	Αλλοίωση της αισθητικής της πόλης	4
2.	Διαμάχες μεταξύ των προσφύγων	22
3.	Ανασφάλεια για την τοπική κοινωνία	2
4.	Αύξηση παραβατικότητας	16
5.	Προβλήματα αποδοχής από τους ντόπιους	2
6.	Αλλοίωση ταυτότητας πληθυσμού	1
7.	Ανεργία	6
8.	Εκμετάλλευση και αύξηση παρασικονομίας	8
9.	Μεταδοτικές ασθένειες επικίνδυνες για τους ντόπιους	1
10.	Μη καθαριότητα	1
11.	Εκβιασμοί μεταξύ τους	2
12.	Δεν απαντώ	4
13.	Έλλειψη σεβασμού	2
	Σύνολο	71

Ερώτηση No 27		
Γνωρίζετε την κοινωνική και εργασιακή πολιτική της Ελλάδας απέναντι στους πρόσφυγες		
1.	ΝΑΙ	61
2.	ΟΧΙ	104
	Σύνολο	165

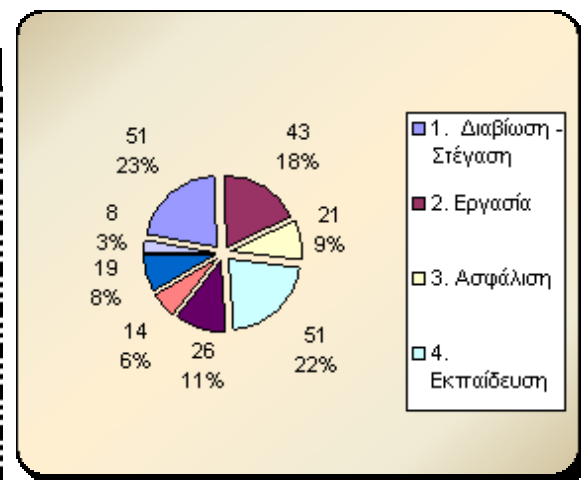

Ερώτηση No 28		
Πως αξιολογείτε την Ελληνική κρατική υποστήριξη στα κοινωνικά και εργασιακά προβλήματα των προσφύγων		
1.	Επαρκή	24
2.	Ούτε επαρκή ούτε ανεπαρκή	101

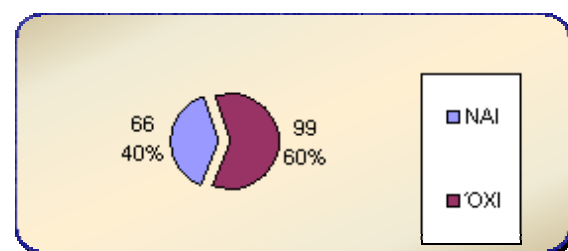

3. Ανεπαρκή	40
Σύνολο	165

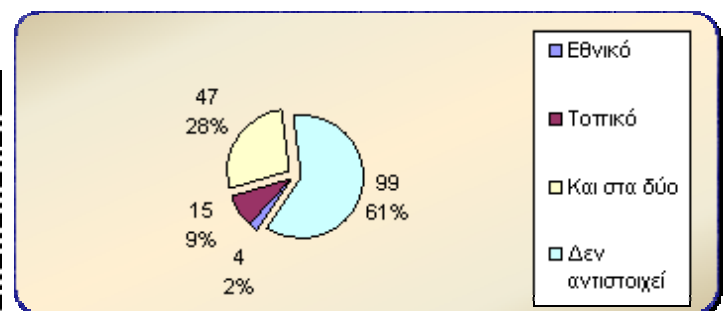
Ερώτηση No 29		
Ενέργειες - δράσεις που θα πρέπει να δώσει βαρύτητα το Ελληνικό Κράτος (μέχρι δύο επιλογές.)		
1.	Διαβίωση - Στέγαση	51
2.	Εργασία	43
3.	Ασφάλιση	21
4.	Εκπαίδευση	51
5.	Περιθαλψη	26
6.	Αλλαγή νοοτροπίας	14
7.	Αποδοχή από ντόπιους	19
8.	Άλλο	8
Σύνολο		233

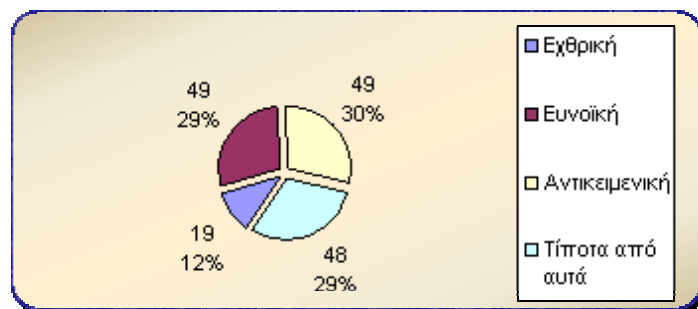
Ερώτηση No 30		
Πρέπει να δοθεί στους πρόσφυγες το δικαίωμα του < εκλέγειν & εκλέγεσθαι >		
1.	ΝΑΙ	66
2.	ΟΧΙ	99
Σύνολο		165

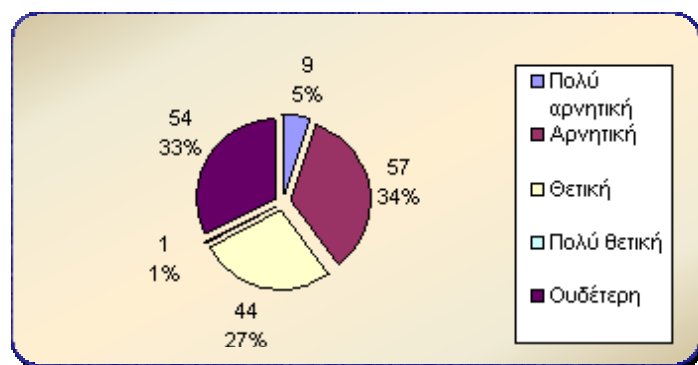
Ερώτηση No 31		
Εάν ΝΑΙ σε ποιο επίπεδο		
1.	Εθνικό	4
2.	Τοπικό	15
3.	Και στα δύο	47
4.	Δεν αντιστοιχεί	99
Σύνολο		165

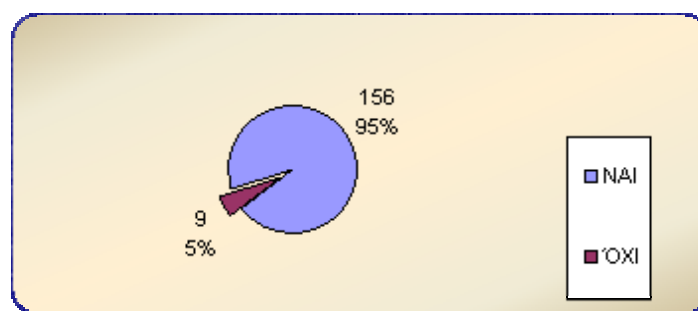
Ερώτηση Νο 32	
Ποια κατά την γνώμη σας η στάση των ΜΜΕ προς τους πρόσφυγες	
1. Εχθρική	19
2. Ευνοϊκή	49
3. Αντικειμενική	49
4. Τίποτα από αυτά	48
Σύνολο	165

Ερώτηση Νο 33	
Ποια είναι η θέση της κοινής γνώμης στην Ελλάδα απέναντι στους πρόσφυγες	
1. Πολύ αρνητική	9
2. Αρνητική	57
3. Θετική	44
4. Πολύ θετική	1
5. Ουδέτερη	54
Σύνολο	165

Ερώτηση Νο 34	
Γνωρίζετε περίπου που βρίσκεται το Κέντρο Προσωρινής Διαμονής Προσφύγων στο Λαύριο	
1. ΝΑΙ	156
2. ΟΧΙ	9
Σύνολο	165

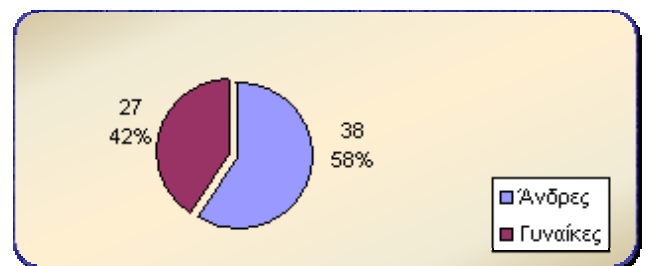
Ερώτηση Νο 35	
Η γνώμη για την παρουσία & την ωφελιμότητα του Κέντρου στην περιοχή	
1. Υπάρχει ωφελιμότητα για την πόλη	28
α) Αφήνουν χρήματα στην πόλη	15
β) Φθηνά εργατικά χέρια	3

γ)	Κάλυψη θέσεων από ντόπιο εργατικό δυναμικό	6
2.	Δεν υπάρχει ωφελιμότητα για την πόλη	24
α)	Τα προβλήματα είναι περισσότερα από τα πιθανά οφέλη	1

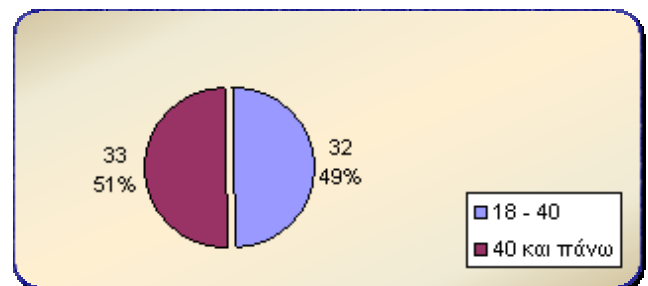
1.	Θετική παρουσία	25
α)	Για τους ίδιους τους πρόσφυγες	17
β)	Δημιουργία περισσότερων Κέντρων σε όλη την Ελλάδα	1
γ)	Αλλαγή του τρόπου αντιμετώπισης από τους ντόπιους	1
δ)	Η παρουσία τους δεν είναι ενοχλητική	2
ε)	Είναι συγκεντρωμένοι σε ένα μέρος	1
ε)	Η παρουσία τους είναι ωφέλιμη για την τοπική κοινωνία	3
2.	Αρνητική παρουσία	5
α)	Μετεγκατάσταση έξω από το Κέντρο της πόλης	22
β)	Το Κέντρο δεν καλύπτει ολοκληρωτικά τις ανάγκες τους	9
γ)	Απαραίτητη η εναλλαγή της περιοχής στέγασης του Κέντρου	1
δ)	Ενοχλητική η παρουσία του κέντρου	9
3	Ουδέτερη στάση (Αδιαφορία)	4
α)	Δεν ενοχλεί η παρουσία του μα ούτε και ωφελεί	2
β)	Κάπου πρέπει να υπάρχει	1
γ)	Δεν με ενδιαφέρει	1
δ)	Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	6

ΣΥΝΟΛΑ ΜΑΚΡΙΝΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ

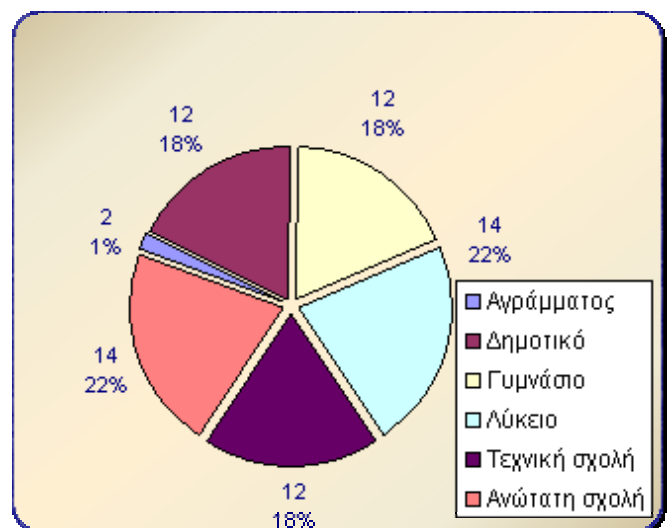
Ερώτηση No 1	
Φύλο	
1. Άνδρες	38
2. Γυναίκες	27
Σύνολο	65

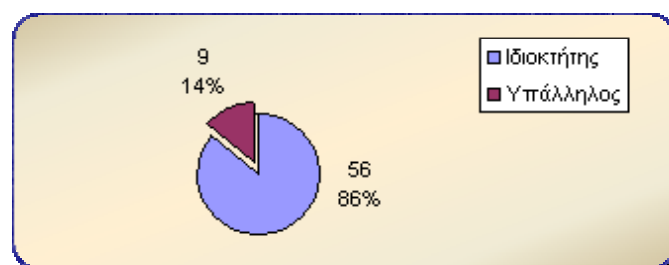
Ερώτηση No 2	
Ηλικία	
1. 18 - 40	32
2. 40 και πάνω	33
Σύνολο	65

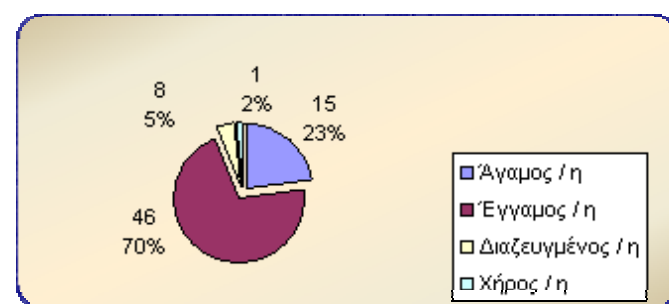
Ερώτηση No 3	
Είστε απόφοιτος / η :	
1. Αγράμματος	1
2. Δημοτικό	12
3. Γυμνάσιο	12
4. Λύκειο	14
5. Τεχνική σχολή	12
6. Ανώτατη σχολή	14
Σύνολο	65

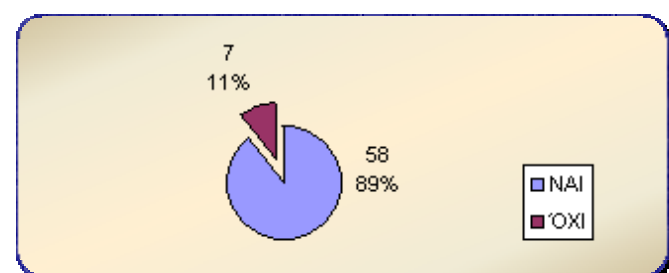
Ερώτηση No 4	
Είστε ιδιοκτήτης ή υπάλληλος	
1. Ιδιοκτήτης	56
2. Υπάλληλος	9
Σύνολο	65

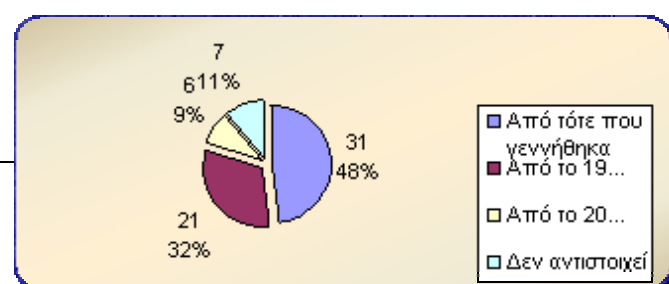
Ερώτηση No 5	
Οικογενειακή κατάσταση	
1. Άγαμος / η	15
2. Έγγαμος / η	46
3. Διαζευγμένος / η	3
4. Χήρος / η	1
Σύνολο	65

Ερώτηση No 6	
Είστε μόνιμος κάτοικος περιοχής	
1. ΝΑΙ	58
2. ΟΧΙ	7
Σύνολο	65

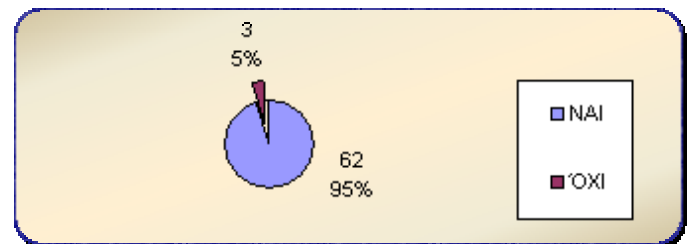

Ερώτηση No 7	
Από πότε κατοικείτε σ' αυτή την πόλη	
1. Από τότε που γεννήθηκα	31

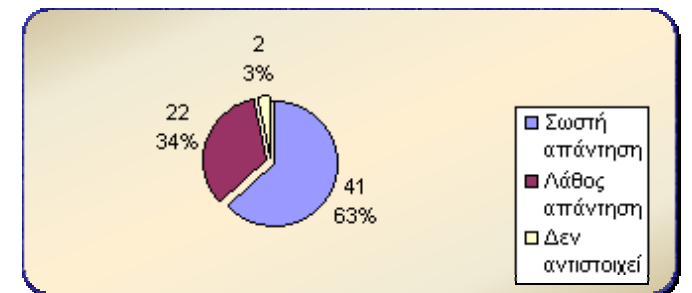

2.	Από το 19...	21
3.	Από το 20...	6
4.	Δεν αντιστοιχεί	7
Σύνολο		65

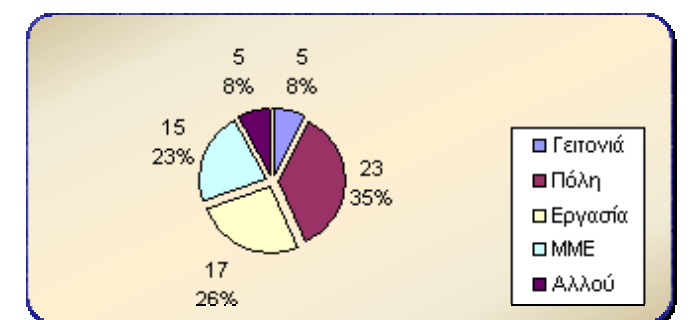
Ερώτηση Νο 8		
Γνωρίζετε τι εννοούμε με το όρο << Πρόσφυγας >>		
1.	ΝΑΙ	62
2.	ΟΧΙ	3
Σύνολο		65

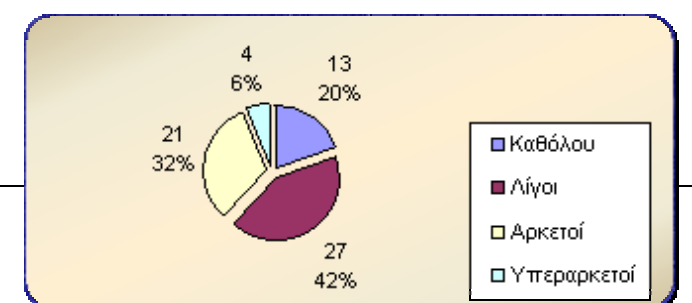
Ερώτηση Νο 9		
Θα θέλατε να μας πείτε τι σημαίνει για εσάς η λέξη πρόσφυγας		
1.	Σωστή απάντηση	41
2.	Λάθος απάντηση	22
3.	Δεν αντιστοιχεί	2
Σύνολο		65

Ερώτηση Νο 10		
Η γνώμη που έχετε διαμορφώσει για τους πρόσφυγες προέρχεται από		
1.	Γειτονιά	5
2.	Πόλη	23
3.	Εργασία	17
4.	ΜΜΕ	15
5.	Αλλού	5
Σύνολο		65

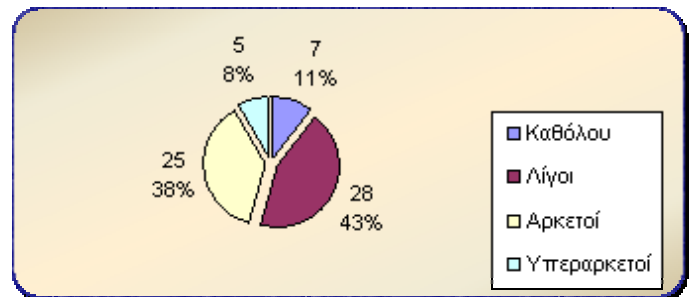

Ερώτηση Νο 11		
Κατοικούν πρόσφυγες κοντά στην γειτονιά σας και πόσοι		
1.	Καθόλου	13

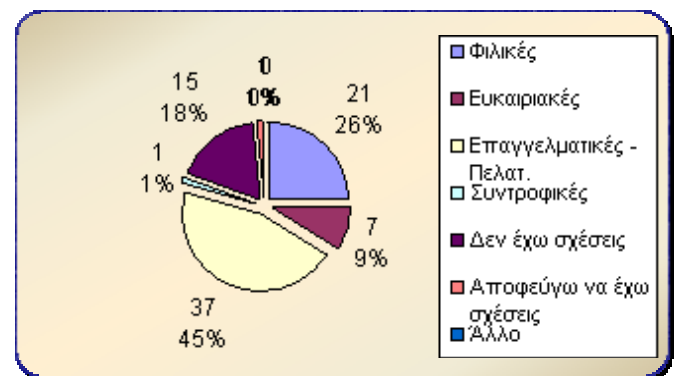

2.	Λίγοι	27
3.	Αρκετοί	21
4.	Υπεραρκετοί	4
Σύνολο		65

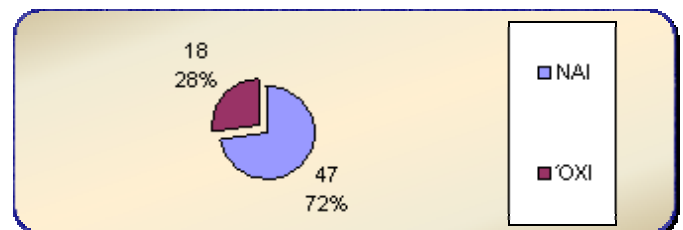
Ερώτηση No 12		
Κατοικούν πρόσφυγες κοντά στην επιχείρησή σας και πόσοι		
1.	Καθόλου	7
2.	Λίγοι	28
3.	Αρκετοί	25
4.	Υπεραρκετοί	5
Σύνολο		65

Ερώτηση No 13		
Τι είδους σχέσεις έχετε αναπτύξει μαζί τους (μέχρι δύο επιλογές)		
1.	Φιλικές	21
2.	Ευκαιριακές	7
3.	Επαγγελματικές - Πελατ.	37
4.	Συντροφικές	1
5.	Δεν έχω σχέσεις	15
6.	Αποφεύγω να έχω σχέσεις	1
7.	Άλλο	0
Σύνολο		82

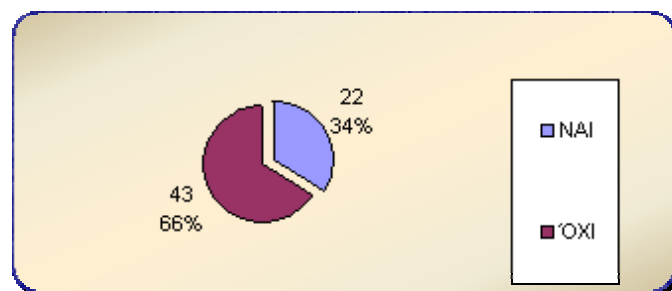

Ερώτηση No 14		
Εάν είχατε κάποιο διαμέρισμα θα το νοικιάζατε σε κάποιον αλλοδαπό		
1.	ΝΑΙ	47
2.	ΟΧΙ	18
Σύνολο		65

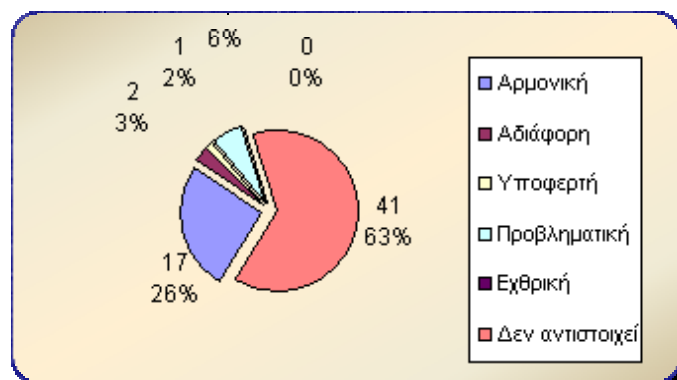

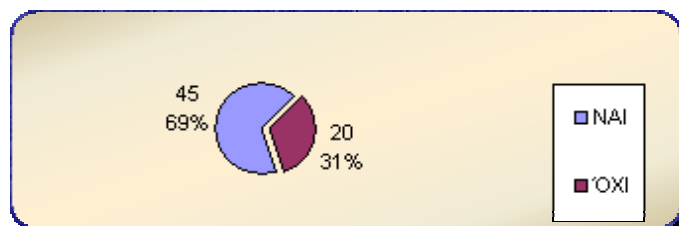
Ερώτηση Νο 15	
Στην επιχείρησή σας απασχολείτε ή έχετε απασχολήσει κατά το παρελθόν άτομα από το Κέντρο Προσωρινής Διαμονής Προσφύγων	
1. ΝΑΙ	22
2. ΟΧΙ	43
Σύνολο	65

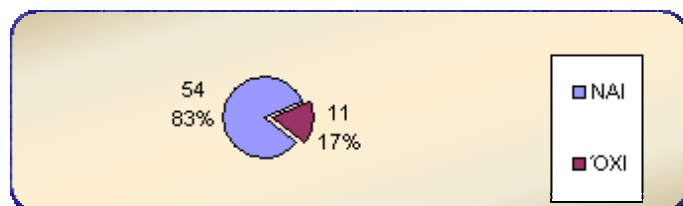
Ερώτηση Νο 16	
Πως θα χαρακτηρίζατε την σχέση μεταξύ σας	
1. Αρμονική	17
2. Αδιάφορη	2
3. Υποφερτή	1
4. Προβληματική	4
5. Εχθρική	0
6. Δεν αντιστοιχεί	41
Σύνολο	65

Ερώτηση Νο 17	
Θα προσλαμβάνατε πρόσφυγα στην δική σας επιχείρηση	
1. ΝΑΙ	45
2. ΟΧΙ	20
Σύνολο	65

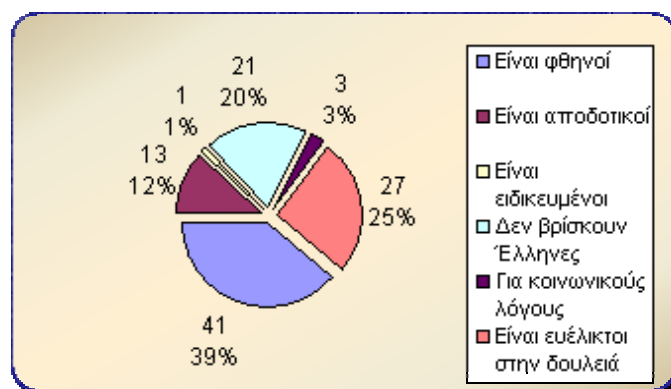

Ερώτηση Νο 18	
Θεωρείτε απαραίτητη την εργασιακή απασχόληση των προσφύγων	
1. ΝΑΙ	54
2. ΟΧΙ	11
Σύνολο	65

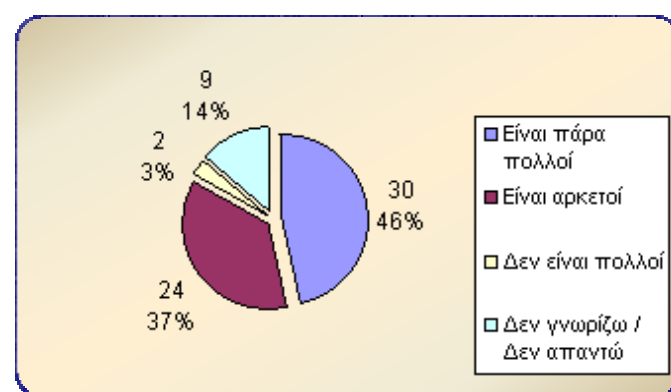

Ερώτηση No 19		
Για ποιο λόγο		
1.	Κοινωνική καταξίωση & αξιοπρέπεια	1
2.	Βελτίωση παραγωγής περιοχής	4
3.	Κοινωνική επανένταξη & ενσωμάτωση	11
4.	Μείωση παραβατικότητας-μικροέγκλημα	12
5.	Δικαίωμα στην εργασία/ίσα δικαιώματα	7
6.	Επιβίωση /Βιοποριστικοί λόγοι	23
7.	Δεν απαντώ	1
ΟΧΙ		
1.	Ανεργία στους ντόπιους	10
2.	Συντήρηση από τον ΟΗΕ	2
3.	Διωγμό από την Ελλάδα	3

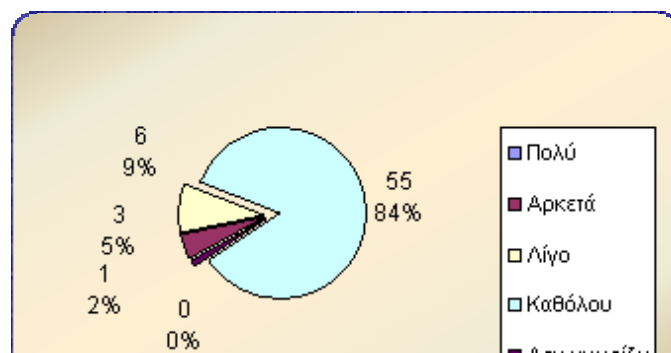
Ερώτηση No 20		
Γιατί πιστεύετε ότι οι Έλληνες εργοδότες προσλαμβάνουν ξένους εργατές (μέχρι δύο επιλογές.)		
1.	Είναι φθηνοί	41
2.	Είναι αποδοτικοί	13
3.	Είναι ειδικευμένοι	1
4.	Δεν βρίσκουν Έλληνες	21
5.	Για κοινωνικούς λόγους	3
6.	Είναι ευέλικτοι στην δουλειά	27
Σύνολο		106

Ερώτηση No 21		
Τα τελευταία χρόνια έχουν ζητήσει πολιτικό άσυλο άτομα από χώρες που δεν είναι μέλη της Ε.Ε. Κατά την γνώμη σας οι ξένοι αυτοί που ζουν στην Ελλάδα		
1.	Είναι πάρα πολλοί	30
2.	Είναι αρκετοί	24
3.	Δεν είναι πολλοί	2
4.	Δεν γνωρίζω / Δεν απαντώ	9
Σύνολο		65

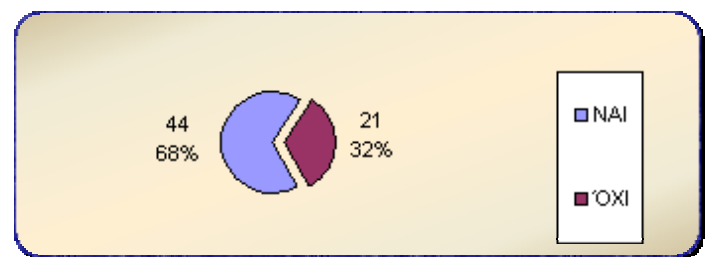
Ερώτηση No 22		
Ορισμένοι ενοχλούνται από ανθρώπους που έχουν διαφορετικό τρόπο ζωής,		

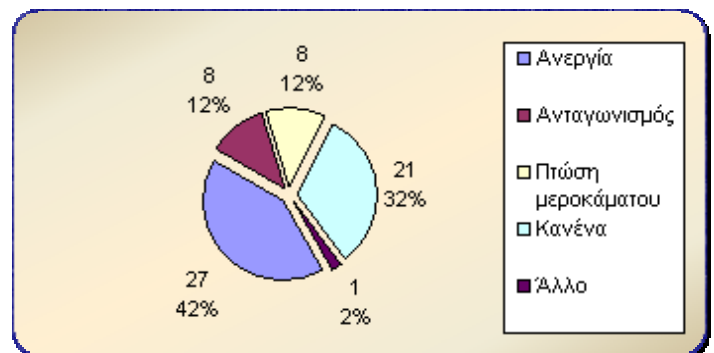
απόψεις ή συνήθειες. Εσάς προσωπικά
 οι άνθρωποι αυτοί σας ενοχλούν

1. Πολύ	0
2. Αρκετά	3
3. Λίγο	6
4. Καθόλου	55
5. Δεν γνωρίζω	1
Σύνολο	65

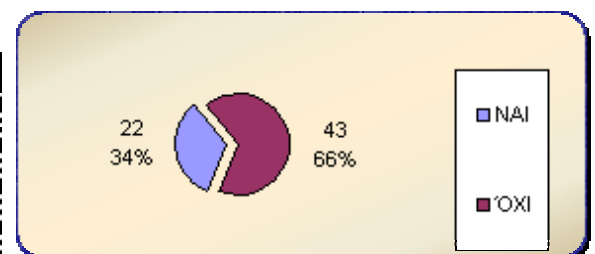
Ερώτηση No 23	
Πιστεύετε πως δημιουργούνται εργασιακά προβλήματα στον τοπικό πληθυσμό από την παρουσία αυτών των λαών	
1. ΝΑΙ	44
2. ΟΧΙ	21
Σύνολο	65

Ερώτηση No 24	
Ποια είναι αυτά	
1. Ανεργία	27
2. Ανταγωνισμός	8
3. Πτώση μεροκάματου	8
4. Κανένα	21
5. Άλλο	1
Σύνολο	65

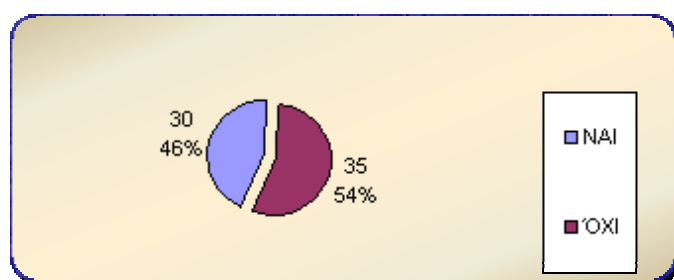
Ερώτηση No 25	
Πιστεύετε πως δημιουργούνται προβλήματα στην περιοχή του Λαυρίου από την παρουσία των αλλοδαπών	
1. ΝΑΙ	22
2. ΟΧΙ	43
Σύνολο	65

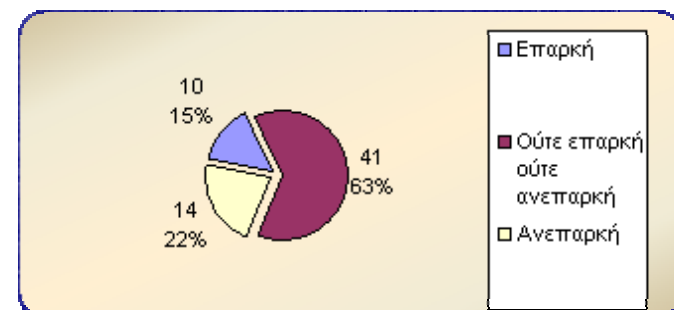
Ερώτηση No 26	
Ποια προβλήματα	

1.	Αλλοίωση της αισθητικής της πόλης	1
2.	Διαμάχες μεταξύ των προσφύγων	7
3.	Ανασφάλεια για την τοπική κοινωνία	2
4.	Αύξηση παραβατικότητας	5
5.	Προβλήματα αποδοχής από τους ντόπιους	2
6.	Αλλοίωση ταυτότητας πληθυσμού	1
7.	Ανεργία	3
8.	Εκμετάλλευση και αύξηση παραοικονομίας	4
9.	Μεταδοτικές ασθένειες επικίνδυνες για τους ντόπιους	1
	Σύνολο	26

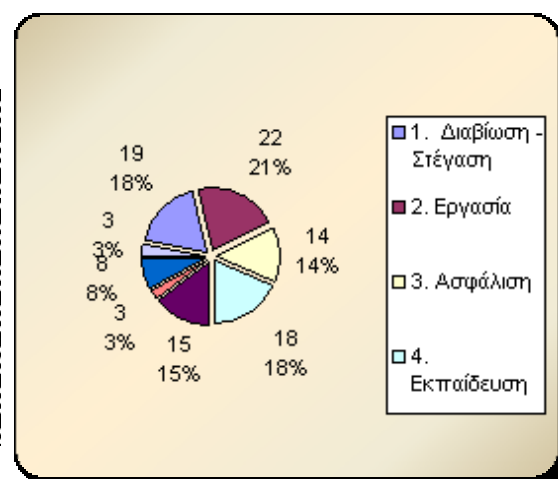
Ερώτηση No 27		
Γνωρίζετε την κοινωνική και εργασιακή πολιτική της Ελλάδας απέναντι στους πρόσφυγες		
1.	ΝΑΙ	30
2.	ΟΧΙ	35
	Σύνολο	65

Ερώτηση No 28		
Πως αξιολογείτε την Ελληνική κρατική υποστήριξη στα κοινωνικά και εργασιακά προβλήματα των προσφύγων		
1.	Επαρκή	10
2.	Ούτε επαρκή ούτε ανεπαρκή	41
3.	Ανεπαρκή	14
	Σύνολο	65

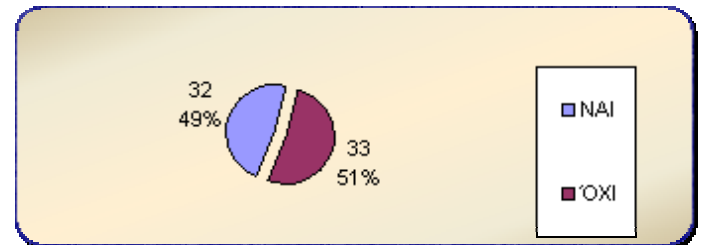

Ερώτηση No 29		
Ενέργειες - δράσεις που θα πρέπει να δώσει βαρύτητα το Ελληνικό Κράτος (μέχρι δύο επιλογές)		
1.	Διαβίωση - Στέγαση	19
2.	Εργασία	22
3.	Ασφάλιση	14
4.	Εκπαίδευση	18
5.	Περιθαλψη	15
6.	Αλλαγή νοοτροπίας	3
7.	Αποδοχή από ντόπιους	8

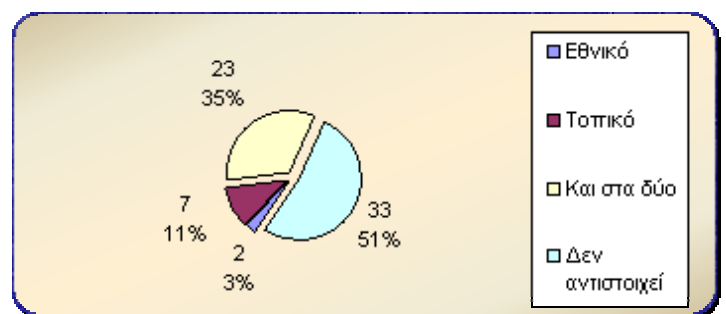

8.	Άλλο	3
	Σύνολο	102

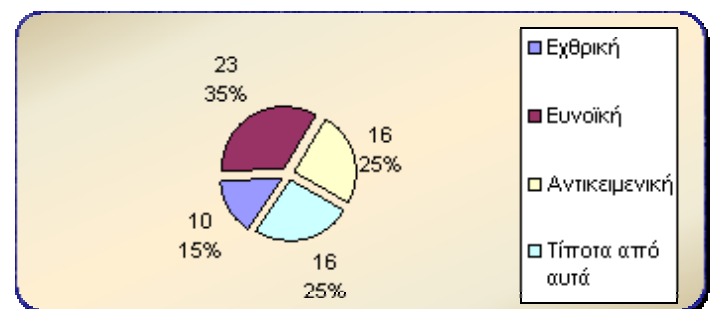
Ερώτηση No 30	
Πρέπει να δοθεί στους πρόσφυγες το δικαίωμα του < εκλέγειν & εκλέγεσθαι >	
1. ΝΑΙ	32
2. ΟΧΙ	33
Σύνολο	65

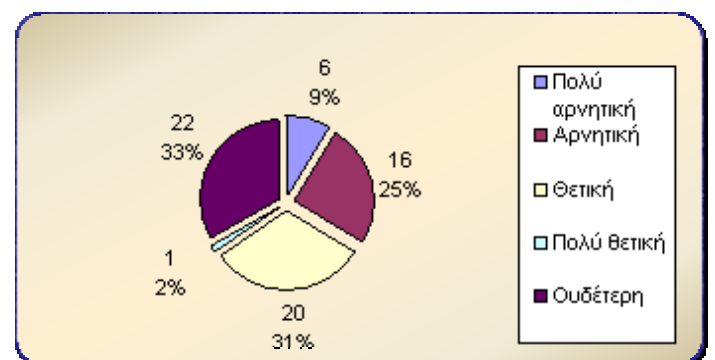
Ερώτηση No 31	
Εάν ΝΑΙ σε ποιο επίπεδο	
1. Εθνικό	2
2. Τοπικό	7
3. Και στα δύο	23
4. Δεν αντιστοιχεί	33
Σύνολο	65

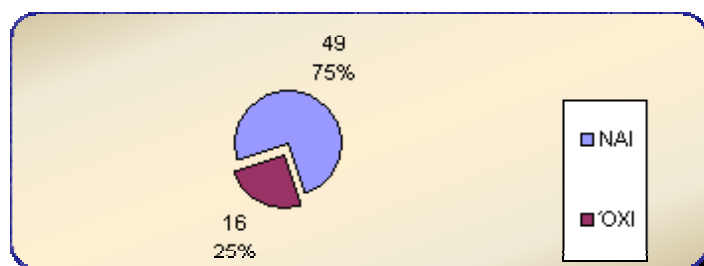
Ερώτηση No 32	
Ποια κατά την γνώμη σας η στάση των ΜΜΕ προς τους πρόσφυγες	
1. Εχθρική	10
2. Ευνοϊκή	23
3. Αντικειμενική	16
4. Τίποτα από αυτά	16
Σύνολο	65

Ερώτηση No 33	
Ποια είναι η θέση της κοινής γνώμης στην Ελλάδα απέναντι στους πρόσφυγες	
1. Πολύ αρνητική	6
2. Αρνητική	16
3. Θετική	20
4. Πολύ θετική	1
5. Ουδέτερη	22
Σύνολο	65

Ερώτηση No 34	
Γνωρίζετε περίπου που βρίσκεται το Κέντρο Προσωρινής Διαμονής Προσφύγων στο Λαύριο	
1. ΝΑΙ	49
2. ΟΧΙ	16
Σύνολο	65

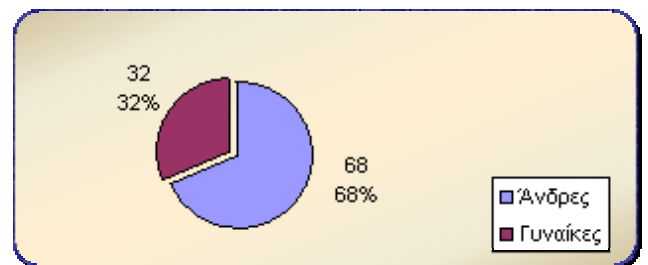

Ερώτηση No 35	
Η γνώμη για την παρουσία & την ωφελιμότητα του Κέντρου στην περιοχή	
1. Υπάρχει ωφελιμότητα για την πόλη	3
α) Αφήνουν χρήματα στην πόλη	4
β) Φθηνά εργατικά χέρια	2
γ) Κάλυψη θέσεων από ντόπιο εργατικό δυναμικό	3
2. Δεν υπάρχει ωφελιμότητα για την πόλη	5
α) Τα προβλήματα είναι περισσότερα από τα πιθανά οφέλη	1

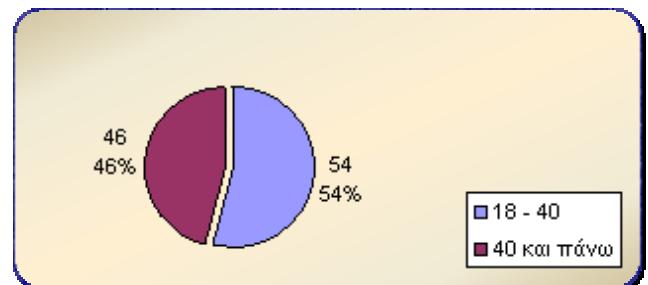
1. Θετική παρουσία	14
α) Για τους ίδιους τους πρόσφυγες	7
β) Δημιουργία περισσότερων Κέντρων σε όλη την Ελλάδα	1
γ) Αλλαγή του τρόπου αντιμετώπισης από τους ντόπιους	1
δ) Είναι συγκεντρωμένοι σε ένα μέρος	1
2. Αρνητική παρουσία	15
α) Μετεγκατάσταση έξω από το Κέντρο της πόλης	9
β) Το Κέντρο δεν καλύπτει ολοκληρωτικά τις ανάγκες τους	2
γ) Απαραίτητη η εναλλαγή της περιοχής στέγασης του Κέντρου	1
δ) Ενοχλητική η παρουσία του κέντρου	3
3. Ουδέτερη στάση (Αδιαφορία)	4
α) Δεν ενοχλεί η παρουσία του μα ούτε και ωφελεί	2
β) Κάπου πρέπει να υπάρχει	1
γ) Δεν με ενδιαφέρει	1
δ) Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	6

ΣΥΝΟΛΑ ΚΟΝΤΙΝΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ

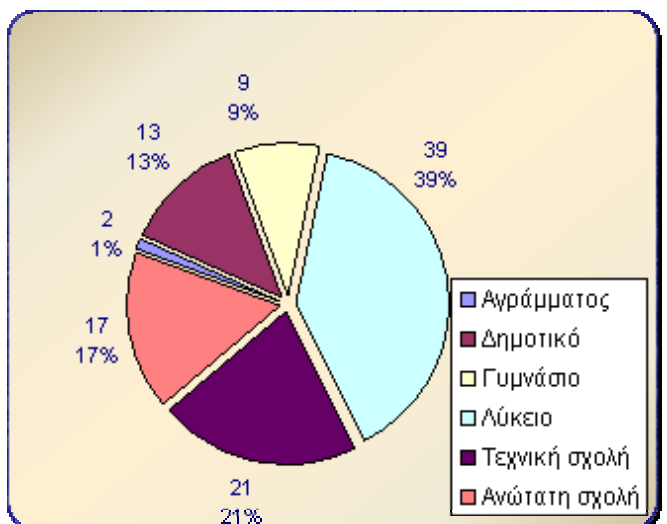
Ερώτηση No 1	
Φύλο	
1. Άνδρες	68
2. Γυναίκες	32
Σύνολο	100

Ερώτηση No 2	
Ηλικία	
1. 18 - 40	54
2. 40 και πάνω	46
Σύνολο	100

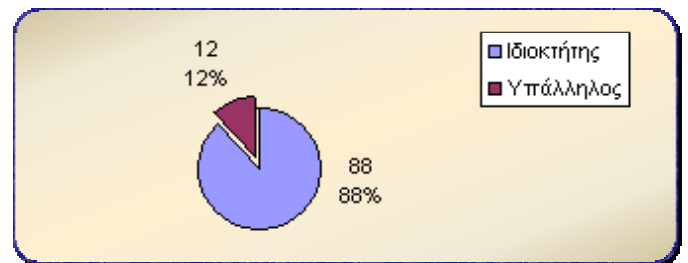

Ερώτηση No 3	
Είστε απόφοιτος / η :	
1. Αγράμματος	1
2. Δημοτικό	13
3. Γυμνάσιο	9
4. Λύκειο	39
5. Τεχνική σχολή	21

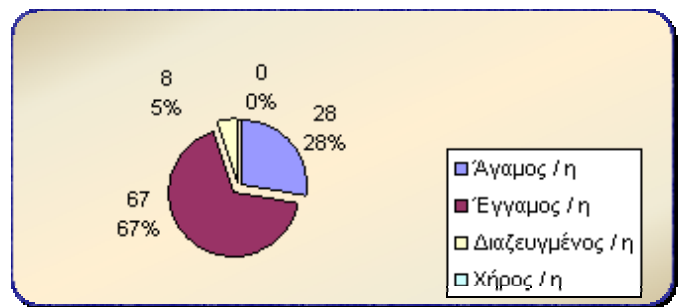

6.	Ανώτατη σχολή	17
	Σύνολο	100

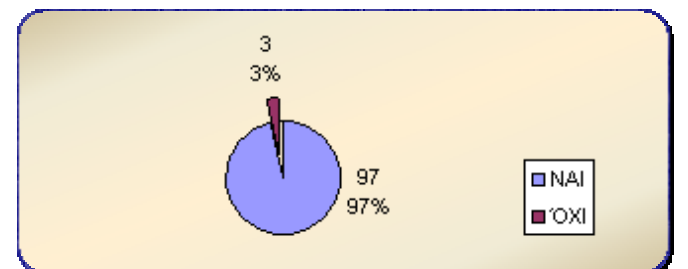
Ερώτηση No 4		
Είστε ιδιοκτήτης ή υπάλληλος		
1.	Ιδιοκτήτης	88
2.	Υπάλληλος	12
	Σύνολο	100

Ερώτηση No 5		
Οικογενειακή κατάσταση		
1.	Άγαμος / η	28
2.	Έγγαμος / η	67
3.	Διαζευγμένος / η	5
4.	Χήρος / η	0
	Σύνολο	100

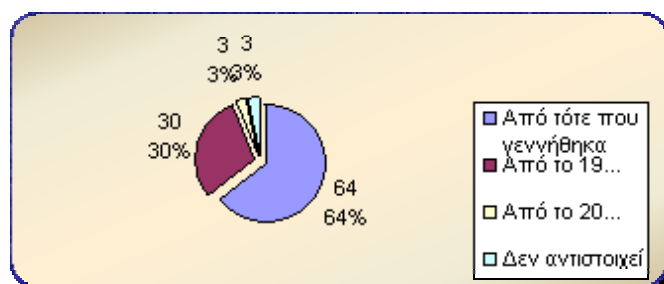

Ερώτηση No 6		
Είστε μόνιμος κάτοικος περιοχής		
1.	ΝΑΙ	97
2.	ΟΧΙ	3
	Σύνολο	100

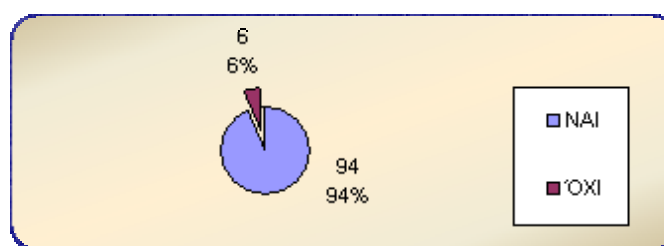

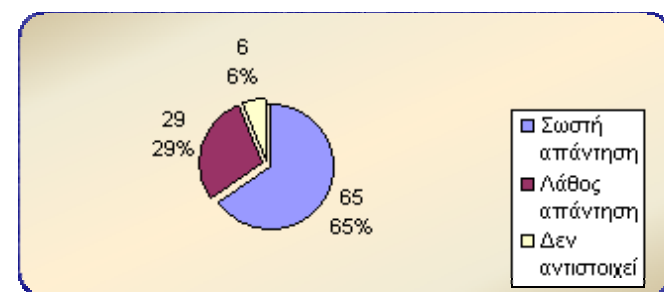
Ερώτηση No 7	
Από πότε κατοικείτε σ' αυτή την πόλη	
1. Από τότε που γεννήθηκα	64
2. Από το 19...	30
3. Από το 20...	3
4. Δεν αντιστοιχεί	3
Σύνολο	100

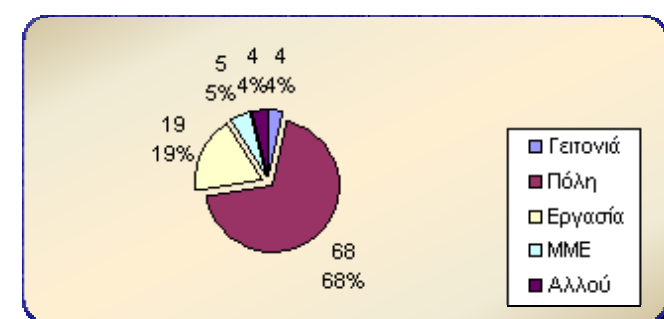
Ερώτηση No 8	
Γνωρίζετε τι εννοούμε με το όρο << Πρόσφυγας >>	
1. ΝΑΙ	94
2. ΟΧΙ	6
Σύνολο	100

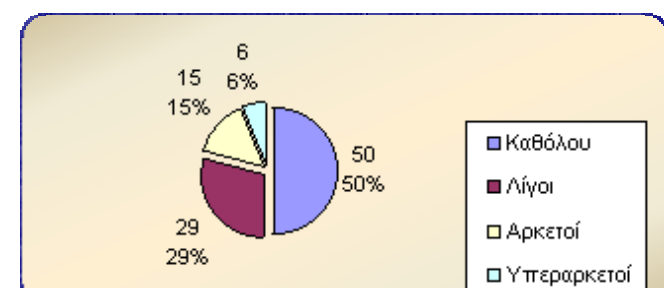
Ερώτηση No 9	
Θα θέλατε να μας πείτε τι σημαίνει για εσάς η λέξη πρόσφυγας	
1. Σωστή απάντηση	65
2. Λάθος απάντηση	29
3. Δεν αντιστοιχεί	6
Σύνολο	100

Ερώτηση No 10	
Η γνώμη που έχετε διαμορφώσει για τους πρόσφυγες προέρχεται από	
1. Γειτονιά	4
2. Πόλη	68
3. Εργασία	19
4. ΜΜΕ	5
5. Άλλού	4
Σύνολο	100

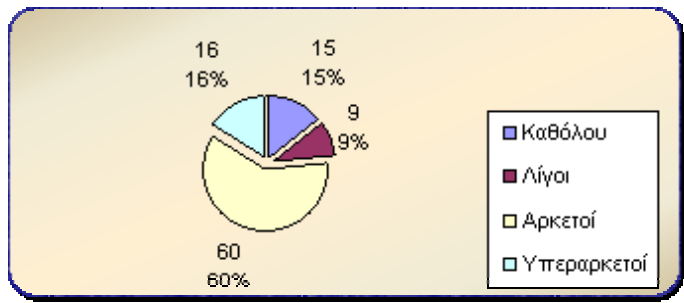

Ερώτηση No 11	
---------------	--

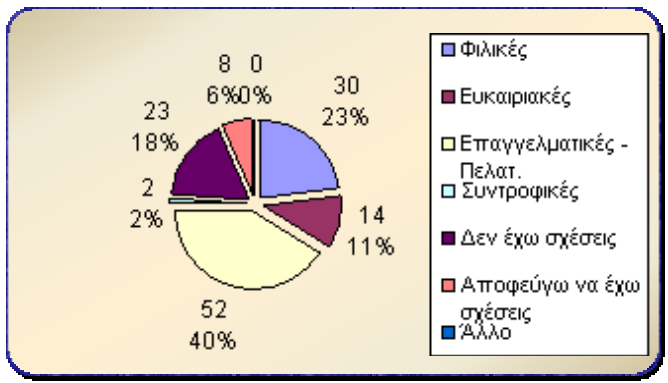

Κατοικούν πρόσφυγες κοντά στην γειτονιά σας και πόσοι	
1. Καθόλου	50
2. Λίγοι	29
3. Αρκετοί	15
4. Υπεραρκετοί	6
Σύνολο	100

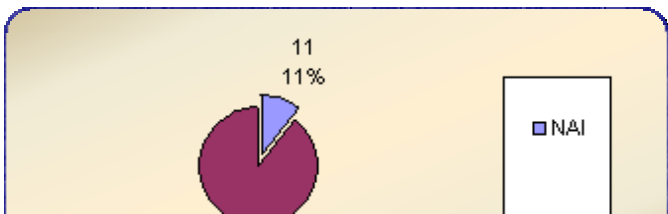
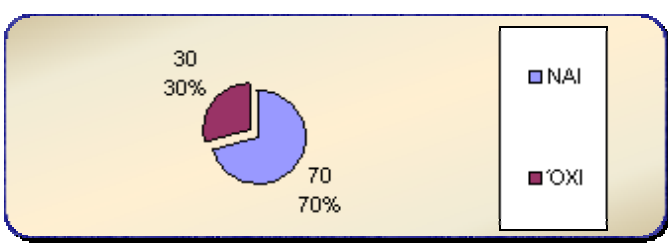
Ερώτηση Νο 12	
Κατοικούν πρόσφυγες κοντά στην επιχείρησή σας και πόσοι	
1. Καθόλου	15
2. Λίγοι	9
3. Αρκετοί	60
4. Υπεραρκετοί	16
Σύνολο	100

Ερώτηση Νο 13	
Τι είδους σχέσεις έχετε αναπτύξει μαζί τους (μέχρι δύο επιλογές)	
1. Φιλικές	30
2. Ευκαιριακές	14
3. Επαγγελματικές - Πελατ.	52
4. Συντροφικές	2
5. Δεν έχω σχέσεις	23
6. Αποφεύγω να έχω σχέσεις	8
7. Άλλο	0
Σύνολο	129

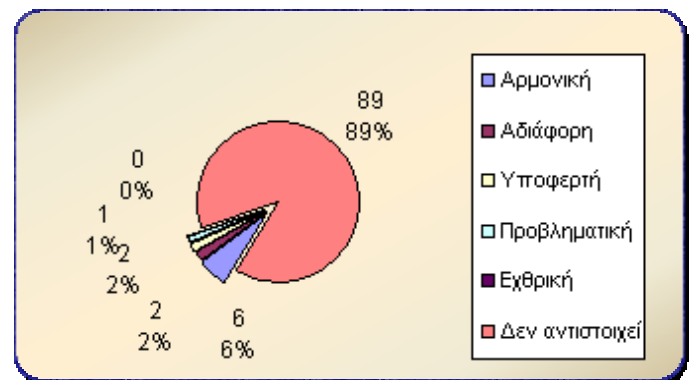

Ερώτηση Νο 14	
Εάν είχατε κάποιο διαμέρισμα θα το νοικιάζατε σε κάποιον αλλοδαπό	
1. ΝΑΙ	70
2. ΟΧΙ	30
Σύνολο	100

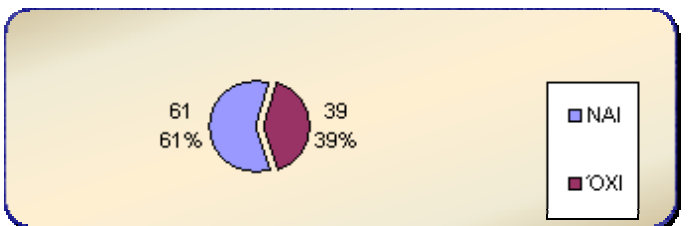

Ερώτηση No 15	
Στην επιχείρησή σας απασχολείτε ή έχετε απασχολήσει κατά το παρελθόν άτομα από το Κέντρο Προσωρινής Διαμονής Προσφύγων	
1. ΝΑΙ	11
2. ΟΧΙ	89
Σύνολο	100

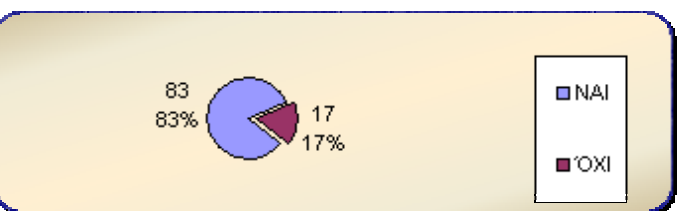
Ερώτηση No 16	
Πως θα χαρακτηρίζατε την σχέση μεταξύ σας	
1. Αρμονική	6
2. Αδιάφορη	2
3. Υποφερτή	2
4. Προβληματική	1
5. Εχθρική	0
6. Δεν αντιστοιχεί	89
Σύνολο	100

Ερώτηση No 17	
Θα προσλαμβάνατε πρόσφυγα στην δική σας επιχείρηση	
1. ΝΑΙ	61
2. ΟΧΙ	39
Σύνολο	100

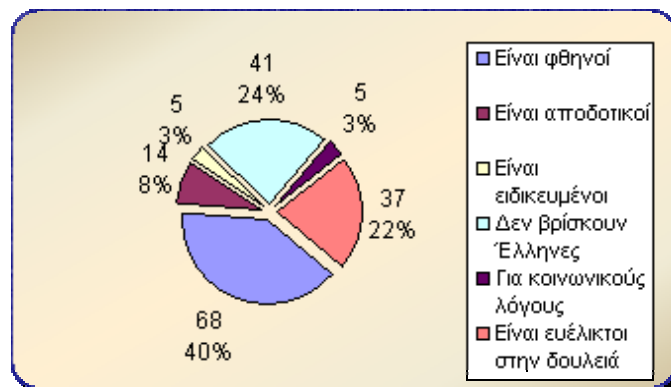
Ερώτηση No 18	
Θεωρείτε απαραίτητη την εργασιακή απασχόληση των προσφύγων	
1. ΝΑΙ	83
2. ΟΧΙ	17
Σύνολο	100

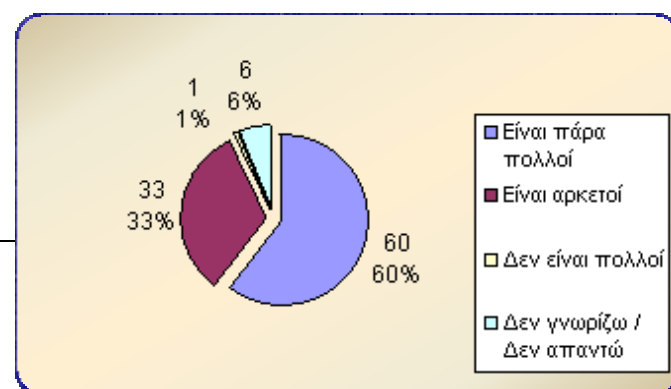
Ερώτηση No 19		
Για ποιο λόγο		
1.	Κοινωνική καταξίωση & αξιοπρέπεια	4
2.	Βελτίωση παραγωγής περιοχής	8
3.	Κοινωνική επανένταξη & ενσωμάτωση	13
4.	Μείωση παραβατικότητας-μικροέγκλημα	29
5.	Δικαίωμα στην εργασία / ίσα δικαιώματα	10
6.	Επιβίωση /Βιοποριστικοί λόγοι	28
7.	Μη επαρκής παροχές από την πολιτεία	1
8.	Δικαίωμα σε κρατικές παροχές	1
9.	Οικονομική ανεξαρτησία	2

ΟΧΙ		
1	Ανεργία στους ντόπιους	10
2	Προτίμηση ντόπιων σε εργασίες	3
3	Συντήρηση από τον ΟΗΕ	1
4	Δεν είναι αναγκαία η εργασία τους	1
5	Δεν απαντώ	3

Ερώτηση No 20		
Γιατί πιστεύετε ότι οι Έλληνες εργοδότες προσλαμβάνουν ξένους εργάτες (μέχρι δύο επιλογές.)		
1.	Είναι φθηνοί	68
2.	Είναι αποδοτικοί	14
3.	Είναι ειδικευμένοι	5
4.	Δεν βρίσκουν Έλληνες	41
5.	Για κοινωνικούς λόγους	5
6.	Είναι ευέλικτοι στην δουλειά	37
Σύνολο		170

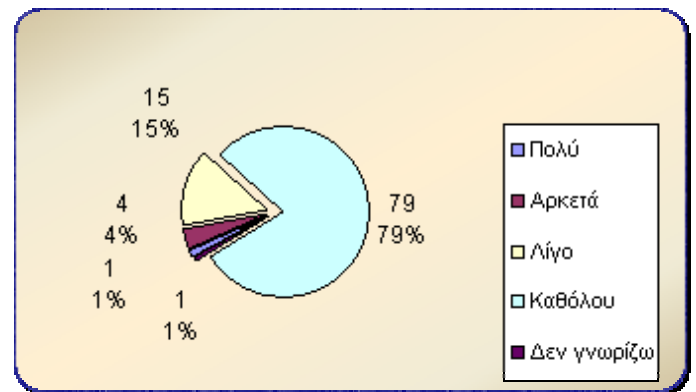

Ερώτηση No 21		
Τα τελευταία χρόνια έχουν ζητήσει πολιτικό άσυλο άτομα από χώρες που δεν είναι μέλη της Ε.Ε. Κατά την γνώμη σας οι ξένοι αυτοί που ζουν στην Ελλάδα		
1.	Είναι πάρα πολλοί	60

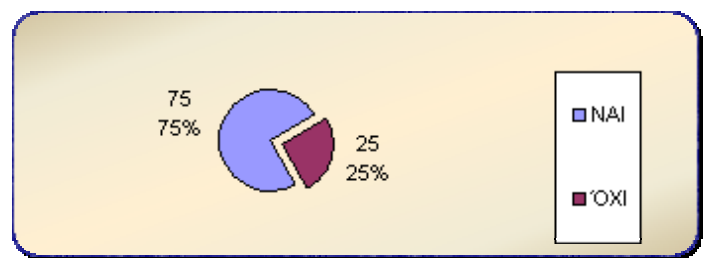

2.	Είναι αρκετοί	33
3.	Δεν είναι πολλοί	1
4.	Δεν γνωρίζω / Δεν απαντώ	6
Σύνολο		100

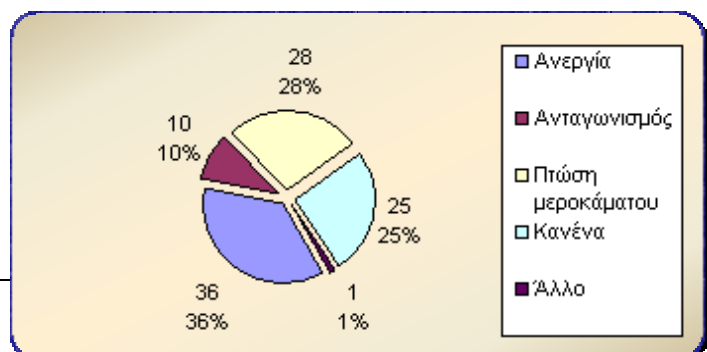
Ερώτηση No 22		
Ορισμένοι ενοχλούνται από ανθρώπους που έχουν διαφορετικό τρόπο ζωής, απόψεις ή συνήθειες. Εσάς προσωπικά οι άνθρωποι αυτοί σας ενοχλούν		
1.	Πολύ	1
2.	Αρκετά	4
3.	Λίγο	15
4.	Καθόλου	79
5.	Δεν γνωρίζω	1
Σύνολο		100

Ερώτηση No 23		
Πιστεύετε πως δημιουργούνται εργασιακά προβλήματα στον τοπικό πληθυσμό από την παρουσία αυτών των λαών		
1.	ΝΑΙ	75
2.	ΟΧΙ	25
Σύνολο		100

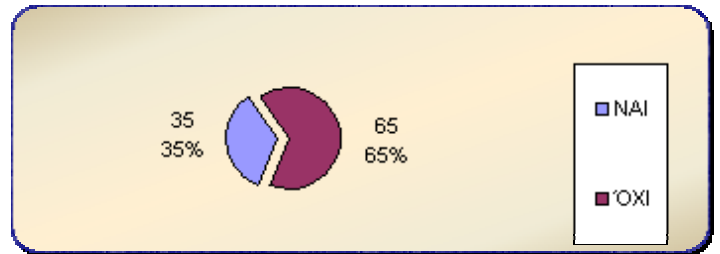

Ερώτηση No 24		
Ποια είναι αυτά		
1.	Ανεργία	36
2.	Ανταγωνισμός	10
3.	Πτώση μεροκάματου	28
4.	Κανένα	25

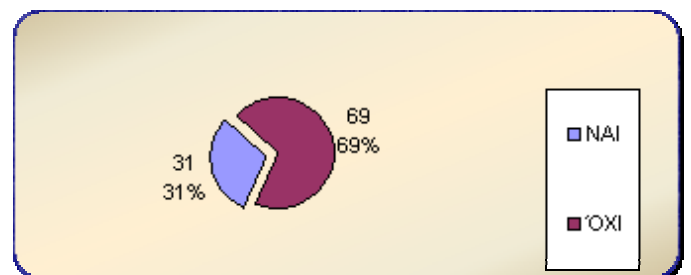
5. Άλλο	1
Σύνολο	100

Ερώτηση No 25	
Πιστεύετε πως δημιουργούνται προβλήματα στην περιοχή του Λαυρίου από την παρουσία των αλλοδαπών	
1. ΝΑΙ	35
2. ΟΧΙ	65
Σύνολο	100

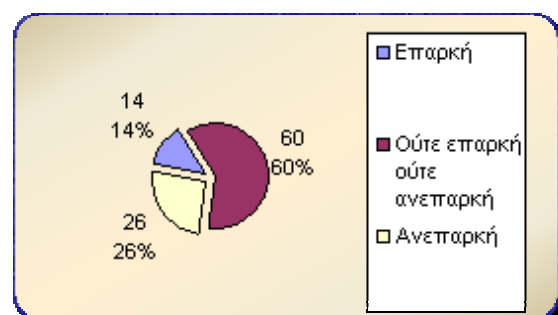

Ερώτηση No 26	
Ποια προβλήματα	
1. Αλλοίωση της αισθητικής της πόλης	3
2. Διαμάχες μεταξύ των προσφύγων	15
4. Αύξηση παραβατικότητας	11
5. Ανεργία	3
6. Εκμετάλλευση και αύξηση παραοικονομίας	4
7. Μη καθαριότητα	1
8. Εκβιασμοί μεταξύ τους	2
12. Δεν απαντώ	4
13. Έλλειψη σεβασμού	2
Σύνολο	45

Ερώτηση No 27	
Γνωρίζετε την κοινωνική και εργασιακή πολιτική της Ελλάδας απέναντι στους πρόσφυγες	
1. ΝΑΙ	31
2. ΟΧΙ	69
Σύνολο	100

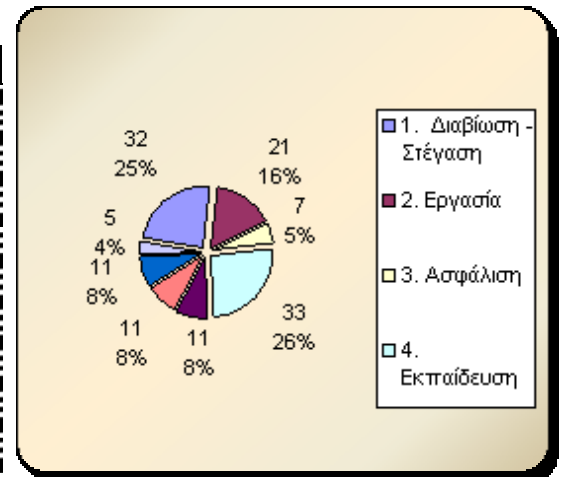
Ερώτηση No 28	
Πως αξιολογείτε την Ελληνική κρατική υποστήριξη στα κοινωνικά και εργασιακά	

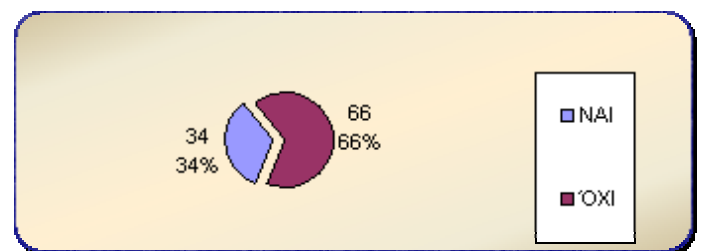
Προβλήματα των προσφύγων

1.	Επαρκή	14
2.	Ούτε επαρκή ούτε ανεπαρκή	60
3.	Ανεπαρκή	26
	Σύνολο	100

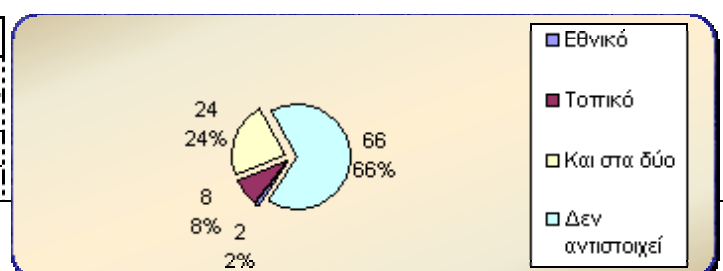
Ερώτηση No 29		
Ενέργειες - δράσεις που θα πρέπει να δώσει βαρύτητα το Ελληνικό Κράτος (μέχρι δύο επιλογές)		
1.	Διαβίωση - Στέγαση	32
2.	Εργασία	21
3.	Ασφάλιση	7
4.	Εκπαίδευση	33
5.	Περιθαλψη	11
6.	Αλλαγή νοοτροπίας	11
7.	Αποδοχή από ντόπιους	11
8.	Άλλο	5
	Σύνολο	233

Ερώτηση No 30		
Πρέπει να δοθεί στους πρόσφυγες το δικαίωμα του < εκλέγειν & εκλέγεσθαι >		
1.	ΝΑΙ	34
2.	ΟΧΙ	66
	Σύνολο	100

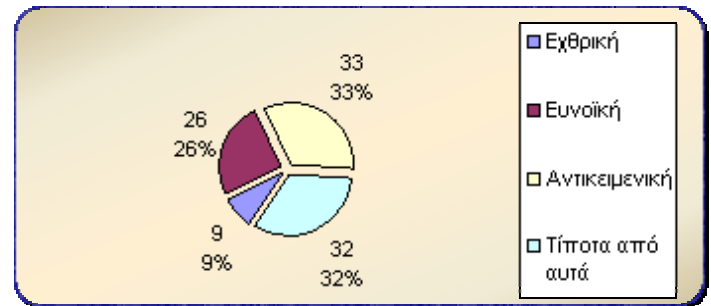

Ερώτηση No 31		
Εάν ΝΑΙ σε ποιο επίπεδο		
1.	Εθνικό	2
2.	Τοπικό	8
3.	Και στα δύο	24

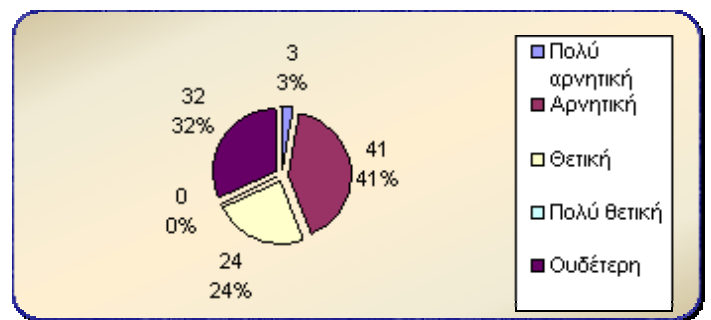

4. Δεν αντιστοιχεί	66
Σύνολο	100

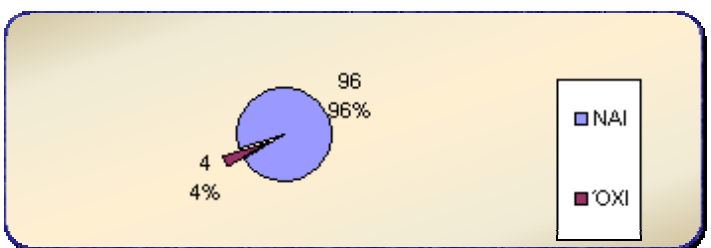
Ερώτηση No 32	
Ποια κατά την γνώμη σας η στάση των ΜΜΕ προς τους πρόσφυγες	
1. Εχθρική	9
2. Ευνοϊκή	26
3. Αντικειμενική	33
4. Τίποτα από αυτά	32
Σύνολο	100

Ερώτηση No 33	
Ποια είναι η θέση της κοινής γνώμης στην Ελλάδα απέναντι στους πρόσφυγες	
1. Πολύ αρνητική	3
2. Αρνητική	41
3. Θετική	24
4. Πολύ θετική	0
5. Ουδέτερη	32
Σύνολο	100

Ερώτηση No 34	
Γνωρίζετε περίπου που βρίσκεται το Κέντρο Προσωρινής Διαμονής Προσφύγων στο Λαύριο	
1. ΝΑΙ	96
2. ΟΧΙ	4
Σύνολο	100

Ερώτηση No 35		
Η γνώμη για την παρουσία & την ωφελιμότητα του Κέντρου στην περιοχή		
1. Υπάρχει ωφελιμότητα για την πόλη		25
α) Αφήνουν χρήματα στην πόλη		11
β) Φθηνά εργατικά χέρια		1

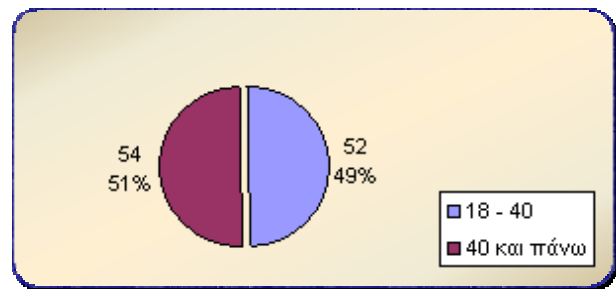

γ)	Κάλυψη θέσεων από ντόπιο εργατικό δυναμικό	3
2.	Δεν υπάρχει ωφελιμότητα για την πόλη	19

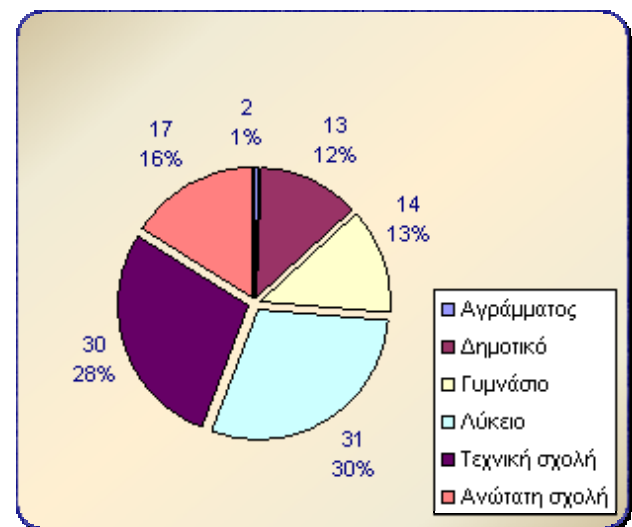
1.	Θετική παρουσία	11
α)	Για τους ίδιους τους πρόσφυγες	10
β)	Η παρουσία τους δεν είναι ενοχλητική	2
γ)	Η παρουσία τους είναι ωφέλιμη για την τοπική κοινωνία	3
2.	Αρνητική παρουσία	5
ια)	Μετεγκατάσταση έξω από το Κέντρο της πόλης	13
ιβ)	Το Κέντρο δεν καλύπτει ολοκληρωτικά τις ανάγκες τους	7
γ)	Μετάδοση επικίνδυνων μικροβίων	1
δ)	Δεν υπάρχει επαρκής έλεγχος	3
ε)	Ενοχλητική η παρουσία του κέντρου	6

ΣΥΝΟΛΑ ΑΝΔΡΩΝ

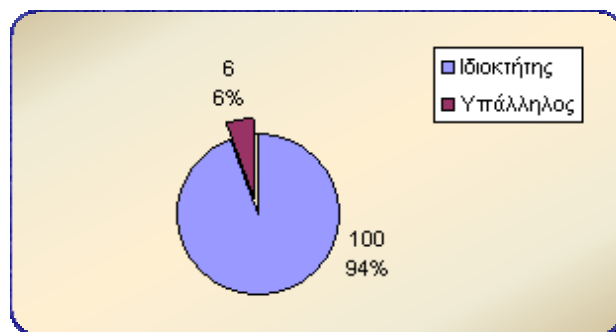
Ερώτηση Νο 2		
Ηλικία		
1.	18 - 40	52
2.	40 και πάνω	54
	Σύνολο	106

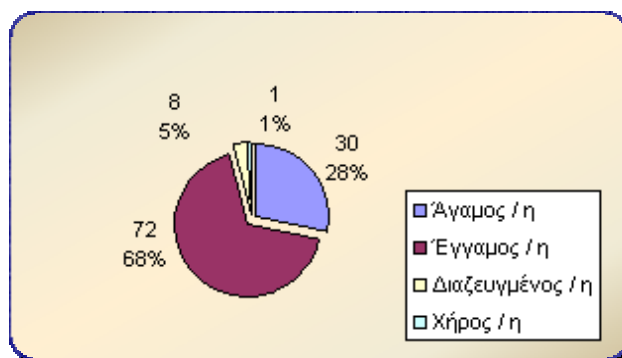
Ερώτηση Νο 3		
Είστε απόφοιτος / η :		
1.	Αγράμματος	1
2.	Δημοτικό	13
3.	Γυμνάσιο	14
4.	Λύκειο	31
5.	Τεχνική σχολή	30
6.	Ανώτατη σχολή	17
	Σύνολο	106

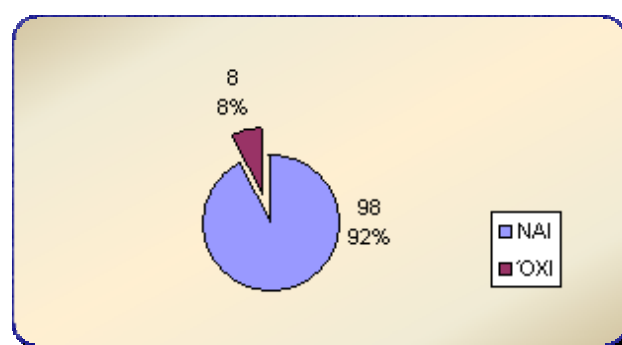
Ερώτηση No 4		
Είστε ιδιοκτήτης ή υπάλληλος		
1.	Ιδιοκτήτης	100
2.	Υπάλληλος	6
Σύνολο		106

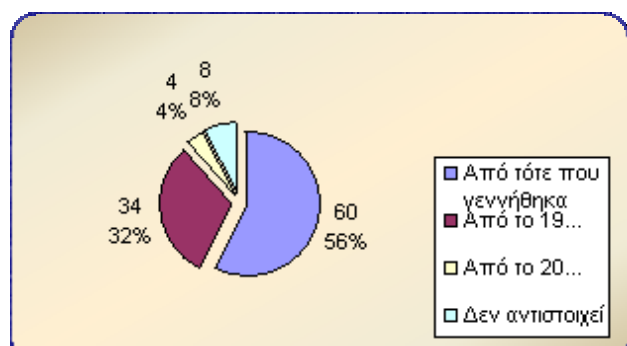
Ερώτηση No 5		
Οικογενειακή κατάσταση		
1.	Άγαμος / η	30
2.	Έγγαμος / η	72
3.	Διαζευγμένος / η	3
4.	Χήρος / η	1
Σύνολο		106

Ερώτηση No 6		
Είστε μόνιμος κάτοικος περιοχής		
1.	ΝΑΙ	98
2.	ΟΧΙ	8
Σύνολο		106

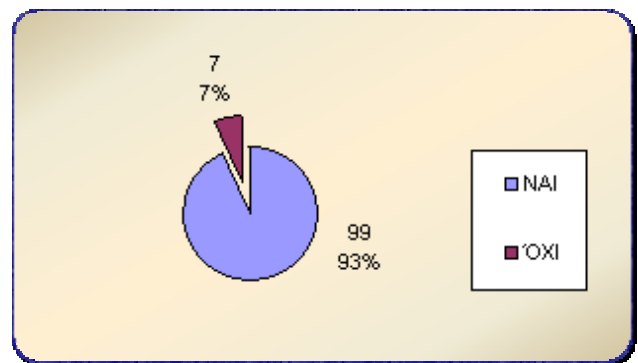

Ερώτηση No 7		
--------------	--	--

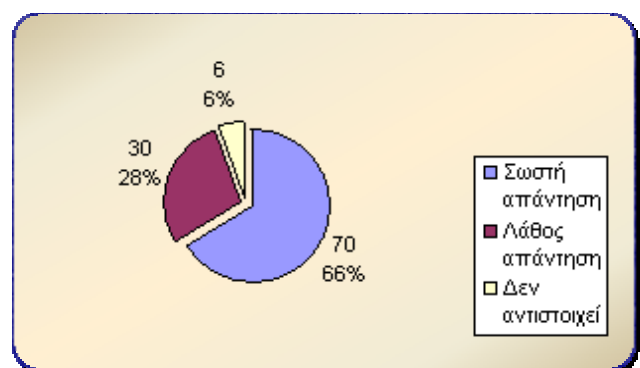

Από πότε κατοικείτε σ' αυτή την πόλη		
1.	Από τότε που γεννήθηκα	60
2.	Από το 19...	34
3.	Από το 20...	4
4.	Δεν αντιστοιχεί	8
Σύνολο		106

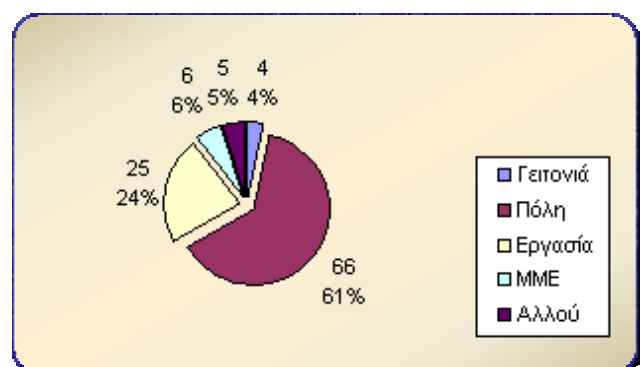
Ερώτηση No 8		
Γνωρίζετε τι εννοούμε με το όρο << Πρόσφυγας >>		
1.	ΝΑΙ	99
2.	ΟΧΙ	7
Σύνολο		106

Ερώτηση No 9		
Θα θέλατε να μας πείτε τι σημαίνει για εσάς η λέξη πρόσφυγας		
1.	Σωστή απάντηση	70
2.	Λάθος απάντηση	30
3.	Δεν αντιστοιχεί	6
Σύνολο		106

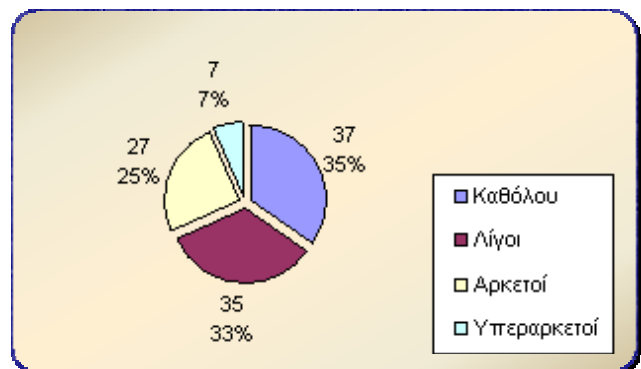

Ερώτηση No 10		
Η γνώμη που έχετε διαμορφώσει για		

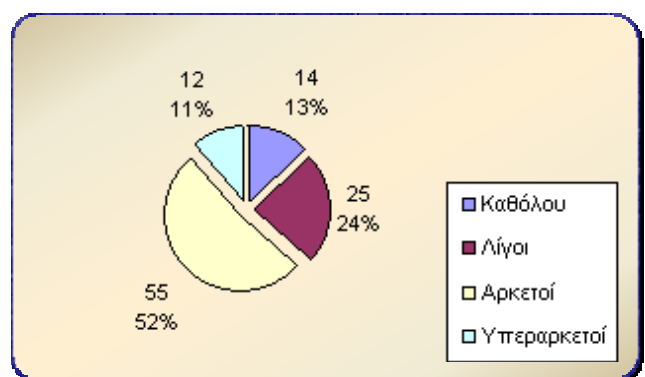

Ποιους πρόσφυγες προέρχεται από		
1.	Γειτονιά	4
2.	Πόλη	66
3.	Εργασία	25
4.	ΜΜΕ	6
5.	Άλλού	5
	Σύνολο	106

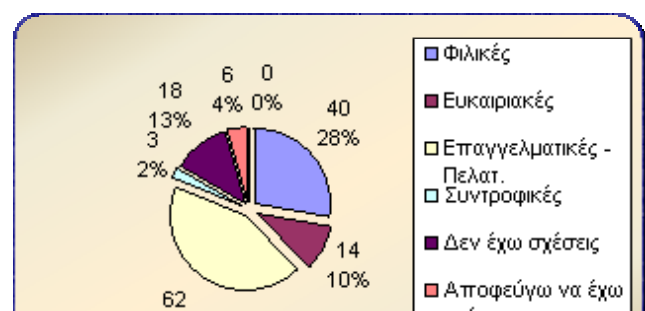
Ερώτηση Νο 11		
Κατοικούν πρόσφυγες κοντά στην γειτονιά σας και πόσοι		
1.	Καθόλου	37
2.	Λίγοι	35
3.	Αρκετοί	27
4.	Υπεραρκετοί	7
	Σύνολο	106

Ερώτηση Νο 12		
Κατοικούν πρόσφυγες κοντά στην επιχείρησή σας και πόσοι		
1.	Καθόλου	14
2.	Λίγοι	25
3.	Αρκετοί	55
4.	Υπεραρκετοί	12
	Σύνολο	106

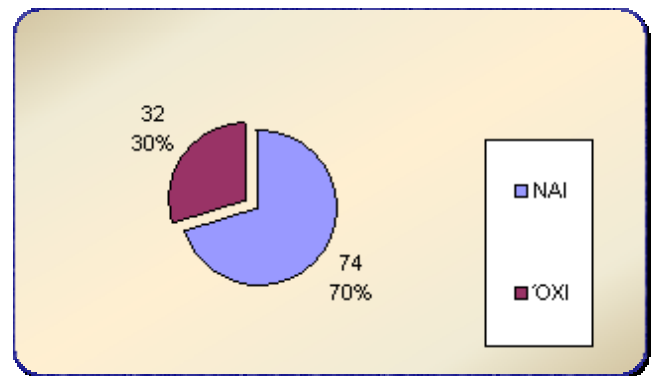

Ερώτηση Νο 13		
---------------	--	--

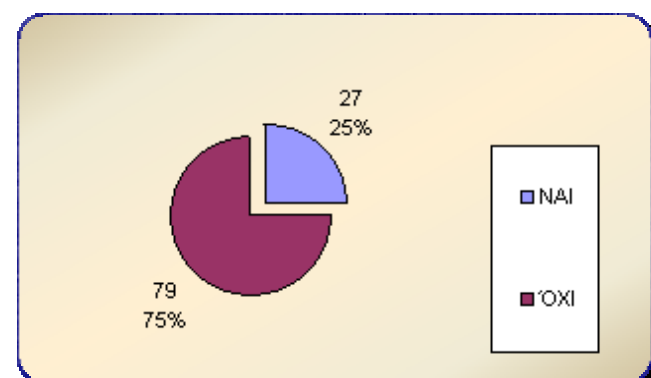

Ποιους είδους σχέσεις έχετε αναπτύξει μαζί τους (μέχρι δύο επιλογές)		
1.	Φιλικές	40
2.	Ευκαιριακές	14
3.	Επαγγελματικές - Πελατ.	62
4.	Συντροφικές	3
5.	Δεν έχω σχέσεις	18
6.	Αποφεύγω να έχω σχέσεις	6
7.	Άλλο	0
	Σύνολο	143

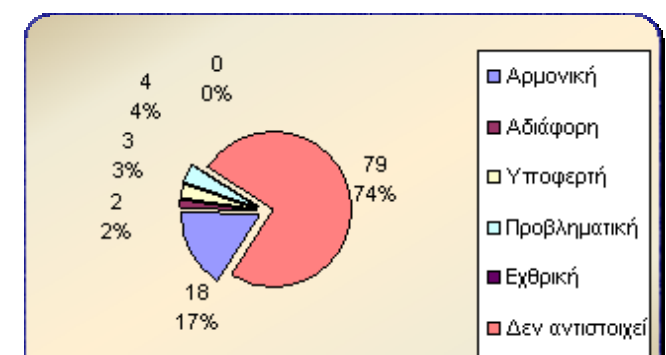
Ερώτηση Νο 14		
Εάν είχατε κάποιο διαμέρισμα θα το νοικιάζατε σε κάποιον αλλοδαπό		
1.	ΝΑΙ	74
2.	ΟΧΙ	32
	Σύνολο	106

Ερώτηση Νο 15		
Στην επιχείρησή σας απασχολείτε ή έχετε απασχολήσει κατά το παρελθόν άτομα από το Κέντρο Προσωρινής Διαμονής Προσφύγων		
1.	ΝΑΙ	27
2.	ΟΧΙ	79
	Σύνολο	106

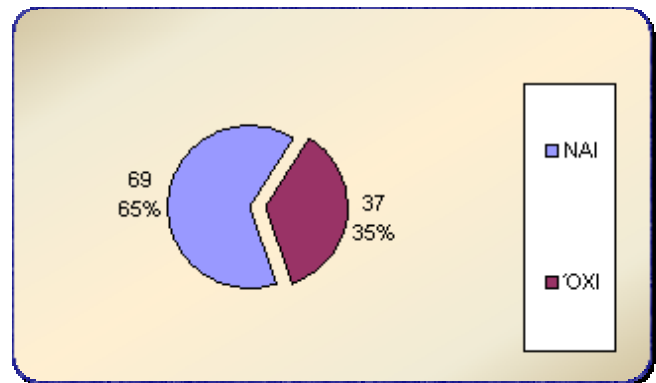

Ερώτηση Νο 16		
Πως θα χαρακτηρίζατε την σχέση μεταξύ σας		

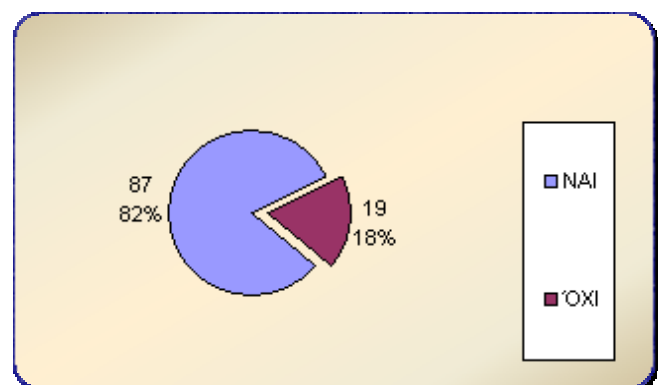

1.	Αρμονική	18
2.	Αδιάφορη	2
3.	Υποφερτή	3
4.	Προβληματική	4
5.	Εχθρική	0
6.	Δεν αντιστοιχεί	79
	Σύνολο	106

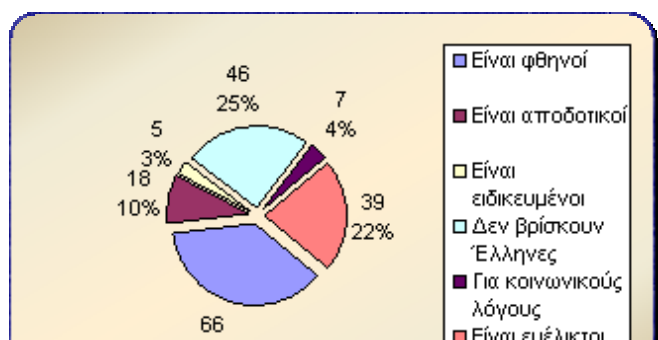
Ερώτηση No 17		
Θα προσλαμβάνετε πρόσφυγα στην δική σας επιχείρηση		
1.	ΝΑΙ	69
2.	ΟΧΙ	37
	Σύνολο	106

Ερώτηση No 18		
Θεωρείτε απαραίτητη την εργασιακή απασχόληση των προσφύγων		
1.	ΝΑΙ	87
2.	ΟΧΙ	19
	Σύνολο	106

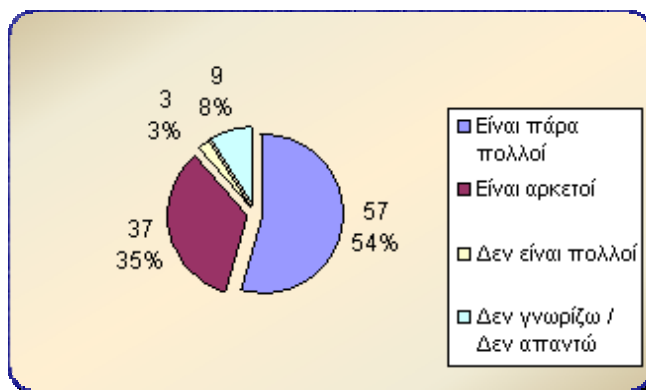
Ερώτηση No 20	
Γιατί πιστεύετε ότι οι Έλληνες εργο-	

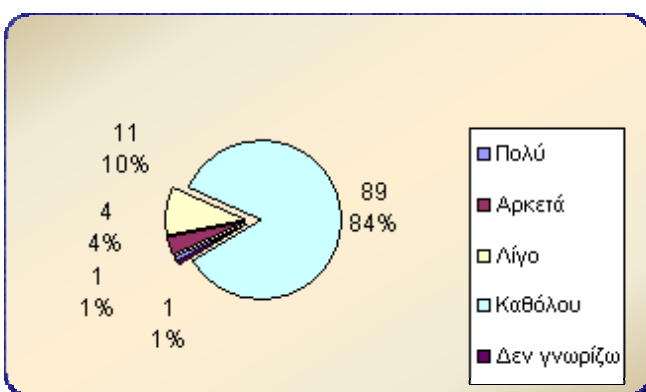
Πότες προσλαμβάνουν ξένους εργάτες
(μέχρι δύο επιλογές)

1.	Είναι φθηνοί	66
2.	Είναι αποδοτικοί	18
3.	Είναι ειδικευμένοι	5
4.	Δεν βρίσκουν Έλληνες	46
5.	Για κοινωνικούς λόγους	7
6.	Είναι ευέλικτοι στην δουλειά	39
	Σύνολο	181

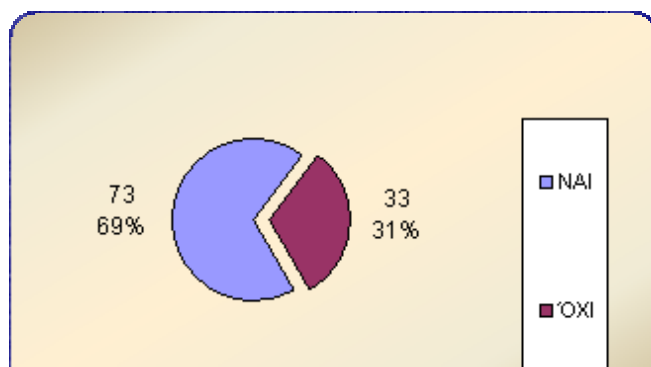
Ερώτηση No 21		
Τα τελευταία χρόνια έχουν ζητήσει πολιτικό άσυλο άτομα από χώρες που δεν είναι μέλη της Ε.Ε. Κατά την γνώμη σας οι ξένοι αυτοί που ζουν στην Ελλάδα		
1.	Είναι πάρα πολλοί	57
2.	Είναι αρκετοί	37
3.	Δεν είναι πολλοί	3
4.	Δεν γνωρίζω / Δεν απαντώ	9
	Σύνολο	106

Ερώτηση No 22		
Ορισμένοι ενοχλούνται από ανθρώπους που έχουν διαφορετικό τρόπο ζωής, απόψεις ή συνήθειες. Εσάς προσωπικά οι άνθρωποι αυτοί σας ενοχλούν		
1.	Πολύ	1
2.	Αρκετά	4
3.	Λίγο	11
4.	Καθόλου	89
5.	Δεν γνωρίζω	1
	Σύνολο	106

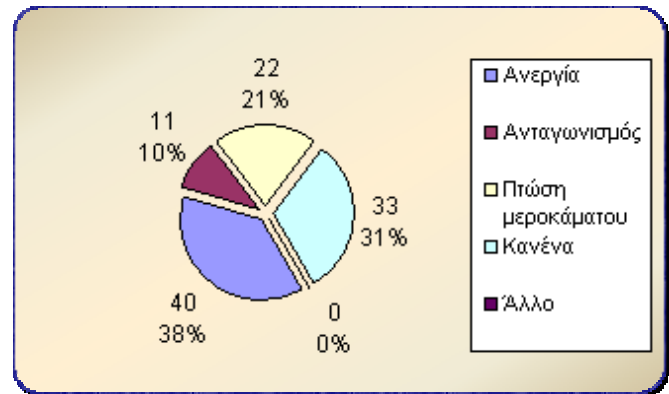
Ερώτηση No 23	
Πιστεύετε πως δημιουργούνται εργασιακά	

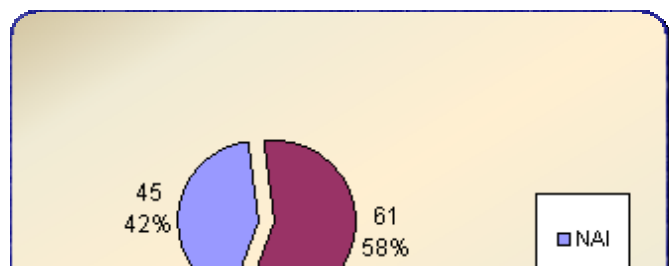
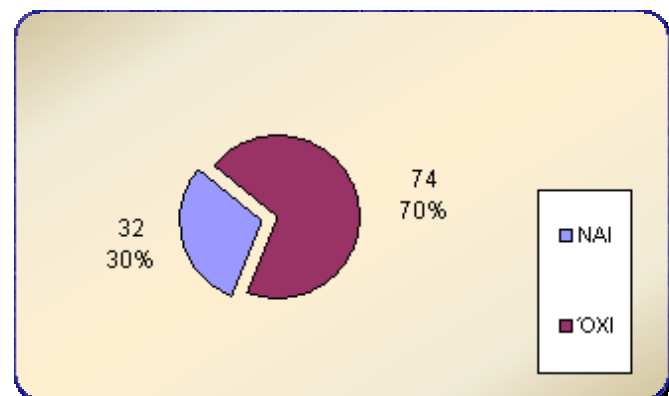
προβλήματα στον τοπικό πληθυσμό
από την παρουσία αυτών των λαών

1.	ΝΑΙ	73
2.	ΟΧΙ	33
	Σύνολο	106

Ερώτηση No 24		
Ποια είναι αυτά		
1.	Ανεργία	40
2.	Ανταγωνισμός	11
3.	Πτώση μεροκάματου	22
4.	Κανένα	33
5.	Άλλο	0
	Σύνολο	106

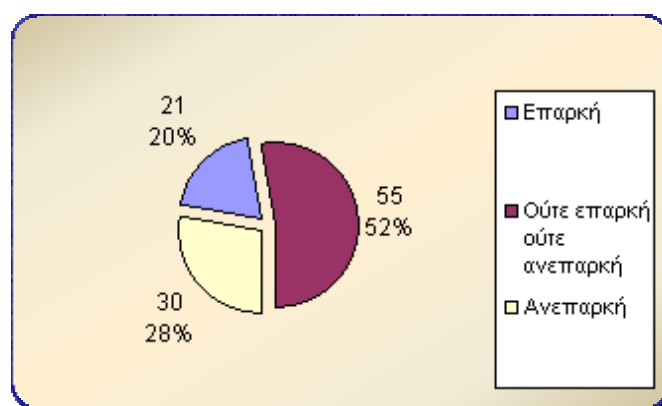
Ερώτηση No 25		
Πιστεύετε πως δημιουργούνται προβλήματα στην περιοχή του Λαυρίου από την παρουσία των αλλοδαπών		
1.	ΝΑΙ	32
2.	ΟΧΙ	74
	Σύνολο	106

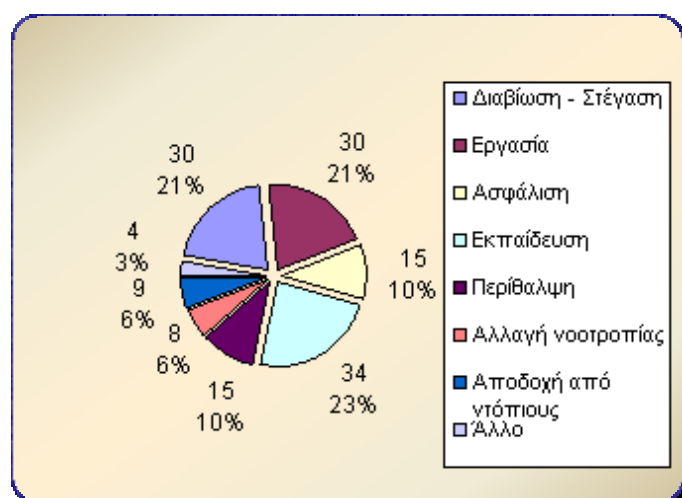

Ερώτηση No 27		
Γνωρίζετε την κοινωνική και εργασιακή πολιτική της Ελλάδας απέναντι στους πρόσφυγες		
1.	ΝΑΙ	45
2.	ΟΧΙ	61
	Σύνολο	106

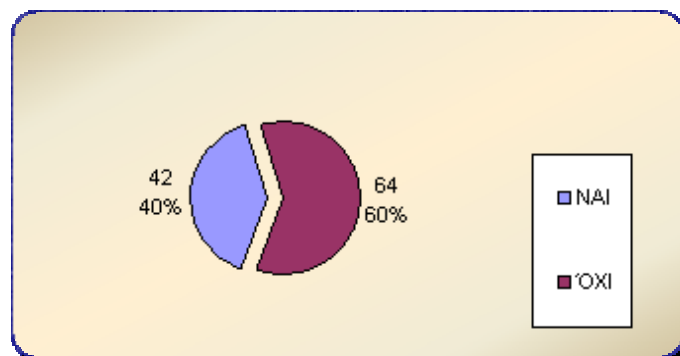
Ερώτηση No 28		
Πως αξιολογείτε την Ελληνική κρατική υποστήριξη στα κοινωνικά και εργασιακά προβλήματα των προσφύγων		
1.	Επαρκή	21
2.	Ούτε επαρκή ούτε ανεπαρκή	55
3.	Ανεπαρκή	30
	Σύνολο	106

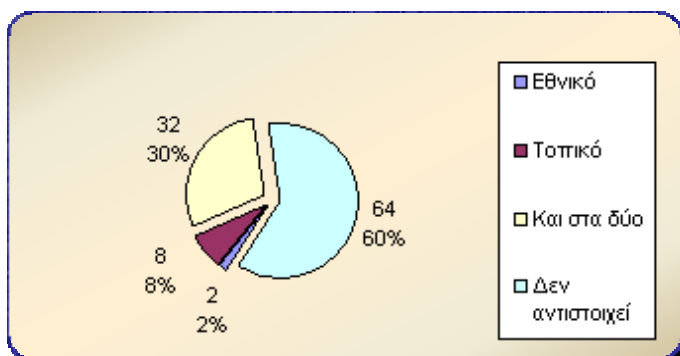
Ερώτηση No 29		
Ενέργειες - δράσεις που θα πρέπει να δώσει βαρύτητα το Ελληνικό Κράτος (μέχρι δύο επιλογές)		
1.	Διαβίωση - Στέγαση	30
2.	Εργασία	30
3.	Ασφάλιση	15
4.	Εκπαίδευση	34
5.	Περιθαλψη	15
6.	Αλλαγή νοοτροπίας	8
7.	Αποδοχή από ντόπιους	9
8.	Άλλο	4
	Σύνολο	145

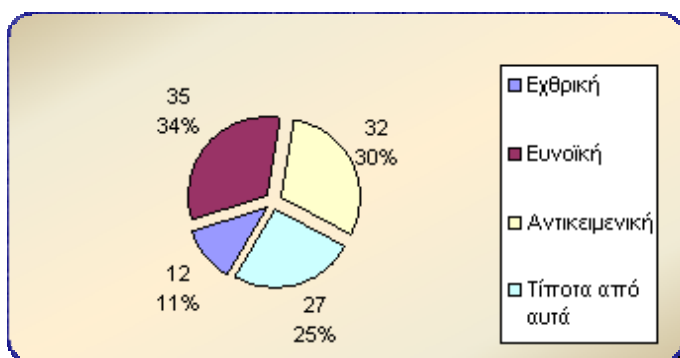
Ερώτηση No 30		
Πρέπει να δοθεί στους πρόσφυγες το δικαίωμα του < εκλέγειν & εκλέγεσθαι >		
1.	ΝΑΙ	42
2.	ΟΧΙ	64
Σύνολο		106

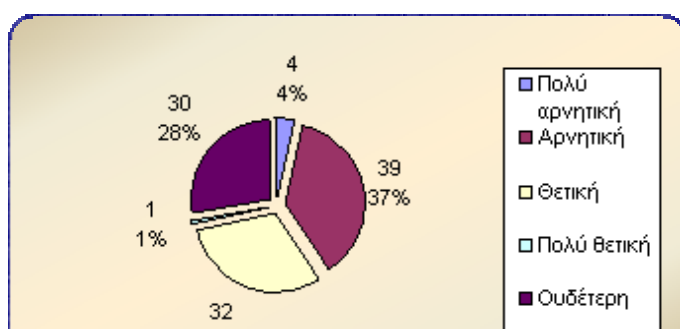
Ερώτηση No 31		
Εάν ΝΑΙ σε ποιο επίπεδο		
1.	Εθνικό	2
2.	Τοπικό	8
3.	Και στα δύο	32
4.	Δεν αντιστοιχεί	64
Σύνολο		106

Ερώτηση No 32		
Ποια κατά την γνώμη σας η στάση των ΜΜΕ προς τους πρόσφυγες		
1.	Εχθρική	12
2.	Ευνοϊκή	35
3.	Αντικειμενική	32
4.	Τίποτα από αυτά	27
Σύνολο		106

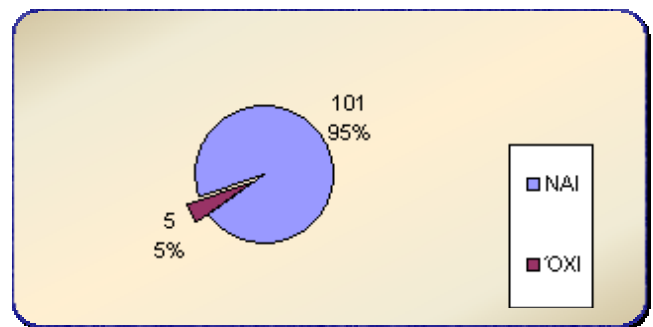

Ερώτηση No 33		
Ποια είναι η θέση της κοινής γνώμης στην Ελλάδα απέναντι στους πρόσφυγες		

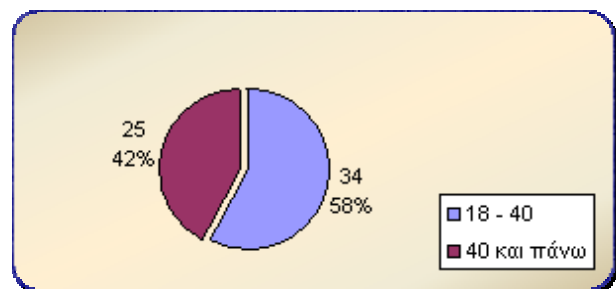
1.	Πολύ αρνητική	4
2.	Αρνητική	39
3.	Θετική	32
4.	Πολύ θετική	1
5.	Ουδέτερη	30
	Σύνολο	106

Ερώτηση No 34		
Γνωρίζετε περίπου που βρίσκεται το Κέντρο Προσωρινής Διαμονής Προσφύγων στο Λαύριο		
1.	ΝΑΙ	101
2.	ΟΧΙ	5
	Σύνολο	106

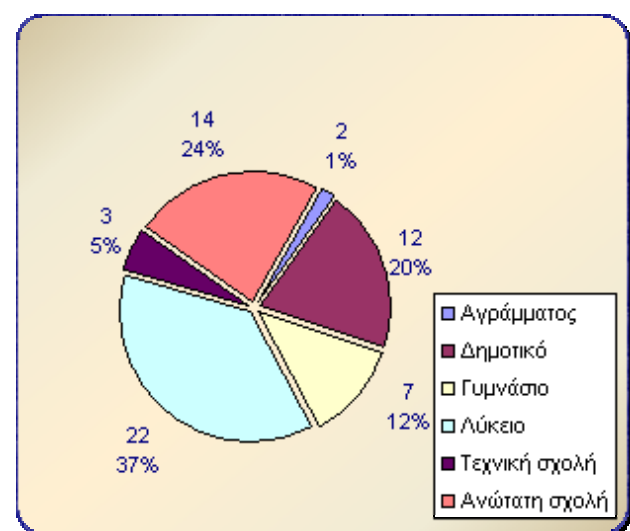

ΣΥΝΟΛΑ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

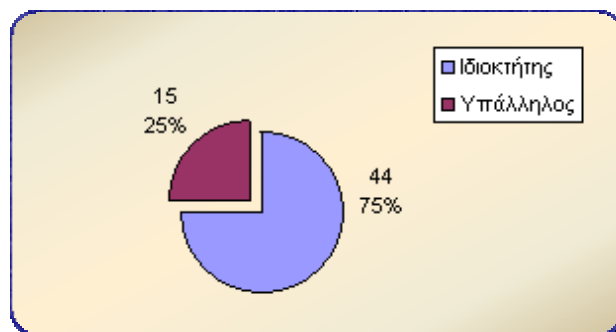
Ερώτηση Νο 2		
Ηλικία		
1.	18 - 40	34
2.	40 και πάνω	25
Σύνολο		59

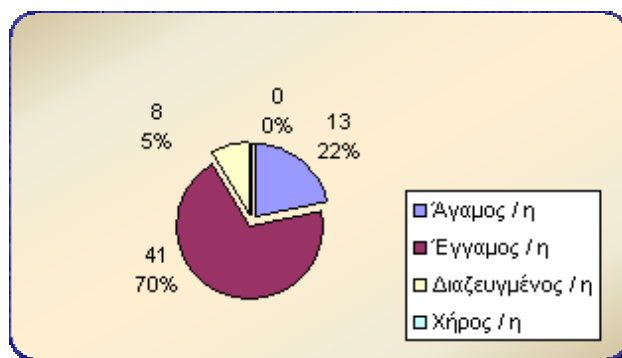
Ερώτηση Νο 3		
Είστε απόφοιτος / η :		
1.	Αγράμματος	1
2.	Δημοτικό	12
3.	Γυμνάσιο	7
4.	Λύκειο	22
5.	Τεχνική σχολή	3
6.	Ανώτατη σχολή	14
Σύνολο		59

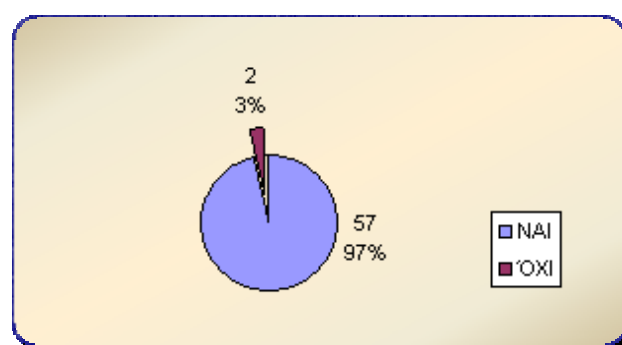
Ερώτηση No 4		
Είστε ιδιοκτήτης ή υπάλληλος		
1.	Ιδιοκτήτης	44
2.	Υπάλληλος	15
Σύνολο		59

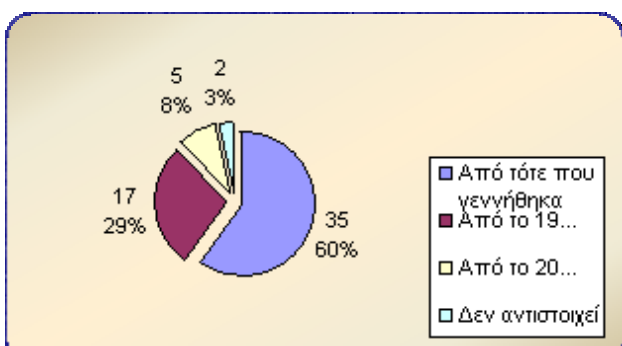
Ερώτηση No 5		
Οικογενειακή κατάσταση		
1.	Άγαμος / η	13
2.	Έγγαμος / η	41
3.	Διαζευγμένος / η	5
4.	Χήρος / η	0
Σύνολο		59

Ερώτηση No 6		
Είστε μόνιμος κάτοικος περιοχής		
1.	ΝΑΙ	57
2.	ΟΧΙ	2
Σύνολο		59

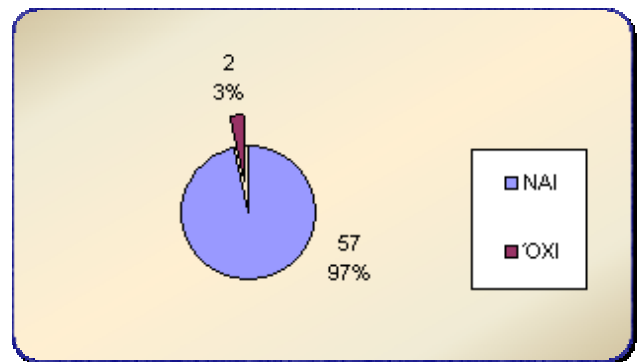

Ερώτηση No 7		
--------------	--	--

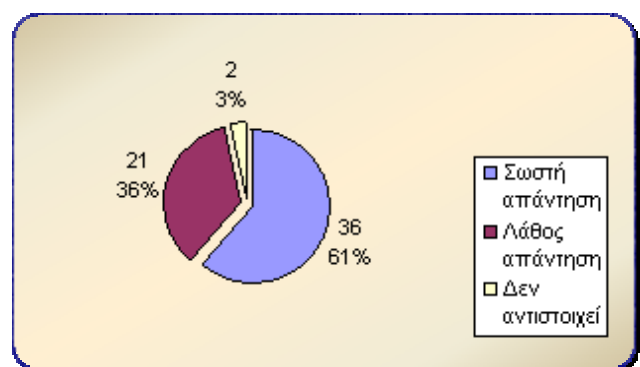

Από πότε κατοικείτε σ' αυτή την πόλη		
1.	Από τότε που γεννήθηκα	35
2.	Από το 19...	17
3.	Από το 20...	5
4.	Δεν αντιστοιχεί	2
Σύνολο		59

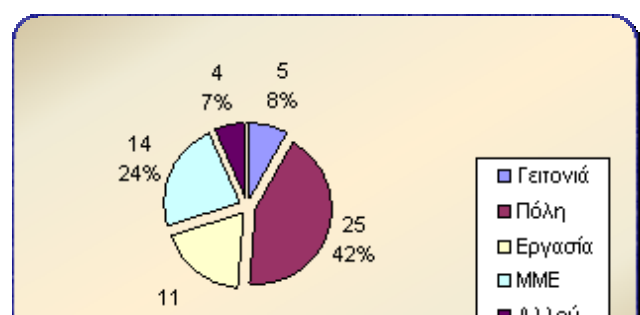
Ερώτηση No 8		
Γνωρίζετε τι εννοούμε με το όρο << Πρόσφυγας >>		
1.	ΝΑΙ	57
2.	ΟΧΙ	2
Σύνολο		59

Ερώτηση No 9		
Θα θέλατε να μας πείτε τι σημαίνει για εσάς η λέξη πρόσφυγας		
1.	Σωστή απάντηση	36
2.	Λάθος απάντηση	21
3.	Δεν αντιστοιχεί	2
Σύνολο		59

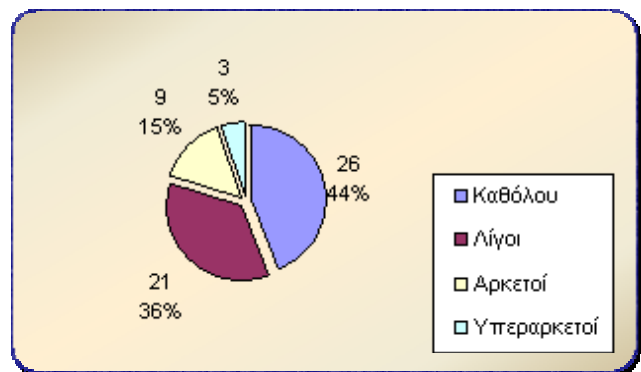

Ερώτηση No 10		
Η γνώμη που έχετε διαμορφώσει για		

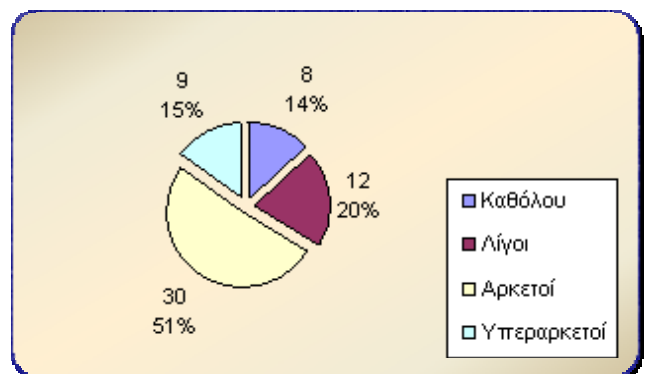

Ποιους πρόσφυγες προέρχεται από		
1.	Γειτονιά	5
2.	Πόλη	25
3.	Εργασία	11
4.	ΜΜΕ	14
5.	Άλλού	4
	Σύνολο	59

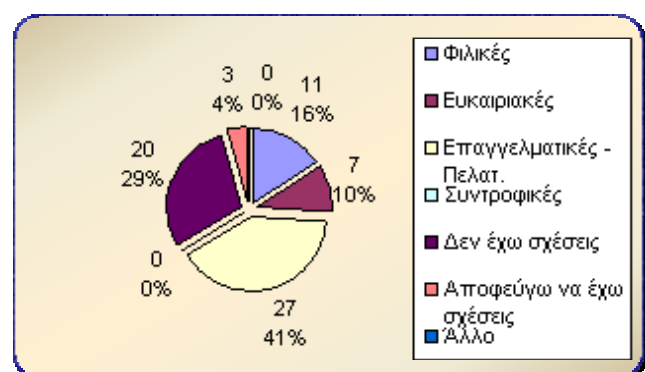
Ερώτηση Νο 11		
Κατοικούν πρόσφυγες κοντά στην γειτονιά σας και πόσοι		
1.	Καθόλου	26
2.	Λίγοι	21
3.	Αρκετοί	9
4.	Υπεραρκετοί	3
	Σύνολο	59

Ερώτηση Νο 12		
Κατοικούν πρόσφυγες κοντά στην επιχείρησή σας και πόσοι		
1.	Καθόλου	8
2.	Λίγοι	12
3.	Αρκετοί	30
4.	Υπεραρκετοί	9
	Σύνολο	59

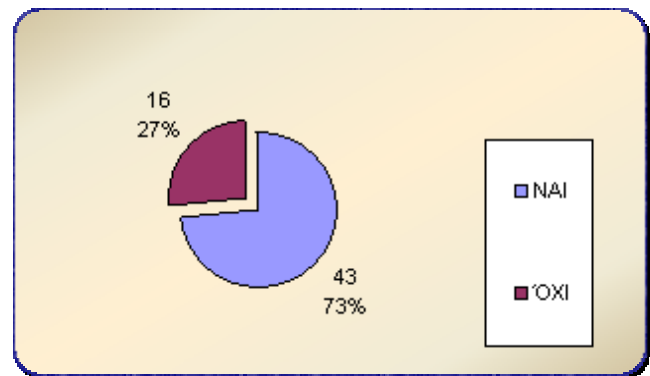

Ερώτηση Νο 13		
Τι είδους σχέσεις έχετε αναπτύξει μαζί τους (μέχρι δύο επιλογές)		

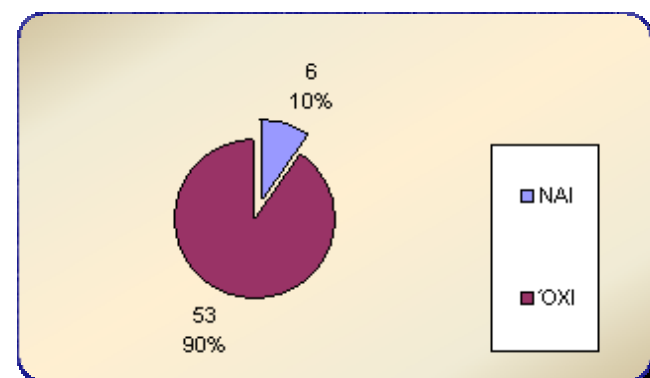

1.	Φιλικές	11
2.	Ευκαιριακές	7
3.	Επαγγελματικές - Πελατ.	27
4.	Συντροφικές	0
5.	Δεν έχω σχέσεις	20
6.	Αποφεύγω να έχω σχέσεις	3
7.	Άλλο	0
	Σύνολο	68

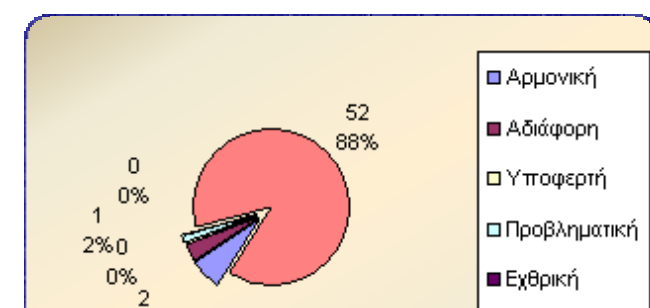
Ερώτηση Νο 14		
Εάν είχατε κάποιο διαμέρισμα θα το νοικιάζατε σε κάποιον αλλοδαπό		
1.	ΝΑΙ	43
2.	ΟΧΙ	16
	Σύνολο	59

Ερώτηση Νο 15		
Στην επιχείρησή σας απασχολείτε ή έχετε απασχολήσει κατά το παρελθόν άτομα από το Κέντρο Προσωρινής Διαμονής Προσφύγων		
1.	ΝΑΙ	6
2.	ΟΧΙ	53
	Σύνολο	59

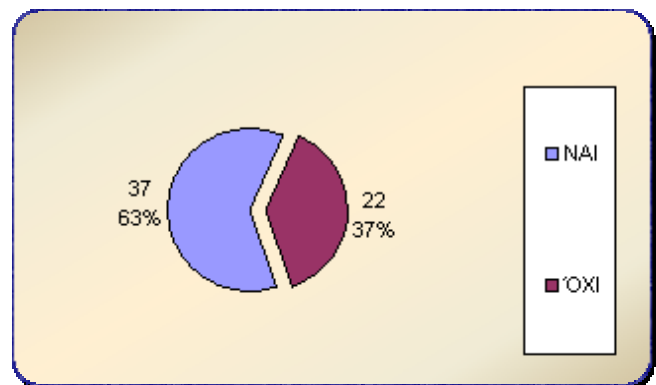
Ερώτηση Νο 16	
---------------	--

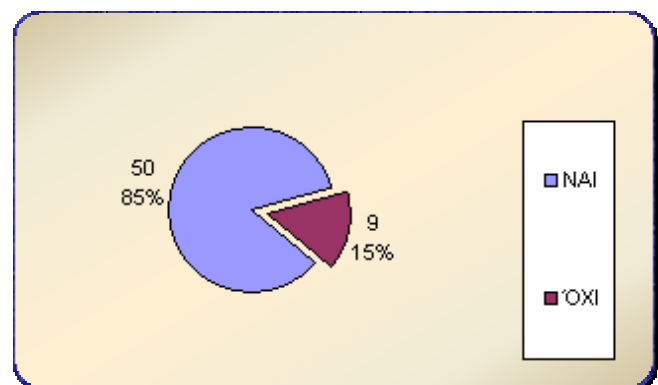

Πως θα χαρακτηρίζατε την σχέση μεταξύ σας		
1.	Αρμονική	4
2.	Αδιάφορη	2
3.	Υποφερτή	0
4.	Προβληματική	1
5.	Εχθρική	0
6.	Δεν αντιστοιχεί	52
	Σύνολο	59

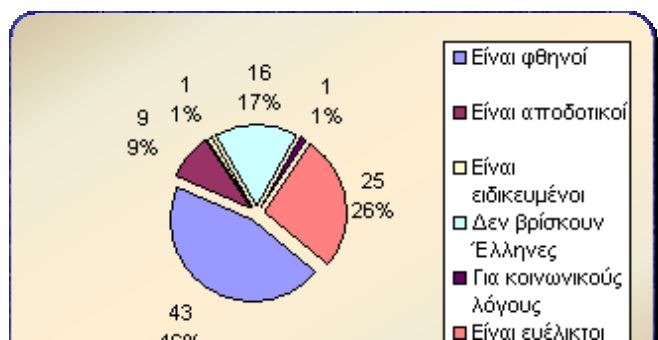
Ερώτηση No 17		
Θα προσλαμβάνατε πρόσφυγα στην δική σας επιχείρηση		
1.	ΝΑΙ	37
2.	ΟΧΙ	22
	Σύνολο	59

Ερώτηση No 18		
Θεωρείτε απαραίτητη την εργασιακή απασχόληση των προσφύγων		
1.	ΝΑΙ	50
2.	ΟΧΙ	9
	Σύνολο	59

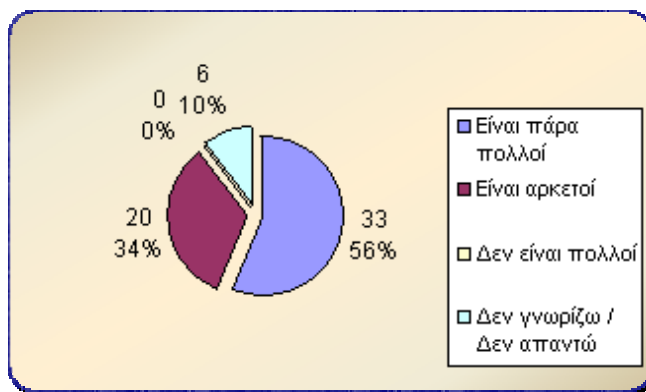
Ερώτηση No 20		
Γιατί πιστεύετε ότι οι Έλληνες εργο-		

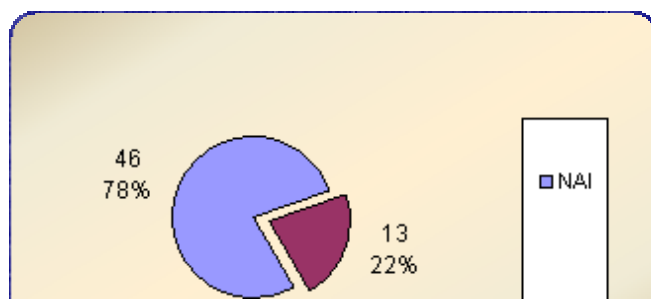
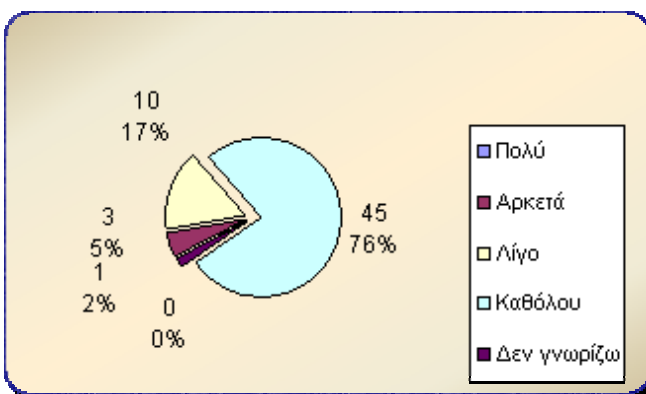
Πότες προσλαμβάνουν ξένους εργάτες
(μέχρι δύο επιλογές)

1.	Είναι φθηνοί	43
2.	Είναι αποδοτικοί	9
3.	Είναι ειδικευμένοι	1
4.	Δεν βρίσκουν Έλληνες	16
5.	Για κοινωνικούς λόγους	1
6.	Είναι ευέλικτοι στην δουλειά	25
	Σύνολο	95

Ερώτηση Νο 21		
Τα τελευταία χρόνια έχουν ζητήσει πολιτικό άσυλο άτομα από χώρες που δεν είναι μέλη της Ε.Ε. Κατά την γνώμη σας οι ξένοι αυτοί που ζουν στην Ελλάδα		
1.	Είναι πάρα πολλοί	33
2.	Είναι αρκετοί	20
3.	Δεν είναι πολλοί	0
4.	Δεν γνωρίζω / Δεν απαντώ	6
	Σύνολο	59

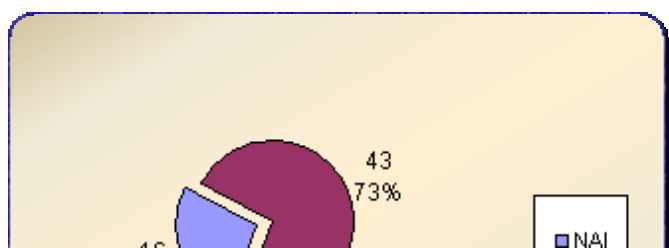
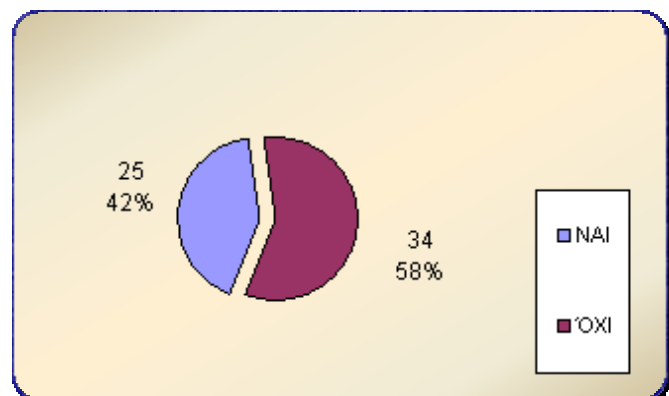
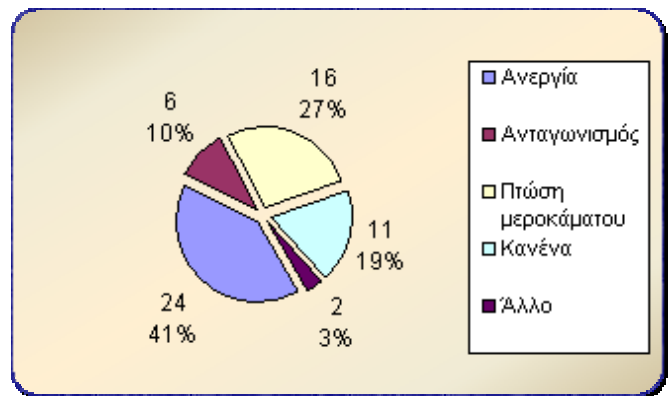
Ερώτηση Νο 22		
Ορισμένοι ενοχλούνται από ανθρώπους που έχουν διαφορετικό τρόπο ζωής, απόψεις ή συνήθειες. Εσάς προσωπικά οι άνθρωποι αυτοί σας ενοχλούν		
1.	Πολύ	0
2.	Αρκετά	3
3.	Λίγο	10
4.	Καθόλου	45
5.	Δεν γνωρίζω	1
	Σύνολο	59

Ερώτηση No 23		
Πιστεύετε πως δημιουργούνται εργασιακά προβλήματα στον τοπικό πληθυσμό από την παρουσία αυτών των λαών		
1.	ΝΑΙ	46
2.	ΟΧΙ	13
Σύνολο		59

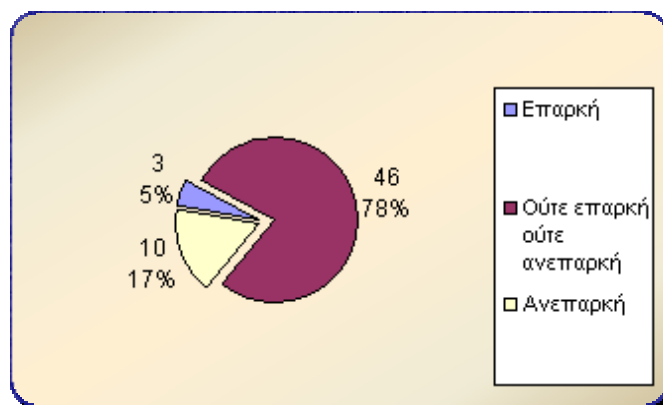
Ερώτηση No 24		
Ποια είναι αυτά		
1.	Ανεργία	24
2.	Ανταγωνισμός	6
3.	Πτώση μεροκάματου	16
4.	Κανένα	11
5.	Άλλο	2
Σύνολο		59

Ερώτηση No 25		
Πιστεύετε πως δημιουργούνται προβλήματα στην περιοχή του Λαυρίου από την παρουσία των αλλοδαπών		
1.	ΝΑΙ	25
2.	ΟΧΙ	34
Σύνολο		59

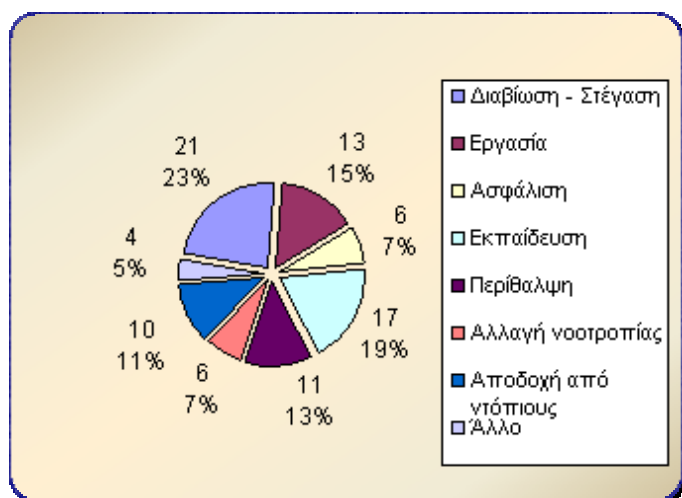

Ερώτηση Νο 27		
Γνωρίζετε την κοινωνική και εργασιακή πολιτική της Ελλάδας απέναντι στους πρόσφυγες		
1.	ΝΑΙ	16
2.	ΟΧΙ	43
	Σύνολο	59

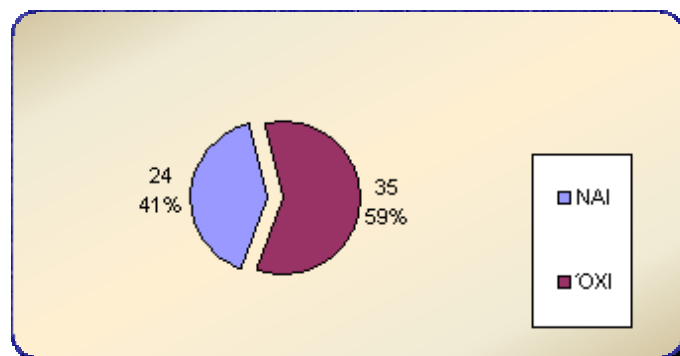
Ερώτηση Νο 28		
Πως αξιολογείτε την Ελληνική κρατική υποστήριξη στα κοινωνικά και εργασιακά προβλήματα των προσφύγων		
1.	Επαρκή	3
2.	Ούτε επαρκή ούτε ανεπαρκή	46
3.	Ανεπαρκή	10
	Σύνολο	59

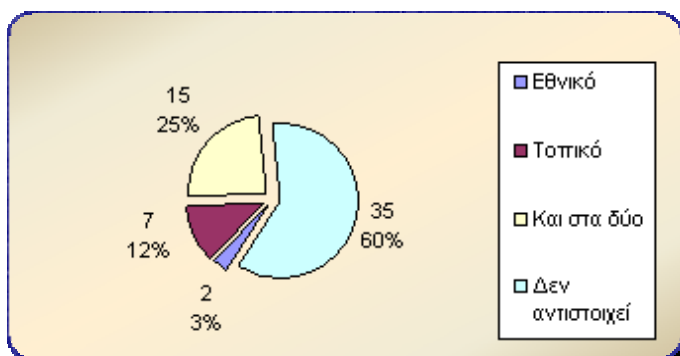
Ερώτηση Νο 29		
Ενέργειες - δράσεις που θα πρέπει να δώσει βαρύτητα το Ελληνικό Κράτος (μέχρι δύο επιλογές)		
1.	Διαβίωση - Στέγαση	21
2.	Εργασία	13
3.	Ασφάλιση	6
4.	Εκπαίδευση	17
5.	Περιθαλψη	11
6.	Αλλαγή νοοτροπίας	6
7.	Αποδοχή από ντόπιους	10
8.	Άλλο	4
	Σύνολο	88

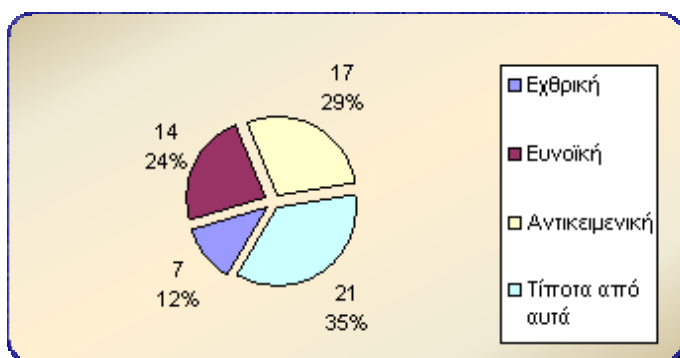
Ερώτηση No 30		
Πρέπει να δοθεί στους πρόσφυγες το δικαίωμα του < εκλέγειν & εκλέγεσθαι >		
1.	ΝΑΙ	24
2.	ΟΧΙ	35
Σύνολο		59

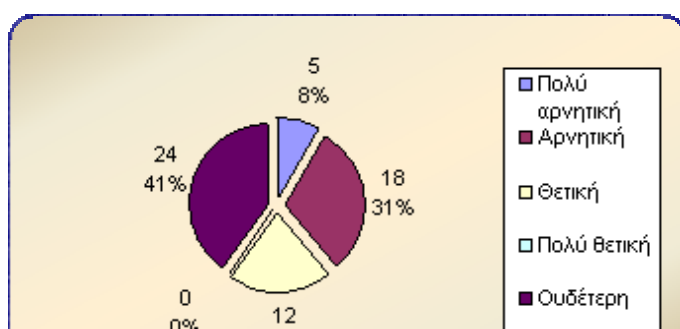
Ερώτηση No 31		
Εάν ΝΑΙ σε ποιο επίπεδο		
1.	Εθνικό	2
2.	Τοπικό	7
3.	Και στα δύο	15
4.	Δεν αντιστοιχεί	35
Σύνολο		59

Ερώτηση No 32		
Ποια κατά την γνώμη σας η στάση των ΜΜΕ προς τους πρόσφυγες		
1.	Εχθρική	7
2.	Ευνοϊκή	14
3.	Αντικειμενική	17
4.	Τίποτα από αυτά	21
Σύνολο		59

Ερώτηση No 33		
Ποια είναι η θέση της κοινής γνώμης στην Ελλάδα απέναντι στους πρόσφυγες		

1.	Πολύ αρνητική	5
2.	Αρνητική	18
3.	Θετική	12
4.	Πολύ θετική	0
5.	Ουδέτερη	24
	Σύνολο	59

Ερώτηση No 34		
Γνωρίζετε περίπου που βρίσκεται το Κέντρο Προσωρινής Διαμονής Προσφύγων στο Λαύριο		
1.	ΝΑΙ	44
2.	ΟΧΙ	15
	Σύνολο	59

